

PA
RB 53/2949 - 1 ² / 2 ¹⁵⁷⁵

(68/403)

PRIVILEGIUM
CAESARAE MAIESTATIS

MAXIMILIANVS Secundus, diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, &c. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae & VVirttembergae, &c. Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus, & notum facimus, tenore praesentium vniuersis. Rem publicam bene & recte constitutam, non tam armis, mœnijs & propugnaculis, quàm literarum studijs, & viris rebus agendis aptis, & idoneis munitam esse decet. Animaduertentes, autem ad conseruandas & propagandas bonas artes, ac seminarium quasi virtutis constituendum & retinendum, operas Typographicas plurimum adiumenti conferre: Ideo non eos solum, qui Reipublicae domi aut foris prodesse, vel hostium iniurijs propulsandis,

vel pro Tribunali ius, & Iustitiam administrando, quietem & tranquillitatem publicam tueri solent, sed etiam in primis existimamus fouendos, qui rei literariae curam suscipientes, non de nostra solum aetate, sed de posteris etiam bene mereri nituntur.

Cum igitur nobis expositum sit, nostri & Sacri Imperij fideles dilectos, M. Georgium Braun & M. Franciscum Hogenbergium, & non sine multo laborum radio, & graui sumptu, Ciuitates Orbis terrarum, accuratissime delineatas, ac alia, quae ad eorum originem & historiam spectarent, summa diligentia collegisse, atque constituisse illas Ciuitatum delineationes, cum Historica enarratione, ad communem rei literariae vtilitatem in publicum edere, deterreri autem sinistris aemulorum artibus, qui falcem in messem alienam iniicientes, ex aliorum laboribus, priuata commoda venari soleant, nobisque proinde humiliter supplicatum sit, vt pro nostra, in litterarum studia & Musarum alumnos, affectione, ipsi clementer subuenire, Caesareaque auctoritate nostra, nimiam illam aemulorum licentiam, benignè coercere dignaremur. Quibus quidem precibus gratiosè admissis praesentium vigore, scienter, animoque bene deliberato, & Caesarea auctoritate nostra seriò decernimus & statuimus, quod nemo pictorum, caelatorum, typographorum, bibliopolarum, & aliorum, qui vendendis vel imprimendis libris, seu quacumque alia ratione librariam negotiationem exercent, aemulique opus illud imitaturi pingendis, sculpendisque aut alio quouis modo exornandis, atque illustrandis imaginibus & tabulis vsui vel auxilio esse possunt, memoratam M. Georgij Braun, & M. Francisci Hogenbergij, Ciuitatum Orbis Terrarum descriptionem delineationibus, & historica enarratione illustratam, intra decennium ab editionis absolutae die numerandum, coniunctim vel diuisim ipsis inscijs aut inuitis, nec typis, nec sculpsura, seu quocumque alio modo, aut caractere, aemulari, aut imitari, vel aliunde allatum, intra Sacri Romani Imperij fines vendere, ac distrahere publicè, vel occultè possit aut debeat. Si quis autem praesens edictum nostrum transgredi aut violare, memoratumque opus recudere, & in fraudem auctorum spargere conatus fuerit, eum non solum huiusmodi libris, tanquam commisisit & praedictis M. Georgio Braun, & Francisco Hogenbergio, vel haeredibus, aut mandatum habentibus, auxilio Magistratus eius loci, vbi deprehensi fuerint, vendicandis priuari, sed insuper etiam poena decem Marcarum auri puri fisco nostro imperiali, fraudis vindici, & parti laesae ex aequo soluenda & numeranda multari volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quam secularibus, cuiuscumque status, gradus, ordinis & conditionis exstiterint, praesertim verò ijs, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo, vel superiorum suorum loco & nomine, iuris & Iustitiae administrationem exercent, ne quenquam hoc Priuilegium, seu interdictum nostrum impunè violare, spernere ac negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint, praescripta poena plecti, & quibuscumque rectè fieri potest, modis coerceri curent, quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram euitare voluerint. Id quod testatur praesentibus litteris, manu propria subscripris, & Caesarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Ciuitate nostra Imperiali Ratispona, die vigesima quarta mensis Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo sexto, Regnorum nostrorum Romani, decimoquarto: Hungarici decimotertio: Bohemici verò vigesimo octauo.

Maximilianus.

V. Io. Bap. VVeber,

Ad mandatum Sac. Caes.
Maiestatis proprium

Obenburger.

ALEXAN.

ALEXANDRI GRAPEI
ASECRETIS AMPLISSIMAE
REIPVB. ANVERPIANÆ IN OR-
BIS TERRARVM CIVITATES
COLLOQVIVM.

INTERLOQVVTORES.

THAVMASTES, PANOPTES

Thavmas-
tes.

T quæ rara meis nunc o pulcherrima rerum
Subjicitur facies oculis? miranda repente
Vnde hæc, hæc vnde in terris apparet imago?
Ecquid portendit subita hæc mutatio? nam quæ
Mortales hebetat visus caliginis aura.

*T*rospectumq. oculis dudum qua crassa tuenti
Fripit, en penitus nostris absterfa recessit:
Hinc mentem, cunctosque novus stupor occupat artus.
Quid referam in fallax oculos sic ludit imago?
Non herclè: video, dictu mirabile: claris
Luminibus, nostro atque alio sub sole iacentes
Subiectas terras, medijsque impòstaq. terris
Oppida, & hæud notas nobis sine nomine gentes:
Regnaq. sunt longè nostris qua disita regnis:
Collibus impositas arces, turresq. superbas,
Calicolum delubra Deùm, fora plena tumultus,
Marmoreasque domos, operosa palatia Regum
Magnorum, longarum amplissima strata viarum,
Littoraque & celsos curuato fornice pontes,
Et portus, pictis naualiaque apta carinis.
Nec video minus ante oculos hæc cernere, cali
Iuppiter astrigero quàm cum sublimis ab axe
Despicit, atque imis desigit lumina terris
Desuper aspectans, cum res, hominumq. labores
Respicit, & rerum curam cum concipit omnem.
Ecce autem, & notas, nota in regione, vel ipso
Momento, cunctas Belgarum Lynceus vrbeis
Cerno: quas inter felici illustra partu
Carole Gandaua tuo ter maxima lata
Mania conspicio: bene noto nomine Brugas,
Mercibus & quondam externis, opibusque potentes:
Bruxellam altricem Regum, sedemque vetustam:

Et

COLLOQVIVM.

Et quam florentem studijs, atque arte Minerva
 Prestanti, & merito dulces ante omnia Muse
 Delegere sibi. hic mirè splendida nuper
 Regifico luxu, Dia Andoverpa, superbo
 Luxurians fastu, insigni celeberrima cultu,
 Nympha Europeo longè gratissima cælo;
 Et qua tantum alias inter caput extulit vrbes,
 Quantum lenta solent inter viburna cupressi:
 Squalida nunc, omni penitus spoliata decore,
 En iacet, informi vultu, turpiquè veterno
 Obstita, scissa comas, referens vix virginis ora,
 Indignis lacerata modis: hinc turbidus imis
 Flexuagus placidum Scaldis caput occulit undis.

At licet arumnis presentibus obruta magnis,
 Innumerabilibusquè malis pessundata, pene
 Succumbat desessa: tamen quandoque procellis
 Insanis, tenebris, & tempestatibus atris
 Depulsis, procul & claro mox Sole reducto
 Lumine, tempus erit, res est certissima, sallet
 Haudquaquam, rursus cum ceu rediuiua resurget,
 Attollensquè caput celsum sub nubila condet,
 Et proiecta solo nunc marcida ferta, decora
 Ceruici variata rosis reparata reponet,

At mihi quis reliquas vrbes, quas undique cerno
 Hic illic sparsas, nullo mihi tempore visas,
 (Nam nunquam externas abij peregrinus ad oras)
 Expediet? venit huc properans, en, fortè Panoptes,
 Hoc poterit: namque is, passim toto orbe vagatus,
 Plurima narrauit, qua oculis lustrauit acutus.
 Ergo opportunè nobis te, care Panopte,
 Offers: dic age, & hac ediffere vera roganti.
 Hac vrbs est quanam, celebres qua amplissima colles
 Mœnibus includens septem complectitur altis?
 Pan. Dicam equidem, neque suspensum te amice tenebo:
 Hac, tibi qua ostendit Pario viuog, columnas
 Marmore surgentes, & templa ex ære columnis
 Magnifico sumptu suggesta, palatia celsis
 Diuorum templis certantia celsa, Theatra
 Ardua, Thermarum vestigia prisca, ruinas
 Murorum ingentes, veterum monumenta virorum:
 Hac est illa potens rerum Roma, inclyta bellis,
 Et quondam augustis Mauortia clara Triumphis:
 Hac regna imperio presit, populosq, subactos
 Frenauit, totum victrix dominata per Orbem.
 Thau. Quis verò ille amnis, gratis qui flexibus errat,
 Cultarigans? Pan. est hic, dictus quondam Albula, Tybris:
 Caruleus Tybris, calo gratissimus. Illa,
 Ecce, est precipiti Florentia nobilis Arno

COLLOQUIVM IN ORBIS

Terquater ingenijs felix, spectabilis altis
 Turribus: hac Sena celsa sunt mœnia: Parma
 Armigera sunt hac, prædiuitis vberè gleba.
 Parthenopen hac parte vides: hac parte capaci
 Insignis portu frondosis collibus Ancon
 Cernitur: hic celebris latis Ferraria campis
 Apparet, dites Ligurum, Insubrumque potentum
 Sint vbi, quove loco posita, si forte requiris,
 Prima vrbes: est, nonne vides? hic altera: at illic
 Altera, sed video geminam quò luminis acrem
 Intendas aciem: nonne huc? surgentia cælo
 Hic vbi se tollunt multa arte palatia, tecta
 Regia, ceu medio in pelago molimine magno
 Constructa ac fabricata manu, fundamina magni
 Neptunni, immota loco perstantia, quamuis
 Æstuet, atque imis utas eructet arenas
 Sedibus iratum pelagus? terraque marique
 Vrbis hac est Venetum, longos dominata per annos.
 Hic Drepani portus, tuta hic statione Panormus:
 Hic Mamertini qua mittit munera Bacchi.
 Ecce, Tridentina latis in vallibus arcis
 Hic surgunt turres: montosa, atque aspera magnos
 Hic bissex unum & pagos das cernere clarè
 Heluetia, aternum firmatos fœdere certo.
 Dulcibus hic studijs, & mirè dedita Musis
 Argentina sacris: illic, Augusta, per Orbem
 Cognita terrarum, celeberrima, nomine verè
 Regue augusta, Lycogaudens, pulcherrima, latis
 Mœnibus, ingenis operosa addicta Minerua
 Acribus in primis, hac Noriberga vetustis
 Sedibus, en, illa est, diues VVormatia campis
 Fertilibus, Procerum celebris conuentibus: illi
 Qua vicina iacet, laudata est Spira; liquores
 Dulcia nectarcos que fundit vina, perita
 Sacrosanctarum legum. Thau. qua deinde Panopte
 Vicine hæ vrbes, præclaris mœnibus amba,
 Amba illa eximia? Pan. Rogitas? harum altera, Rheni
 Que posita ad ripas, est dicta Maguntia: magnam
 Hanc statuit molem quondam Germania victrix:
 Cansura hac posuit Drusi monumenta subacti.
 Thau. Ergo hac, quam perhibent populisque orbique odisse
 Infanda arte typos arguto ex arte, perenne
 Diuinumque opus, inuentum admirabile, visum
 Haud unquam? Pan. Illa ipsa: aternum cui plurima debet
 Posteritas olim tanto pro munere. Thau. dic nunc
 Altera que? Pan. dicam: rapido est Francfordia Mœno
 Nobilis, excellens claris virtutibus: illa
 Regales generose tibi dat Caesar honores,

TERRARVM CIVITATES.

Sceptraq; promittit, sacri Imperijq; tiaram.
 Thau. At nobis nondum est conspecta Colonia. Pan. cernes,
 Huc paululum desleete oculos: celeberrima longè
 Hac, Agrippine ducens de nomine nomen,
 Est: hanc felicem dicunt, meritoq; beata
 Dicier illa potest, si vel respexeris alta
 Mœnia, siturres, excellentesq; domorum
 Structuras, cælo surgentia tecta Deorum,
 Reliquias Diuum, quibus est dotata: bibornis
 Si vel dona sinu Rhenus pater ampla patenti
 Quæ fundit, opere aut feruentia strata viarum.
 Hac sint magna licet: tamen est felicior illo
 Nomine, quod tam felici Respublica ductu
 Tanta eat, & placida populus quod pacie fruatur
 Felix, ante alias felix Vrbs: scilicet, istis
 Temporibus duris, quod semina dira malorum
 Innumerabilium, quod mille incommoda rerum,
 Deplorandarum sat nunquam, haud senserit: ipsa
 Liuida Fortune quod non experta furentis
 Tela: nec, ut plures alia, quas saua fatigans
 Exercet Nemesis, duros est passa labores:
 Consilij moderata pijs, virtute suprema,
 Arte Salentini, supremi Antistitis, alti
 Illius Herois, claro de sanguine creti
 Isenbûrgorum Comitum: Groppere salubri
 Consilio qui primus ades: te docta Minerva
 Erudit, tibi sacrosancta volumina Legum
 Nosse dedit, Sophia & iocundos ire per hortos.
 Hac eadem, auspicijs magni moderata Senatus,
 Alma viget: cuius pars est non infima, multo
 Eximius splendore vigil Liskirchius, equis
 Legibus is populum & iustis consultus habenis
 Iustitia regit, & prudens nunc temperat urbem.
 Consul: is & Musas mirè complexus, & artis,
 Et fouet, & colit ingenuas: queis dulcia cordi
 Carmina, laurigero qui Phæbo digna locuti,
 Hos generosus alit, diuino & nectare pascit.
 Nec minus has decies olim molitus habenas
 Est Sudermannus magna cum laude, probata
 Et pietate grauis, canaq; etate verendus,
 Praclarus genitor tuus, ô Henrice, reposta
 Cui licet indogredi docti penetratia Phæbi,
 Magnarumq; graues rerum cognoscere causas
 Cui datur, Hansiacis & qui bene consulit acri
 Urbibus ingenio, dum res sub pectore versat
 Syndicus ambiguas, sacundoq; explicat ore.
 Nunc verò hinc alias ut concedamus ad vrbes
 Præcipuas quasdam, tu lumine percipe porro

COLLOQVIVM IN ORBIS

Quò digitum intendam. non hic, en, cernis, apricis
 Collibus impostam, riguis & vallibus urbem?
 Non liquidos fontes passim per prata, per arua
 Lata soporifero manantes murmure? lymphis
 Agmina Nympharum vitreis mersare natantum
 Corpora? perpetuò hæc dicas viridantia Tempe,
 Aspice: Aquisgranum est: hic Carole Mausoleum
 Conspicitur ter Magne tuum: hic diademata prima
 Magnanimi accipiunt, genus alto à sanguine Divum,
 Induperatores. acri quæ sulphure fumant
 Hæc loca, sunt calidis Therma de fontibus orta:
 Agra salutifero reparantes corpora Therma
 Flumine, victa lue, & varijs exercita morbis.
 Mercibus, & studijs hic splendida Lipsia: clara hic
 VVittenberga iacet: vastos Erfurdia muros,
 Vandalicos & sæpetruces experta furores
 Hamburgum, & celsas turres, arcesq; superba
 Lubeca ostentat: ter maxima Praga potentum
 Nec minus ostentat monumenta insignia Regum:
 Et vastas moles, longi & curuamina pontis.
 Magna Vienna, sua hic en propugnacula, vincit
 Nescia, miratur, animosaque despicit hostem.
 Hæc Phœbea Rhodos: sunt hæc tua mœnia Buda.
 Illa, illa est Magni de nomine Constantini
 Dicta, opibus Regum pulchrè exornata, potenti
 Imperio, fama, ingens, magna amula Roma.
 Porro hanc, cui fixis oculis stupefactus inhaeres.
 Urbem, vallorum latè quam circulus ingens
 Ambient, miraris? ea quæ sit deinde requiris.
 Cernere pyramidum quæ dat spectacula, quæquæ
 Clara sepulcrorum præbet miracula Regum?
 Est Memphis: sæui iussa imperiosa Tyranni
 Quatuor hæc didicere pati, & iuga dura subire
 Heu misera. hæc Solyma sancta sunt mœnia: sædè
 At nunc raptæ manent, canibus data præda cruentis.
 Quæ sit causa rogas? agitans discordia fratres,
 Quos voluit dici ipse suo de nomine Christus,
 Hoc facit: ut proprios enses in viscera vertant
 Heu sua, nec capiti studeant auertere pestem
 Vnanimis: nimia vana cupidine capti.
 Nunc age, præcipuas sæcundis diues Iberus
 Quas habeat terras, quas Gallia fertilis vrbes,
 Accipe. Quam cernes magnis, en aspice, muris,
 Est. sua quæ iactat cocco saturata rubenti
 Serica sîla, olim populis, Granata, beatis
 Laudata: hæc est Mercurio fundata, potensq;
 Hispâlis: hic, toti felix notissima mundo

TERRARVM CIVITATES.

*Vlyxbonna iacet: nobis qua ditia mittit
 Munera, qua dat diues Arabs, qua decolor Indus,
 Quaq̄ nouo queruntur opes dudum orbereperto.
 Hanc Burgum dicunt: hac est, qua Barcino ponto
 Adiacet ostrifero: medijs hac qua sita terris
 Ostentat sese, populi dixere Toletum
 Indigena: magno ter felix Praesule. Thau. sed qua
 Hac? Pan. est, altiloquum Vatem qua clara Camænis
 Dulcibus Ausonium peperit generosa. vetustis
 Mœnibus hic spectanda iacet Nemausus aperte:
 Illa quater senis vicis qua praesuit olim
 Imperiosa: potens illa ecce Tholosa. Thau. sed hac qua
 Fluminis has rapidi ripas qua splendida cultis
 Aedibus illustrat? Pan. iocundo est munere Diuim
 Lugdunum omnigenum, longè celeberrima: at illa, est
 Urbibus Europa populosa Lutetia, certans
 Circuitu magno, latè complexa rotundo
 Orbe suo plani quamplurima iugera campi.
 At nunc sat fuerit, vastum ostendisse per orbem,
 Praecipuè insignes turritis mœnibus Vrbes,
 Hoc Europeo positas alioqui sub axe:
 Namque ego, distincto si cunctas ordine pergam
 Enumerare, frequens vasta aut quas Africa monstris
 Terra habet, aut Indi procul hinc sub Sole reposti
 Occiduo, simul & nascenti: Asia ve potentis
 Innumeras, cunctas & quas Sol lumine lustrat:
 Antè, leues atomos tenui quos corpore clarus
 Phœbus, ubi radios patula per aperta fenestra
 Inserit, inter se motu miscere videmus
 Prælia perpetuo, enumeram, referamq̄, canendo:
 Omnia nec valeam numeris includere nostris
 Nomina: precipitans & Sol cadit; ipsa domorum,
 Aspice, summa micant tantum fastigia: quare
 Mox ab eo: hanc vnã si designaero, dignam
 Quam videas: hac est cunctarum maxima longè
 Insula, ceruleis pelagi qua tunditur vndis:
 Aurique argentique ferax. toto orbe Britanni
 Diuisi, hanc habitant: longè pulcerrima regni
 Totius hac Vrbs est, Londinum nomine dicunt:
 Regia, magna, potens, multos regnata per annos.
 Cecropijs olim, Latijque habitata Camænis:
 Funera Rossensis magni, docti aspera Mori
 Heu indignata, tantorum fata virorum.
 Porro autem, plures alias, totumque per orbem,
 Vndique vel sparsas immensis tractibus vrbes,
 Si cognosse cupis: sunt, qui rara arte periti,
 Virtute insignes clara, quos maxima Pallas
 Erudijt, te oculis, & mente per omnia ducent:*

COLLOQUIVM IN ORBIS

Hos adiunge tibi socios, aderuntque volentes.

Franciscus Hogenbergus. Thau. Qui precor hi? Pan. est alter bonus Hogenbergus: et alter.
Simon Nothmann. Thau. Estne Nouellanus? Pan. Ille est. his Iupiter aquus

Pro meritis, cunctas vrbes cognoscere, terras
Metiriq; oculis dedit, in quacunque repostas
Parte orbis, quocunque alio sub Sole iacentes.
His quoque, si Phæbo & Musis dilectus amænis
Tertius accedet, spectata Ortelius arte
Eximius, decrit nihil: at tibi cuncta, vel vno
Lumine, lustranti, toto orbe errare licebit.

EIVSDEM FRONTISPICII
EXPLICATIO.

Thaumastes.

Verum age dic, hac est qua præstantissima moles,
Ardua, nata recens operoso è marmore, cælo
Ductum opus augustum, cunctis memorabile seclis:
Cui bine assurgunt solido ex adamante columna,
Perpetua, immanes, admiranda arte columna,
Regifico exstructa sumptu? qua Diua? quid isti,
Quid sibi, fare, volunt? namque hic fulgentibus armis
Indutus, galea, clypeoque insignis, & hasta,
Enstat mole sua grauis, imperterritus: alter,
Huic licet, at nudus reiecta veste, minetur?

Præterea, quid id est, flammis crepitantibus hinc quòd,
Ingentem syluam ramis frondentibus ignes
Pascere conspicio? mirari, accurrere nudos
Mortales? hic effosis habitare latebris,
Stramineasque casas illic componere? Pan. Dicam.

Principio genus humanum, discriminis omnis
Atque usus expers, inter spelæa ferarum,
Quadrupedumq; domos, horrentia lustra, traherat
Vitam infelicem in siluis, sine legibus ullis
Mores fera, victumq; dabant immitia corna,
Glandifera quercus, spinis rubus asper: & herba
Pabula præbebant, vulsis radicibus: acrem
Stinguebantque sitim fontes, riuique fluentes.
Mortales inter nudos Apheleia, decora
Non ullo cultu, simplex at, nudaque & ipsa
Versabatur inops, cunctarumque indiga rerum.
Atque adeo, dum forte sedent, & dulcia lenti
Ocia agunt, & securi per mollia ludunt
Gramina sub dio: dum magna furentibus Austris
Exercet siluas tempestas, turbida torquens
Nubila, & arborei vasto cum pondere rami
Incumbunt ramis, ventique frequentibus urgent
Motibus inter seramos magno impete, ab omni
Parte: latent validis qua abstrusa fernida truncis,

Corti.

TERRARVM CIVITATES

Corticibusque intus flammaram semina, crebro
 Trita micant frondes hinc nutrimenta ministrant
 Aridule: mox at, conceptis viribus ignis
 Aestuat, & ventis increbrescentibus, atras
 Fumorum nubes inter, Volcanus habenis
 Immisis, populatur ouans dense omnia silue
 Robora: iocundo stirpes spoliantur honore.

Hac rara specie perterrita pectora miris
 Usque modis: feruens ferret quid flamma, quid ignis
 Fumifer ignari, portentosisque calores:
 Diffugiunt, furor at postquam violentior ignis
 Paullatim cessit, flammaque, astusque quierant:
 Audaces: propiusque accedere tentant.
 Ignibus: hi, qua, quanta ferant mortalibus agris
 Commoda, percipiunt: hinc mox aduoluere certant
 Robora cruda focus: trabibusque subinde fouere
 Arboreis, primas aterna pascere flammam

Materia statuunt, omne & seruare per auum.
 Ergo, alium atque alium, tacitis sed nutibus, ipsi
 Huc simul inuitant: huc omni ex parte frequentes
 Conueniunt: mire tepida dulcedine capti
 Flammaram, inter se leti socia agmina iungunt.
 Hinc, ubi communis iam consuetudinis usus
 Plurimus accessit, titubantes fingere linguas,
 Et formare suas, si vera est fama, loquelas
 Ceperunt, prima atque exordia sumere: tandem
 Vox inuenit iter, meditataque, verba sequuta
 Paullatim, caputque frequens crebescere sermo.

Quare, homini erectos, spectantes aethera vultus,
 Cum dederit Natura parens, sublimiaque, ora:
 Ut longè præstet cunctis animalibus: ipsos
 Mortales miseros haudquaquam passa iacere
 Sordibus in fœdis, angustam & degere vitam:
 His cognosse dedit, quos ipsa creasset in usus
 Vnguibus armatasque, manus, digitosque, micantes,
 Membrorumque, agiles nodos, artusque, decoros.

Hac ergo experti caelestia munera, tentant
 Explorare nouas artes: pars fronde saligna
 Tecta parant: alij mox apta cauare latebris,
 Exesi latere in montis, loca, figit hirundo
 Garrula ceu nidos tignis, imitatus at alter
 Has, cæno simul & viridanti vimine, rarum
 Texit opus, menti sed ubi prudentia maior
 Succesit, praelongo usu, suspendere furcis
 Populeis sua tigna student, vdaque, parata
 Argilla, lentis & cratibus intertextis,
 Ducitur arbutis paries: ramalibus inde
 Aut fagi, tiliæve leuis, vel arundine glauca

COLLOQUIVM IN ORBIS

*Integitur, seruenti umbra ut defendat ab aestu
Corpora: non imbres, hyemis non frigora ladant.*

*Interea, his rudibus mortalia pectora curis
Dum sese exercent, studijsq; frequentibus illis
Intenta inuigilant: dias sub luminis oras
Se prodit solers Industria. paupere tecto
Hec, laribusque arctis nata olim, paruula quamuis
Esset, & in cunis recubans composita iaceret,
Somno unquam paruos vix declinabat ocellos.
Mox, ubi cum pueris cepit colludere, mirè
Ipsa agilis, manibus paruis, digitisq; tenellis,
Plurima vel madido è limo, vel vimine lento
Fingebat, nuuc haec tractans, nunc ille retractans.
At, postquam sensim, teneris crescentibus annis,
Sollicitam ignaua ceperunt tædia vite:
Pauperiem duram fugiens, errare per orbem,
Densis in syluis solisque in montibus auum
Degere constituit: oculis perquirere acutis
Singula, scrutari, mirari, mente capaci
Versare abstrusas res, vestigare profundas
Etrorum causas, & quæ Natura creatrix.*

*Alma parens, magna ingenio, admiranda dedisset.
Tandem edocta probe, sortis miserata maligna
Humana, insinuans hominum se mentibus ultrò,
Ipsa experta, suas dudum quas repperit artes
Edocet, ingenij & paullatim exercet acumen:
Ignarasq; manus operum, insuetasq; laborum,
Rebus inauditis, primum & nascentibus aptat.
Scilicet, hinc vsu pedetentim exercita longo
Pectora: dein, rerum perquam studiosa nouarum,
Inque dies rebus magis oblectata repertis,
Ingenio ingenium, præclaris artibus arteis
Exsuperant, nil quidquam intentatumque relinquunt.
Sic genus humanum, rude quondam, obtusaque gestans
Pectora (ceu fera deposita feritate) per arteis
Ingenuat, vsu, longa assuetudine victum,
Formatumque aliam vitam, moresq; decoros
Accepit, procul abiectis agrestibus, altè
Sæpius insita sic, fisso cuneo ve securi ve
Arboris alterius trunco, syluestria sorba
Exuere agrestes animos, miscere succos
Conspicimus crudos, acres qui que antè fuere.*

*At non tanta quidem quondam mortalibus ipsis
Sufficere hac potuit vel sola industria. namque
Et clara hæc diua, celso de culmine Olympi
Delapsa in terras, diuino numine plena,
Monstrauere viam. Thau, sed quæ? namque, aspice, tan-
Conspicio hic unam, referat quæ virginis, alma* (tùm
Aut

TERRARVM CIVITATES.

Aut Diua, aut Nympha vultus, dic, ista Panopte
 Qua precor est, hic qua sublimi in sede locata
 Sublimis sedet, egregio exornata decore?
 Libella in dextra fabrilis cernitur: aureus
 Circinus in laua, & non fallax norma videtur.
 Pan. Hac illa est celebris, longè pulcherrima Nympha,
 Illa, illa Idæe magna gratissima Matri:
 Illius eximijs decorat qua tempora fertis
 Turrita. hac illa est, docuit qua ponere primum
 Fundamenta operum magnorum, calcis & usum
 Coctiliumq; dedit laterum: quibus artibus altis
 Montibus aut marmor, puteis aut saxa trahantur.
 Ordinibusq; graues docuit disponere certis
 Structuras rerum, fulgentes ære columnas:
 Tecta q; sublimi turres educere cælo
 Aerias, tignis coniungere tigna, vel ipsa
 Robora, fraxineasq; trabes aptare bipenni.
 Præterea, quas aut facies spectare domorum,
 Debeat ad cæli parteis: qua parte locanda
 Atria, vestibulum, secreta cubilia, xysti,
 Balnea, triclinia, & magnorum altaria Diuum.
 Et quid non? demum, latis quibus oppida terris
 Ponenda, aut vrbes quibus in regionibus aptis,
 Corbida ne malè spirantis contagia ledant
 Aeris, continuo ne sint obnoxia ventis
 Corpora pestiferis. simulacra, stupendis
 Artibus, Heroum, spirantia signa, colossos
 Fingere marmoreos, ad sidera ducere moles.
 Ardua Pyramidum, varijsq; palatia Regum
 Picturis, varijs ornare coloribus ædes.
 Ducere aquas longo per marmora candida ductu
 Fontibus è primis, metiri iugera gnoma,
 Cuncta manu docta regere, vt Ratione magistra,
 Norma vel à recto, vel ne quid aberret amussis.
 Hinc, magna meritò donis quòd talibus ornet
 Vndique diuinis gremium Telluris apertum,
 Orbis Terrarum decus immortalè, perenne,
 Cunctarum, emerita est ea dicier ornamentum.
 Thau. Admiranda canis: proprium quod nomè? Pan. vt
 Non opus: hac tantum, qua dixi, sedulus ipse (edam
 Inspice, nomen habes. Thau. capio. quis hic alter ænis
 Qui squamis horret, clypeoque, hastaq; tremendus?
 Pan. Cuius nota bene hac Diua est Tritonia Pallas,
 Bellipotens: quondam primas hac condidit arceis,
 Surgentes moles, & propugnacula bello
 Tuta. Thau. quis ille alter? Pan. primo est qui primus in
 Ob scelus infandum, fraternæ cadis iniquæ, (orbe
 Sanguinis & fusi, fugiens vlticia magni

COLLOQVIVM.

*Arma Iouis, tristesque minas, dextraque potentis
Fulmina, telluri presso signavit aratra,
Et primam cinxit turritis manibus urbem.*

*Thau. At cui sublatis ad cælum molibus altum,
Magnifice erecta hac moles inscribitur ingens,
Insignis titulis, insignibus argumentis?*

*Pan. Ili: Europaum lato qui temperat orbem
Imperio, in terris & qui dat iura secundis
Auspicijs felix, magno Max Emiliano
Induperatori, cingunt cui tempora lauri
Victrices. his & qui sunt de stirpe creati
Magnorum Heroum, claris natalibus orti.*

*Quos penes est summam rerum, imperijq; referre
Heroa ad virtute grauem. queis, prima potestas
Designare, humeris cuius operosa recumbat*

*Magnarum rerum moles, qui sceptrum, coronamque
Inuictus gerat, & magni molimina Turce
Contundat, validis armis arma impia frangat.*

Thau. Quis posuit precor hoc opus immortale? quis auctor?

*Pan. Hi sunt, ante memoravi nomina quorum,
Quos repetam merito digni: praclarus uterque
Arte Nouellanus, bonus Hogebergus. Thau. at istis*

*Hac quis tam viuis simulachra coloribus aptè
Depinxit, pulcreque stylo illustravit acuto?
Quis vel imaginibus letum hunc afflauit honorem?*

Georgius
Frank.

*Pan. Quis rogitas? est, qui Graio, Latioq; cothurno
Fuscus insignis, per amœna vireta, per hortos
Aonidum ingreditur: dulces ante omnia Musa*

*Cui cordi, citharamque dedit cui Phœbus eburnam,
Thau. Ergo, quod nobis, serisque nepotibus, isti
Tantarum auctores rerum, voluere Panopte*

*Consultum bene, & hunc tantum impertire laborem,
Et nos his cumulare bonis, ingentibus, amplis,
Perpetuis, villo morituris tempore nunquam,*

*Premia digna ferent meritis pro talibus. altus
Iupiter his dabit, aeternum ut per secula currant
Omnia, & obscuro subducatur nomina leto.*

*At nos, Posteritasque simul ventura, vicissim
Carmina perpetuo, toto resonantia calo,
Dicemus leti, tanto & pro munere largis
Laudibus in terris meritos tribuemus honores.*

ALEXANDER GRAPEEVS
CANEBAT.

GEORGIUS

BRAVN AGRIPPINENSIS

BENEVOLIS LECTORIBVS

S. D.

QVANDO QUIDEM celebrium Vrbium, Oppidorumque topographicae descriptiones, accuratissime delineatae praesenti hoc opere vobis proponantur ob oculos, Spectatores, Lectoresque beneuoli; non ita alienum ab instituto nostro fore putavi, de primis Vrbium initiis, progressu & incremento pauca quaedam praefari: vt primis earum principijs & causis probe perspectis ac cognitis, earundem institutum, vsus, ac finis penitus intelligatur. M. Vitruuius lib. de Architect. 2. humanae societatis initium mira quadam industria explicans, causam, quae homines in vnum coegit, caetusque sociavit, his verbis enarrat: *Homines, inquit, veteri more, vt ferae in syluis & speluncis & nemoribus nascebantur, ciboque agresti vescendo vitam exigebant: interea quodam in loco ab tempestatibus & ventis densae crebritatibus arbores agitatae, & inter se terentes ramos, ignem excitauerunt, ex ea flamma vehementi perterriti, qui circa eum locum fuerunt, sunt fugati, postea re quiescentes, cum animaduertissent commoditatem magnam esse corporibus, ad ignis teporem ligna adijcientes, & eum conseruantes, alios adducebant, & nutu monstrantes, ostendebant, quas haberent ex eo utilitates. In eo hominum congressu, cum profundebantur aliter spiritum voces, quotidiana consuetudine vocabula, vt obrigerant, constituerunt: deinde significando res sapientius, in vsu ex euentu fieri fortuito ceperunt, & ita sermones inter se procreauerunt. Paulo aliter Cicero, ciuilis humanaeque societatis conuentum, originem habere, litterarum monumentis tradidit: quem Franciscus Senensis Patritius, lib. 1. de Regni & Regis institutione, imitari videtur. Qui non casu, & fortuito homines conuenisse scribit, sed diuinam mentem sapientiam ipsis praestitisse, vt societates, caetusque instituerent. Quae quidem mens diuina, cum caetera animantia abiecit ad partem; solum hominem crexit, ad caelique, quasi veri domicilij conspectum, excitauit. Tum speciem oris ita formauit, vt in ea penitus reconditos mores effingeret, quando hilaritatem animi vultu ostendimus, moerore enim, tristitiam, formidinem, iram, furorē, tranquillitatemque, frons, oculi & supercilia indicant. Hac mente diuina, principio rerum humanarum acutiores ingenio viri, qui inter vagos illos atque agrestes homines versabantur, animaduertunt, hominem aliena ope indigere, cum nemine sibi ipsi satis esse cernerent. Proinde arbitrati sunt, illum per societatem sui generis commodius degere posse, & facilius consequi omnia, quae per naturam ei deesse videbantur. Et idcirco à syluestri vagaque solitudine, in multitudinis caetum, humanamque societatem illum deducendum esse duxerunt. Quo quidem facto, quamprimum coniuncti inter se homines, sermonem ex assidua consuetudine instituerunt, quo conceptum mentis exprimerent, & consilia communicarent. Plato autem in Protagora, aliud ab his diuersum ciuilis consuetudinis principium refert, quod quidem, quia fabulis est multo, quam veritati propinquius, referre non placet. Iam vero hominum caetus siue ignis utilitate sociato, siue natura & ratione duce instituto, quod sanè à ratione non multum abhorre videtur, vt primas hominum societates ab his principijs utilitatis causa profectas existimemus, credamusque; hominem natura sociale animal, longè magis quam apes, formicæ, grues, & eiusmodi genera, quae gregatim aluntur, gregatimque se tuentur, in vnum caetum venisse, vt quisque promeret, quod alteri opus esset, acciperetque; aliunde quod ipse praestare non posset. Igitur, vt dixi, communi hominum societate conflata, eumque in ea sermonis auxilio se mutuo intelligere, sensum animi exprimere, tum manibus & articulis, quam vellent rem, facilliter se posse tractare viderent, ceperunt in eo caetu alij speluncas fodere sub montibus, non nulli hirundinum nidos, & aedificationes earum imitantes, de luto & virgultis facere loca,*

*Consilium
humani ge-
neris origo.*

*Domicilium
speciosum.*

P R A E F A T I O.

quæ subirent: eaque ratione domiciliorum tyrocinium inuentum, & excogitatum fuit. Cùm porro essent homines imitabili dociliq; natura, quotidie inuentionibus gloriantes, alijs alijs ostendebant ædificiorum effectus, & ita exercentes ingenia certationibus, indies melioribus iudicijs efficiebantur, plurimumq; furcis erectis, & virgultis interpositis, luto parietes texerunt: Alij luteas glebas are facientes, struebant parietes, materia eos iugumentates, vitandoq; imbres & æstus, tegebant arundinibus & fronde. Postea, quoniam per hybernas tempestates, tecta non poterant imbres sustinere, fastigia facientes, luto inducto, proclinatis tectis, stillicidia deducebant. Vnde Architecturæ rudimenta sunt nata, quæ ab ijs initijs profecta sunt quæ necessitas humano generi ostendit. Quemadmodum, Daniele Barbaro teste, legitur in his esse, quæ nuper inueta sunt in Iulis, vbi casæ arboribus innixa, cannis, & viminibus interta, stramentis, & luto contextæ cernuntur, ea tamè ratione, vt magnitudine, pulchritudine, & commoditate personarum dignitati plurimum tribuatur. Hæc à Christianis, vt natura tulit, ita inuenta, sed postquam frequentia celebrari ea loca cœperunt, politioribus lignis, elegantioribus formis ornata conspiciuntur. Ex leuibus porro, obscuris, & exilibus ædificiorum principijs, crescente nimirum in vna aliqua casa, ex fœmina & viro, filiorum & nepotum multitudine, quæ eodem tecto contineri non poterat, modicis ex materia domibus, vt auctor est Halicarnassus, vicatim, discretisq; domicilijs habitare cœperunt. Eaque occasione, villas & pagos paulatim construere, & societatem ex pluribus domibus constituere necesse fuit: vnde Franciscus Senensis, in suis de Repub. libris, oppidorum & vrbium initium deducit. Cum enim sensim cernerent homines, quantæ utilitatis esset humana societas, quamque facilius victum simul complures, quam singuli compararet (quod enim maior & frequentior multitudo est, eò vberior in ea est copia eorum omnium, quibus vita indigeat, quando nascentibus hominibus inopia data est comes) tutiusque ab incurfu ferarum degerent coadunatis tugurijs, pagos pagis adiungere, & familias familijs adijcere cœperunt, & de communi utilitate cogitare. Hinc seminarium ciuitatum est ortum, in quibus populariter habitarent. Hinc munimenta, tutioris vitæ gratia, inuenta sunt. Nam locis æditis fossam ducere, & vallo circumdare, non dubitauerunt, & sic vrbes & oppida inchoauerunt. Quocirca Varro ait, Urbem dici, quod aratro præfinita: & Pomponius Iureconsultus peregregius, Urbem dictâ asserit, quod vrbare aratro definire sit: Vrbum, optimum vetustissimorum verborum indagatorem præterea dixisse ait, curuaturam aratri appellari, quod in vrbe condenda adhiberetur. Oppidum etiam dici Varro testis est, quod munitur opis causa: Sic etiam mœnia, quod urbem muniunt, appellata sunt, & Murus à munitione dictus est. Quibus ex rebus constat, primam rationem eorum, qui ciuilem societatem instituerunt, fuisse, vt tutè degerent, & à vi atque impetu munirentur. Tranquillitas namque vitæ dux illis extitit, ad innumerabiles commoditates excogitandas. Quis porro urbem primus condiderit, variè à multis proditum est. Alij Cecropen statuant, vt Plinius, qui eam extruxit, quæ postea ἀρχαία, id est, ars, dicta est Atheniensibus, prius erat Cecropia. Strabo, Agros prius à Phoroneo dicit conditos, quod Homerus Pelasgiconnominat. Ægyptij omnium antiquitatum gloriam ementitis annalibus ad se trahunt, & Diospolim, quæ sunt Thebæ, tempore omnes antecedere assueuerant. Verum Enochia, vt Iosephus vocat, omnium est vetustissima, quam Cain, cùm exagitaretur furij casu fratris, nec vllus sibi locus tutus satis videretur, condidit, murisq; cinxit, & terminos agro posuit. Consimiliter & Pallas Arcium inuentrix, multorum scriptorum auctoritate constituitur, quam Bellonam plerique nominarunt, eò quod belli inuentrix & Princeps, à Cicerone lib. 3. de Nat. Deorum, constituatur, vel quia hastam vibrare consueuerit, docueritque, vel denique à furore immitendo bellantibus, & quod minimè sit mitis. Cuius templum in noua regione vrbis, & ante hoc columna erat posita, vnde hasta mittitur, signum belli inferendi. Quin etiam huic Arcium inuentrici, tria quædam signa peculiariter attribuebantur: noctua, draco, & populus. Quare Demosthenes, Atheniensis, summus ille Imperator (asserente Francisco Senensi, lib. 9. de Reg. & Regni administratione) cùm in exilium proficisceretur, Arcem Athenarum suspexit, & altiore voce dixisse fertur: O Pallas, vrbium custos, cur tribustruculentissimis belluis delectaris, noctua, dracone, & populo? Cupiens populi leuitatè præcipuè accusare. Quibus quidè signis, qualis Princeps esse debeat, sagax declarauit vetustas, vt vigil, prudensque sit, & populum fautorem habeat. Noctua quidem, vt cernimus, vigilantissima est, &

Architectu-
ra rudimen-
ta.

Oppidum
ancilar.

Arcium in-
uentrix.

noctu

P R A E F A T I O.

noctu semper excubet. Draco autem peracri oculorum acie, omnia circumspicit, vigilat que, quod etiam eius nomen indicat, *deper* enim est cernere, & acutè intueri. Idcirco à doctissima vetustate, ædium sacrarum, adytorum, templorum, thesaurorumque custodia, draconi assignatur. Sed rude & inconcinne, quemadmodum & ædium, oppidorum, urbiumque principium fuit. Neque enim initio muris cinctæ, vallo & propugnaculis ex viuo saxo communitæ fuerunt, sed, vt Halicarnasseus perhibet, aggeribus tantum, arborumque truncis, casæ aliquot leuit materia, vel arundine, vel stramento excitæ, quibus homines habitabant, circumdabantur. Nec Galli olim, & multò minus Germani, vt Hubertus Leodius asserit, qui non oppida, sed vicos inhabitabant, lapide & cæmento suas ciuitates cingebant; sed trabes directæ perpetuæ, in longitudinè paribus interuallis distantes inter se binos pedes in solo collocabantur, reuinciebantur extrorsus, multo aggere vestiebantur: ea autem quæ diximus interualla, grandibus in fronte lexis effarciebantur. His collocatis & coagmentatis, alius insuper ordo adiciebatur, vt idem illud interuallum seruarietur, neque inter se contingerent trabes, sed paribus intermissæ spacijs, singulæ singulis saxis interiectis, atquè continerentur, sic deinde omne opus contexebatur, dum iusta altitudo muri expleretur. Qui quidem muri in hunc modum compositi, etsi ea tempestate deformes non erant, & ad vtilitatem, defensionemque urbium summam haberent opportunitatem, quod & ab incendio lapis, & ab ariete materia defenderet, quæ perpetuis trabibus pedes quadrigenos plerumque introrsus reuincta, neque perumpi, neque diltrahi posset, non tamen perpetuò durabilis erat, pluuia etenim & vetustate corrumpabatur, & temporis tractu, cariola sæpè concidebat. Idcirco necessitate hominù industriam excitante, quæ in iam constituta ciuili societate, multorum consilij adiuta, vires & incrementa gragatim sumpsit, & à quo ferarum & scelestorum hominum iniurijs commodius se tuerentur, saxa saxis coniungere, lateritios muros ex lapide & materia cõpositos construere didicerunt. Quos prioribus multò firmiores fuisse, ex eo facilè constat, quia ob expugnationis difficultatem, muralis corona ab Imperatore ei dabatur, qui primus murum tenuisset, & per vim in hostium oppidum ascendisset. Ex quo facilè apparet, quomodo nihil simul inuentum, & perfectum fuerit. Constituta iam qualicumque vrbs facie à casarum necessitate, ad agrestium tuguriolorum commoditatem: à comodo verò, ad ædificiorum magnificentiam atque splendorem sensim progressi homines, & certam ædificandi rationem per artificiosas symmetriarum obseruationes, inuenerunt. Eoque modo, vtus, obseruatio, animaduersioque naturæ, artem demùm peperit, quæ primo statim vocabulo, artificem fabri nomine insigniuit. Vnde Faber cuiusque rei opifex, prima institutione dictus est, Græcè τεκτον, vnde Architecturæ commune omnibus artificijs nomen deductum est. Quæ singulari cultu, magnificentia, atque nitore non modò vrbes, publica priuataque ædificia expolire, & concinnè ornare, sed & magno fastu, stupendis impensarum sumptibus, præclara & magnifica illa ædificia septem construere docuit, quæ humanæ industriæ miracula mundus admiratur. Itaque nobilissima Architectura, in summo collocata fastidio, totius vniuersi ornamentum, iure nominatur. Quæ etenim vrbs, quod oppidum aut castrum absque Architecturæ præsidij, vel minima nominis celebritate claret? Illa ædificiorum magnificentia, populi opes, vasta propugnaculorum mole, murorum & turrium dispositione ac ordine, Moderatorum curam & prouidentiam spectantibus non obscure demonstrat. Eam proinde Daniel Barbarus, omnium artium Principem, ac dominam, Iudicem atque Reginam artificiorum, & inuentorum optimo iure vocat. Quam & Vitruuius scientiam dicit, pluribus disciplinis & varijs eruditionibus ornatam, cuius iudicio probantur omnia, quæ à cæteris artificibus perficiuntur opera. Cuius quidem artis dignitas, ex eo maximè elucet, quodd eius nomen à principatu, quem inter omnes artes obtinet, sit deriuatum. Quare & Plato Architectum præesse inquit his, qui artibus vtuntur. Sed quisnam ego, qui Architecturæ commendationem suscipio? Anne Gellianum illud exciderat, Turpius esse exiguè atque frigidè laudare, quàm insectanter & grauiter vituperare? eius itaque commendationem Architecturæ peritis relinquens, ad præsens me opus conuertam. In quo quidnam ornamentum toti vniuerso periti Architecti urbium, oppidorumque structura contulerint, artificiosæ Simonis Nouellani, & Francisci Hogenbergij manus, mirifica quadam industria, tam accuratè, & ad viuum partium singularum proportionem, & vicorum ordine ad amulsim obseruato, expresserunt,

P R A E F A T I O.

vt non icones & typi urbium, sed vrbes ipsae, admirabili caelaturae artificio, spectantium oculis subiectae appareant. Quas partim ipsi depinxerunt, partim ab ijs, sagaci diligentia conquisitas, atque depictas acceperunt, qui singulas quasque vrbes perlustrarunt. Idque ea diligentia, vt non temere, sed audacter atque constanter affirmare audeam, nihil vnquam eiusdem argumenti vel in Italia, vel in Gallia, aut alibi prodixisse, quod cum istius operis artificio & veritate conferendum veniat. In quo topographicae urbium oppidorumque descriptiones tam geometrica, quam perspectiua pingendi ratione, cum genuina situs, locorum, mœniorum, publicorum & priuatorum aedificiorum obseruatione, singulari artis industria atque praesidio sunt delineatae. Sed quem in finem Lector optime, dices? Norunt historiarum periti, quantum ad variarum rerum cognitionem peregrinatio longinqua & diuturna conducatur. In qua sensuum adminiculo percipiuntur ea, quae doctore etiam exercitatissimo praesente, non ita commodè intelligi queunt. Varij siquidem diuersarum Gentium ritus, disciplinae, leges, mores, instituta, & consuetudines peregrinando multò accuratius intelliguntur, quam si ea, quae nunquam vidimus, sola historica lectione tractarem. Nunquid ieiunium & prorsus anile de multiplici rerum varietate eius iudicium est, qui natiui soli limitibus omni tempore septus, domesticos tantum, apud quos diliteuit, audiuit, exterorum verò hominum consuetudines nunquam vidit? Itaque non immeritò Diogenes Laertius lib. 2. in vita Archelai Cosmographi scribit, Alexandrum Macedonem gloriari solitum fuisse, se plura oculis iustrasse, quam alij Reges vnquam animo & cogitatione attingere valuissent. Scribit Diodorus Siculus, Democritum Abderitem Philosophum octoginta iuges annos peregrinatum fuisse, vt varijs in locis, diuersorum hominum consuetudine, nihil eorum negligeret, quae homines mentem scientiarum nitore exornare potuissent. Ita Nestor (asserente Francisco Senensi lib. 14. de Regis & Regni institutione) gloriatur, quod cum Lapithis conuersatus fuerit, Menelaus autem in Sabundus exultat, quod Cyprum, Phoeniciam, Aegyptumque aduenerit, Thebas quoque viderit, quas centum clauderent portae, & singula quaeque ducentos haberet custodes equis instructos, & quod Aethiopiae etiam iustrauerit, Sidoniam, & Lybiam. Sed quia non omnium facultates concedunt, neque etiam omni periculo, hoc praesertim tempore, vacat, per varias mundi partes oberrare, multasque vrbes ac oppida peregrinando iustrare: Idcirco, praesenti opere, variarum historiarum amantes, à peregrinandi labore, periculo, atque impensa liberauimus. Dum acerrimo oculorum sensui, qui reliquos omnes, Aristotele teste, praestantia superat, accuratissimas urbium icones proponimus: quae in tabulis artificiosè depictae, multò apertius de se iudicium praebent, quam si descriptione litteris tantum comprehensa, qualiscunque & obscura earum cognitio quaeretur. Hoc studij genere Carolus Magnus vehementer delectatum fuisse constat, quem tres tabulas argenteas habuisse, Platina in vita Leonis III. commemorat: quarum vnã, in qua vrbs Constantinopolitana in sculpta erat, Basilicae B. Petri: aliam, vbi imago urbis Romae cernebatur, Ecclesiae Rauennati dono dedit. Tertiam filijs reliquit, cui inerat orbis terrarum descriptio, quam auream fuisse plerique scribunt. His porrò urbium descriptionibus, historicas earundem enarrationes coniunximus, vt vbi depictorum oppidorum facies cum ijs Lectores contulerint, praeter urbium oppidorumque situm, etiam ea, quae ad ciuitatem pertinent, aliqua ex parte intelligant. Quod quidem institutum nostrum, non modò gratiam habere, sed & mirificam delectationem, & vtilitatem praebere existimaui. Cum ex eo, & historiarum audeatur cognitio, & quae optima aedificandi ratio sit, diuersorum aedificiorum collatione, perspicere queat: Tum etiam situm, murorum ambitum, & conditionem earum urbium, quae à truculentissimis nationibus, Christianis sunt erepta, non sine maxima recuperandi spe, spectandas proponat. Ita Alexandrum, quem ex virtute Magnum nuncupauerunt, summa diligentia scrutari solitum aiunt loca, in quibus bellum esset gesturus, semperque eadem picta intueri voluisse, vt picturam illam contemplando, ea dignosceret, quae caueda, quae uéadeunda essent. Neque verò est, cur consilium hoc Christianis tandem aliquando noxium & perniciosum fore quis putet, eò, quod primariae ipsorum vrbes fidei hostibus hac occasione contemplandae & dilcutiendae veniant. Huic siquidem malo, quod quidem haud exiguum fore putabamus, ea ratione occurrimus, dum diuersarum nationum ac gentium diuersum vestiendi cultum & habitum, vtriusque tam praestantioris, quam de-

terio,

P R A E F A T I O.

terioris sexus effigies urbium simulachris appingi curauimus. Quam sanè ob causam immatrisimi Turchi, qui omninò nullas, vel sculptas, vel depictas imagines ferunt, nunquam hoc opus, etiamsi maximè ipsis emolumento esset futurum, admittent. In his denique urbium enarrationibus eorum scriptis vsi sumus, qui eas ipsi peragrarunt, & oculis accuratissimè perspexerunt, ne quis mihi de ignotis, & nunquam à me visis, multa scribere obijciat. Eos autem auctores iam omnes ex ordine recenserem; sed prolixitatis evitandæ gratia, id omitto. Desiderantur quidem adhuc aliquot urbium typi, quos bellicè præpediti tumultibus, non ita commodè obtinere potuimus. Quòd si itaque Urbium Moderatores, aut quicumque tandem alij, Ciuitatum suarum delineatione, splendoris aliquid operi nostro, historiarum etiam, & picturæ amatoribus, in honesta Litterarum studia, animi propensionem significare, eamque nobis communicare voluerint, suo eas loco collocabimus, neque ipsi à nobis præteribuntur indicti. Ita opus hoc nostrum mirificè multarum urbium genuina descriptione ornavit ac auxit Præstantissimus, Doctissimusque vir, Dominus Abrahamus Ortelius Antuerpianus, hoc nostro tempore insignis Cosmographus, quo optimos quosque honestis Litterarum studijs fauentes, maximo beneficio affecit. Nec minores gratiarum actiones merentur summi illi præstantissimarum artium admiratores, Georgius Hofnagel Anuerpianus Mercator, & Cornelius Chaymox, quorum ille viuos & accuratos Hispanicarum, hic verò aliquot Germanicarum urbium typos, perhumaniter nobis communicauit. Idem etiam singulari animi propensione fecit, generis virtutumque splendore Clarissimus vir ac Dominus, D. Constantinus Liskirchius, Florentissimæ Reipubl. Colonienfis primarius hoc tempore Cõsul: cuius spectabilis omniq; officiorum genere à nobis obseruanda dignitas, earum urbium, oppidorumq; descriptionibus opus hoc nostrum adauxit, quæ ex Africa, Asia, & India pauci vnquam antè depictas viderunt. Nec minus de Cosmographiæ & historiarum studijs benè mereri voluit Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps ac D. D. Gerardus à Grosbeck, Leodiensium Antistes, &c. Cuius Illustriss. Cel. procurante Reuerendo D. Georgio Syluio, eiusdem Dicecesis D. Suffraganeo dignissimo, urbis suæ Leodiensis viuam & accuratam effigiem, operi nostro inferendam, pro liberali Illustrissimæ Cel. suæ in studiorum cultores propensione, communicauit. Reliquum nunc est, vt Candidum spectatorem, lectoremque beneuolum peramanter rogem, vt studium nostrum, quo bellissimè cum reficere, & recreare conati sumus, boni consulere, eiq; optimè fauere dignetur. Colonix Agrippinæ,
M. D. LXXII.

MELCHIOR HITTORPIVS
S. THEOLOGIAE L. ET APVD GRADVS
MARIÆ APVD AGRIPPINENSES CANONICVS, GE-
ORGIO BRAVN AMICO SVO, S.

VIDI, & perlustravi vrbes, Ornatissime Georgi, & gratias habeo maxi-
mas; Nam plurimum me oblectarunt, neque video, soli, solitudinemque
amanti homini, quid possit amcenius accidere, quam quod alij diuturnis
itineribus fessi, magno cum sumptu, temporisque non parua iactura, vix,
vel certè non tam exactè assequuntur, illud apud studia sua desidentem, &
his tantummodo fatigatum, oculis, non vnius tantum regionis, sed totius
vniuersi vrbes peragrarè, ac perlustrare. Quare cum gaudeam homines doctos, artificiosa hu-
iusmodi inuentione, quæ & oblectet, & commoda sit, atque utilis multorum otio consulere
voluisse; Tum verò te, quem nescio, quomodo in animo meo geram; Nisi, quòd virtus atq;
probitas, magnes esse amoris dicatur, hoc nobis tam pulchrum spectaculum adornasse, thea-
trumque, erexisse, id mihi etiam ob patriam est iucundissimum. Cui magnum, hoc ornamen-
to, apud omnes exteros, decorem; tibi verò etiam eius grato ciui, sempiternam
gloriam, & immortale nomen conciliasti. Vale, & spar-
tam illam tuam, quod facis, exor-
nare perge.

LONDINVM.

LONDINVM, vrbs antiquissima, in Midelfexia Comitatu, regione totius Angliæ feracissima, & saluberrima, ad flumen Thameſim LX. paſſuum millia ab Oceano ſita, latitudinis habet gradus LII. longitudinis XIX. & XV. minuta. Cuius quidem primum omnium fundatorem Brutum fuiſſe, conſtanti hiftoriarum lectione perhibetur. Is ex Italia in Græciam, inde in Africam, tum in Gallias, ac demum in Britanniam deueniens, ad Thameſim fluuiũ, ſitu & opportunitate loci adductus, urbem condidit, Troiamq; nouam appellauit (verba ſunt Pontici Virunnij, qui ſex de rebus Britannicis libros conſcripſit, quos integros, vix verbo mutato ex Gaufrido Monumetenſi deſumpſit) quæ tãdem per corruptionem, Trinouantum, dicta fuit. At, poſtquam Lud, frater Caſſibilauni, qui cum Iulio Cæſare dimicauit, regni gubernacula adeptus eſt, cinxit eam nobiliſſimis muris, & turribus, arte mira fabricatis, & de nomine ſuo iuſſit eã dici, Caier Lud, id eſt, ciuitas Lud. Deinde per corruptionem nominis, Cærlunda. Et ſuccedẽte tempore, per commutationem linguarum, Lundene. Et poſtea demum, applicantibus alienigenis, qui patriam ſibi ſubmittebant; Lundres dicta fuit. Mortuus tandem Lud, in hac vrbe ſepultus eſt, iuxta portam illam, quæ hoc etiam tempore, Por lud, Britannicè, Saxonice verò Ludesgate, nuncupatur. Ob hãc autem nominis mutationem, inter prædictum Lud, fratremq; eius Neuniũ, maxima eſt orta ſeditio, quoniam vellet nomẽ Troiæ in patria ſua delere. Quam contentionem Gildas hiftoricus & Poeta inſignis, copioſè proſequitur. Haſtenus Ponticus. Hanc porrò Trenouanti deductionem, Ioannes Zelandus, in Syl-labo dictionum antiquarũ Genethliaco Edoardi Cambriæ Principis ſubiuncto, hunc in modum confirmat. Trinouantum, Britannicè Trenouante, latinè oppidum nouũ, vel, vt quidam non ineptè interpretantur, Troia noua dicitur. Quod autem Tre, oppidum ſignificet Britãnica lingua, tam notum eſt, vt cõprobatione proſus nulla egeat. Trenouantum olim ea vrbs fuit, quam & Londinum Britanni recentiori vocabulo appellabant. Vt autem præclaræ vrbes ſua cõmutent nomina, non eſt infrequens. Lõdini meminit Cornelius Tacitus, libro hiftoriæ ſuæ decimo quarto. Meminit & Ptolemæus, eo paulò recentior, ſecutus forſitan Fabium Pictorem, in Britanniaẽ descriptione, aut alium quempiam Latini nominis Coſmographum. Quanquam, niſi ego omninò malè iudico, luxatum eſt Lundini vocabulum apud Ptolemæum ſuo loco. Non enim Cantiorum vrbs fuit: Tameſis ingens ætus Cantios, à Trenouantibus indubiè dirimebat. Barbaris etiam Britanniam vi occupantibus, Londinum Medioſaxonum, & Oſtroſaxonum, non autem Cãticorum erat, &c. Polydorus Virgilius, vir alioqui doctiſſimus, Trenouantum temere adſcribit vrbi, quam noſtra ætas Northampton, ad differentiam Suthampton, corruptè pro Northauandone appellat, &c. Hæc Ioannes Zelandus, in gratiam Trenouanti ſui. Nobilis ille fluuius Tameſis, primò Iſis nominatus, paulò ſuprà Vinchelcombiã vicum oritur, deinde riuis paſſim auctus, citra Oxonium cum flumine Thami, iunctis aquis, nomen quoque coniungit. Ad extremũ immani maris æſtu (quibus, vt ait Gẽma Friſius, XXV. horarum ſpacio, amplius LXXX. paſſuum millibus fluit, ac refluit) excipitur, atque nauigabilis ac vaſtus, permagno mortalium commodo, ipſam urbem alluens, in Oceanum influit. Hæc vrbs, & per ſe maxima eſt, & ſuburbia habet ampliſſima, nec non & arcem (Turrim appellatam) pulcherrimè extructam. Ædificijs verò atque templis, magnificè ornatur, vicinis ſuprà centenas ſacris ædibus (quas Parochiales vocant) venerabilis. Meridiem verſus, lapideum

pontem

LONDINVM FERACISSIMI ANGLIAE REGNI METROPOLIS

Hic est locus ubi erat Castellum Romanum ad flumen. Tunc sit Jussus Caesari et postea cum Juliae Thelodorum...
manuibus postea in regnum Henrici octavius, ubi in hunc usque...
plus octo milibus, hinc in hunc usque annis de fortitudine...
et praesentibus, proinde in hunc usque annis de fortitudine...
multis, hinc in hunc usque annis de fortitudine...
proinde in hunc usque annis de fortitudine...

STILLARDS: Hic est locus ubi erat Castellum Romanum ad flumen. Tunc sit Jussus Caesari et postea cum Juliae Thelodorum...
manuibus postea in regnum Henrici octavius, ubi in hunc usque...
plus octo milibus, hinc in hunc usque annis de fortitudine...
et praesentibus, proinde in hunc usque annis de fortitudine...
multis, hinc in hunc usque annis de fortitudine...
proinde in hunc usque annis de fortitudine...

pontem obtinet, longa & miranda operis arcuati serie constructum, super cuius dorso domicilia vtrinq; , ea dispositione & ordine cernuntur, vt perpetui ferè vici speciem, non pontis exhibeant. Paulus Iouius clarissimas Britannia vrbes describens: Harum omnium, inquit, famam Lōdinum penitus obscurat. Trinobantum, vt plures existimant, Ciuitas C. Cæfari nūcupata, totius Britannia Regia, multarum gentium cōmercio nobilitata, exulta domibus, ornata templis, excelsa arcibus. Et deniq; rerum omnium copia, atq; opum affluentia, valdè mirabilis. Inuehit in eam totius orbis opes, ipse Thamesis stans horis Oceani estibus superbus & tumidus, onerarijs nauibus ab ostio per sexaginta millia passuum ad urbem, tuto semper & præalto alueo nauigabilis. Ripas vndiq; peramœnæ villæ, prædijs atq; nemoribus distinctæ, passim exornât. Ab inferiore, scil. parte Regia domus Grinūcia, ita Anglicè à viridarijs appellata: & in superiore, Prætorium, nomine Ricemundum, in medio autem nobilis structuræ exurgit, Vestmonasterium, ab occidua parte vrbis, Foro iudiciali, ac D. Petri templo Regum sepulchris exornato longè clarissimum. Atque item vigesimo lapide à Lōdino Regium castrum Vindosorio secedentis Regis peramœna sede, aliquotq; Regum sepulchris, & Garetteriorum sodalium cæremonia percelebre Olores autè agminatim, læto occurfu, & festiuis cantibus subeuntes classes excipiunt, atque vndique retia siluris atq; salmonibus expanduntur. Iungitur ad urbem lapideo ponte structura mirifici operis, nec vllis imbris augetur, cum vnus tantum æstibus intumescat. Secundum Thamesim & aquarū mole, & longitudine cursus cæteros exuberant, Hūbrus, recepto Trenta in immensum adauctus, qui olim Habus fuit, & Sabrina, margaritis etiā nobilis, qui è summis Walliæ mōtib; raptis secum multis torrentibus, in aristo licum sinū effunditur. Hactenus Paulus Iouius. Londinum porrò, teste Polydoro Vergilio, ab Archenini Regis vsq; temporibus Regia ciuitas est, & Regni caput, ciuib; alienigenis frequentissima, diuitijs atq; opibus affluens, emporio celeberrima. In ea Reges diademate Imperiali insigniuntur, Regnoq; cæremonijs splendidissimis, inaugurantur. In ea Cōsiliū, (Parlamentum dicunt) celebratur. Administratur autè antiquo Britannorum Regum priuilegio à XXI III. ciuib; quos Angli Aldermannos, quasi seniores vocāt. Ex quorum numero Prætorem vrbis, Maiorem eorum lingua appellatum, Tribunosq; duos, Sceruios vocatos, ipsimet annua commutatione eligunt: qui in iure dicundo legibus municipalibus vtuntur. Mira eruditissimorum virorum, cum in vniuersa Britānia, tum in hac potissimum vrbe semper extitit fertilitas, qui inter scriptores celebratissimi enituerunt: Quorum seriem Georgij lilij Britāni Elogia, ad Paulum Iouium, accuratè recensent. Laonicus Chalcondilas Athenis degēs, græcè Britannicas insulas describēs, inter cætera inquit: Habet vrbes magnas, & opibus florentes, nec non vicos quam plurimos. Rex eam gentem imperio temperat. Lōdras Regni Metropolis & sedes habetur, viris, potentia & opibus reliquas vrbes antecedit, diuitijs quoque, & reliqua foelicitate omnes vrbes occidentem spectantes facillè superat. Flumē istam urbem alluit magnum & rapidum, quod in Gallicum mare effunditur, ab vrbe stadijs decem & ducentis, ibiq; restagnat, adeò, vt facillè nauibus hanc ad urbem accedere liceat. Plura de Londinensium origine & dignitate Gaufridus Monumetensis, Gildas, Ponticus Virunnius, Polydorus Vergilius & Humfredus & huiusmodi in libris suis.

OLISIPO NVNC LISBONA.

LISIPONEM inter antiquissimas Hispaniæ vrbes annuerandam esse vetustissimi quique scrip-
tores testantur. Hanc Varro Olisiponem, & Ptolemæus Olisioponem appellant, Plinius Salatiã &
Iubiam fœlicem, Strabo verò Vlyssæam, & ab Vlyssæ conditam, ex veteribus Myrliani videtur asserere.
Antiquæ vrbs Olisiponis situs collem excelsum ad Tagi ripam deductum vsque antiquitus solui-
modo occupabat, nunc verò plures montes ac valles magnitudine complectitur. Ab hac parte, qua
meridlem respicit, vetus Regia amplissima, magnificoque opere pulcherrima conspicitur, quam ad
Sanctos vulgò dicunt: Versus aquilonare vrbs cornu, nobilissimum vestalium D. Claræ cœnobium ad Tagi crepidi-
nem fermè attingit: Meridionale vrbs latus mari alluitur, reliquæ tres partes aditum habent à terra. Itaque quinque
vallibus, collibus totidem feracissimis & iucundissimis, vrbs tanto spacio complectitur, vt vniuersus eius àmbitus se-
ptem millibus passuum designari possit. Interior verò eius amplitudo & magnificentia maxima est. Domorum siquidè
amplius, quàm viginti millia inesse constat, earumque ingens multitudo tam principum virorum, nobiliumque, quàm
etiam priuatorum hominum eleganter & sumptu prope incredibili constructa est. In litore fontes quàm plurimi,
ex diuersis vrbs partibus per ductus subterraneos oriuntur, è quibus populus aquationem facit. Porrò omnis, breui-
tatis causa, pulcherrimis huius vrbs ornamentis, Olisippo scptem imprimis ingentibus ædificiis magnificentissimè
extractis hoc tempore illustratur. Horum primum Misericordiæ templum est, quadrato vndique lapide eleganter æ-
dificatum, cuius qui curam gerunt, Misericordiæ fratres vocantur, qui ærarium, quod ex fortuitis tantummodò ho-
minum piorum largitionibus elemosynisque conflatum est, summa fide administrant, ex quo amplius viginti qua-
tuor aurorum ducatorum millibus in singulos annos constat egentibus erogari. Secundo loco, sequitur alterum
misericordiæ, ac humanitatis exemplum, valetudinarium videlicet, commune pauperum, infirmorumque hominum,
nomine omnium Sanctorum. Tertium est monumentum, à D. Petro, Ioannis Regis, huius nominis primi filio, sumptu
publico constructum, vt externarum gentium, Regumque legatis, eo loci hospitium præberetur, domus reuera am-
plissima, mirificoque opere admodum conspicua. Quartum est ædificium Regis Ioannis, hoc nomine tertij, perpetua
memoria dignissimum, quam domum frumentariam Reip. ac quasi Lusitanie nutricem, merito nominare possis. Post
huius tergum, nouum Prætorium inhxret, ipsam maris crepidinem attingens, cui merito ædium magnificentia, &
operis pulchritudine, quintum in hoc ordine locum tribuendum esse, diximus. Sextum monumentum opere admira-
bili factum videtur, præda, spoliisque multarum gentium Regumque refertissimum, quod ab Indicis negotijs, que
ibi pertractantur, domum Indicam vulgus appellat. Septimum monumentum publicum est, armentarium, ingenti ar-
morum omnis generis copia refertum, Olisippo, ex ea parte, qua mari alluitur, portis XXII distinguitur. Pars verò,
quæ continentem respicit, XVI Turribus, per murorum gyrum LXXVII munitur. Parochiæ XXV numerantur. Est
verò vrbs hæc (vt dicere cœpimus, totius Lusitanie primaria) summa loci amœnitate, celeberrimo emporio, peran-
gustis templis, & magnificis Regum domicilijs nobilitata. Quæ cum Rege Alfonso regnate, anno ipsius Christi nata-
lis M. C. XXXVII, Maurorum faucibus eriperetur, permultis ædificijs, rei sacre dicatis, deinde exornata fuit. Siquidè,
non multis post expugnationem, diebus, corpus D. Vincentij Leuitæ & Martyris, in ipsam vrbs Olisiponè, ex sacro
promontorio, vbi diu latuerat, relatum est, & in fornice summi templi, summa cum reuerentia, hodierna die asserua-
tur. E regione cuius monumenti, Alfonsi quarti Regis sepulchrum erat, eius, inquam, qui anno Christi M. CCC.
XXX. Alfonso Castellæ Regi suo genere luculentam, contra Albuacem Maurorum potentissimum Regem, subfi-
dium tulit, cruentissimoque ad flumen salsum prælio aduersum eundem Albuacem præfuit, & gloriose victor, cog-
nomen, Ad salum victoris, vulgò obtinuit. Ad radicem verò istius summi tēpli, paulò inferius, occidentè versus, in-
terposita platea, sacellum D. Antonij, quem Paduanum vocant, admirabili structura, & mira elegantia elaboratum,
sepe nobis offert, olim ipsius D. Antonij parentum habitaculum, in quo quidem ipse natus, educatusque fuit. Ex cuius
natalibus, non mediocriter sese, & merito quidem, Olisippo extollit. Super eius sacelli epistylum, domus ciuica, seu
vrbanacuria constituta est. Ab hac parte, qua meridiem Olisippo respicit, vetus regia, amplissimo, magnificoque
opere pulcherrima, splendidam eam reddit, quam ad sanctos nuncupant. Nomen inditum loco, quod longo tēporis
spatio, corpora sanctorum martyrum Verissimi, Maxime, ac lulix ibi recondita fuerint, donec sub Ioanne Rege, eius
nominis secundo, translata aliò fuere. Inde obliquo aggere, ad vestalium templum, cui D. Mariæ spei nomen
est, per cliuam sensim depressum itur: vnde rursus eadem via aduersum montem conscenditur, cuius in tergo, sacellum
D. Rocho nuncupatum conspicitur. Eodem deinceps tractu, in vallem amœnissimam, moenibus vrbs contiguam,
hortisque vndique confitam, est descensus: quæ à sacello Eremitarum, D. Antonio consecrato, nomen olim sumpsit.
Nunc verò ijs exclusis, ab annuntiatione Angelica Deiparæ Virgini facta, nomen habet, & à Vestalibus, Dominicani
instituti, inhabitatur. Mox pari accliuitate collis nascitur densissimo oliueto obfitus, vt non facillè introrsus inspicere pos-
sit. A superiori verò parte apertus, & sacello D. Annæ recens dicato, ornatus, quod summa cum religione & reuerentia,
magna item populi frequentia ab omnibus hodie visitur & colitur. Ab hoc subinde per agrum compascuū, leprosa-
rio, foroq; boario interiectis, in aliam vallem, non minus fertilem, iucundamque, peruenitur. Quæ Mauritania nuncupa-
tur, ex eo, quod post recuperatam de Saracenis vrbs eo loci permitti sunt Mauri habitare. Cuius sinistram partē, quæ
ad Septentrionem vergit, vbi campi D. Barbaræ incipiunt, angelorum sacellum diuidit. Supra vallem hanc orientem
versus, mons excelsus imminet, recto, difficilique ascensu, à quo Fanum D. Mariæ Montanæ, quod in summo montis
culmine situm est, nomen accepit. Ab hoc præterea modico flexu, vtcunque directo itinere ad vrbs reditur, statimque
obuium fit templum vetustissimū Augustinensium monachorum, D. Virgini gratiarum sacrum, introrsus, eidē vrbs
muro adherens. Exinde porro, præteritis ditissimo cœnobio Vincentio Leuitæ & Martyri dicato, Canonicorum D.
Augustini atque Gymnasio non ita pridem celebri, antequam Rex Ioannes Tertius Conimbricam transfuisset, ad ripā
Tagi decurritur, quæ aquilonare vrbs cornu, ab ea parte efficit. Qua parte amplissimum, nobilissimumque vestalium

D. Claræ

Com Prælogio.

D. Claræ cœnobium, ad fluminis crepidinem ferme attingit, indeque aucto itinere, facelloque D. Virginis Paradisiacæ interiecto, ad primam vr̄bis portam, quæ Crucis dicitur, iter est. Ab illo autem S. Claræ templo ad Regiam veterem, quam ad Sanctos antea appellari diximus, rectus maris, secundo mari, ab oriente æstiuo, incipiens, in meridie huc excurrere, millia passuum tria ferme efficit. Certam autem huius vr̄bis formam, de descriptione que facillè delineari posse non arbitror, cum in solo montoso, asperoque sita sit. Quod si solum omnibus ex partibus planum esset, à latere terrestri formam arcus demonstraret. Interioris verò vr̄bis amplitudo, & magnificentia tanta est, ut cum cæteris omnibus Europæ vr̄bibus, & hominum multitudine, & ædificiorum pulchritudine, & varietate merito contendere possit. Domus & publicæ & priuata, adeo magnificè extructæ videntur, ut etiam parietes intrinsecus, formæque ligno istamico vndique vestiti, vermiculato opere, auro, varijsque coloribus adhibitis, exornentur. In litore fontes quædam plurimi, ex diuersis vr̄bis partibus, per ductus subterraneos oriuntur. Eorum vnum Regiam nominant, marmoris fontibus ac columnis eximie constructum, sexque fistulis, tanta aquæ copia profusentem, ut vnus, vniuersæ hominum multitudini potum penè suppeditet. Hic autem sapientis & splendoris, & lenitatis præstantia, omnium fontium, quos vnquam me videre meminerim, aquam, aut æquæ, aut superat. Tepidâ enim cum effundat, paruoque ipsa post temporis momento resederit, tam purissima, frigidissimaque suauissimè bibitur. Duo præterea fontes, haud ita procul emergunt maximis aquæ fontibus, in mare, breui admodum fluxu prorumpentes. Quod si longiori distarent à mari intervallo, multæ frumentariæ mole, tanta aquarum vi, atque impetu, quouis anni tempore facillè agerentur. Cæterum lotricibus, alutarijs, sulfureis que opificibus, plerumque seruiunt. Non multo deinde interiecto spatio, portam crucis versus, fons alius, aut vt verius dicam, stagnam emergit, qui Equorum dicitur, propterea, quod per ænea statuarum equestrium labia, aquam ore affatis vomentium, instar fluuio, cursum tenet. Sunt denique diuersarum aquarum salientes fontes, puteiq; diuersi, in omni parte vr̄bis, magnam ciuibus commoditatem afferentes. Potrò, vt antiquam, in summa arce regiam, quæ in editiore vr̄bis parte posita est; (opus ipsam antiquitatem vetè repræsentans) omittamus. Olisipo se præm in primis ingentibus ædificijs, singulari Regum nostrorum consilio, sumptuose incedibili magnificentissimè extructis, hoc tempore illustratur. Ea verò, cum in præcedente descriptione, summam ac breuiter delibauerimus, nunc à peculiari earundem enumeratione, super sedendum nobis existimauit. Hoc tamen minimè silentio inuoluendum videtur. Si rectò itinere, ab ea domo publica, quæ exterarum gentium, regumque legatis hospitium præbet, ad litus ire perrexeris, relictis ad dextram in loco eminentiore cœnobij Carmelitano, Franciscanorum, ac ordinis S. Trinitatis, magnificè, sumptuosissimæque structura nobilissimam, regiam nonam plateam, anaghytarijs, annularijs, celatoribus, vasularijs, fabris argentarijs, & ætarijs, aurarijs item, argentarijsque referentissimam. Præteritis in aliam eodem pariter nomine, nouam mercatorum, conuiuio stercens ad lanam, deueniens; cæterarum omnium longè latissimam, ædificijsque pulcherrimis, vtrique exornatam. Illic omnibus ferè ex partibus orbis, & gentibus quotidie mercatores certatim conueniunt, maximo hominum concursu, atque frequentia, propter commerciorum portusque opportunitatem. Eademque via contra septentrionem progredienti, ad leuam, portorium veteris obijciuntur, seu mercibus importatis, publica Regi vectigalia, nuper pendebantur. E regione huius portorii, forum, quod veteris pali vocatur, apparet, in quo semper non pauci homines, mentis assidentes reperies, quos notarios, vel librarios vocare possumus, nullis tamen ciuitati ministerijs obligatos. Hi omnes ex hoc vitæ genere sibi alimentum suppeditant, quod omnium accedentium, mentesque suas explicantium, sensum assequuntur, ordineque in eodem ipso loco, subito schedis scribant, petentibusque dato, pro ratione materis pretio, tradant, in tantum, ut literas, epistolæque amatorias, elogia, orationes, epitaphia, carmina, laudes, parentalia, petitiones, syngaphas, & cuiuscunq; generis Jis, quæ ab eis postuleris, ad ea habeant dispositum scribendi stylum. Quod nullibi in totius Europæ vr̄bibus, fieri, vidi. vnde Olisiponis magnitudinem & hominum frequentiam, facillè quis iudicabit. Est & in hac vr̄be ad latus, quod orientem hybernium respicit, ad mare Piscariam, atque cupedinis forum, in quo cetarij, sartores, cupedinarij, lanij, panifices, dulciarij, quotidie gregatim concurrunt, omnia que ad vr̄bem vesicendi causâ afferuntur, vendentes. Præterea propolarum, infirorum, caponum, stibulariorum, linteorumq; tabernæ ibidem in situ quilibet videntur. In hoc verò piscario foro, certa quantitas corbium deposita est, magistratum edito, quibus cymbis piscatorijs appulsis, pisces à mediastinis in forum ad venditricem aduehuntur. Hi quidem corbes singulis annis à magistratu, piscatoribus, plus minus duobus millibus ducatorum locantur. Piscario hoc foro, à tergo relicto, mercatuq; panificum, holitorum, fructuum venditorum, aucupumque interiecto, nec non macello, domus quam nostri Septenlem nominant, sita est, in qua regij præfecti negotia, ad bellum Africanum spectantia, expendant. Huic loco, Epilogi instar, nonnulli in laudem Ecclesiasticæ musicæ adijciam, idque verissimum compertissimamque inter omnes ciues habetur. Nempè, quod in præcipuis anni festis diebus, ex ipsa vr̄be Olisipone, vltra triginta absolute cantorum choros ad sacra modulato cantu, in pagis villisque circumvicinis canenda, vna die cuncti exeant, omnibus vr̄bis templis, in quibus musica modulato canitur, ex eo nihil detrimenti, ad suas celebrandas festiuitates capientibus. Societates verò, quas confraternitates vocant, C. XXXI. sunt, in quarum usum ingens à sodalibus quotannis constat pecunia, quæ in pauperes, & alios vsus necessarios, summo ordine elargitur. Quod autem ad loci situmque salubritatem, & aeris temperamentum attinet, tanta ceterò soli, cœlique clementia, & amœnitas est, ut nullo ferè vnquam anni tempore, nec æstas, nec hyems immoderata sentiat, quo factum est, ut multi mortales, ex diuersis nationibus, terrisque remotissimis, cæli puritate peccati, illic commigrant: derelictoque solo natali, patris curia posthabita, perpetuam ibi sedem, vitæque domicilium posectin. Hac eò prolixius, ex accuratissima Olisiponis descriptione, à Damiano à Goes, Equite Lusitano, singulari bello comprehensa desumptimus, quo magis desiderauimus, ut tantæ vr̄bis magnificentia, cæteris quoque hominibus, innotesceret. In cuius enarratione nec id silentio inuoluendum erat, Societati Iesu Collegium & Professorum domum in ea anno salutis M. D. L. II. assignatum esse.

CASCALE ET BETHLEEM OPPIDVLA.

AB Olisipone Aquilonem versus, oppidam Cascale situm est, quo naues onerariæ in anchoris consistentes, accedente maris æstu autam operiuntur, portu vadoso alioqui & infrauctoso. Modico inde intervallo, aucto etiam fluminis, sinus in cubiti formam efficitur, in cuius fronte facellum est diui Iuliani, supra quod aliud D. Catharinæ sacrum. Tum eodem latere obliqua ripa propius ad vr̄bem accedenti Bethleem oppidulum, & ibi templum ingens diuæ virginis dicatum, vna cum cœnobio Monachorum, sese offert, incredibili sumptu, ac magnificentis constructum, diu Emanuelis Regis monumentum, quod dum viuaeret, sibi ipse delignauit, erexitque. Magnam tamen ipsi operi accessionem Ioannes III. Emanuelis filius fecit. De qua re, extat ibi in arca, celebre Rescendij, beffalibus literis tetraſtichon.

Vas anvole sacrum diuine in litore matris

Rex posuit regum maximus Emmanuel.

Auxit opes hæræ regi & pietatis vterque

Structuræ a certant, religionis pars.

Potrò vicus hic situ tam opportuno excellit, ut quasi vallum ac propugnaculum sit Olisiponensium portu. Potrò conditori, & locum illud Bethleem appellari voluit, nomine ab ea ciuitate desumpto, in qua Christus, ad humani generis salutem natus est. Ascendit autem homines singulari religione, qui se D. Hieronymi institutum sequi proficiebantur: quos in illius templi custodia, poneret, qui sacra conficerent, & nomen diuinum religione placarent, & omnes nautas atque vectores, qui ex varijs partibus eò commeare solent, sanctis disciplinis erudirent. Eum verò locum sepulturæ sibi delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini fluctus circumfluunt, non longè à templo, occasum solis versus, instituit munitionem, quæ prohiberet portus Olisiponensis aditu naves omnes, que non se pacificas esse, signo nautis visitato significarent.

HISPALIS.

HISPALIS, quae nunc Sibilis, vulgò Siuilla dicitur, Hispali Herculis filio nomen atque primordium, Iulio Caesari reftauratorem, Raymiro Regi, ac longo tempore deinde Ferdinando tercio à Mauris liberationem defert. Vrbs est Baeticae provinciae ad mare Gaditanum clariffima, forma rotunda, ædium pulcherrimarum frequentia nitidiffimè culta, totiusque Hispaniae emporium florentiffimum, quod ex varijs mundi partibus, maximè verò ex India occidentali, quæstus incredibiles facit. Ad tantum siquidem negotiationis culmen Hispalenses deuenere, vt ipfi soli hoc privilegio gaudent, quò nullum in Indiam transmittatur nauium genus, quin hic mercibus oneretur, machinis & tormentis bellicis, comœtatu, milite, omnibusque ad tantam nauigationem requisitis. Sereniffimi

Hispaniarum Regis nomine instruat. Quæ in Aprili copiosa & ingenti classe, maxima præstantiffimorum bonorum copia referta, quorum pretia omnem ferè æstimationem superant, in Indiam tendunt. Quotquot etiam ex eadem India naues, pretiosiffimis onustæ thesauris, Æolo benè fauente redeunt, huius vrbs litus appellere, mercèsque exinanire coguntur, quæ frequenti numero quotannis in Augusto vel Septembri, ingentes atque incredibiles opes conferunt. Est hic ampla & magnifica structura nobilis domus, Gubernationem & Consules habens XII. quæ à negotijs Indicis, quæ ibidem geruntur, *La casa de la contratación de las Indias*, nomen habet. Situ, omnes Hispaniæ vrbes excellit: agrum habet pinguem ac peramœnum, omnis generis frugum, olei, oliuarumque feracem, fructuosè conseptum arboribus, maximè palmis & citrejs, quas Naranjos Hispani vocant, vt verum sit illud adagium, quod vulgò dici solet: *Hominibus, quos Deus amat, Hispali domum largitur & victum*. Eam nobiliffimus fluvius Bætis præterlabitur, nunc Guadalqueuir, dicitur. Prouinciæ Baeticae, vt Strabo & Plinius asserunt, nomen dedit, præfatus est, & mulcæ utilitatis, vtrique populchris colitur oppidis. Vnde à Statio, Martiali, Silio, & Seneca maximè celebratur. Ligno ponte, quem parua nauigia carentis compæctum sustinent, admodum delectabilis. In Atlanticum mare, magno cum impetu excurrit. In Hispalensi quodam suburbio metidim versus, quod ipsorum lingua *El tablado*, vocant, plurima antiquitatis monumenta eruntur è terra, veluti tymbi, lapideæ ac vitreæ lampades, vrnae, numismata, & alia id genus, ex quibus gentiliū sepulcrum hic quondam fuisse, intelligi potest. Altera ex parte miliaris ab hac ciuitate, conualis vrbs antiquæ, atque theatri ruinae, videntur, locus Hispalis Sevilla la vieja, hoc est, Sibilis verus dicitur. Vehementer Hispalensium ciuitatem commendat aqueductus insignis, à Mauris incredibilibus impensarum sumptibus opere fornicato constructus, qui excavato riuo, dimidiati miliaris spacio, incundam incolis aquationem præbet, vnde quàm plurimi fontes ad ciuitatis necessitates derivantur. Mirabile dictu, quanto icinere, nimirum sex miliarium, per cæcos terræ meatus à Carmora ciuitate, scaturientes fontes in hunc aqueductum deducantur. Vnde *Los cannos de Carmora* Hispanis dicitur. Excludor loci angustia: vt de magnifico huius vrbs templo, de celebri Episcopatui, deique ornamentis cæteris nihil scribere possim. Hanc vrbs, inquit Marinius Siculus, ab Hispano, Herculis nepote conditam, vulgus asserit, cuius ego sententiæ nec accedo, nec refrago: incertum est enim, quod nec auctore, nec ratione probatur. Verùm enim verò, cuiuscunque auctoris, vrbs est maxima, & opulentiffima, meoque iudicio, multis Hispaniæ ciuitatibus, ne dicam omnibus, anteponenda. Est enim ambitu magna, forma rotunda, visu pulchra, templis celebris, Sacerdotibus exulta, multis equitibus nobilibus, ciuibus plena, domibus insignis, plateis & vicis hilaris, hortis & fontibus amœna, rura propugnaculis, mœnibus cinctæ, defensa portis & turribus, campis incunda, a grorum frugibus abundans, oliuetis & magnis oliuis, oleo que felix, mercatorum commercijs diues, artibus adornata mechanicis, & liberalibus studijs illustris. Plena multis piscium generibus, & magnis citreis, palmetis & palmulis, & arborum fructibus exuberans. Ostio maris, & nauigabili flumine, ponteque admodum delectabilis. Tanta denique rerum omnium copia excellit, vt in ea multo viuatur melius, quam in alia quantūlibet vrbe, totius orbe ditiffima. De cuius templo maximo, & nauigiorum numero, scripsimus alio loco. Cuius vrbs nomen barbaræ Mauritanæ gentes, deformarunt, quoniam P. litteræ carebant, eius loco B. poluerunt, & cæteris mutatis litteris, Sibiliam dixerunt. Hucusque de Hispalensium ciuitatis felicitate, Marinius Siculus.

CALIZ OLIM GADES.

GADES, seu Gadera insula, paululum à continente semota, cui *La puente de Sualle* coniungitur, eiusdem nominis Gaditanum oppidum, quod nunc Caliz continet. Quod Cæsar oratione pro L. Cornelio Balbo, quia Herculeo freti vicinum, itinerum ac laborum Herculis terminum vocat, & à L. Marineo Siculo Baeticæ Prouinciæ initium statuitur. Illud autem, quod nunc videtur, primis operum fundamentis non innititur, cum hoc tempore eius positio orientalem plagam respiciat. Strabo autem lib. 3. Geographiæ scribat: quòd occiduas insulae partes occuparit. Cuius quidem rei haud obfcura nunc conspiciuntur vestigia iuxta D. Catharinæ sacellum: decrefcente etenim mari ruderæ collapsæ fundamentorum ruinae, contra ceteri columnarum seapl, ingentium ædificiorum fundamenta

arena obuoluta apparent. Quin etiam vrinatotes fatentur se frequenter ingentes portarum postes, veftes, atque cancellos vidisse, quibus inter piscandam retia implicata hætere piscatores queruntur, vnde prisca ciuitatis amplitudo euidenter apparet. Nunc non ita ample magnitudinis oppidum, partim nauigationis mercaturæque commodis, partim salinis fouetur. Sal enim hic eadem planè ratione, qua apud Antiqueram oppidum, conficitur, vbi vallis est amœniffima, omni ex parte clausa montium iugis, quæ vallis hyeme pluuijalibus aquis impletur, & in formam magni lacus efficitur, cuius aquæ calore solis in salem candidam conuertuntur. Maximo portu variarum regionum nauibus facis tutam stationem Gaditanum hoc oppidum præbet. Idem etiam mœnoeatum efficiunt excelles turres, ex quarum summo fastigio, ingens accensus ignis, vicinis Hispaniæ ciuitatibus barbarorum hostium aduentum denunciat. Piscatus quoque maximi emolumenti ac lucri thynnorum pinguium, oppidum cum insula claret. Qui à kalendis Maij ad 15. Iunij instituitur, quo quidem tempore incredibilis piscium copia, quæ Italicarum tritemium, cæterarumque regionum necessitati deseruiunt, capitur. Reliqua insula, omni frugum, ac præstantiffimi vini prouentu felix. Iuxta oppidum collapsi theatri extant indicia, vbi marmorea signa, artificioso opere sculpta inueniuntur. Cupidinis simulacrum mira industria effigiatum, ea opinione, quòd quondam huius insulae idolum fuerit, curis frontem exornat. Similiter & Herculis statua, & pleraque alia vetustatis monumenta. De isto oppido & insula vide Scrabonem lib. 3. Geographiæ. Quin & ab Herculeis columnis fretum Gaditanum commendatur. Sunt & alibi columnæ Herculis, quas Tacitus in Frisijs fuisse, magna celebritate commemorat, quarum reliquæ in Tenerorum tractu, hoc est, in Dretea, etiamnum videntur, vico Roelden, haud procul à Cæuordia oppido, non sine spectantium admiratione. Sunt enim singuli lapides, quorum non paruas æcerus est, tantæ magnitudinis, vt nullos curvas, nullaque naues admittere posse videantur, neque ibi fodinae lapidum sunt, vt loco paludoso, quare suspicio est, eos illic à dæmonibus, qui Hercules nomine ibi colebantur, adactos. Huius monumenti causa videndi Drusus Germanicus fama excitus, aspiciens Augustus, primus Romanorum septentrionalem Oceanum nauigauit, teste Plinio, lib. 4. Sed, vt refert Tacitus lib. de morib. Germ. obliuiscit Oceanus in se simul, & in Herculem inquiri. Hæc pauca adijcere libuit, vt quorundam commentarijs error eximatur, qui hunc Taciti locum, de his Herculeis columnis accipiunt, quas in Gadibus ille constituit. Porro hic exiguo intervallo Granata & Mauritania à se inuicem distant, & Oceanus, per angustias, quas fretum Herculeum, & Stricham Sybillæ, nuncupans, ingreditur. Vtrumque freti latus altissimo monte, in Mauritania quidem Abila, in Hispania verò Calpe, clauditur. Hos quondam solidum fuisse montem, & rupes perpetuo iugo coniunctas, & ab Hercule separa-

Cæsar

HISPALIS. Scilicet antiquior. Ceterum et
 peruersa fuit in Hispania. De ree proxima.
 temporum quod ualidius maris latus ante
 iugiter sua illis fuit.

SEVILLA

CADIZ

CADIZ. olim Gades. eiusdem no-
 mis Insule oppidum nobile por-
 tu maris Hercules freato. temploque
 memoratum.

MALAGA

MALAGA. nomen eiusdem dicitur. oppidum. Malaga dicitur antiquior a Phoenicibus. Pateris. Tarragis. uel
 fandi potest. qui ante anno Christi saluatum. D. CCC. XXXX. de Asia a mari. quod insulam. uelut in
 Hispaniam. profert. qui de. hinc. mactari. propter. quod. uenit. nuptiarum. nuntio. in. quibus. pateris.
 uenit. ante. hinc. Capere. ante. quod. Malaga. quibus. et. hinc. pateris. et. uelut. in. Asia. ante. hinc. de.
 pateris. nomen. potest. et. nomen. eiusdem. dicitur. in. quibus. pateris. uelut. in. Asia. ante. hinc. de.

115 tradant, quod liber Oceano pateret ingressus. Scribunt alij in Gaditano hoc Herculis templo, binas fuisse columnas aereas, iuxta quas nauis, vota deuotionis ergo soluerent, quia salui & incolunt hunc in locum, quem extremum totius vniuersi finem existimabant, peruenissent. Hinc Gaditanus Hercules cognominatus, cuius non ineredita descriptio & templi, & sacri legitur apud Silium Italicum, libro Punicorum tertio, quo demicta Saganto Annibalem Scitarum oracula iussu describit, & munera atrolisse. Ita enim canit:

*Vulgarum, nec casta fides, ab origine fani
Impositas durare trabes, (solasq; per animum
Condentum nouisse manus, hinc credere gaudens
Consedisse Deum, seniumq; repellere templi:
Tum queis fas & huius adyti penetralia nosse,
Famineos prohibent gressus, ac limine curant
Setigeros arceres, nec discolor ulli*

Atque haecenus Silius, qui & ærumnas, & labores
Herculis ibidem paucissimis verbis describit:

Has columnas Herculeas, Magnus ille Cæsar & semper Augustus Carolus Quintus Monarcha inuictissimus, in extremo Hispaniæ & Aphyricæ litore, iam dudum erectas, iure optimo Symboli loco, habuisse videtur, cum & torrunt, magnanimitatis, atque potentissimæ ornamenta, non huic tantum freto, sed & vniuersæ Europæ, Asiæ, Africæ atque Americæ perspecta & cognita fuerint. Quibus quidem partibus mundi, fato quodam, tanquam Hercules datus, pacem atque iustitiam, & Mineræ & Martis tempore summa equitate administravit.

*Ante aras cultus, velantur corpora lino,
Et Pelusiacæ præfulget flamine vertex
Discinctus, mos thura, atque è lege parentum
Sacrificam lato vestem distinguere clauo:
Pes nudus, tonsaque coma, castumq; cubile,
Irresistibiles facie seruant altaria flamma,
Sed nulla effugies, simul cræue nota deorum.*

MALAGA.

MALAGA, vrbs est Episcopalis Hispaniæ Baticæ, situ, emporio, rerumque omnium & necessitati, & voluptati deseruientium affluentia celeberrima. Quo variarum nationum mercatores, potissimum verò Belgæ maxima frequentia annuatim confluunt, vti eos, quos delicatissimos vindemia hoc loci suppeditat fructus, exportent. Quod amplissimi lucri occasionem non huic modò vrbis, sed & populo, agroque vicino, in quo hi fructus colliguntur, præbet. Vnde facilè quidem incredibilis huius sollicitudinis intelligenti potest quod sanè dictum mirum, quantam frumenti, vini, olei, pomorum, præstantissimorum denique fructuum abundantiam fundat. In quo etiam amoenissimi horti, generosis arboribus culti, herbis odoriferis, fontiumque murmure præstantes, magna cum delectatione videntur. Quin etiam contra hostiles insultus, vsque ad eò hæc vrbs munita, firmis que est moenibus septa, vt valli, inuictique propugnaculi vicem contra Africam obtineat. Itaque serenissimus Hispaniarum Rex, armamentarium hic habet, omni armorum, machinarum bellicarum, com meatuque genere instructissimum, ex quo maximis impensarum sumptibus perpetuum præsidium, in suis Africæ oppidis sustentat atque communit.

T O L E T V M.

TOLETVM, in medio Hispaniæ provinciæ; quod cæteras Hispaniæ regiones vbertate soli, cælique serenitate superat, in alto atque aspero loco situm, vrbs admodum est diues, multis & magnis mercatorum commercijs, quæ hinc ad omnes ferè populos Hispaniæ deferuntur. Quæ res causa est, vt hæc ciuitas rebus omnibus abundet, quas afferunt multi, qui veniunt, vt res alias venales, ad alios populos deferant. Hac itaque rerum commutatione, continuoque commercio, res Toleti vilius venduntur, quam in locis vnde vehuntur. Est autem ciuitas diuisa in regiones tres & viginti. Quas nobilitat & illustrat amplissimum & pulcherrimum templum. Quod, meo iudicio, sacras omnes ædes, & forma conspicua, & magnis ædificijs, sacerdotumque ministerijs, & ditissimis ornamentis antecedit, in quo templo fenestræ speculares complures, & imagines pulcherrimæ, varijs coloribus admirabiles & antiquas historias referentes, conspiciuntur. Vbi perlucida specula septingenta, quinquaginta numerauimus. Est præterea templum non solum magnum, pulchrum, splendidum, sed etiam opulentum. In cuius sacellis, quæ capellæ vocantur, & sunt numero plures, altaria sunt ornatissima, & res admirabiles videre singulis diebus, & præcipuè festis, huius Ecclesiæ sacerdotes supplicantes, nunc argenteis, modo sericis, aliquando purpureis, & nonnunquam gemmatis ornamentis & pretiosissimis indutos, rem diuinam celebrantes, & horas canonicas concinentes. Huius Ecclesiæ antistes, in Hispania, secundus est à Rege, non dignitate solum, & autoritate, verùm etiam populis, vctigalibus, & potentia. Sub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobilissima, ac memorabilissima septendecim gubernantur. Ex quibus magnus Ecclesiæ Toletanæ redditus exigitur. Cuius summa est, vt accepimus, anno quolibet ducentorum millium ducatorum. Sunt in hoc sanctissimo templo, portæ, numero sex, tres ad Occidentem, duæ ad meridiem, & vna ad Septentrionem. Quæ sunt omnes grandes & pulchræ, laminis æreis adornatæ, multisque sanctorum simulachris & imaginibus, & antiquis historijs conspicuæ. Sunt & pulpita duo pulcherrima, atque ditissima. Est altare, in quo D. Illephonus celebrauit, acceptis ornamentis ad sacrificandum necessarijs, à virgine Dei genitrice. Sed quid præterea dicam de sacratio, & de magnis diuitijs, & sanctorum reliquijs, quæ in eo sunt admirabiles? Quid de sacellis, & altaribus huius templi, quæ capellæ vocantur, adornatissimis? De ea præfertim, quam Dabildum vocant, aureo tecto & omniũ Pontificum, qui hæctenus huius Ecclesiæ fuerunt, imaginibus ornatissimæ. Distribuuntur in hac Ecclesia, multæ pauperibus eleemosynæ singulis diebus, & octo minæ cocti panis hominibus probis, & inopia laborantibus, qui mendicare erubescunt. Antistes præterea triginta pauperibus quotidie largitur alimenta. Qui magnas etiam confert eleemosynas viduatis, pauperibus & orphanis, virginibus maritandis, cæterisque multis hominibus, necessitate coactis. Facit & Toletum, scelix ac opulentum Tagus amnis, diues ac amœnus, qui Toletanis pisces optimos suppeditat, hortos irrigat, materiam multam è nemoribus longè distantibus, euehit. Cuius aqua, quæ per aureas arenas defertur, est valdè salubris, & Toletanos hortos irrigans, causa est, vt fructibus & herbis hortensibus tota ciuitas abundet, vtraque si quidem ripa fluminis, Orientem versus, hortis & arboribus ad passum millia ferè quinque, fertilissima est, & ad Occidentem tantundem. Ad Meridiem verò, & Septentrionem, præter vineas multas, sunt etiam amygdalorum & aliarum arborum, quasi nemora iucundissima, seruiunt Toletanæ ciuitati, tanquam dominæ, multis ac varijs rebus, oppida multa, pagorumque maximus numerus, qui quidem Toletanam hanc urbem diuitem faciunt, & om-

& omnibus rebus abundantem, &c. Hæc ex Marinæo Siculo descripsimus. Multi etiam alij viri doctissimi de huius vr̄bis magnificentia, eruditissimè scripserunt. Anno salutis 1551. accersiti sunt domini de societate. Iesu ad vr̄bem Toletanam, atque in nobilissimam, & amplissimam domum, quam olim Ioannes Siliceus, vr̄bis Episcopus, exædificauerat, & in Clericorum v̄lum instruxerat, sunt recepti.

PINCIA VVLGO VALLADOLID.

PINCIA oppidum, omnium, quæ sunt in Hispania, maximum ac nobilissimum, quod Vallisoleum, vulgò Valladolid vocant. De quo L. Marineus Siculus lib. 3. de rebus Hispaniæ hunc in modum scribit. Huic oppido quas vr̄bes & ciuitates antepōnam non inuenio. Est enim in optimo loco situm in Pisuergæ fluminis amœnissima ripa, libera lib. disciplinis & mechanicis artibus excultum. Aedificijs, sacris ædibus, cœnobijs & duobus collegijs ornatissimum. Mercatorum commercijs & omnium rerum copia ditissimum. Vicis, plateis, muris illustre, Campis, fluminibus, hortis, fontibus amœnissimum. In quo præter alias res memorabiles, forum est venale amplissimum & pulcherrimum. In cuius ambitu, qui passus septingentos amplectitur, trecentas & triginta ianuas, & fenestrarum tria milia numerauimus, & omnia vidimus officia. Huic foro coniunctus est vicus conspicuus, qui ab argentarijs opificibus Argentarius dicitur. Quapropter hoc oppidum cum ciuitas non sit, multis tamen ciuitatibus etiam primarijs non immerito præfertur. Argibus Hispaniæ præsertim qui hoc oppidum quasi domicilium placidissimum frequentant. In quo omnes ferè Hispaniæ magnates ædificant & libentissimè morantur. Hinc Orientem versus Cabeconiana sublimis arx aspicitur supra fluminis eiusdem ripam. Vnde non longum distat oppidum Donia, soli fertilitate diues, & Catholicorum Regum coniugio memorata. Item Palentia nobilissima ciuitas in amnis Carrionis margine sita, vbi quondam literarum gymnasium fuisse memorant, quod postea Salmanticam translatum fuit. Porro, cùm multis de causis celeberrima sit Pincia, multo tamen magnificentiorem eam reddidit optatissimus D. Philippi

Regis Hispaniarum ortus: Quem quidem maximum & potentissimum Regem, non alibi, quàm in potentissima pulcherrimaque vr̄be nasci conueniebat.

Ornis

Septimus

Parthenon

uum Hispaniarum Regis palatium, tanta magnificentia, forma ac venustate conspicuum, ut fidem propemodam, meam que in scribendo facultatem exceperat. Ad eod. ut totius Universi mirabilibus non annumerari modò, sed & optimo iure, queat præferri. Dofensum afficiat. Quaque enim veritas ex ea prospexeris, habes quod naturæ ac Dei bonitatem, ægrique Granatensis felicitatem admireris. Verus solis exortum atque Meridiem altissimi montes, perpetua nive vel æliano tempore, mensique Quintili, regnante extendere potest, per amœna planities lætus admodum floridisque pratis, ac omne frugum genus summa abundantia profertens, videtur. Ad eod. ut ex arborum folijs, quibus sericum conficitur, præter multas serici libras veftigal aureorum milliam ferè triginta quinque Reges consequantur. Quin etiam hanc alteram vrbis regionem ad montis radices, domus, Generalypha, delectationis, voluptatisque gratia à Maurorum Regibus ædificata commendat, vbi arte conficitur sylax, arbores patentibus ramis, generosis fructibus graues, septimona reticulata, feræ bestia, frequenti numero conspiciuntur; nec sua etiam auribus, ex suavissimo fontium vndique discurrentiam murmure, hoc loci oblectatio deest. Tertia vrbis regio, El Alueyfin, duos complectitur colles, admiranda ædium frequentia cultos. Quæ, quia à solis Mauris quondam habitabatur, non altera civitatis regio, sed diuersa planè habitata, & idiomate à reliquis Granatæ incolis separata esse videbatur. Agricultura & serici texturis vtilissimum viciam quærebant. Et quantum vrbis luxuriæ serico, aureo, argenteo, ac præstantiore vestitu indulgere, tantum sibi viliori habitu viri solebant adimere, sacco semper onusti, etiam prædiuites, incedentes, ut qualiacunque onera mercedis consequendæ gratia petentibus ferrent. Nomen, fidemque Christo tum pietate, tum pœnarum metu dederunt. Quarta denique regio, Antiqueruela, situ plano, complures etiam domus habet, in quibus bombycinus cuiusvis generis pannus conficitur. Vrbis passuum millia circiter duodecim circuitus complectitur, totus vndique montibus cinctus, & mille triginta propugnaculis tutus. Portæ, quæ sunt numero XII. ad occidentem facies habent exitus, & campos amœnos. Cæteræ verò ad Orientem, sub difficilis. Est autem in vrbe Granata, totaque eius regione, omnium rerum, quæ sunt ad hominum vitam degendam, & cultum necessariz, magna fertilitas, & saluberrima semper ætis cœlique temperies. Vbi neque tellus nimio solis ardore torretur, neque frigore contrahitur, & incolæ perpetuo temperamento perfruuntur. Altissimus in vrbe mons, La sierra del sol, lingua vernacula nomen habet, cuius in vertice multa ætate ferè collapsum est Maurosorum Fasam, quod nunc S. Helenæ dicitur. Ad quod ferè omnes, qui hanc urbem, visendi cupiditate illecti, adeunt, descendere solent, ut eius fani muro sum, & patriæ nomen, inscribant. Id quidem ea vulgi opinione receptum est, ut in Granatam non existimetur vidisse, qui huic consuetudini non satisfecerit. In eodem hoc monte Maurosorum Regibus olim horti, variis herbarum ac florum genere, ad voluptatem & recreationem decenter vestiti fuerunt, quorum nunc etiam satis manifesta super sunt indicia: iuxta, cisterna est publica, imbribus colligendis, à Romanis quondam parata in qua, præterquam nullam omnino putredinis incommodum aqua sentiat, medicam etiam eandem esse, Hispani longa sunt experientia docti nam pota, periculosum ventris fluxum sedat. In latere eiusdem montis, ædiculæ sacra est, multa antiquitate & veneranda martyrum memoria, nobilis, Los martyres, vulgo, vbi putei & antra, in rupibus excisa, & scapellis cauata videntur, quorum ut superne ingressus angustior, ita intere latiores sunt spatij, in quæ Christianos, quos frequenti numero captiuos tenebant, noctu protrudere, & funibus solebant dimittere, quos Mauri pecorum instar, diurnis consuebant laboribus. Sempiternæ horum martyrum, quos atheorum diuturna cruciauit tyrannis, memoriz, sacellum hic ædificatum est: potissimum verò, raræ pietatis Episcopo, qui multo tempore in squalido retroque antro detentus, cum libertatis spe, priuatis, & his quidem longè maximis, impensarum sumptibus, muro ex lapide vivo constructo, Granatensem urbem cinxisset, Maurorum Granatæ regem, qua in multorum Christianorum, ex misera seruitute & captiuitate libertatem ac dimissionem, tantam opus mereretur, rogauit. Numerum expectatione maiorem, libertate se donaturum Maurus respondit, modo Episcopus ipse, in sua potestate remaneret captiuus. Pius ac religiosus Episcopus communitati magis, quam priuato commodo studens, dum perpetuis cruciati carceribus, quam solus (alij per multis Christianis in summa seruitute degentibus) libertate frui maluisset, diuturnum ac volentarium martyrium incolamiranti multorum præposuit. Atque equalore tandem carceris enectus, ad felicem æternamque beatorum patriam emigravit. Is locus Hispanis, Mafmoros dicitur. Anno à Christo nato M. D. LIV. præclarum Societati Iesu, Collegium, in florentissima hac Granatensi vrbe institutum est, ad quod stabilendum, plurimum iunxit Petrus Guerrerius, eius vrbis Archiepiscopus, P. P. Societatis Iacobi Iainis, & Alfonso Salmaron, vita & eruditione, in Concilio Tridentino, cui interfuit, commotus. Qui instituti Collegij amplificator deinde fuit. Hæc, partim ex Martineo Siculo, partim ex Georgio Hæfnagel.

BARCINO.

BARCINO, pulcherrima ceterioris Hispaniæ ciuitas, in Mediterranei maris litore sita, ab Amilcare, cui Barca cognomen, anno ante aduentum Christi fundata, ut in Eusebio computatur, CC. XXXIII. quem Carthaginenses cum iusto exercitu in Hispaniam miserant, à Vafro, Tarapha, & Floriano de Campo, cap. XIII. lib. III. perhibetur. Anno Domini D. CC. XCIII. Iacobus Meierus in Chronico Rerum Flandricarum, & Platina in vita Leonis III. Barcinonem à Carolo Mauris ereptam, & Christianis esse traditam, affirmant. Quamuis deinde graues à Mauris perpeffa fuerit calamitates. L. Marinus Siculus, in principio libri noni de Barcinonæ Comitibus sic refert. Raymundus Berengarius, eo nomine primus, Barcinonæ Comes, militari virtute præclarus, Ecclesiam Cathedralẽ Barcinonensem, sedente Guilliberto Pontifice sub honore S. Crucis, sanctæque Eulæxiæ, eandemque Ecclesiam pluribus muneribus, redditibusque donauit, & in eadem Ecclesia, vna cum Almode conregariis, Pinc eps Barcinonæ, Comes Gerundenfis, & Marchio Aufonensis, qui mortuo patre, Berengario Comite, non tantum partem Barcinonæ occuparam, recuperauit, verum etiam Reges duodecim Mauropuli. Extant etiam Barcinonæ, aliteris monumentis vestigia, in vico paradisi, sublimiore eius vrbis parte, nempe Athaulfi, Hispaniarum Regis, & non Herculis, vt fama habetur. Sepulchri eius, auctore Hieronymo Paulo Barcinomendat. Barcino ciuitas illustrissima, principibus, equitibus nobilissima, omnibus rebus, quæ ad viuendum vsum pertinent, ditissima, omnium ferè ciuitatum terrarumque potentissima, multis magnisque rebus domi, forisque gestis, clarissima, adde, vt eius nomen atque potentia, non immerito Hispaniæ, Galliarum, Africæ, exterarumque nationum principibus timori vel maximo fuerit. Florebat enim non solum maximis opibus, ac diuitiis, sed etiam plurimorum virorum prudentia singulari, optimis moribus & institutis. Cives omnes in administranda Republica, atque adaugenda, quasi veterum Romanorum ordinem, moremque sequebantur. Quæ nihil nunquam nimis, sed omnia tam publica, quam priuata, pro modo, rationeque faciebant. Non igitur illorum diuitias, resque familiares vlla discordiæ, non lites, non iudicia, non iurgia, non seditiones, vt in plerisque sit, minuebant. Quippe, qui ratione potius, naturaque, quam legibus viuere mallebant. Nobiles, armis & equis, officisque militaribus studebant, hisque sese exercebant, & aduersus hostes feroces erant. Mercatores honestissime commercia tractabant, in quibus exercendis, non tam quæstus auidi, quam verè fideles, ac liberales erant. Sacerdotes, & omnes, qui rerum sacrarum curam gerebant, pie sancteque semper vivebant, summaque ueneratione atque timore, diuino cultui, sacrisque rebus incumberebant. Reliqui cives, cuiusque ætatis, aut liberalibus, aut mechanicis artibus, quibus erat dulcissima ciuitas, operam dabant. In qua nemo circumferanissimus, id est desidiosus, & inanis erat, sed honesta alij alia negotia exercebant. Itaque nemo malus, nemoque pauper, sed optimus quisque erat, atque diuissimus. Hac fama ciuitatis non ex Hispania tota solum, sed ex alijs quoque multis nationibus homines huc vndeque quotidie conueniebant, ciuitatemque libenter incolentes, indies maiorem ditioresque faciebant. Hinc præterea multæ ciuitates, ordinem, moremque viuendi sanctissimum; hinc exempla Reip. pulcherrimæ, hinc cæteras bonas artes imitabantur. De conditore tamen eius affirmare nihil aſsum, siquidem omnium; qui de eâ scripsere, de auctore incerta opinio est. Nam quod nonnulli de Barcinona pueriliter fabulantur, ego quidem non minus falsum, quam ridiculum existimo. Cæterum, fuit olim ciuitas situ admodum parua, & à litore maris, vno ferè stadio remota, Pülchra tamen ædificijs, & alijs tota mœnibus clauſa. Fuerunt & Ciuitatis portæ quatuor, in totidem mundi partes vergentes, a quo ferè omnes inter se spatio distante, quæ adhuc exant, & in ipsius penè ciuitatis vmbilico videntur. Postea verò crescente hominum multitudine, bis vndeque magnificis ædibus, & conspicuis sanctorum templis, bis etiam præualidis muris, superbisque turribus cincta est. Quæ quidem etsi magnitudine nonnullis vrbibus cedit, ædificiorum tamen elegantia, litioris amœnitate, viarum mundicie, vicorum rectitudine, æqualitate domorum, amœnissimis hortis, quos varijs arboribus, & nonnullis palmis, quæque domus cultissimos habet, forma denique rerum omnium, & excellenti pulchritudine, meo quidem iudicio, cui absit inuidia, cunctis profecto ciuitatibus est anteponenda.

Anno salutis M. D. XXXVI. in hac vrbe Societas Iesu Collegium, à pijs quibusdam auita religioni deditis viris, institutum est, qui pietate, & zelo Christiano Reuerendi D. Patris Arair, qui aliquandiu in ea vrbe commoratus est, moti, amplissimas in eiusdem Collegij fundationem, elemosynas contulerunt. Plura præterea de hac ciuitate memoratu digna, narrare possumus, quæ, ne longius ab incepto discedamus, omittimus.

ASTIR, SIVE ASTIGIS, Vu'gò ECIIA.

ACIIA, mediterraneum Hispaniæ Bæticæ oppidum, Astir, sive Astigis, ab Astir, aut ga Mennonis, qui interfecto apud Troiam hero, in Hispaniam nauigauit, adferente Tarapha; constructum, & denominatum fuit. Eius potissimum diuitiæ, & negotiatio in lanæ mercatura consistit, eò, quod solum vndequeque fecundam, atque compascuum, ouibus abunde pabulum subministrat.

Hinc infiniti ouium greges per agros, colles, ac valles, quibus æger vè nus abundat, quouis tempore oberrare videntur, inde hinc oppidi incolæ, partim ex domesticis ouibus, partim ex lana, quam huc rustici, statim componunt temporibus, quæsum ingenem faciunt. Cui quidem occasione ripulus, vulgò Chemi nuncupatus, peroporrunt deserbit, qui ex micosis nonnibus iuxta florentissimam, opulentissimamque Granatensem urbem oritur: Cuius aqua, lane abluendæ ac purgandæ, & pecorum morbis curandis, multò magis, quam vlla alia, idonea est. Vnde balneum, pæcoribus saluiferum, L. Marisco adferente, actolis dicitur. Annis iste, aurum quærentibus donans, modicis inijs scaturiens, secundissimum Granatensem agrum, ingreditur, ipsamque urbem inestecar, & eâ Granatæ regionem, cui Alhambæ solum, ab altera, quæ Alcazaim dicitur, per vallem mediam separans. Ibidem Darrus, vulgò rutem El Río del Oro, nominatur, & ad fericam bombycis telam eluendam, parandamque, actolis oportunus est. Inde verò per loca compascua & plana, quæ, La vega de Granara appellant, delabitur, aliamque denominationem, nimirum El río Frio, sortitur. Vnde ad hoc tandem oppidum descendit, cui loci mutatio, rursus aliud suppediat nomen, nimirum El Río Chemil. Heic eximio coniungitur ponte, ex lapide viuo fornicato, qui facilis, ad hoc oppidum, præbet accessum. Iuxta est supplicij locus, El Ro illo appellatus, vbi columna, continuo ex saxo, stupendæ magnitudinis, videtur, ex qua fontes atque mælesti, delictorum ac scelerum causa, semisalem spectatoribus præbent. Vafis Chronicon, in Catalogo Episcopatum Hispaniæ, Aligizatum referent, qui in Bætica Hispaniam superat, nunc est Archidiaconatus Hispaniæ Ecclesia.

BARCELONA

BARCELONA

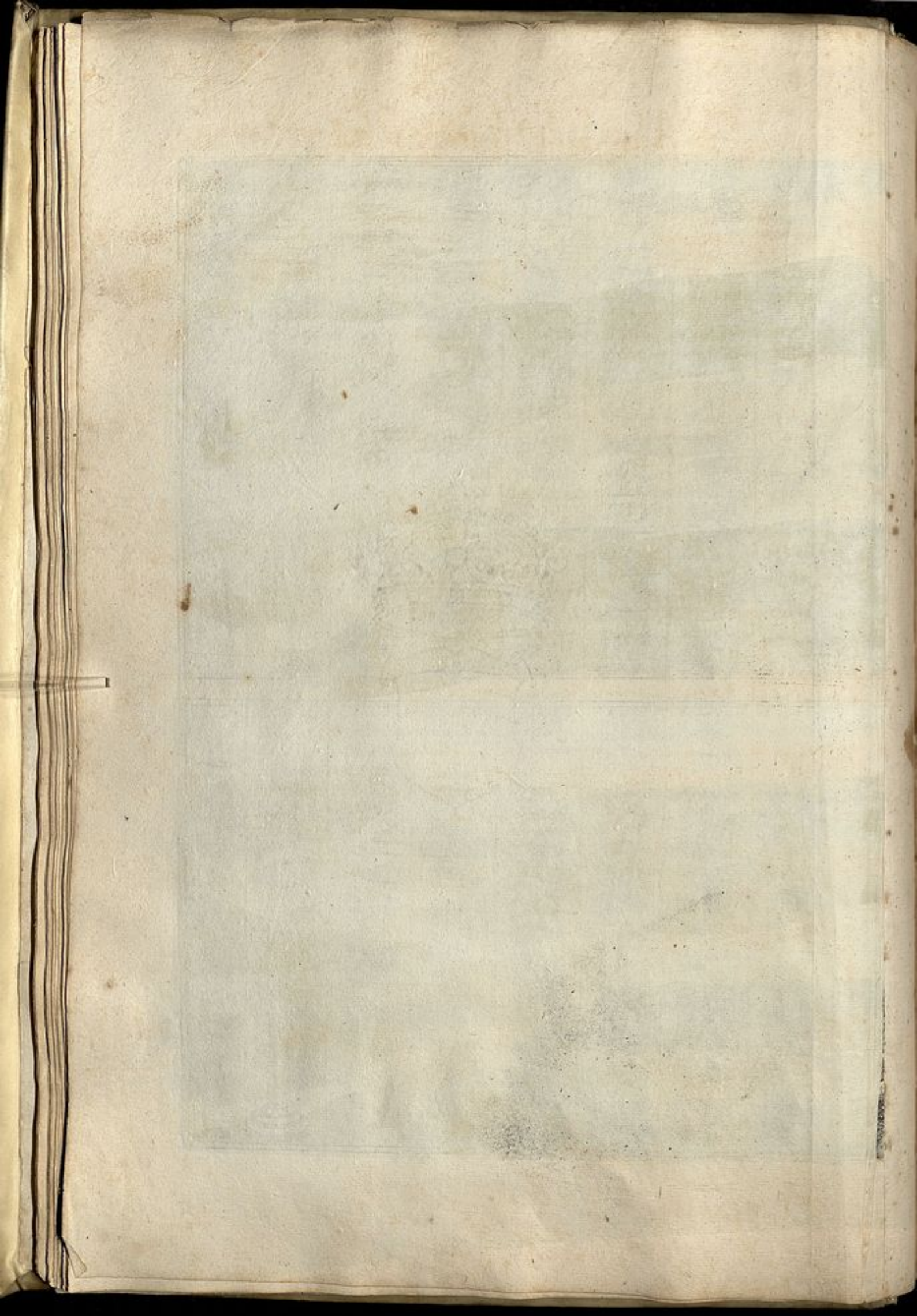

Casa Primitiva

EÇIA

Dignissimo Gregorio Weyhaefer 1747

CIVITAS BVRGENSIS.

BVRGOS, celebris admodum & antiquissima Galliciæ ciuitas, quam Burgensem nunc vocant, & Masburgi dictum fuisse legimus. Quæ dicebatur & Auca, quod nomē mihi verosimilius esse videtur, propterea quòd etiam montes apud eandē urbē nunc Ocani dicuntur, & Aucani melius dicerentur. Tamen si Plinius non Aucam, sed Ceucam nominauit. Est autē Burgenfis ciuitas, vt diximus, antiquissima, multisq; rebus insignis, & inter primarias vrbes totius Hispaniæ meritò referenda. Situ est partim plano, partim mōtoso, arce in culmine montis, vetustatem structura indicante, decorata machinarum & tormentorum aneorum apparatu, quæ ex Germanico bello, eò translata sunt, instructissima. Iuxta urbem Carthusianorum cœnobium est longè amplissimum, celebri templo, & præcellenti structura nobile, vulgò, *Mille flour*, nuncupatum. Habet in hac vrbe, Societas Iesu, Collegium præstans, cui quidem instituendo, Franciscus Mendoz, eiusdem loci Episcopus, ac S. R. E. Cardinalis, præclaram occasionem dedit, anno salutis M. D. LI. Quod R. D. Franciscus Strada, multū deinde doctissimis suis concionibus illustrauit. Incolæ non ociosi, non circumforanei sunt, sed omnes, non modò viri, sed etiam sc̄eminæ labore manuum suarum victum quærunt, & honestissimè viuunt, & aij disciplinas liberales exercent. Mercatores qui ciuitatem opulentam faciūt, fideles sunt & liberales. Sacerdotes diuini cultus, & rerum sacrarum studiosi, diuinis officijs & literarum studijs dillgenter incumbunt. Magistratus, & Reipublicæ gubernatores, communibus commodis reatissimè prudentissimeq; prospiciunt. Sic itaque cunctis ciuitatis ordinibus officiū suum liberè rectèque facientibus, tota ciuitas indies augetur, indies magis illustratur. Equites, qui plures in ea sunt & potentes, immunitates, leges & priuilegia, quib. ciuitas gaudet, conseruare ac tueri diligentissimè student. Est præterea ciuitas magnis & pulchris, nec minùs commodis ædificijs adornata, Foris venalibus, plateis, vicis, pontibus, templis, cœnobijs, amnibus exulta: cuius ecclesia maior, intus & extra, opere est & ædificio mirabilis. In qua res diuina sæpenumero celebratur, cātoribus & organis, in quinque sacellis, inter se distantibus, nec alijs alios perturbantibus. Ex sacellis verò & sacrarijs, quæ multa sunt, illud vnum Castellæ Comestabilis conspiciuum atque ditissimum, non Ecclesiæ solūm Burgenfis, sed etiam cunctis ciuibus magno est ornamento. Sunt & extra urbem domus hospitales, quæ regiæ dicuntur, insignes & memorabiles, & maximi census. Quarum institutiones & ordines viuendi, qui sancti sunt, & maximè laudabiles, causa breuitatis omitto. Dicam tamen breuiter, de monasterio monialium, & sanctissima domo, quoniam res est insignis & memorabilis: quam domum *Huelgas* vocant Hispani, cuius maxima sacerdos sub imperio suo diligentique custodia centum quinquaginta monialibus imperat, & sanctissimè consulit. Quæ quidem moniales sunt omnes equitum nobiliumque Principum filia, & familia generosa. Præest etiam hæc sacerdos, quam Abadesam vocant, alijs septendecim monasterijs, & oppidis quatuordecim non ignobilibus, atque alijs minoribus quinquaginta. Confert præterea sacerdotia multa sacerdotibus, & census commendatarios viris XII. contribuit, & alia beneficia & officia, & suis populis magistratus & gubernatores eligit. Aedificauit autem hanc domum & opus ingens Rex Sancius, qui propter opera, quæ fecit mirabilia, cognomen Amati promeruit. Est itaque hæc vrbs multis magnisq; rebus memorabilis, cuius homines sunt humanissimi, & aduenas maximè diligūt. Sunt & fidelissimi suis principibus, & hospites patientissimè tolerant, & honorificentissimè tractant. Hæc ex Lucio Marino Siculo excerptimus.

burgos celebris et antiqua hispania ci-
 uitas que Auca, Brauum, Masburgi, Li-
 coniturgis, nomina habet

Con Prælogio

SANCT. SEBASTIANVM vul-
 go Donasien ad mare Oceanum insigne
 nom. Guipuzcoa oppidum Guasconum

Deignabit Georgius Steffani
 Inuenerunt

S. SEBASTIANI OPP.

Oppidum SANCTO-SEBASTIANVM, quod patria lingua incola Donostien appellant, unum est ex precipuis ora maritima oppidis regni Guipuscoa, situm ad fluminis quoddam ostium, quod à veteribus Menlascum dicebatur, non procul ab ipsius oppidi opposita mari crepidine. Hac autem Guipuscoa Hispania regio, diuersa est ab ea, qua Biscia dicitur, quãuis utriusque incola, & iisdem sint moribus, & eadem ferè pronuntiatione vtantur in eo idiomate, quod à reliquis Hispania populis diuersum habet. Hac Florianus de campo. Oppidum hoc porrò amplissimo portu nobilitatur, in quo naues à sauentibus undis, & à parum propitijs ventorum flatibus, securam & tutissimam stationem habent, eò quod non industria arteq; humana, sed sagacis nature prouidentia factus sit. Quã obrem multorum mercatorum Germanorum, potissimum verò Cantabrorum frequentatione celeberrimum est, qui varia genera mercium aduehunt, & in alias mundi partes exportant. Archiepiscopatus Burgensi obtemperat. Agrum habet frumenti, vini, & lana feracem. Progredientibus ultra Sancto Sebastianum ad milliaria Hispanica quatuor, occurrunt iuga montium Pyrenaorum, qua iuga seu fastigia in illis locis hodie vernaculo sermone appellantur, La sierra Laz quines.

LVTETIA PARI SIORVM.

LVETIA Parisiorum fertilissimi regni Francie caput atque Metropolis, magnitudine incredibili, nobilitate, mercatorum, civium, & studiosorum frequentia, aedificiorum & publicorum & privatorum splendore, non modo vniuersae Gallie, sed maximis totius Europae ciuitatibus praefertur. Haec à Paride, qui à Iaphet, filio Noe, successiuè descendit, & 18. Celticae Galliarum Rex historiarum monumentis declaratur, primum fundata, à quo & nomen sortita fuit. Posteaquam verò plateae lapidum pavemento stratae non essent, has autem ingens hominum quam *Antiqui* Graeci, Lutetiam vocari existimant. Eam Iulius Caesar vsque adeo aedificijs adauxit, tamque fortiter mœnibus cinxit, vt Iulij ciuitas à Boetio lib. de disciplina scho. vocetur. Celeberrimam hanc ciuitatē, Sequana, duplici amoe diuidens, tripartitam constituit, qua um prior vniuersitas, altera ciuitas, tertia vrbis nominatur. Illam Carolus Magnus, Alcuini Praeceptoris sui instituta, Anno à C. N. 796. ex Romana fundauit, & permultis praerogatiuis, praerogatijs; & omnium scientiarum, mater ac seminarium doctissimorum virorum semper fuit. Quamvis verò firmis columnis innititur: Theologiae, Medicinae, Iuris, & Artium facultatibus, quarum priores Decanum, & Pedellos binos, sive ostiarios habent. Postrema autē Magnificum D. Rectorem tertio quoque mensē eligit, cui facultates omnes reliquae, tanquam supremo capiti, parent. In hac vniuersitate quatuor hominum nationibus singulares designantur Patroni, Francie, Picardiae, Normandiae atque Germaniae, cui natio Anglicana iungitur. vniuersitates rei sacrae dicatas aedes magnificè cultas continet 17. Monasteria 14. Xenodochia 4. Sacella 3. Collegia publica 10. Priuata (quae amplissimorum hominum foundationibus, certis quibusdam mularum cultoribus victus & studiorum necessaria largiuntur) 30.

Ciuitas inter vniuersitatem & urbem media, huic quidem tribus, illi verò duobus coniungitur pontibus, qui vtrinque aediam constructione, non Pontium, sed pleacrum formam referunt. In hac Parisiorum parte, Palatium Regium à Philippo Pulchro aedificatum, & in eo Sacellum sancti in stupendo artificio constructum, Magnificumque B. Virginis Fanum, continetur, quod quidē ob elegantiam formae, magnitudinem, & artificiosissimorum signorum praesentiam, totius Galliae miraculum habetur. Crocodilus viuus in Palatii fundamento inuenus fuit, cuius exanimum hodierno etiam die in magna Palatii aula exhibetur. Reliqua ciuitatis templa numerantur 20. Xenodochium 1. Sacella 4.

Tertia, quae & maxima Parisiorum pars, vrbis nomen obtinet, habitatoribus & pulcherrimis aedificijs adeo frequens, vt ea sola maximis totius Galliae ciuitatibus annumerari queat. Templa habet 31. Monasteria 10. Xenodochia 4. Sacella 6. Quamplurima autem tam ciuitatis, quam vniuersitatis, & vrbis tana, Regum ac Ducum ornatissimis sepulchris & epitaphijs praestantissimisque sanctorum reliquijs nitent. Quae tam accuratè Egidius Corrozet in suo de hac ciuitate libro annotauit, nihil vt studiosas lectores amplius desiderare queat. Lutetia Parisiorum portas habet 14. Pontes 5. Fontes 16. Suburbia 10. Vndique in hanc ciuitatem tanta annonae defertur copia, nihil vt hic infinitae hominum multitudini ad vitae necessaria defuit. Mirantur frequenter Germani, qui studiorum causa huc veniunt, omnium rerum, quae hominum necessitati deseruiunt, ingentem abundantiam. Maxima & lata Lutetia habet Suburbia, vt pleraque cum magnis Franciae ciuitatibus ceent. S. Dionysius D. Pauli discipulus primus Parisienses Christiana doctrina inuicit, quā non modo seumone, sed & sanguinis effusione fortissimè confirmauit. Irrigata innocensissimi viri sanguine ciuitas, iucundissimos fidei fructus capere profertur. Pharamundus Galliae Rex, Christianam fidem professus, inchois & augustissimis fanis, ingenti sumptu constructis, Parisiensem ciuitatem illustrauit. Anno salutis 1172. Augusti 24. maxima Vgnotarū strages hac in vrbe edita, quantum ab hominum memoria, post Hierosolomitana excidium; nulla historiarum monumenta prodiderunt. In qua complures etiam viri docti sunt caesi. De hac autem caede, variorum nunc Commentarij extant.

Eustathius à Knobelsdorf Prutenus, Parisiorum magnificentiam carmine conscripsit. Idem singulari libello, Egidij Corrozet. Pyrrhus vero & Iacobus Capellus, oratione soluta praestiterunt. Franciscus verò Bellefortius, vti postremo, ita omnium accuratissimè, Lutetianam hanc urbem descripsit. Porro ne quid curiosus desideret lector, alteram descriptionē Iconi vrbis Parisiensis suffixam addere visum est.

Lutetia Parisiorum totius Galliae Metropolis & compendium, Caesari nominatur Lutetia; Leucotecia Ptol. Leucetia Iuliano, Lutetia, Castellum Parisiorum Marcellino, digram procul dubio in tendenti in aedificium antiquissimum, quod hodieque ibi cum stupore visitari Parisium Z. lib. 3. qui Germaniae facit urbem, quod Franci Sugambri Germaniae populi hunc praecipue tractum quondam obtinuerunt. Hodie *Paris*, vulgo ab ipsis huius agri populis: quod passim per Gallias accidit, vt vrbis antiquis nominibus reiectis & obliteratis, angustiores ipsarum gentium appellationes adsumerint. Lutetia quibusdam à Luro propter paludes vicinas, quarum apud Caesarem lib. 7. est mentio: earum hodieque, vt ferunt, memoriam tenante foro primatio, quod Marchepalus dictum quasi forum paludum sum: alijs ab Gyphi fodinis proximis, quasi Leucotecchia, quod fere tota crustaceo consistit opere. Ciuitatem Julij Boetius lib. de discipl. Schol. nominat, quod is multa fortitan illic aedificauit. Vrbis haec multo quondam fuit, quam hodie, minor in Insula tantum, quam ambit Sequana. Describit eam gemine Iulianus Caesar in Misopog. Caesar etiam lib. 6. Dum haec apud Caesarem geruntur, Labienus eo supplemento, quod nuper ex Italia viderat, relicto Agredius, vt esset impedimentum praesidio, cum 4. Legionibus Lutetiam proficiscitur. Id est Opidum Parisiorum positum in Insula Sequanae summo. Et Ambrasianus: *Marona & Sequana amnes magnitudine geminae, sicut per Lugdunensem post circumclusam ambitu insulari Parisiorum Castellum, Lutetiam nomine consociatum moant, moantes qui prope castra constantia fundantur in mare.* Ex quibus omnibus patet, quam tenuis tanta vrbis fuerit initium. Tantilla Insula aderscetem indies hominum multitudinem paulatim capere non fuit potis. Ductis in vtramque continentem quasi Colonij, additisque locis suburbanis, ita fecimus, productis varie pometijs, excreuit, vt iam totius Galliae sit maxima. In tres nunc secatur partes: quarum maior, eaque ad ripam fluminis dextram, humilior est, ad Ortum & Septentrionem vergens, Ville vulgo dicitur, *la Ville*. Minor ad sinistram versus Austrum & Occidentem loco altiore, & qui per colliculos suos nonnihil adurgit, vniuersitas vocatur, *l'vniuersité*. Media est Insula, quam Ciuitatem, antiqua appellatione *la Cité* nuncupant, flumio vndique cincta: Pontibus, duobus quidē minoris, tribus vero majori, iuncta. Villa speciei praebet Lunae dimidiatae, hinc Sequana, illinc mœnibus, vallibus, fossisque in Hemicycli figuram circumdata. Portas habet v. D. Antonij, Templi, D. Martini, D. Dionysij, Montis Martyrum, S. Honorij, Nouam. Suburbia V. Templi, D. Martini, S. Dionysij, Montis Martyrum, S. Honorij. Huius vetera mœnia pro incrementi ratione contractiora fuere. Ad Arcis Lupariae caput orsa, D. Eustachij Templum, Hospitaliaque D. D. Jacobi & Iuliani complectebantur iuxta lacellum Braccorum ad D. Catharinae vallis Scholarum adurgebant, D. Antonij portam continebant, hinc ad Monasterium, quod *ae Maria* vulgo, Sequanae vicinam, definebant. Successerunt nouae, quibus suburbia etiam inclusa fuere, vallo atque fossis ex Sequana irriguis, munita. venustis illis vel deiectis soloque aequatis, vel in priuatarum aedium usum conuersis. Ciuitas 4. paruis Insulis superioribus ordine & in linea sitis, tamquam obicibus contra vim fluminis defenditur: primum, vt diximus propter situm commoditatem habitata; ligneaque pontibus adiri solita, tonius vrbis veluti cor propter Episcopale Regiumque Palatium: Portas habuisse olim videtur IV. ad totidem pontium capita: Castellum Majoris seu Parisiensis, Superioris quidem ad pontem Virginis, Inferiorem autem siue Inferni portam ad pontem Trapezitarum, Castellum minoris ad pontem paruum IV. denique ad D. Michaelis. Pontes habet tamquam alas, dextras quidem D. Virginis, Trapezitarum, Molitorum, qui villam respiciunt: Sinistras autem, pontem paruum & D. Michaelis, quibus in vniuersitatem tenditur. D. Virginis & paruus Lapidei sunt, ceteri tignis & subleuis imposti. Lapideorum sane maior, qui D. Virgini sacras, olim longitudinem habebat LXX. passum, latitudinem XVIII. O. dices 17. (ordo quouis 30. rignis constabat) aedes vtriusque lateritias, pari magnitudine & altitudine, 60. impostas. lxxx. post anno sub Ludouico XII. quum mole sua contriueret, resectus est summo artificio sex arcibus lapideis, domibus 68. aequalibus superstructis, pavementoq; lapideis strato, vt pontem esse multi nesciant. Pons paruus restitutus est sub Carolo VI. ex Iudeorum multitudine: S. Michaelis aedificatus ab Hugone Aubriero, Profecto Parisiensis, sub Carolo VI. quum anno 1347. nauium impetu consualis contriueret, non multo post resectus

refeatur est, equalibus domibus lateritijs hinc inde ornatus. Est & hodie pons inter arcem Lupariam & Augustinensium Cœnobii situs, cuius fundamentum posuit Henricus 1. 1. Francie Rex. Civitas autem hæc muris olim fuit cinctâ, qui inferiore parte Palatium & domum Regiam adhuc circumdant; reliquis deest. Universitas quondam Galeri speciem exhibere videtur, quo caput tantæ vrbis regatur quasi & ornatur, Porta illi 7. D. Victoris, D. Marcelli, D. Jacobi, Sancti Michaelis, Sancti Germani, Boffia & Nella, Suburbia 5. S. Germani, S. Michaelis, D. Jacobi, D. Marcelli, D. Victoris. Hæc Lutetia pars mœnibus etiam, ut Villa, est cinctâ, sed fossis propter loci siccitatem. Longum est enumerare quæ in tribus hæc partibus occurrunt, de quæ ijs adferri possunt, singularia. Brevis erit, & in brevitate spero, non obscuro. Episcopus Parisiensis spiritualibus præest. Episcopi numerantur 107. quorum vltimus Petrus Gondius. Vrbis Regi parebat habens peculiarem quendam iurisdictionem. Saburbij idem cum vrbis concessit Carolus V. Francorum Rex anno 1574. Academia Rectoris vrbis arbitrari regitur, Magistratu trimestris. Philippus 1. Gallie Rex anno 1590. Echevins (viros Conulares) vrbis dedit, locoque insigniam Navem Lilij aureis ornata. Cibus Parisiensibus iura nobilitatis largitus est Carolus V. cuius memini, anno 1571. Tempa numerantur 69. vniuersim: inter ea augustissimum Cathedrale D. Virginis, quod iactis ab Philippo Augusto anno 1191. sub Manrico Parisiorum Episcopo, fundamentis, serio ædificari cœptum anno 1157. Ioanni Caleni Latomo, regnante D. Ludouico, ex Gallie miraculis præcipuum. Columnis 120. sustinetur. Longitudo passuum 174. Latitudo 60. altitudo 100. Chor lapide cinctus Historijs ex veteri nouoque testamento insculptis, quas anno 1351. abiolatas, loquitur inscriptio. In ambitu habet sacella 44. ferreis clavis munita. Vniuersim portæ 11. In fronte 3. bifore statæ 28. Regum insignes. Ad latera teretes visuntur, seu moles veteris campanarie, altitudine 34. cubitorum, Campana maxima, cui ab Maria Virgine cognomen, 20. viros flagitat pulchra, sonitus leuato celo per 7. leucas auditur. Sacella Parisijs non pauca, 13. circiter: inter quæ primi censendum loci, quod in Palatio Regio *Santus* audit, ab D. Ludouico extructum omnium cismontanorum audacissimum: nam Sacellum Sacello fornicato incombis, nullis columnis medijs, sed lateralibus tantum sustentum. Porta inferior veram D. Virginis imaginem, superior Iesu Christi fertur exhibere. Cœnobij plurima, 14. ni fallor, & ampla: Templorum sane circuitu spaciosissimi, vrbis instar: Templarij anno 1309. è medio sublati, bona Hospitalarijs S. Ioannis fuerunt assignata. Est & Cœnobium Filiarium Dei prope portam S. Dionysij, quæ damnatis ad supplicium duccendis tres panes bolos cum vino potigere sunt solita, D. Victoris Cœnobium Canonicorum Regularium S. Augustini ab Ludouico Crasso 1113. victoria de Perduellionibus parra, ædificatum, sub Francisco 1. magnifice reparatum. Templam D. D. Petri & Pauli ab Chlo loueo ædificatum est, anno 499. hortatu Genouefæ, quæ ibi sepulta, anno 1021. Canonicorum secularium prius, post ab Ludouico Crasso Regularium est factum, S. Germani Præsentis Cœnobium Benedictinorum: ab Childeberto 11. in honorem S. Vincentij extructum, post sepulto illic Germano Episcopo Parisiensis, nomen eius induit. Oportentia nulli cœnobio cedit: priuilegijs & iurisdictione liberrimum: muris clauditur. Forum habet annuum, Collegia sunt innumera: Publica 20. priuata ex amplissimorum hominum beneficio 30. Omnium pulcherrimum, Nauarrum, ab Ioanna Nauarra, Philippi Pulcri Coniuge extructa Sorbonense Collegium instituit Robertus de Sorbona Theologus. D. Ludouico Regi familiaris Bernardinorum Collegium & Templum, à Bened. 11. P. M. extructum, ante Guillelmus Cardinalis Tolosanus & Bibliotheca & 16. Studiosorum, qui Theologie darent operam, stipendijs, Officijs Mechanicæ in suas quasi regiones sunt distributæ, certisque locis assignatæ: Membranatorum sunt ad Pontem D. Michaelis Fullonum, prope Lupariam arcem, vos Molamonetaria Sequane publicis impostæ. Aliorum, alibi. Apud Cælestinos officina est Regia Tomentorum æneorū: Plateæ sunt 400. inter quas facile principes: Villa quidè DD. Antonij Marini, Dionysij, Honorij, Templi Vetus & Noua, Montis Martyrum, Luparia ad ripam Sequane: Vniuersitatis, SS. Victoris, Marcelli, Jacobi, Germani, & alia. Civitatis denique, præter pontes ipsos, via hinc ad Cathedralem, inde Palatium. Iam domus Parisiensis, cum publicæ tum priuatae, vniuersim anno 1549. ad 10. milia sunt numeratæ, exceptis Collegijs, Templis, Cœnobijs, iisque quæ in Suburbijs. Eminent inter reliquas Domus Regia vicina palatio, Nella, Flandria, Artesia, Aurelianensis, Albrenta, Lotharinga, Niuernensis, Alenconis, Senonum, Remensis Fecampia, Bellouacensis, Rotomagensis, Bituricensis, Heuresia, Sabauda, Claromontia, Cabillonensis, Baara, Burgunda, Regine S. Pauli, & alia. Palatium Thermarum prope D. Martharini quidam ab C. Iulio Cæsare conditum voluit. Cœnaculum illic est fornicatum, cui hortus cum arboribus imminet. Nomen habere creditur ab thermis Iuliani Apostatæ, aquis ex pago vicino Gentillio eo deductis. Domus publica Parisiensis, anno 1535. cœpta ab fundamentis extructa sub Francisco 1. Quid vero dicam de Arcibus/Maius Castellum ab Iuliano Cæsare ædificatum auit: magis cœnto ab Iuliano Cæsare, qui aliquamdiu hic habitauit. Prima Parisiorum Porta fuisse fertur, vulgo, grand Châtel. Castellum paruum, le petit Châtel, relictam legitur sub Carolo 6. contra nocturnas Studiorum graffationes. Arx basilica, la basilie, excelsæ cœpit sumibus: regijs, anno 169. sub Carolo V. Rege per Hugonem Aubriotum Præfectum Parisiensem. Turnellensem, Lupariam, Druisque Germani Lyensis fieri fecit Carolus V. cuius paulo ante memini: Lupariam Francie Regie maior fieret, demolitus est. Turris in Cœmisterio Innocentium ædificata creditur initio contra latrocinia, quum vicina omnia loca siluestria essent & parum tuta. Turris Bilia puluere tormentario plena, fulmine tacta adlita templa monasteriaque maximis affectis damnis anno 1538. Quid de Xenodochijs, Nofocomijs, Prochodochijs, & Orphanotrophijs: Domum in villa 800. Cæcorum, ab Sapia) Fortaque, ut Manbetri, aliorum: tot & plura Suppliciorum sunt loca, maleficijs plerendis destinata. Inter sepulchra prima numero & sceleris admirandum: cadauera 9. dierum spacio absumi auit. Sepulera vero, præsertim Regum, Principum, Ducum, Comitum, Nobiliumque innumera pene in hac vrbis sunt: Variorum etiam, quorum præclara ingenij monumenta cum admiratione leguntur, cineres varijs hæc locis reuerenter adferuntur: Petri Lombardi, in Marcelli Suburbio: Roberti Cenalis Episcopi Albrincantensis, viri Doctissimi, ad D. Paulam: vbi Nicolai Gillij Secretarij Regij & Historici Gallorum. Petri Berchou Prioris, ad D. Eligij: Petri Comestoris, Hugonis Richardi & Adæ de sancto Victore, ad D. Victoris: Egidij de Roma, Archiepiscopi Bituricensis, Philosophi summi, & Philippi Cominei Historiographi, apud Augustinianos: Roberti Gagani, Ioannis de Sacrobosco, Francisci Balduini I. C. ad D. Marcinij Pauli Emili Veronenis, Historiographi: ad Cathedralem, Cosmæ Guymier, in cœmisterio Innocentium, Guillelmi Bostophoti Thuanij & Petri Seguerij Præsidum ad D. Andree Artium. Aliorum alibi. Fontes publici sunt supra 16. inter quos eminent, roli magni in templo sancti Marcelli, Philippi Valesii in primario vbi & D. Christophori gigantea, anno 1413. ab Antonio d'Essars, Episcopi CL. Pateant, Pirtheorum, Nicolai Fabri, Barnabæ Brissonij, & aliorum: omnes optimis rarissimisque cum editis manu scriptis referre libris. Hæc de hac vrbis præclarissima sufficiant. Hæc igitur sicut vbi de Academia Parisiensis paucissima his addidero. Ea instituta ab Carolo magno, Romanorum Imperatore, incitantibus eò magnanimum Principem quatuor Venerabilis Bedæ discipulis Aldeicinx. Tribus, quas nominatim primo loco, singulis præfider de canus, duoque inferuntur Cutores, quos Pedellos vulgo dicimus. Toti corpori præest Rector, ab Artium Facultate singulis trimestribus legi solitus, festis solemnibus, 1. mensis Decembris. Natiuitatis Christi, 11. Martio, D. Virginis, 1. Iunio sancti Ioannis Baptistæ 4. Octobri. D. Dionysij. Quatuor sunt Cancellarij: duo quidem Baccalareorū, ut vocantur, Ecclesie Dine Virginis Parisiensis. Quartus sanctæ Genouefæ. Sunt & sex Aduocati: quatuor quidem, cum duobus Procuratoribus in Parlamento: Duo vero, cum vno Procuratore in Castello, Nihil hic dicam de libratijs, alijsque id genus Academijs ministris: singularum item nationum nuncijs & Tabellarijs, qui omnes magnis fruuntur priuilegijs. Qui plura de hac vrbis desiderat adeat: Egidium Cortozetum, & Iacobum Castellum qui de Lutetia singulares scripserunt Libellos.

MONS PESSVLANVS.

MONS Pessulanus, Gallix Narbonensis oppidum, Agatho quondam, siue Agathopolis, nunc vulgò Mòpelier dicitur, in agro admodum fertili positum, decem miliaribus à mari Mediterraneo distat, Episcopatu, & Vniuersitate celebratur. In qua olim Iurisprudentix, nunc Medicinæ studium floret. Amplissimo Medicorum Collegio nact, quod ab Urbano Pontifice Summo fundatum, & copiosissimè est exornatum redivitibus. Aliud etiam, non minus elegans, atque præclarum Collegium Regium, ab Henrico Gallorum Rege erectum, ibidem cernitur. Quin & tertium Collegium est, *du Vergier*, quod optimæ spei adolescentibus, studiorum, victusque necessaria, in decennium præbet. Scribit Rebuffus, tantam esse Rectoris in hac Vniuersitate auctoritatem, vt Studiosi, quacunque etiam de causa egredientem, comitari honoris gratia cogantur. S. Rochus, ex huius oppidi moderatore ac domino natus, à tenera ætate religioni ac pietati deditus, amplissimum patrimonium in pauperum vsus confrens, atque paternum oppidum patrio donans, post multas ærumnas, ex hac ciuitate ad æthereas beatorum sedes auocatur à Domino.

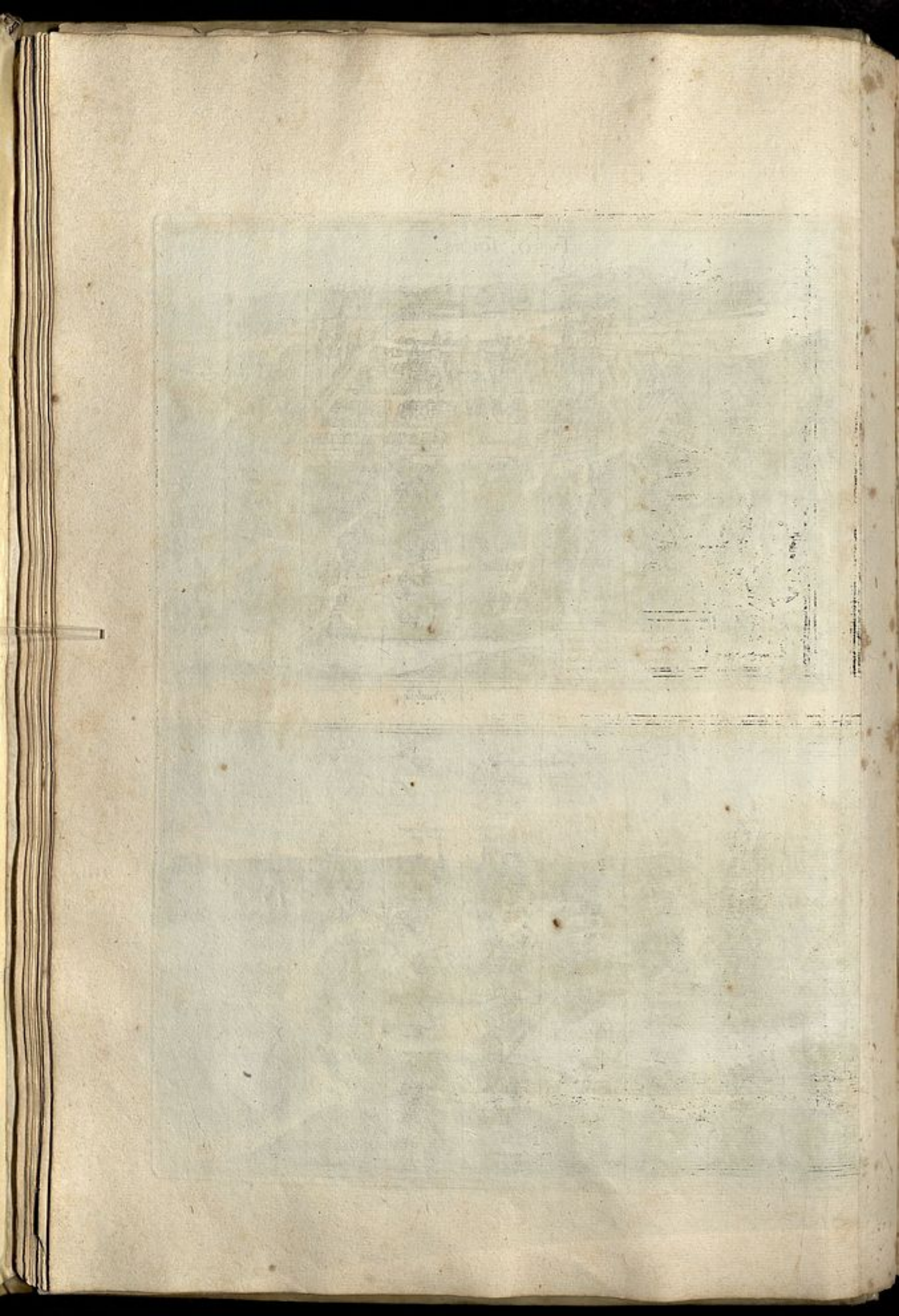
T V R O.

TYRO, vulgari idiomate *Tours*, Prouincix Turonensis celebris metropolitico honore ciuitas, non modò opibus, ædificiorumque præstantia, verum etiam Ligeris, nobilissimi fluij vicinitate, nobilitatur. Qui in Auernorum finibus oritur, Heduoque à Biturigibus diuidit, & ab Oceano sursum nauigabilis, varias merces & vitæ necessitates in hanc ciuitatem inuehit, ac non procul à Pictonibus in Oceanum Britannicum delabitur. Mercatura & lanificio claret. Cumque multarum rerum opulentissima sit habita, tum vel maxime ob incredibilem regionis amoenitatem, & ob placidissimam aeris constitutionem totius Gallix hortus atque pomarium ciuitas Turonensis vocatur. Agrum etenim fertilem habet, atque iucundum, varijs herbarum & latissimarum arborum generibus perornatum, qui non tantum ea, quæ hominum brutorumque vsui, sed & ea, quæ delicatulis satisfaciunt, ex se largissime fundit. Huius foundationem Britannorum Chronica Troianis adscribunt. Archiepiscopalis in ea sedes est, XI Suffraganeos habens. In qua complures Antistes doctrina ac sanctitate præstantes, vixere. Inter quos S. Martinus, vnicum Ecclesiasticorum decus, lumen, atque exemplar fuit, quemadmodum Seuerus Sulpitius tribus de eo libris testatur. Celebris quoque pietatis fuit alter eiusdem vrbs Antistes Perpetuus.

P I C T A V I S.

Summam antiquitatis laudem meretur Pictauis, siue Pictauia, Ptolemæo Augustotitum. Sunt, qui Agathirsis atque Gelonis filiorum Herculis successoribus (qui Picti à Poetis vocantur) eius foundationem attribuunt. Hi etenim ob concitatas seditiones domesticas patria pulsi, in Angliam deueuerunt, inde numero & multitudine aucti, nouis quærendis sedibus, in Galliam traicere, vbi à suo nomine Pictones populos hanc quoque ciuitatem condidisse feruntur. Aliter alij scribunt, cum ex Pomponio Mela, & Plinio constet, ante etiam multò, quàm hi ex Anglia venerint, Pictonum extitisse memoriam. Urbem circumdat Clanus fluius, qui in Viennam delabitur. Resantem fortunæ auram, cum ab alijs, tum ab Anglis maxime (vti annales perhibent) frequenter est perpessa. Episcopatus eam commendabilem reddit, cui maxima laude præfuit D. Hilarius, doctrina & pietate singulari Antistes, qui Arrianæ factioni inuictum se anatagoristam opposuit, ac præclaros illos & nunquam intermorituros de S. Trinitate libros XII. magno ingenio, tum eloquentia conscripsit. Vniuersitatem etiam Pictauis habet, in qua tum mitiores disciplinæ, tum Iurisprudentiæ studia vigent. Huic Munsterus alterum locum post Academiam Parisiensem attribuit.

ROTOMAGVS.

ROTOMAGVS, vulgò *Rouen*, Normandiæ metropolis, ab ea parte qua Orientem respicit, iucundissimis irrigatur riuulis duobus: Meridicm versus, Sequanam, celebre & nauigabile Galliæ flumen propinquitate decorat: iuxta Septentrionem, altos habet montes, qui igni fomenta suppeditare solebant. A fundatore nomen habet Mago II. Galliæ Rege, & Roth idolo, quondam hic religioso numine celebri, cuius vsium & simulachrum Mello, primus Rotomagensis Episcopus, circa annum Domini CCLX. euerit, eiusque delubrum, sanctissimæ Trinitatis venerationi dicauit, quem admodum ex huiusmodi ecclesiastico patet: *Extirpato Roth idolo, fides est in limine etc.* Agrum habet optimum, fecundum, & herbidum, ita vt Iulius Cæsar opportunitate loci adductus, validis hanc urbem muris cinxerit, & Romanorum præsidium, ad totius Prouinciæ defensionem, in ea reliquerit. Splendida Archiepiscopi domus, egregia monachorum cœnobita, palatium, curia, pons ex quadrato lapide ingeniosè constructus Cathedralis Ecclesia tribus decorata turribus, cæteraque ornamenta, quæ ad absolutam & perfectam ciuitatis structuram requiruntur, Rotomagensium urbem celeberrimam reddunt.

NEMAVSVM.

NEMAVSVM, communi idiomate *Nismes*, ciuitas est Narbonensis Galliæ, olim florentissima, vtpote quæ III. & XX. vicorum fuerit metropolis, octo milliariibus à Monte Pessulano distat, nomen atque originem à Nemauso Herculis filio, habere perhibetur. Eo est situ, quo ex Italia in Hispaniam iter, miram vndique vetustatem redolet. Aliquot siquidem perantiquæ in ea videntur statuz, pulcherrima summorum hominum epitaphia, Amphitheatri spaciosi ruinz, Hadriani basilica. Iuxta montis radicem est perennis & limpidissima aqua, quam specum aut lacum haud ineptè dixeris, cuius fundum nemo mortalium inuenit. Est & templum Cathedrale, D. Virgini factum, in quo pavementum vermiculato emblemate tessellatum mira suauitate videndi sensum oblectat. Tribus milliariibus patuis à Nemauso, pons est *Du Gar*, à fluuio Gardon nomen habens, triplici serie, mira industria fornicatus, quarum prima hominibus atque iumentis transitum præbet, altera squarductum sustinet. Antonini Pij Philosophi & Imperatoris, Domitiani, aliorumque natalibus claret, qui non modò Galliæ, sed & vniuerso promodum mundo, ornamento fuere. Peculiari libro hanc urbem descripsit Ioannes Poldo.

BVRDEGALA.

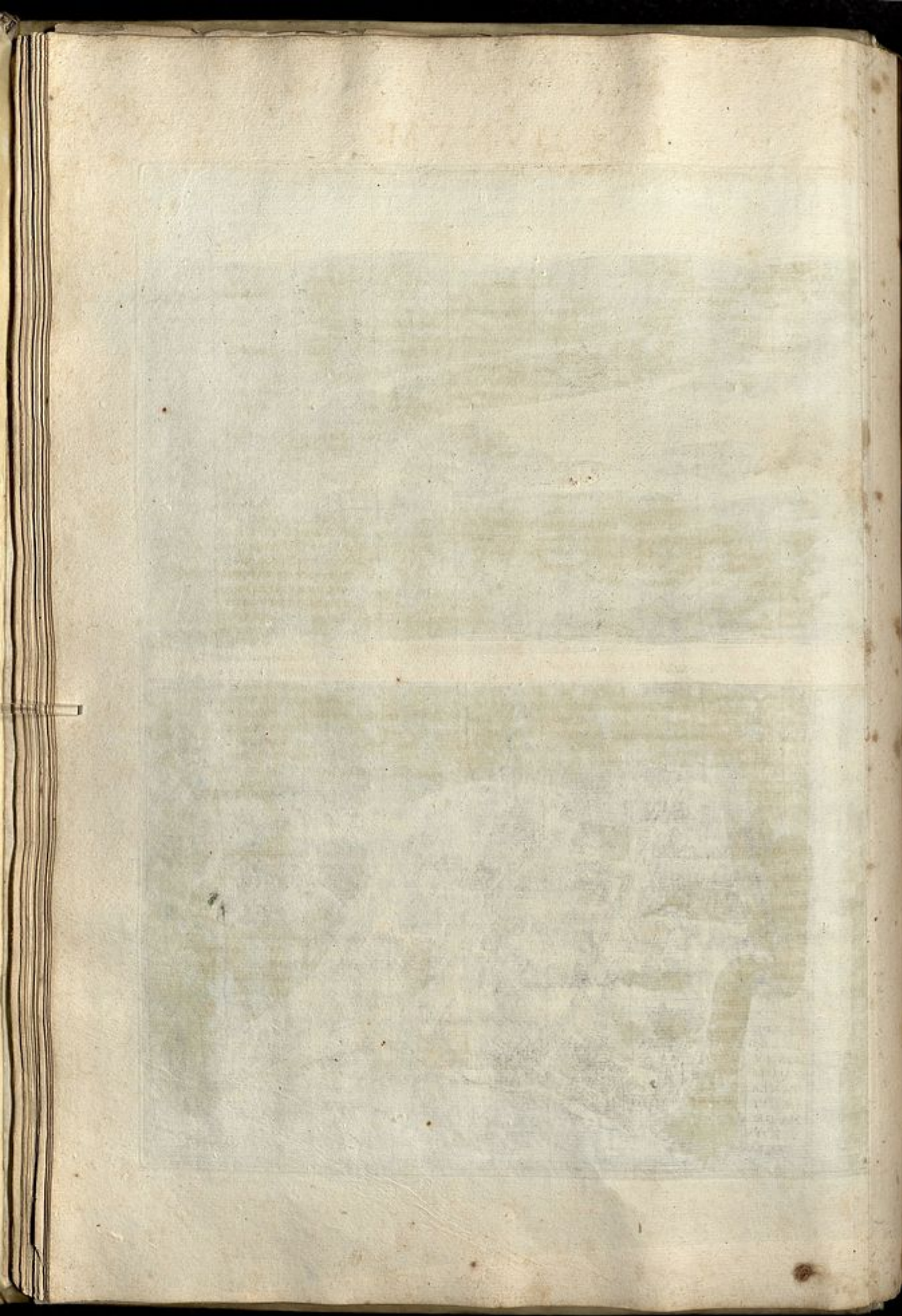

BVRDEGALA, vniuersæ Aquitaniz merito constituitur caput, tum quia miram vetustatem ostentet, tum quia ædibus sit decorata magnificis, tum denique, quia situ munita, arx & propugnaculum Galliæ habeatur. Fatebuntur hoc Angli, qui graui obsidione eam presserunt, hac spe, fortissima Galliæ arce expugnata, reliquarum urbium patuo negotio se fore victores. Quorum conatus fortis magnusque indigenarum animus, & benè munita ciuitatis mœnia, frequenter euerterunt, eosque in insulam, quò marinis circuli limitibus sua forte contenti vuerent, remiserunt. Primam eius formam quadrangulam fuisse, ex muris antiquis conspici potest. Amplificata deinde ob hominum frequentiam vrbe, eam, quam nunc habet, consecuta est faciem. Anriquo palatio XIII. innixo columnis, templo S. Andreæ, arce ex viuo saxo munita, & pulcherrimis ciuium ædibus perornata est. Ad portam S. Germani amphitheatri cernuntur reliquæ. Portus multarum nauium capax, negotiationi idoneam opibusque florentem Burdegalam efficit, quæ etiam ortu Aufonij poetz nobilitatur, qui ita de sua Burdegala loquitur: Clementia (hic) cœli Mitis, & irriguæ larga indulgentia terra. De huius vrbis origine quidam referunt, quondam, Gallia nimirum populi multitudine abundante, Bellouesum, & Sigouesum, Biturigum principes, vt patriam quasi exonerarent, binos copiosos exercitus collegisse, quorum alterum in Italiam, alterum, in Germaniam miserint, deinde in Aquitaniz fines extendisse, & hanc urbem ad mare fundasse. Multò tempore, libertatem suam tutata, nemini paruit, à tempore videlicet Tarquinij Imperatoris, vsque ad Traianum, ac diu etiam post. Tandem Gallia Reges, sibi imperium in eam vindicârunt, hæc enolque retinent, ac tertium ibi regni sui Parlamentum constituere. Bis amplificata est. Primò quadrangularis fuit, vt antè dictum est, longior tamen, quàm lata primo amplificationis circulo continetur, quicquid est intra fossas, quæ in ipsa vrbe sunt; & forum, quod est ante palatium, versus castrum, du Ha, vel du Fa, dictum. Inde, quicquid est vsque ad extrema mœnia, id totum habetur pro secundo augmento. Varias in ea videre est antiquitates, inter quas in primis numeratur Palatium Tutelæ, vulgò, Palais Tutelæ, quod est ædificium quadratum, octo columnis in longitudine, & sex in latitudine, innixum. Id existimant quondam prætorium fuisse, vbi causæ dici, & per prætores ac prouinciarum præfectos, ac gubernatores, iustitia administrari solita fuit. Extra urbem, versus portam S. Germani, aliud extat valdè quoque antiquum ædificium. Id Galieni palatium appellant, vulgò Palais Galliene. Dubium non est eiusmodi reliquias esse amplissimi cuiusdam theatri, vbi publicè ludi exhiberi, agique soliti fuere. Hoc ambitu clauditur etiam Ecclesia Metropolitana, D. Andreæ sacra: item arx, quam Trompettam nominant, plurimæque alia altissima, ac sumptuosissima ædificia. Portum habet in crescentis Lunæ modum, appositissime constructum, à qua forma, illi quoque nomen Lunæ inditum est, nauibus recipiendis, vt commodissimum, ita receptis tutissimum. Hæc ex Antonio Pineto excerpta sunt.

Com. Wageningen.

modo nominat, conspicuntur: necnon antra & perforatae quinque miliarium longitudine, ropes aquae in urbem ducenda, vetera item
 multa numismata, inscriptionesque lapidum, praeclearam antiquitatem plenissime testantur. Ante vero, quam haec urbs à Romanis Colo-
 niis deduceretur: quod ante demictas Gallias fuit: quanta civitatis Lugdunensis amplitudo, potentiaque fuerit, libro tertio Polybius indi-
 cat, nempe, regi cum fuisse Metropolim. Hannibalem, ait, caetero homine Rhodano (id quod paulo supra Quiricum Delphinatus op-
 pidam contigit) quoniam P. Africanus Scipio pedem retraxisse in Italiam, mollo in Hispaniam fratre, ne quid tumultus oriretur, fessam
 longissimis itineribus exercitum, Lugduni, tum seipsum etiam, reficere statuisse. Postquam verò in Sebustanos adposuisset: & certior factus
 esset, inter duos fratres, ad occupandam Lugdunensem regionem, pugnam adparatam: natu maiore petenti, opem tulisse, ipsumque in regno con-
 firmasse. Quamobrem ab eo rege, propter tantum beneficium Hannibal non solum annona, verum etiam multis alijs necessarijs rebus
 instructus fuit: quodque Hannibalis militem is rex laetum vestivit. Et eundem Hannibalem, armatus proprio exercitu, per Allobro-
 ges, itinere dierum decem miliarium, ad Alpiam vsque partem illam, quae Bernardi noenem obtinet, deduxit. Sed felicitatem huius Urbis,
 ut sit, magna est calamitas postea consecuta. Centum enim annis, ab eo tempore quo eam Munatius condidit, fatalis ignis totam, intra v-
 nam tantam noctem, absumpsit, ut inter urbem nullam, & urbem longè nobilissimam, quam Strabo totius Galliae, excepta Narbone, popu-
 losissimam, suo etiam tempore fuisse narrat, sola vna nox interfecit. Id quod Seneca epistola ad Liberalem Lugdunensem XCII. deplora-
 rat. Hinc factum quidam putant, tum hortante quoque loci salubritate: ut supremo monte renouaretur. Statim enim Romani eam resti-
 tuerunt. De eius urbis Romanis Magistratibus, in admilitatione teip. constat Augustum Imperatorem, cum Julius pater Galliam, in
 Belgicam, Celticam, Aquitaniamque divisisset: ex edicto suo, terrarum orbem, quod & sacrae literae tradunt, emensum, laetè patentes tres
 illas Galliae partes, in quatuor, Narbonensem, Aquitaniam, Lugdunensem, Belgicamque, nempe totas sub imperium Romanam redactas,
 confodisse. Quam quoad partitam divisionem, Index Magistratum civilium, & militarium Occidentis, sequens, ex ea, Galliae provincias
 omnes Septendecim, excepta tamen Britannia, ut & Marcellinas, & Rufus, constituit. Lugdunensis igitur provinciae is Index Consularem,
 sub septem provinciarum vicario, attribuit. Hanc rursus in Lugdunensem Primam, Secundam, Tertiam, Honoricam, & Senonariam
 partitur: earumque singulis, praeterquam Primae, Praefidem praeficit. Videtur autem hic Index, circiter Theodosij tempora collectus: Idem,
 de Magistris Militum Praefentialium, quos peditum appellat, praefectis, sic ait. In Provincia Lugdunensi Prima, Praefectus classis Araricae,
 Cabaloduno. In Provincia Lugdunensi Senonia, Praefectus classis Aderecianorum, Parisius. In Provincia Tarracoenensi, Praefectus Latorum
 Teutonicianorum: Cornuta, Senoniae Landanensis. Praefectus Latorum Bataavorum, & Gentilium Suenorum, Boiacas: & Constanti-
 aie Lugdunensis Secundae Praefectus Latorum Gentilium Suenorum, & Cenomannis, Lugdunensis Tertiae. Praefectus Latorum Francorum
 Rhedonas, Lugdunensis Tertiae. Habuit haec Urbs, clarissimos in literis viros. Nam, ne de caeteris dicam, vnos L. Plotius, in ea natus est, is, qui
 Suetonio de claris Oratoribus teste, Romae primus Rhetoricam Latinam docuit, longevusque fuit. Ab hoc se praeterea, cum Quincto fra-
 tre, Cicero primum esse institutum commemorat. Suscepta demum in ea Urbe, per pios Fideles, Antonino Vero Imperatore, Christiana
 religio, edita fuit eorumdem strages, loco Urbis, qui Athanasius, adpellatur. Vbi Martini templum, Benedictinumque coenobium, ex-
 structum est, quae Rhodanus & Araris, coeunt. Quorum quadraginta octo praecipui nominantur, His successit Irenaeus. Polycarpi marty-
 ris auditor, qui fuit Ecclesiae suffectus. Sed secuta persecutione, martyrio coronatus is, Anno Christi CLXXV. Marco Antonino Impera-
 tore, claruisse dicitur. Omnem propè Urbis populum ea persecutio gladio sustulit. Refertur enim, nondecim millium martyrum nume-
 rus fuisse. Itaque Ararim fluvium, horum sanguine, ex Gorgaillone, hoc est, gurgite, sic à re ipsa nuncupato vico, ex quo extortum sanguis,
 uti torrens defluebat, vsque propè Matifconem, urbem in Heduis, tubuisse aiunt. Et hinc eidem Arati nomen Sagorae, nimirum à san-
 guine, fuit indicium. Fuere & alij multi Lugduni illustres, & vitae sanctimonia, literisque celebres Episcopi, tum alij: Baldomerus, Stepha-
 nus, Desiderius, Nicetius, Hippodius, Alexander, Agobardus, Peregrinus, Iustus, Erpidius, Lupus, Annewandus, Eucherius,
 Antiochus, Sacerdos, Eugendus, Romanus Abbas, Aurelianus, Domitianus Abbas, & Faustus poeta, aequalis Boenij, Claudiani,
 Mamerri, & Cassiodori, doctissimorum virorum, qui Theodorico à secretis fuisse putatur. Fuit & celebris Hamutus
 Episcopus. De quibus Symphorianus, Champertus Lugdunensis Medicus, in libello de antiquitate
 & origine urbis Lugdunensis, & vitis eiusdem
 illustribus.

LEODIVM.

LEODIVM, Eburonum Augusta, vrbs Germaniæ inferionis, quam & secundam vocant, maxima; no-
men habet à Legionè Romana, cum quinque cohortibus, ab Ambiorge, Eburonum Regulo, in ea val-
le, vbi nunc est vrbs Leodium, caesa, & in eodem loco hybernante, quemadmodum id Thomas Leo-
dius, commentariolo de Tungris & Eburonibus confirmat. Quo tempore Q. Cicero cum altera legio-
ne, à Cæsare ad Varocam remissus, atque ibidem à Germanis interceptus, ac penè deletus est. Dicitur
Legià Varuca, vix amplius dimidio miliari germanico, in magna conualle, in qua vici sunt quidam, de
nomine castrorum ibi ducum Romanorum, adhuc in præsentia nuncupati. Interstiti Legiæ fluvius, pu-
eris in vrbe notus: adde, quod Romanè adhuc hodie Leodienfes loqui dicantur, etiam si sermo illorū
ad Gallicam linguam magis inclinet. Sunt item non procul à Varuca, vici complures, Romanam originem, nomine re-
ferentes. Visitur inde Latinus pagus, Vollicæ, Vercellæ, Pascafij, Bercelij vici doctissimi patria, Item Antium,
nimirum ab Anciatibus, in quo vico, Legiæ fluvius ortum habet, & Costræ fons limpidissimus, quo, dum in hibernis
erat Costra, oblectabatur, aut propè illum funda traiectus fuit. Est & Ciceronis fons, in vrbe notissimus, & aquis maximè
vber, quem Riceronis fontem, malè lecta littera, nuncupant, scaturit è monte Petrosio retrò ædes fratrum, quos minores
appellat. Atque hæc quidem Thomas Leodius. Quanquam alij sint, qui existiment, Varucam castellum fuisse, vbi nunc est
Juliacum oppidum, quod Ducatū Juliacensium præbet, inter Coloniam & Aquigranum, Germaniæ vrbes, Cisthena-
nar, quod à Julio Cæsare conditæ, nomen habere potant. Leodium igitur, à Romanorum ibi legionè caesa, denominatū,
è Germanis non valentibus Romanam, siue Gallicam exprimere vocem, in Lugich, deinde Ludich id nominis detortum.
Dictiones autem huiusmodi germanicè à Lud, incipientes, quando latinæ facinus, in Leo, conuertimus, vt Ludger, Leode-
garius, Ludpole, Leopoldus, hinc quoque Ludich, Leodium appellatum, consincitur. Sunt, qui altius Leodij inquirentes
primordiam, eius denominationem à Leode Oenopis filio deducunt, non ob soni tantum, sed ob eius etiam & Leodienfi-
um vitæ convenientiam. Leodes enim, vel ob motum, vel ob cantus lenitatem, ita dictus sacerdos fuit, hoc vitæ genere cum
Leodij ita consentiens, vt secundum Roman, vix vixquam plures sacerdotes reperiantur: vnde Franciscus Petrarca, in si-
gnem clero locum, Leodium nuncupat. Hic Leodes interitum Ithacæ inter Penelopes procos, magno crateri, è quo cythiza-
bant, semper affidebat, vel, quò facilius & promptius sibi hauriret, vel ne veneno, vt quidam voluit, vinum inficeretur. Et
quomnis hanc poculorum suavitate sequeretur, solus tamen inter procos fuit, cui sociorum vita, protervia, iniuria, contra-
meliaque plena displiceret. Sed, cum sciret meliora, probaretque, sinebat tamen se à recto deduci, impotenti, ad potationes,
commensationesque proclivitate, & spe fortassis aliqua fore, vt Penelope potiretur. Jam verò in eo, quàm non degenerent
Leodienfes filij, vel ipse Hubertus Leodius testabitur. Nemo crederet, inquit ille, quam dediti sint poculis Leodienfes, &
quam sint sapra modum bibaces, quod ipsum libenter de gentilibus meis reticuissem, nisi scirem artem egregiè bibendi,
hodie non inter vitas, sed inter primas virtutes annumerari, nec bonus vitæ haberetur, nisi qui pocula euacuat, & vno anheliu,
multam vini ingurgitare nouisset, quod, qui egregiè practicerit, ab omnibus amatur, colitur, & huius consortium appetit.
Contra frigidi, & modico vino vrentem auertantur omnes fugiunt, irident, & magis alicuius mali conscium clamat, qui se
inebriari reformidet, vereaturque, ne ebrius, sua prodat flagitia. Hactenus ille de suis Leodij. Hæc igitur Leodis, & Leo-
dienfium allusio, etsi non conuincat Græcos eius conditores fuisse, quippe, cum Doctore Becano in Atuaticis adse-
ntis, fati sit manifestum, Vitissem extra fretum, Herculis coluonis insignis, nunquam nauigasse, tantum abest, vt Leodium quic-
quam è locijs condidisset, affirmari queat: Literarj tamen vsus, & exercitij causa, eam considerationem rejiciendam non es-
se, ibidem confirmat, vbi & copiosius de Leodienfium origine disserit. Vrbs ipsa Leodienfium quam optimè munita, altissimis
circundata montibus, vestitos vrbus montes, carbonarijs fodinis præstantes, libratamque planitiem, murorum ambitu,
comprehendit, piscosis irrigua fluij, ædificiorum & publicorum & privatorum magnificentia planè regia, viarum ac pla-
tearum nitore & amplitudine præcellens, vt vniuersus Leodij situs, videndi sensu oblectando, gratæque animorum re-
crecationsi destinatus videatur. Siue enim quis montibus oblectetur, habet, quocumque se vertat, in quibus expeditissimus
quique defatigetur. Si quem planities, & prata iuuant, medicillium vrbs, hæc affatim dabunt. Gaudes nauigio, Venetam
vrbem habebis, nisi, quod hic riuus, fluminis, & limpidissima fontium aqua, multò iucundior sit, quam apud Venetos fatidum
mare. Si quis religioni, & diuino est cultui deditus, habet hanc vrbem amplissimis templis, Canonicorum, Monachorum, &
sacrarum Deo virginum collegijs, ita frequentem, vt delecto Bizantio, alterius Romæ cognomen sibi meritò vindicet.
Politica etiam incolarum ciuitate, hospitalitate, & elegancia ciuium nobilissima, doctissimis denique viris, varioque artifi-
cum genere ornata, Musarum etiam vnica alumna ac sedes, scholas enim, & studiorum palæstras complures habet, ex
quibus doctissimi viri, qui rei literariæ scriptis sunt ornamento, magno frequentique numero, velut ex equo Troiano prodi-
erant. Et, quod de sua Burdegala testatur Antonius, clementia hic cæli mitis, & larga indulgentia terræ. Etsi enim ad austrum
bona ciuitatis pars spectet, illius tamen flatus Aduenna fluvius, totius Galliæ maxima, quæ altior est, frangit & mitigat. Et
habent, qui ab ortu spirant venti, liberum accessum, continui etiam ex natiuis carbonibus ignes, crassiores perportant, &
extenuant aerem. Tanta Leodienfium felicitas, à Carolo Burgundiorum Duce, grauissimis, ad interuentionem festè tam vt-
bis, quam nominis, est labefactata incommodis. Huic non satis fuit, supra centum puberum, & impuberum hominum millia,
vna die expugnata vrbe, crucidasse, nisi totam propemodum incenderet, membra disijceret, nauibus citas impositos, petulo
fundo, submergeret, omniaque faceret, non in vrbe solum, sed per totam ditionem, quò nullæ gentis superessent reliquæ.
sed dijs gratia, bene habet, foret rursum vrbs Leodium, & Leodiorum nomen, æternamque, Deo propitio, florebis, dum il-
le Nancy hostili terra, captus adhuc, & putridus iacet. Sed iam plusimarum rerum commemoratione omiffa, quæ de Leodi-
le Nancy hostili terra, captus adhuc, & putridus iacet. Sed iam plusimarum rerum commemoratione omiffa, quæ de Leodi-
enfium magnificentia, de opulentia, de incolarum vrbanitate, de eorum magnanimitate, & rebus præclare gestis, copiosè re-
ferentij poterant, celebres illustresque viros, qui scientiarum splendoribus non huic tantum vrbi, verum adèò vniverse Eu-
ropæ lucent, breuiffima enarratione, referere libet. Eorum verò, quos fata eripuerunt, per paucis recordabimur, non enim
breui enarratione, horum virtutes & laudes, comprehendi possent. Inter eos autem principem, summumque dignitatis ob-
tinet locum, illust. issimus Princeps, Antistes Reuerendissimus ac Dominus, D. Erardus à Maca, Cardinalium ordini alle-
ctus, qui immitti morte sublatu, summum sui desiderium apud omnes bonos reliquit, & in choro summe huius vrbs Ec-
clesiæ, xreo ac deaurato tymbo, præcellenti opere futo, placidè quiescit. Nihil hic de Illustrissimis Principibusque viris, D.
Georgio ab Austria, D. Roberto à Bergis, nihil item de generoso viro ac Domino, D. Guilhelmo à Piçauia, maioris Ecclesiæ
preposito longè dignissimo referam, qui regia stirpe natus, præmatura morte, cum ingenti omnium motore ac luctu, Eccle-
siæ Leodienfi creptus, sempiternam pietatis, prudentiæ, bonitatis, virtutumque suarum famam, atque memoriam relinquens
Gratianopoli, terræ commissus, iacet. Quid verò Reuerendissimum & Illustrissimum Principem, ac D. D. Gerardum à
Grosbeck commemorem, qui hoc tempore Leodienfium Ecclesiæ clauum, rara prudentia moderatur, ac regit, vit tanto vsu, &
summa æquitate instructus, vt ad Rempubl. gerendam consummatus, & à Deo optim. Max. natus esse videatur, doctorum
etiam hominum, & præstantium ingeniorum insignis, & æternaque memoria digni
sunt,

L E O D I V M

LEODIVM, sive Liège, in Belgica, in Episcopatu Leodivensi, sita est in colle, qui dicitur Mons Sacer, ad ripam Saxoniam, in confluente Saxonis in Mosam. Hic est locus, ubi Saxonis imperator, qui postea Romanus Imperator factus est, a Saxonibus, qui in hoc loco habitabant, captus, et in vincula adductus. Hic etiam est locus, ubi Saxonis imperator, qui postea Romanus Imperator factus est, a Saxonibus, qui in hoc loco habitabant, captus, et in vincula adductus.

LEODIVM
LEODIVENSIS
IN IMPERATIO, CIVIT
ET PONTIFICATUS
NOMINE COMITIS
VIRIACENSIS ET HELIET
SIVIS FRANCES AC DOMINVS
D. GERARDVS A GRANDISSE
EPISCOPVS LEODIVENSIS DVX
FRANCONIENSIS MARCHIO
FRANCONIENSIS ET L
SA CES ROMANI IN
REX FRANCORVM

1. S. Laurentius	17. S. Godefridus	33. S. Jan Baptist	49. S. Remigius
2. S. George	18. S. Prothasius	34. S. George	50. S. Godefridus
3. S. Helier	19. S. Simeon	35. S. Simeon	51. S. Simeon
4. S. Helier	20. S. Simeon	36. S. Simeon	52. S. Simeon
5. S. Helier	21. S. Simeon	37. S. Simeon	53. S. Simeon
6. S. Helier	22. S. Simeon	38. S. Simeon	54. S. Simeon
7. S. Helier	23. S. Simeon	39. S. Simeon	55. S. Simeon
8. S. Helier	24. S. Simeon	40. S. Simeon	56. S. Simeon
9. S. Helier	25. S. Simeon	41. S. Simeon	57. S. Simeon
10. S. Helier	26. S. Simeon	42. S. Simeon	58. S. Simeon
11. S. Helier	27. S. Simeon	43. S. Simeon	59. S. Simeon
12. S. Helier	28. S. Simeon	44. S. Simeon	60. S. Simeon
13. S. Helier	29. S. Simeon	45. S. Simeon	61. S. Simeon
14. S. Helier	30. S. Simeon	46. S. Simeon	62. S. Simeon
15. S. Helier	31. S. Simeon	47. S. Simeon	63. S. Simeon
16. S. Helier	32. S. Simeon	48. S. Simeon	64. S. Simeon

Clavis Pontificatus

sunt, R. D. Gregorius Syluius, Tagastensis Episcopus, & Ecclesie Leodiensis D. Suffraganeus dignissimus, & concionator fa-
 candus. R. D. Henricus Natalis Leodiensis, D. Laurentij, extra vrbis moenia, in monte amoenissimo, & suburbio Cœnobiar-
 cha longè dignissimus, vir vetere & admiranda probitate, ac morum integritate præditus, & ob summas ingenij dotes, vario
 literarum nitore perornatus, cunctis charus ac notus, æconomus vigilantissimus atque industrius, magnoque cum in ipsa E-
 buronam Augusta, splendore, tum in vniuersa ordinis sui societate summa dignitate atque exultatione est, qui maxima
 animi acerbitate vidit, vniuersum terè monasterium suum, operosis, atque magnificis ædificijs splendidum, ab acerrimis
 ecclesiasticæ vnitatis hostibus Hugonotis, Vulcani rabiei exponi. Quod quidem Reuerenda sua dignitas, ex nobili Namur-
 censi lapide viso, ad regulam sc̄cto, non minore artificio, quàm sumpta restaurauit: Eximiam inornabilorum turrim, mul-
 tis campanis exornauit, quarum dissoni toni, summa arte confecti, harmoniam, audiendi sensum oblectantem, reddunt: Bi-
 bliothecam magnificentissimam in ipso cœnobij ambulacro construxit, & incredibili librorum, tam Græcorum, quam La-
 tinorum copia summis impensarum sumptibus conquisita, exornauit, adeò quidem, vt non collapsum ac vetus cœnobium
 restituisse, sed plane aliud, ac nouum extruisse patetur, vt conditoris proinde nomen iure optimo mereatur. Ioannes Vis-
 barcius Brugensis Canonicus, Græcæ linguæ peritus, & insignis historiographus, ingenij subtilitate & varietate doctrinæ
 clarus. Eximiaz item, & pie recordationis vir, D. Carolus Langius, cathedralis Ecclesie Leodiensis Canonicus, vniuersæ hu-
 manitatis nitore, omniumque artium, st̄rpiam, atque herbarum cognitione præcellenter cultus. Cui quidem præstantissi-
 mo viro, cum non immeritò iungo, quem in postrema Oeconomica Tridentina Synodo, Anno M. D. LII. gratissimum iu-
 cundissimumque collegam habuit, Reuerendum virum, D. Remacium Lymburgiam, apud D. Paulum Canonicum, & Me-
 dicæ artis professione clarum, omnis virtutis, omnisque scientiæ amantissimum, quem summum esse hominem & præstan-
 tissimum scientiarum studijs perpolitum, maximè plantarum & piscium, exoticorumque simplicium, scriptorum suorum
 monumenta non obscure comprobant. Clari quoque nominis sunt apud Leodios, Andreas Fabri Canonicus, Illustrissimo
 Bavaricæ Ducis à consilijs, eiusque Germanus Godefridus, D. Francisci instituti, Ecclesiasticæ exercitatusissimus. Arnoldus à
 Wachtendonck Canonicus S. Bartholomæi, summi nominis antiquarius: D. Gildebertus Lymburch, artis Medicæ scientia
 præstantissimus, eoque multorum Principum atque Antistitum ἀρχιστράτηγος; vir ob egregiam viæ probitatem, summa casti-
 tate conditam, memoria nunquam intermoritura, dignus, qui primus omnium experientia percepit, acidos Arduennæ fon-
 tes, ad varios corporis morbos curatu difficiles & contumaces, propollandos, valere. Sed eo tandem morbo, quo Antipater
 Medicus Romanus, apud Galenum lib. 4. cap. 9. de locis affectis, magno totius Reipubl. Leodiensis, & omnium optimorum
 hominum dolore fati concessit. Antonius Ghenardus, vir pietate eximia, & facultatis Theologicæ professione eximius.
 Ioannes Laridus, S. Andomari, Franciscanus, Theologus summus, qui verbi diuini pabulum, Eburonibus magna & pietate,
 & facundia, & felicitate subministrat. Ioannes Brel Cruciferorum Leodiensium Societatis Prior vigilantiss. vir egregia
 pietate & doctrina clarus, insignis studiosorum promotor. Nec breuiter potè commemorari possent, præstantes
 huius patriæ ciues politissimi, ac Iuris cognitione florentes viri, quales sunt Ioannes Raciarius:
 Franciscus Treponius Puteanus: Petrus Horanus, Iacobus Iokir: Henricus Weume:
 Ioannes Frefennius: Petrus Corcettus, Ioannes Hogennius, multique
 alij viri, dignitatibus clari, & morum grauitate
 conspicui.

A Q V I S G R A N V M.

QVISGRANVM, vrbs Imperialis, in Menāpiorum finibus inter Rhenum & Mosam sita, Romanorū Imperatorum prima inauguratione ac coronatione, D. Caroli Magni sepultura, septennaliq̄ue peregrinorum visitatione celebris. De cuius origine, D. Franciscus Fabricius Medicus Aquensis, hunc in modum: Romanos olim, dum bellum aduersus Germanos gererent his locis, inter Rhenum & Mosam confedisse, & munimenta habuisse, ex Iulij Cæsaris, Cornelij Taciti, aliorumq̄; multorum historijs manifestum est, cuius rei fidem faciunt quorundā locorum appellationes, & alia vetustatis monumenta. His igitur temporibus ferunt historiæ, quendam è Romanis Principibus, Granum nomine (quem & Neronis fratrem aiunt) aquas has calidas, inter montes syluasq̄ue tunc abditas, inuenisse, iuxtaq̄; habitasse, atque arcem struxisse, cuius in hodiernum diem extat spectandæ vetustatis monumentum, turris Grani dicta: quam quidem arcem, Ptolemæo Cosmographiæ suæ libro 2. cap. 9. sunt, qui credant Vetterram dictam. Ab incolis certè, Aquæ grani appellatæ sunt, cum Thermæ, tum locus ipse, deducto scilicet nomine ab aquis calidis, & Grano, repertore, mansitq̄ue appellatio postea & vrbi, nisi quòd quidam (non satis tamen aptè) immuta inflexione, Aquisgranum appellent. Post aliquod deinde sæcula, annos scilicet plus minus septingentos, Carolus, cognomento Magnus, Frācorum Rex, cum ad eum locum inter venandum errabundus venisset, delectatus loci amœnitate, simul & commoditate, ac Thermarum vflu, ipsas, vnà cum arce, à ruina vindicauit, regiamq̄ue extruxit. Deinde, vt erat diligentissimus religionis cultor, eodem loco proximè regiam suam, insigne hoc templum maximo sumptu condidit, ac per Romanum Pontificem Leonem, in honorem Dei & B. Mariæ Virginis consecrari curauit, amplissimisq̄ue donis ornauit, præcipuè autem, rarissimis, sacrifiq̄ue Christianæ religionis monumentis. Quorum causa, septenis annis instituit peregrinationes, ad nostra vsque tempora obseruatas. Cumq̄ue fortissimus pariter ac piissimus Rex, & Ecclesiæ defensor acerrimus, Romani Imperij habenas diuina dispensatione suscepisset moderandas, locum iam dictum mœnibus cinxit, urbemq̄; ob dicti templi reuerentiam, condidit, quam sedem regni, & Transalpinæ Galliæ caput, constituit. Hæc vrbs, tametsi in valle sita, & montibus circumquaque septa sit, incredibili tamen gaudet aëris salubritate, quam præcipuè testantur mira hominum in ea ad decrepitam vsque senectam viuacitas, ac pestilentium morborum raritas. In proximo vrbs ambitu, lata ferè planities est, in qua & pascua sunt, alendo pecori commodissima, & agri pingues, omnisq̄ue generis frugum feraces, hos ambiunt montes syluosi igni alimenta præbentes, necnon ligneam saxeamq̄ue materiam ædificijs abundè suppeditantes. Nec desunt fontes, tam foris pascua irrigantes, quàm intus diuersis vrbs locis, cum publicè in plateis, tum priuatim in ædibus scaturientes: sed præcipua structura ac magnitudine insignis, qui in medio foro, è regione amplissimæ domus Senatoriæ, perpetuas aquas octo canalibus ex alto diffundit. Sunt & torrentes, mediam urbem perlabentes, munditiæ, ac molis circumducendis seruientes. Extra montes, infra miliaris spacium ab vrbe, ad hybernum occasum, effoditur cadmiæ genus, vulgus Lapidè calaminarè vocat, quo æs ad auri colorem tingitur. Haud procul inde, Meridiem versus, ferri, plumbiq̄ue inueniuntur metalla. Ad Orientem ab vrbe, effoditur terra nigra, foco culinario admixta gleba aptissima. Adeo natura ipsa locum hunc varijs multisq̄ue dotibus locupletauit, vt ad fœlicitatem nihil deesse videatur, quàm nauigabilis fluuius, quo tamen quamuis careat, cum ad Orientem Rhenum, ad Occidentem Mosam habeat, tanta est tibi annonæ copia & facilitas, vt multas etiam riparias vrbes hoc nomine superet. Sed alias dotes omnes, meo quidem iudicio, vincunt aquarum calidarum vberissimi

simul

AQVISGRANVM, vulgo Aich, ad
 Metropolim sine, per vincta Imperij vrbis
 monumento Caroli Magni Throno pec-
 cania. Quae peregrinorum, et reliquas frequen-
 tatione memorabilia. Anno partu subacti
 CID. ID. LXXVI. Coloniae Agror.

SEPTENTRIO

simul & saluberrimi fontes, nec calore, nec humore deficientes, tanta copia scaturientes, vt singuli plures balneorum alucos, eosque magnos, noua quotidie aqua implere queant. Sunt autem eorum quidam intra mœnia, quidam nō procul extra eadem, in vico suburbano. Intra vrbeni duæ sunt præcipuæ Thermæ, quarum alteræ dicuntur regiæ, alteræ Cornelianæ, quæ quidem, vt loci intercapedine distant, ita & aquarum qualitatibus ac facultatibus, cū inter se, tum à subvrbanis nonnihil discrepant.

Palatio etiam regia magnificentia conspicuo vrbs hæc à prædicto Imperatore exornata fuit, quod an. Christi DCCC. LXXXI. à Normannis igne cōsummatū fuit. Idem Carolus re & nomine Magnus anno partæ salutis DCCC. XIV. ex hac vrbe ad felicem beatorum patriā migravit, ætatis suæ LXXIV. Imperij vero anno XIV. cuius tumulus in B. Virginis templo visitur. Ceterum dici vix potest, quantis motibus vrbs hæc ferè continuè agitata sit. Præterquam enim quod cum vicinis, maxime Iuliacensibus Principibus non pauca de Iurisdictione, comeatu, &c. cōtrouersia intercesserunt, ob religionem non semel tumultus admodum periculosi exorti sunt, præsertim anno 1609. 10. & 11. post mortem Ioannis Gulielmi vltimi è Iuliacensium Principum stirpe. Quum enim & Elector Brandenburgicus & Palatinus Nevvburgicus Iuliacensium Ducatuū possessionem, quamuis Imperatore Rudolpho II. minime assentiente, arripuissent, quorum vterque Augustanæ Confessioni addicti erant: ciues, quorum nō exiguus numerus eiusdem professionem præ se ferebat, rebus suis commodum venisse tempus rati, impetuose admodum Catholicum magistratum vrgerere non destiterunt, vt non solum in vrbe liberum religionis exercitium, sed & Protestantibus locus in senatu permitteretur. Re diu multumque, præsentibus non modo Iuliacensibus sed etiam Galliarum regis Legatis, agitata, superuenit ab Imperatore Rudolpho II. mandatum pœnale, quo ciues tam Catholicum magistratum quam reliqua omnia in pristinum statum restituere iubebantur: cui tamē à ciuibus parum delatum fuit, præsertim postquam anno 1612. mense Ianuario Imperatoris Rudolphi, & sequenti mense, Ernesti Archiepiscopi Colonienſis obitus renunciatus fuit. Nō multo post Matthias Archidux in defuncti fratris locum summo Imperio admodus, ciuibus seriò mandauit vt magistratum Catholicum restituerent, eique in omnibus obedirent: sed ne verbis tantum vt hætenus ageretur, Ferdinando Archiepiscopo Colonienſi Ernesti successori, & Alberto Austriaco Belgij Principi, &c. executio fuit demandata. Et hic quidem misso Ambrosio Spinula cū validis copijs, vrbeni ita circumſideri iussit, vt præcipuis turbarum auctoribus hinc inde dulapsis, reliqui ciues ad parēdum sese obtulerint. Post hæc, paucis punitis, vrbs Aquisgranensis pace & tranquillitate gauisa est verū anno 1624. die 25. Iunij turris quæ longa dicitur, ad portam regiam, fulmine circa meridiem iccta, suprema sui parte seu fastigio conflagrauit: ac circa decimam vespertinam, turris summi templi plumbo tecta eodem, vt credibile erat, fulmine tacta, ardere visa fuit: quo quidem igne eius turris fastigium, plumbo liquefacto, & crux superimposita & pomum cupreum deiecta fuerunt, reliquis partibus illæsis.

MONTES

MONTE

MONS.

MONTES. HANNO
NIA. METROPOLIS.

Com. Prætor.

ARRAS.

ATREBATVM. EPISCOPA:
LIS ET METROPOLITI:
CA ARTESIA. CIVITAS

ATREBATVM.

ATREBATVM, Artelixa, cuius gens Iulio Cafari Atrebatres, vrbs est maxima, & metropolitana dignitate clara, & adeo cum naturali fitu, tum propugnaculorum, murorum, & turrium praefidio munita, vt omnium sententia, non nisi longissima obsidione expugnari facile queat. Ea propter, non immerito Iacobus Meyerus. Annalium Fland. lib. xv. scutum, vallum, & murum totius occidentalis Flandriae, Atrebatum nominat. Vrbs ipsa duas in partes, peculiari murorum ambitu, est diuisa. Quae altera Episcopo, altera Principi adscribitur. Illa pulchra ad speculum, sed minor, magnifica Cathedrali Ecclesia, in honorem B. Mariae Virginis aedificata, conspicua est. In qua per multis libris manuscriptis instructa Theologica bibliotheca videtur. Haec autem multo amplior, pulcherrimarum adiam nitore, platearum latitudine, & foro imprimis spaciolo, commendabilem se reddit. Quin etiam Abbatia S. Vasto consecrata, quae opum magnificentia, reliquis monachorum societates superat, inclarescit. Aedes, ciuium habitationi destinatae, praeter comoditates alias, vinarias cellas longè maximas & amplissimas habent, quae obsidionis tempore, incolis latibulo sunt. Atrebatum, ex voce Atrebatres, quae Caesar vniuersitatem accipit, recentiores Latine scripturi, scilicet effinxere, pro vrbe & capite gentis: sed quàm rectè, aliorum esto iudicium. Nos antiquitatis imitatione, Atrebatum, Augustum mallemus dicere, sicut ciuitatem pro Rep. vniuersa, Iulius purè loquens, protulit. Vtunque est, instantia nunc prosequamur. Intra telum iactum indidem Scarpa praeterfluit. Duaco, senis: Dorleno, octenis: Cameraco, nouenis: & Ambiano, denis quaternis abest miliaribus. Vrbs ampla, augusta & spaciola, imo dipolis. Nam pariete quodam intergeruit, ac mediano, vt supra, scinditur, diuiditur ac seceratur, quarum parte altera ciuitas, antistiti nimirum obnoxia, vulgò vocatur: altera autem, quae dominum agnoscit, vulgò, male, villa dicitur, vrbs est. Interim ciuitas, vt vrbe minor, angustiorque tamen propugnaculis, molibus, & opere firmissima est; & affabre facta. Vbi cathedra, fama celebris Mariana, ac inibi bibliotheca manuscripta. Libri verò omnes Theologici, Omnium primum antistitem hic instituit D. illum Vedastum, D. item Renigius Rhemorum Archiepiscopus, anno D. XXXI. Procedente tempore, ea dignitas in Cameracensium iurè antistitem transcripta est, sic vt ex gemino, vnus duntaxat, coalesceret Episcopatus. Atque adeo ad multam aetatem, Atrebatres huiusmodi dignitate frustrati. Fortè autem euenit, vt Samarobrii, siue Cameracenses, Henrico IV. Imperatori studerent, ac fauerent. Hunc ceperat inimicum Pont. Max. Rom. Vrbanus II. hostemque Ecclesiae Romanae proserisferat, qui aliqua ex parte ita animaduertere volens in Cameracenses perduelles, ac imp. iam dicti socios, Atrebatibus pristinum Episcopatus honorem restituit, Episcopumque; creauit Lambertum ad Teruanam, tunc Archidiaconum, id quod corrigi anno M. LXXXV. Egit ibi haud ita pridem antistitem, Antonius Perceus, hodie Cardinalis Granuellanus, insignis & fama notissimus, quo Episcopatum hunc abdicante, successus est in eius locum, Franciscus Ricardotus, vir spectatus & literatus. Hic in sua ciuitate Atrebatum singulare habet imperium, hoc est, magistratus creat, leges irrogat, ius dicit, vniuersè denique tam profanarum, quàm sacrarum rerum Dominus, patronum tamen Belgarum Principem, ac nominatim, Atrebatum Comitem, recognoscit, à quo electus est, & à Rom. Pont. confirmatus, vel inauguratus. Annuali Episcopatus tanta, quanta fuerit messis frumentaria, nempe quaterna, vel quina, ac interdum sena, scutorum millia. Ibi ad D. Mariae magna religio, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum manna adseruatur, instar lanæ, quod D. Hieronymus, etate sua, ad hanc regionem pluuisse, suis in epistolis refert, quod etiam certo & statuto tempore, nimirum in maxima aeris terraeque siccitate, ac siccitate, ad elicendam implendamque à superis pluuiam demonstratur. Nec deest vrbi etiam sua religio. Nam illuc ad secundum compitum, summa cum ceremonia, in delubro lucerna custoditur *diuina*, vrpote quam rem sanctam, & celsitudo acceptam, antiquitus credunt, cuius occasione, iam comòdum in urbem transfusimus. Ea ampla in primis, ac situ, & opere munita, arx habetur, quam nisi longinqua obsidione non facile quis capiat. Plateæ heic a pertæ, Fori spaciolum, Vedastinorum sodalium cenobium inibi, diuitijs, reliquis omnes monasticas sedalitates, longè antecellit, vti percunctatione didicimus. Vectigal ei immensum, nempe vicena ducatorum millia, & eo amplius. Deinceps multa passim templa, apprimè ornata & culta, Domicia ciuium appositè facta & commoda, & eò magis admiranda peregrinis, quod Hypogæa in omnibus, & ipsa affabre facta, pavimento nimirum, aut lithostrato aut lateris, eaque alè effossa, de industria, in quantum audiimus. Necessitate enim, ea ratione, ac via ciues prouidi, suarum rerum consulunt, qua urgente, sicuti aliquando via venit, Hypogæa illis sunt, quae alijs cenacula. Bello nimirum astuante, & hoste moenia tormentis concurrenente, in subterraneis illis sedibus, dum extra telorum omnem sunt iactum, cum omni re sua incolumes, facilius ferunt, tolerantque obsidionem. Hanc gentem antiquitate, fortitudine, & virtute, vel vnus coonestat Comicus ille Atrebas, summopere ab ipso Caesare commendatus. In instanti tempore, heic praeter ceteros, clarent, Christophorus Assonillanus, in Cõsiliu Regis prinatum aditus, vir spectatus & doctus, ac deinde Nicolaus Bronius, Antistes designatus Atrebatum, cum rara doctrina, insignis orator, non inuenustus Poeta, & luculentus historiographus, Supremus heic sessit prouinciae senatus, vnde tacet Machliniam pronocare fas est, reo actorique causa cadenti. Vrbs siccitatis frequentata est Atrebatum, quorum alij mercatores, alij opifices. Horum sunt multa collegia, quorum maxima pars, lanæ siccitatis frequentata est Atrebatum, nulla non in parte Europæ, & cognitum, & acquiritum. Hoc iam inde ab ipso Caesare caput numeroz gentis, vti diximus fuit. Adhuc Carolo Caluo Imperatore, ac rege Francie, & multa post etate vniuersæ imperabat Flandriae. Verùm postquam Atrebatum, singularis institutus est Comitatus, & à Flandrico seiatibus, huius tantum populi metropolis, multis tamen nitens clientelis, est facta: qua conditione etiamnum ceturus. Haec ex Guicciardini descriptione.

BRUXELLA.

BRUXELLA, vrbis Brabantie celeberrima, nomen habere dicitur, vt Claudius Champetius, libro de vrbium oppidorumque origine, & Ludouicus Guicciardinus ex Iacobo Gualio referunt, ab arce quadam, olim à Senonibus, ex Anglia ad Galliam infestandam profectis, illic edificata, quæ Bargo-gentium, vel Burgum Senensium appellata, paulatim contractus pronuncians, propter euphoniã, vel facilitatem, vt serè ferunt, Bruxellensium nomen suscepit, fons similitudine vrbis feruata. Germino, eoq; amplissimo, marorum ambitu cincta est, ad eò, vt magnitudine Lonano, quam à Cæcia respicit, parum cedat. Nam extremum pomerium, quod anno millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo ampliatum legitur, dacentis tantum passibus, Louaniensi minus est. Situ locum occupat amenissimum, agro bene culto, nemoribus ac pratis vndique circumdata. Intus partim in colles leniter allargit, partim se in planitiè pandit, Mediam Sena fluitolus, interlabitur, quo ante, quam nouus ille alueus effusus esset, nauigia in Deliam descendebant, Antuerpiam peruentura. Paucis verò ab hinc annis ad commodiorem nauigationem, nouam aqueductum sibi Bruxellenses fecere, quem vulgò, *Dic Water* vocant, fusã perpetua ab vrbe diuturnis operibus, atque incredibili sumptu, per quinque tota miliaria, recto ferè tramite in Deliam vsq; fumen, perducta. Hac naues ab vrbe soluentes in Deliam primo, mox in Schaldim delapsæ, libero deinde cursu, si velint, vastum mare petunt, summa cum ciuitum, tam vicinorum commoditate. Qui stuer is alueus caractas versatiles, quasi portas, habet, suis singulis locis commodè dispositas, quibus & tantum indies a que hauriunt retinentq; quantum ad quotidianam nauigationem satis est, & ne in proximum annum torus effundatur, facili negotio impediunt. Principium fuisse ad vrbe Bruxellensem quadragenis duobus pedibus ostium æque altitudine sperat, Opus profectò quouis Imperatore & principe dignum, non solum propter infuperabilem ferè difficultatem, quod etiam præter tam longum operis perducenti spacium montem obiectam penetrare enfendo oportuit: sed etiam propter immensos sumptus, aliaque varia impedimenta obiecta, ad eò, vt visum fuerit, vix fieri posse, vt perficeretur. Cõstitisse Bruxellensibus vltra octingenta florenorum millia, affirmant. Præcipuus eius operis auctor ac promotor fuit, D. Iohannes Lockingenij & Cockelberge toparcha: vir equestri dignitate conspicuus, & Bruxellensis Dictator, tametsi antea Margarita, Coroli V. imperatoris auia, Belgicam gubernante, maiores ipsius idem excogitauerat. Magistratus hic annuus est, ex septem patricij familijs, earumque posteritate, communi stirpe tam muliebris, quam virili paulatim permixta, deligi solita. Hæ septem familie antiquitate illustrioris, vnde reliquæ successu temporis descendunt, insignes immutationes habent, hæc nominibus vernaculis appellatur *Tserclas*, *Tserhuys*, *Sleux*, *Cauvenbergs*, *Tsvets*, *Koyenbeecs*, *Stoenvege*. Opificiorum in hac vrbe genera sunt duo & quinquaginta, in nouem tribus, quas nationes vulgò vocant, distributa. Primariæ ex his sunt, armifabrorum & polymitorum. Hi aulea & picturas textiles auro, argento, serico, & multiplici opere ac contextas, vniuersæ ferè Europæ diuendunt. Illi ad eò armorum vario genere fabricando præstant, vt Achilias aut Hercules clypeo celsitús petito, nihil cedant, non modò multifariam expoliendo, sed ea etiam subtilitate ferrum chalybe temperando, vt thoraces, galeas, scutaque illic inuenias sclopeti ista impetra billa. Delubra, ædes sacras, atque omnium ordinum fana, nitro structure artificio & ornatus varietate præclara ostentat, inter que Basilica D. Gaudulæ (quæ ex Caroli Magni nobilitate, cum etiam propter singularem sacrorum cultum, maximè excellit. Hic enim in peculiari sacello, aurea theca religiosissimè in hunc vsq; diem asseruatur hostia illa sacra, quam admirandum, seu miraculosum sacramentum nantapan. e Rei ita pendæ euentum inter alios Iacobus Meyerus, rerum Flandiarum libr. XIII. commemorat, anno que à nato Christo M. CCC. LXXX. actibus. Iudeos refert, ipso Parasceus die sacramentum hostiam, à sacerdote fortè comparatam, mensæque adfixam, celsitús per labirynthum pertraxisse, atque inde subito, magna vi, sanguinem erupisse, uxorem tum Iudei cuiusdam, miraculi magnitudinis commocam, facinus istud prodidisse, quare Iudeos comprehensos in custodia datos, & re diligenter perquisita, mox grati supplicio vinctos excussos esse. In tanti miraculi perpetuam memoriam, Venceslaus, eo tempore Brabantinorum ducem, annua amburbalia, æno daratura, instituisse. Sunc tamen qui negant annuam processionem illam generalem, quam nunc adhuc obferuari videmus (eas enim processionem Latino amburbalium nomine indicamus) à tanto tempore fuisse institutam: sed à publicæ ciuitatis, qua fodor Anglieus subito hanc regionem fortè obtulerat, Anno 1529. initium tempisse, aiunt. Adificiorum operumque cum publicorum, cum priuatorum, generatim Bruxellæ æquabilis est vndique symmetria, qua in primis præstat curia municipalis. Superbia hic quoque videte est variorum heroum, Belgarumque magnatum tecla, qui huc interdum, vel priuata rei, vel publici muneris alicuius causa, conuere solent, rerumque domino præfenti, vel si abit, eius vicario, præstò esse. Omnium verò operum vniuersè longè que præstantissimi nam est Prætorium vel Palatium, ea magnificentia exædificatò, vt, licet ad antiquum exemplar vndique absolutam non sit. Regiæ tamen Maiestatis dignitatem satis præ se ferat, idonea Curialium sedes, & peropportuno loco posita. Huic hæret amplissimas circus, perpetuo muro clausus, ad extrema vsq; vrbis mœnia extensus, qui omni deliciarum genere Regibus, Principibusq; te & quavis nobilitate dignarum, copiosè abundat. Missas hic facimus varias & priuatorum ciuium & nobilium egregias domos, instructissimos item hortos, ijs, quasi villæ quedam, adinstructos: vnde non solum, quæ ad quotidianum vsum requiruntur, sed etiam quicquid ad voluptatem comparari solet, abundantissimè suppeditatur. Præteritus etiam tor limpidissimos fontes, quibus hinc inde per plateas purissima aqua, quibusuis ad necessitatem subministrata, gratum omnibus spectaculum præbet. Claret etiam Bruxellæ Vice comitatus titulo, æternaque sedes est summi totius Brabantie senatus, quæ Cancellarium vocant. Nomophylacia dici possit. Ea regalia habet, ius abolitionis & potestatem nobilitandi. Huic vnus est præfectus, octodecim consiliarij ordinarij tantum: nulli extraordinarij, cum antea, vt Guicciardinus scribit, essent ex ordine consiliarij quatuordecim, & extra ordinem tres Fiscij, aduocatus vnus, qui etiam per consiliarium agit, actor publicus vnus, duo scribæ, multi à secretis, ab Epistolis alijsque manualarij. Principi, consiliariorū Cancellariæ numerum pro arbitratu suo, & rerum necessitate augere, liberam est. vt patet iocundi regis introitus ea. V. & IX. Quondam constabat tantum ex septem senatoribus, quorum primus erat Cancellarius, quem ex patris legibus, natione Brabantum esse oportet, legitimo matrimonio prognatum, aut dignitate Baronem, vel per se, vel per vxoris dotem, Baroniæ alicuius, in ipsa Brabantia sita, trium ad minimum linguarum peritum, huic officio in primis necessariorum, Latine videlicet, Gallicæ, & Germanicæ. Cæterorum quatuor quoque natione Brabantos esse conueniebat, eosque Barones, aut hereditate sua, aut per vxorem acquisita. Postremos duos ex cæteris senatoribus suis princeps, qui tunc videtur idonei, Germanicæ saltem linguæ gnarus, adungebat. Cancellarius est hoc tempore, clarissimus vir, D. Iohannes Scheiffius, equestri dignitate illustris, & Dominus ab S. Achtenrode, Ottenborg, Nethene, &c. vtriusque Iuris Doctor, & Iustitiæ incorruptissima administratione spectatissimus, qui Antuerpiæ expatricia Scheiffiorum familia ortus, illic Senator aliquandiu, post etiam Consul fuit. Inde ab Imperatore Carolo V. ad secretam suam consilium adscitus, legatione eiusdem Imperatoris nomine apud Angliæ Regem Edardum, & Mariam Reginam eius sororem, summa cum laude sapientissimè perfunctus est, ac tandem ad fastigium omnium in Brabantia dignitatum, Cancellariatum videlicet, (quippe qui semper ipse Brabantie ducis personam representet) in quo nunc elucet, maximo gentis applausu euectus. Huc vnuerse Brabantie ciuitates appellant, excepto exiguo solummodo tractu, quem Romanensem vocant. Hinc enim ad forum Genapense prouocatur. Sic Ludouicus Guicciardinus, diligentissimus eorum rerum inquisitor, tradit. Verùm intelligo, inferiora tribunalia, quæ iurisdictioni Genapensi subsunt, optionem

1. S. Michaelis	11. S. Michaelis
2. S. Michaelis	12. S. Michaelis
3. S. Michaelis	13. S. Michaelis
4. S. Michaelis	14. S. Michaelis
5. S. Michaelis	15. S. Michaelis
6. S. Michaelis	16. S. Michaelis
7. S. Michaelis	17. S. Michaelis
8. S. Michaelis	18. S. Michaelis
9. S. Michaelis	19. S. Michaelis
10. S. Michaelis	20. S. Michaelis
21. S. Michaelis	31. S. Michaelis
22. S. Michaelis	32. S. Michaelis
23. S. Michaelis	33. S. Michaelis
24. S. Michaelis	34. S. Michaelis
25. S. Michaelis	35. S. Michaelis
26. S. Michaelis	36. S. Michaelis
27. S. Michaelis	37. S. Michaelis
28. S. Michaelis	38. S. Michaelis
29. S. Michaelis	39. S. Michaelis
30. S. Michaelis	40. S. Michaelis

BRVXELLA. vrb. antice-
 rum frequentia, fontium copia,
 magnificentia principum aulae,
 Civium domus, ac plurimum altitudinis
 splendor, nobilissima: Et, quod de
 sua Praesepali ipse Auctoritas, dicit
 tua hinc oculi mater, et progressa hinc in
 ducenta terra: hinc in hinc, coeternum
 opes suas ostentari per ceteris, et magis
 uno genus multorum, et plerumque omnium
 hoc loco magnificentissimum est.
 D. Gualtero, Canoniarum Collegii
 in hinc: Bartolomeus.

optionem habere appellandi quo vtiunt præterea, de sententijs in curia Genapensi pronunciatis, an ne etiam ad Cancellarij Brabantie licet appellari, controuersam adhuc esse. Causam in eadem Brabantie Cancellarij quoq; dicunt Lymburgi, Falckenburgij, Dilemij, & annexa municipia Transmosana, ceterus Nomophylacie Brabantie obnoxia. Hic etiam firmam sedem habet curia feudalis, suprema omnium, quæ in tota Brabantia existunt, ad quam quasi partonam, reliquæ in toto Ducatu feudales curie appellacionibus suis confugiunt, præter Romanensem ibidem tractum, qui in feudilibus eodem modo se habet, quo in alijs causis, vt supra dictam est Clientum causas Regius vicarius aut ipsemet præfens audit, aut vicaria vitur opera, idque cum sæpè alijs, tum in primis decima quinta quaque die, videlicet, sabbathi. Sunt & huius fori præter Nomophylacie studiosos, consiliarios, auctoresque, ceteri quidam homines ad hanc præcipuè causam delecti. Quemadmodum verò Bruxellæ, ita singulis prouincijs suam est clientelarium controuersiarum forum aliquod singulare, quo, dum res ita postulant, clientelæ minores concurrunt. Habebat insuper Bruxella Ecclesiasticam curiam (quoniam extra territorium Brabantinos citare fas non est) in qua discutebantur controuersie omnes eius Brabantie partis, quæ Diocesi Cameracensi parebat. Nam tota Brabantia hic non comparebat, quia pars eius, quæ Leodiensem Episcopum agnoscebat, Louanij, coram tribunali istice constituto, litigabat Nunc singulæ dioceses, nonis, paucis ab hinc annis Episcopis creatis adscriptæ, singulis episcopis parent, vt Mechlinia cum suo territorio Archiepiscopo Mechliniensi Anuerpia, Buscoducum, Namurcum, Antverpiensi, Buscoducensi, & Namurcensi episcopis, &c. In his curijs de matrimonialibus & testamentarijs causis, de quæ Ecclesiasticorum vitijs cognoscitur. Per multos etiam nunc annos Bruxellæ est consilium Regis primarium, item Consilium Itarum, &c. de quibus huius loci non est dicere, quod ista huic vrbi, vt perpetuè sedè, non sint alligata. In summa, omnia in hac vrbe talia sunt, vt præter cæteras, verè Regia dici & possit & debeat. Secundum prærogatiuæ dignitatis locum inter Brabanticas ciuitates obtinet. Doctos viros tulit Ægidium Fabrum Thomam Cantipratum, Alberti illius Magni auditorem, Henricum & Ioannem canonicos, quos omnes Trithemius elogio celebrat. Postea vicinior nobis ætate, Nomophylacas duos Brabantie, Hieronymum & Adolphum Vandermotos. Inter alios, qui hac nostra tēpestate eruditione & virtute claruere, sunt Carolus Tifnacus, doctura & equestribus insignibus honoratus, à sanctiore consilio Regis assessor, ac Regalis signi fidelissimus custos, iam nouissimè præfens consilij priuati creatus. Iacobus Thauis, Gofci herulas, vir vnde quæque nobilitas, & trium Ignarum scientia præstans, item huius frater, Hadrianus Wemmela dominus, qui iam consulatum summa cum laude hic aliquones gessit. Præterea, Andreas ille Wesalius, Regis Hispaniarum Philippi, eius nominis secundi, medicus, Physicus & Chirurgus excellentissimus, & in anatomice omnium Europæorum facile princeps, id, quod eius monumenta, æternum duratura, ab uodè fati testantur. Porro Andreas Masius, Duci Clusiensum à consilij, vir non tantum Latine, Græce doctissimus, sed etiam in Hebraica ita uertacissimus, vt ipsis Iudeis admirationi sit. De his fidem faciant quæ ab ipso in lucem edita sunt. Hic quoque nobilissimo partu edita est heroica illa egregia Maria, Caroli V. Cæsaris germana soror olim Ludouico Hungarorum Regi nupta, quo abs Turcis profligata atque in fuga amissa quinquennio post ad fratrem reueria Belgicæ gubernatrix constituta est. Præcipuam deniq; laudem Bruxellana meretur Respub. quod Anno salutaris M. D. LXXVI. Et LXXVII. dum ciuilibus quæretetur motibus Brabantia, atrocissimj Iberi conatus, quando huic potissimum vrbi insidiabatur, forti prudentique animo, represserit.

GANDAVVM.

GANDAVVM, Flandriæ Metropolis, ac totius penè orbis, inter vrbes miraculum, in hanc, quam vides Lector magnitudinem, suis viribus paulatim exereuit, contraque aliarum vrbiũ fata, inuictam æternitatem meruit. Coluerẽ eam primum Indigenæ Gorduni, siue Gundūni, veteres Neritorum elientes, teste Cæsare. Deinde Romani, quos ipse Cæsar Iulius, hic primum præsidio collocasse, constanti annalium memoria refertur. His postremo accessere Germani, quorum pars maxima Saxones, quos ad sexaginta millia Carolus Magnus, in hanc Belgicæ partem traduxit. Vrbs est, non amplitudine solum & dignitate, sed amœnitate quoque loci, quam flumina, riuus, prata, colles, & cœlum denique non alibi suauius afficit conspicua, Sunt qui à Julio Cæsare conditam, & ab ipsius nomine Caiarum nominatam scribunt. In confluentia Lisæ & Scaldis sita, ex Liuia quoque commoditates haud aspernandas percipit. Cumque alijs rebus clarissima sit, multò tamen clariorem reddidit, felicissimus Caroli V. Imperatoris ortus, quem vt inuictissimum, nisi in inuicta vrbe nasci, non decuit. Hæc D. Antonius Schonhouius. Non arbitror (inquit Erasmi in Epist.) quæ patet Christiana ditio ciuitatem vllam reperiri, quæ cum hac cõferri queat; siue spectes amplitudinem vrbs, ac potentiam, siue gentis indolem. Hactenus ille: Tria milliaria Germanica in ambitu continet. Insulæ habitatæ, quæ fluminibus, & aquæ ductibus eminent, sunt in hac vrbe 20. Pontes, quorum multi tribus fulciuntur fornicibus, plurimi duobus, nauesq; maximas (quas illi pleitas vocant) submitunt, 98. Molæ ventis agitatæ plures C. quarum maxima pars frumenta frangit, alia ex semine contuso, oleum conficiunt. Vna aquam, ex vliginosis pratis, in flumina educit. Sex item, aquarum impetu rapiuntur, ex quibus quatuor granis frangendis, quinta corticibus, sexta papyro conficiendæ seruit. Tempa Parœciarum hæc vrbs tantum 7. habet, quarum quæ S. Martini in Ackergem, neque maxima, neque minima perhibetur, ædium distinctarum V. M. X. V. continet, quas plures nonnunquam familiæ incolunt. Abbatia intra mœnia sunt V. Canoniorum collegiata sodalitia II. Monasteria XXV. publica peregrinorum Xenodochia 7. Nosocomium vnum amplissimum & ditissimum, Gerontotrophia vtriusque sexus X. Pædotrophia, vbi etiam expositi infantes aluntur II. Furiosorum ergastula I I. Xenodochium item leproforum vnum, annuo prouentu ditissimum, vnde & nomen habet. His maiorum institutis liberalitas & pia benignitas ciuium huius quoque temporis accessit, qui ære vicatim, & in concionibus collecto quotidie plus quam IIII. M. familiarium pauperum, in omni re necessaria sustentant.

In loco nouæ crucis, olim fuit pagus Gandensis, qui & vrbi, & nomini initium fecit, habuitque insigne monasterium S. Bauonis, ordinis S. Benedicti, quod è vetustissima arce, cui nomen Oduca, conditum, rursus Caroli V. auspicijs an. M. D. XL. in arcem longe ampliorem reductum est, Cœnobitis (qui iam paulò ante Canonici seculares euaserant) in ædem principem S. Ioan. Bapt. cum reliquijs & ornamentis omnibus translatis. Erat & hic non incelebre templum Parœciale S. Christi, quod funditus euersum, vnà cum monasterio illo (cui proximum erat) accessit. Egrègia etiam opificum collegia habet inter quæ Laniorum & Nautarum primatum obtinet. Vnica etiam studiorum alumna: multis doctissimis viris prima literarum rudimenta contulit. Vrbs hanc magnifica templa, Abbatia amplissima, S. Petri vnà altera vero S. Bauonis; ær salubris, rerum necessariorum abundantia, & vrbana ciuitium humanitas commendabilem reddunt, Varia huius politia facies, pro diuersitate temporum, fuit Politiam Gandensium sæpè, inquit Iacobus Meierus, Annalium Flandr. li. 16. contigit mutari. Temporibus Balduini Hagnomensis, hoc est, sub an-

GANDAVM. Amplissima Flandræ urbs,
a Julio Cesare condita, et a suo nomine Cæs. et
Cæsarici Brabantini loquuntur, de qua summè no-
bis, amœna, apta, spaciosa, munit, conciliosa, mag-
suffragata summe culta, dom. facunda, vire, in-
gena, antiqui mores, cum duplici muro amplissima
loci speces suas etiã habet, et Louaniũ meditatiõ-
ac studij aptos regib. habet et ludis literariis ubi-
quæ nulle referuntur, magnifia tẽpla, cœle, et quam
bonum, cente fructus mudo dicitur, a parat. Est Cat-
dram et plur. sancto, corporib. et nobilit. monaste-
rijs duobus pœnati, Petri Apostolorum princeps, et
Baudonis. Ornam. a libent. habet, & annuo prou-
tus amplissima, Carolo V. Au. tunc principum,
dedit. Hæc tria Barl.

[A column of small, dense Latin text, likely a legend or detailed description of the map's features.]

num Dom. M. CC. à XI. i. perpetuis Senatoribus Respub. gubernabatur, quorum è numero, cum quis moreretur, reliqui 12. alium mox in demortui locum sufficiebant. An. autem M. CC. XII. Ferdinandus Comes legem tulit, vt XIII. illi Senatores, qui hæcenus fuerant perpetui, fierent annui, annisque singulis, habitis comitijs, in ferijs S. Laurentii Martyris innouarentur. Hoc institutum annos omninò tenuit 16. Nam an. 1228. postquam Fernandus Comes ex captiuitate redijisset, instituit ordinem 39. viratus Reipub. multo vtilissimum. Anno autem 1275. Margarita Comes, & filius eius Guido, videntes per hunc ordinem ciuitatem nimis esse liberam, cum abrogarunt, statueruntque Curatores Reipub. tantù 30. Scabinos putà 13. Cõsiliarios 13. Et Aërarios 4. Quos in annos singulas, pridie feriarum decollationis S. Ioan. Bapt. innouari volebant, ea ratione, vt 30. sedentes, alios 30. in locum suum deligeret. Ciues omnes Gandenses, ac focios, seu fratres Collegij eius, Comanorum appellatur (teutonicè Comansguldæ.) Hi tertio gradu necessitudine contingere se non poterant. Verum in hanc nouatione nõ consentientes 39. viri appellabantur mox curiam Parisiensem, iudicatumque est per arestum, 39. viratum debere suum habere locum, abolita noua constitutione. Dehinc anno 1301. Philip. Rex, cognomine pulcher, seruans in custodia Comitum Guidonem, Gandauum venit, nouam statuit politiam & senatum, qui per annos plus minus 170. conseruatus est. Quanquam 39. viratu longe esset vtilitate inferior. Comitiam habebatur per hæc legem pridie Assumptionis Deiparæ virginis. Comes, aut eius legati, 4. legebant ciues Gandenses. Ciuitas legebat totidem, qui octo creati electores, 6. honoratos & idoneos eligebant Senatores, quem numerum comes, aut eius vicarij in 13. Scabinos, ac totidem cõsiliarios diuidebant. Eoq; cursu temporis introductù est, vt ciuitas internas partiretur partes, nempe ciues, opifices, & textores. Introductus est & iste abusus, vt ex ternis illis tribubus ciuitatis 26. illi eligantur Senatores. Eo item tempore inueta est creatio Decanorum, de quibus in eam vq; diem nulla fuerat memoria. Creatus Decanus ciuium, Decanus Quæstus, & Decanus Textinæ. Sed interea grandis & perniciosus introductus abusus, vt quoties turbatio aliqua in ciuitate oriretur, Decani illi perinde, ac componendi motus causa, cum vexillis omnibus, sic, vt primus senator cum vexillis S. Georgij, Flandriæ atque oppidi Gandensis, supremus vero Decanus cum 52. collegiorum vexillis, ad 52. & amplius milia hominum sæpenumero secù aggregarent. Eum abusum Philippus dux, hoc anno 53. sustulit, & abrogauit, omniaq; illis vexilla ademit, eo quod ritus ille plane barbarus esset, & intolerabilis, seditionesq; ciuiles, cædes bonorum ac innocentium ciuium frequenter ex illo nascerentur. Sed oppidani ad pristinum ingenium, & ad eandem barbariem redierunt, donec à D. Carolo, inuictissimo Monarcha, grande atque vtile illud acciperent priuilegium, nempe omnium priuilegiorum abolitionem, quæ quidem abolitio, magnam quietem, atque salutem huic ciuitati attulit, &c. Hæcenus Meierus. Superiori an. 1576. dum libertatis adferendæ gratia, ciues Gandenses, Auriaci adiuti copijs, arcem valida obsidione cingunt, eiusque mœnia, muralium machinarum impetu, ad oppugnationem solo adæquant, & tandem immanissima Antuerpiensium direptione audita, dum militè ad oppugnandum disponunt, arcem ipsam deditione occupant, die nona mensis Nouembr, Hispanis præsidarijs, dimissis illæsis.

B R V G A E

BRVGÆ, Flandrorum oppidum ad Oceanum in æstu marino situm, amplitudine spaciosum, ædificiorum magnificentia tam priuatim, quam publicè, platearumque nitore ac latitudine, spectabile, canonicorum & monachorum collegijs frequens, maiestate ciuium & splendore, cultuque venerandum, populi gratia elegantiaque, & hospitalitate nobile, doctis viris ingenijsque, & omnis generis artificibus excellens, supra quam dici potest. Plerique Louanio Grudios. quorum Cæsar meminit, ascripserunt. Sed Doc. Becanus, lib. 1. Atuaticorum, Grudios Brugeses fuisse, confirmat, in quorum oppido hactenus est domus Cruthuse nominata, id est, Domus Grutia, à qua nobilis quædam Flandriæ progenies, & nomen, & Gentilitatis originem accepit. Cum autem Cruiten, siue Ruiten, canales, seu fossas ad ciuium commoditates deductas, Belgis significent, constare hinc potest, plurimis olim canalibus, ad diuersos vsus, hoc oppidum nobile fuisse. Atque hinc ciues Grutios, siue per mediam litteram, Grudios, cœpisse nominari. Eadem autem ratione post Brugij, siue Brugeses sunt nominati, propterea, quod pontibus, quos Bruggen, nostrates dicunt, pluribus abundarent. Vbi enim plurimum est canalium, ad naualem vectutam, illic ad pedestre & equestre iter, quam plurimis opus est pontibus, ita, vt Brugij, cum Grudijs optimè quadrent. Ossa Ludouici Viuis, in hac vrbe, terræ commissa iacent, qui quidem vir, quàm benè de re literaria meritis sit, cum doctissima ipsius, variorum argumentorum, scripta, tum vel sola illa commentaria, quib. II. & XX. D. Augustini, de ciuitate Dei libros, illustrauit, non obscure demonstrant. Anno M. D. LXXIV. amplissimum, in hac vrbe, Collegium, Societati Iesu, ab Episcopo eiusdem loci secundo, erigitur, cuius prima fundamenta, summus & Philosophus, atque Theologus, R. D. Franciscus Costerus, Mechlinensis, iam hoc tempore ponit.

A pontium multitudine, quorum frequens in hac ciuitate numerus inuenitur, hanc ciuitatem multitudinis numero, Brugas, appellari, iam dictam est: Germanicè enim ponteum Brugk, sonat. Huius autem vrbis, tantam esse celebritatem, tradit Georgius Cassander, vt nulla sit ora, quam non iam olim eius fama, cum maxima laude coniuncta, compleuerit. Ita enim huius vrbis inter cæteras virtus eminet & excellit morum ciuilitas & humanitas, vt si quis ea insigniter præditus videatur, continuo aut hic natum, aut certè institutum, conijcere, aliarum etiam nationum homines soleant. In excipiendis tractandisque hospitibus, & aliarum vrbium, vel Magnatum Legatis liberalissimi sunt, & supra modum beneuoli, atque humani. Verissimè proinde Erasmus, in epistola quadam, ad eruditissimum virum, Leonardum Casenbrotium, huius vrbis ciuem ornatissimum, scriptum reliquit. Gignunt (inquit) Brugæ tuæ ingenia fœlicissima, & Atticis simillima. Tanta est huius vrbis pulchritudo, vt omnium eorum iudicio, qui eam propius inspexerunt, non facillè aliam ei parem, in tota inferiori Germania, inuenias, quæ pulcherrimis mœnibus, à Balduino Caluo, Anno à C. N. octingentesimo nonagesimo munitur & cingitur, quæ latissimis & amœnissimis vijs tam perpetuis, quàm tranuersis, venustissimè describitur: quæ forum habet, ædificijs pulcherrimis septim, ad quod sex latæ deducunt plateæ, totidem præcipuis portis respondentes. Quæ crepidinibus & pontibus, iisque plurimis ex lapide constructis, pulcherrimè exornatur: quæ magnificentissimis, cum publicis, tum priuatis ædibus, præcellis turribus, diuorumque augustissimis emplis, sexagita numero, insignitur. Quorum præcipuum S. Donatiano sacrum, amplissimè Canonicorum est dotatum collegium, & Ludouici Viuis Hispani viri absolutissimè docti, monumèto nobile. Cuius Præpositus Ecclesiasticæ Curie præses & hæreditarius est, vniuersæ, Flâdriæ Cancellarius. In eadè Ecclesia Gonildes Augu-
sta

BRVGE, FLANDRICARVM
VRBIVM ORNAMENTA.

BRVGE, vulgo Brugk.
Tutioris Flandrie vrbs om-
nium pulcherrima, nitidissima,
publicorum sequitur, ymaginibus
adum in hac vrbe splendor
S magnificentia, omnium
rationem, omnem dicendi faculta-
tem superat. Optimam vrbum
formam, hoc est, orbicularem,
sicut obtinet, aquis vrbe in-
strata, duplici fossa ambitur,
florentissimum quendam
emporium fuit.

ista sepulta est, quam origine Danicā inuenio. Nam regnū Britanniae, quod Anglo-
faxones supra quadringentos annos continenter tenuerant, Ab anno scilicet domi-
ni 617. vsque 1014. hoc anno interrumpere Dani, quorum primus rex fuit in Britannia
Sueno, quem insequutus filius Canutus, Gonildem hanc genuit, quae deinde nupta
Imperatori Henrico tertio, cum ab æmulo quodam adulterij accusata, marito se
purgasset iudicio candentis ferri, ut tum moris erat, videretque ea purgatione, quae
tamen Canonica erat, illi non satistaetum, submitte suo nomine in duellum puerum,
seu mangonem quendam nobilem, quem secum è Britannia adduxerat, qui adiu-
uantibus superis, qui semper fauent inculpatis, vicit accusatorem, prostravitque gi-
gantem staturam atque roboris hominem, quae res demum Henrico Imperatori suspi-
cionem ademit. At illa offensa tam pertinaci suspitione mariti, misit illi libellum di-
uortij, secessitque ad Balduinum Pium, Flandriae Comitem, qui tum Brugis ferè
semper agebat, vbi priuata vixit, sustentata ab eo, ut cui sanguine erat coniuncta.
Vbi autem viuere desisset, in collegiata Ecclesia sepelitur ad latus ostij septentrionalis,
cuius monumento insistit imago illa D. Mariae, pro qua festiuis dominicisque die-
bus Canonorum processio subsistit. Multa haec viuens & moriens huic Canonico
sodalitio donasse legitur, in quibus praecipua fuere, Augustalis corona, multique op-
timorum Auctorum libri, magno olim sumptu descripti, qui fere iam perierunt, vno
ipsius psalterio seruato. Et si porro Brugenlis vrbs maximo ambitu contenta, & in
orbem ferè decentissimè circumducta, frequentissimè tamen colitur, & habitatur.
Canalem habet ad tria miliaria, ex mari deductum, aliorum riuulorum influxu ada-
ctum, qui se brachijs nauigabilibus, per multas ciuitatis plateas, transfundit. Et, ut pau-
cis omnia cum Hadriano Barlando dicam, totus hic locus pascendis oculis, reficien-
dis animis dicatus est. Pulchra sunt oppida Gandauum, Anuerpia, Bruxella, Loua-
nium, Mechlinia, sed nihil ad Brugas. Aeneam quoque Syluium ferunt, in tribus ci-
uitatibus, quas aetate sua longè cæteris antecellere putabat, etiam Brugas comemo-
rasse. Eius incolae suauissima pronunciandi ratione vtuntur. Est enim his vox adeo
pressa, & flexilis, ut non alia gens, ad quasuis linguas addiscendas, easque aptissimè, &
expeditissimè proferendas magis sit idonea. In recipiendis, & in admittendis peregrin-
is, faciles, plurima benignitatis & liberalitatis officia in egenos & ægros impendunt.
An non hoc (inquit Cassander) insignis cuiusdam & memorabilis humanitatis in-
diciū est, quod haec ciuitas iam olim pueros egestate pressos, nec otio, situque mar-
cescere, neque ad malas artes se conuertere permittit? Sed instituta in hoc est publi-
ca schola, quae animū bonis artibus excolendum, corpus necessarijs alimentis educan-
dum, curat. Hanc humanitatem propè singularis morum ciuilitas, liberalitas, & in
victu, amictuque splendor quidam, & elegantia comitatur. Insignis autem mulie-
rum Brugenium splendor ac magnificentia à Meiero commemoratur. Nam anno
M. CCC. I. cum Philippus Rex Galliae cum Ioanna vxore Regina Navarrae subacta
Flandria Brugas veniret, talemque mulierum splendorem ac fastum Regina con-
spiceret, indignabunda dixerit: Ego rata eram, solam me esse Reginam. At hic sex-
centas conspicio. Opibus autem posterius ac relapsi sunt, cum ob aquarum & vectu-
rae incommoditatem, mercatores, & maxime quidem de Hanseatica societate,
hanc urbem deseruerunt. Non tamen omnis mercatura
hiciacet. Lanificium enim, & lanæ distra-
ctionem retinuerunt.

ANVERPIA

PRINCIPALITAS FLANDRIAE

Locum ubi fuit
torrens de S. Jo.
pore
A. Ruardus de S. Jo.
B. Ruardus de S. Jo.
C. Ruardus de S. Jo.
D. Ruardus de S. Jo.
E. Ruardus de S. Jo.

Text in a small rectangular box, likely a legend or title for a specific part of the map.

Text in a large, ornate rectangular box, likely a historical account or description of the city.

ea, uti in manifestissimo Tartaro, alioque quamvis barbaro milite, victoria potito admittentent. Eius vero occasio hæc fuit: Hispani, illum regio Regis Maieſt. nomine, contra hostes in Hollandia & Zelandia arma, diuturna obſidione defatigati deſertis ſtationibus, mense Julio noniſſime lapſo, per Brabantiam circumferre, & non ſolutorum ſtipendiorum prætextu, aegre vbi Bruxellensium immittente, & ferocibus minis inſtare, diraq; omnia intentare ceperunt. Animaduerto vero reſiſtendi, vique depellendi propoſito, in non exſpectantes imparatosque Aſtoſanos deſeſcentes, vi viam aperiuunt, oppidumque occupant, & dira quæq; perpetuande, oppidumque Liſenſis occupationem his adiungendo, rem ed̄ perducunt, vt decreto Regi concilij, rebelles hoſtesque publici declarari meruerint, præſertim quod ſtipendijs, quorum prætextu hæc audere ceperant, oblatiſ nihil moderatores facti, melioris actionis ſpem omnem præciderant. Quo decreto nihil reſiſſi, atrociora quæque meditari ceperunt, ſceleroſos eorum conatus adiuuante Germanico milite, qui aliquot etiam annis Hiſpanicæ huic libidini interuierat. Eoque res perducta eſt, vt poſt occupatum Aſtoſum & Liſam, Traiectoque ad Moſam diſcepto, ac ingenti ciuium eade ibidem perpetrata in eos, qui ſeruanda Antuerpienſis vrbis gratia à ſtatibus ſubmiſſerant, in petum, ſuſſeſſe crudeliſſimorum conatum ſucceſſu fecerint. Primum vrbem ipſam niſſibus & muralibus machinis, maiorum ſolatio ſpoliatam, ex arce traiecto que imbecillitate verberant, cum maximo impetu, malleolis & ſacibus, ad incendendam & occupandam urbem parati, conglobato agmine erumpunt, excitatum ab oppidanis æggerem, ſæoli negotio ſuperant, præſidarios ac ciues, dum immatura & vana ſecuritate torpeſcunt, dum maſſas ſtudium ad equorum & corporis curam conuertunt: dum de magnitudine virium ſuarum, hoſti que imbecillitate nimium præſumunt, dum non militari, ſed Brabatico, hoc eſt, quino animo reſiſtunt, vix primam conſiſtens procellam ſuſtinentes, in fugam conuertunt. Deinde ocyus ſe ad fugientes perſequentes expediunt, omnes vrbis vicus, dicto ciuium tranſvolant, quidam ciuib. auxilij ſit reliquos explorant, obſtantia quæque conculcant, quoscuque foras in plateis, ſive ciues, ſive milites, ſive feminas, aut pueros offerbat, obtruncant, lacertant, iugulant, eaq; cadauerum aggeribus implent & exæggerant, vique adeo demum, vltra omnem modum atque moderatam de bacchata eſt plusquam Gothica Hiſpanorum feritas, in præſidarios & ciues, vt pecudes ſibi, non homines ingulare viderentur. Plurimos in Europos atque canales, quibus Antuerpia commerciorum cauſa diſtincta eſt, qui gladij metu, præcipitantius fugiebant, adiungunt. In quibus Ebeſſeinus Comes, Germanorum in vrbem præſectus, magna ſæminatam & pueroꝝ turba miſeritè interiecit. Calamitates hæc omnes, maximum ad auxilij incendium, quo igne ingeſſo, magram vrbis partem perdidit. Atque adeo magnificam illam, ac vnicam prope, ob elegant ſimam architecaturæ ſymmetriam, ex totius Europæ miraculis, Prætor tanam domum peringenti ſumpta recenter conſtructam, cum alijs ſumptuoſiſſimis ædificijs, Vulcani rabie litantur. Quo ſane incendio præſtantior vrbis pars adeo nunc deformata iacet, vt cineres & ſauillas conſpicientes, moſi ac gemebundi dicant, Antuerpia fuit. Superatitiam ciuib. ad prædandum conuerſi Hiſpani, ſeruantur & perueſtigant, diſcurrunt & cuncta perquirunt, mercatorum & ciuium bona diripiunt, in omnem paſſim ædes, trucidatorum ſanguine madidi ſerunt virginibus atque matronis multis in locis, ſupra horrenda violenter inferunt. In præcioſiſſimæ ſupellectili & pecunia extorquenda, in vtriuſque ſexus homines nodos, ſæda & hoſtilia multa, quæ ob honeſtas ſupprimenda ſunt, antea, immaſſiſſima crudelitate exercent. Quos vero ſpe maioris prædæ ſeruant illeceſos, vel qui ipſi ſibi latitando conſuluerant, captos ad grauiſſimas & iniquiſſimas tam ſui, quam ædium & eorum, quæ præceps auaritia auferre non poterat, redemptiones cogunt. Non paritum eſt hæc diſceptio, (paucis quibusdam exceptis) clero, non exterorum mercatorum, præ Anglorum, Gallorum, Germanorum, Oſtromarinorum ædibus, bonis, ac mercibus, quibus nihil cum intellexiſſet diſſidijs, toto hoc decennio vniquam commune fuit, qui Regis Maieſt. cuiusque progenitorum amicitiam perpetuo coluerunt, eamque multis retro ſæculis à Ioanne, An. 1316. cum ab Antonio Brabantinorum Ducib. an. 1409. à Philippo quoque; Rege anno 1561. non tantum diplomatis conſignatam, ſed & inſtitutiſſimæ religione confirmatam habent. Ita tanta vrbis ſplendor, hominum fere memoria cepit, & in nihilum eſt ſiſt. Superdum ſane humanarum rerum ſpectaculum. Horror perculit oēs quotquot in vrbem erant, ſuper tam prociaci & enormi facinore. Tam opulentum & nobile totius Europæ emporium, cuius plateæ vix mercium, & incolarum & mercatorum ſtipata quali agmina capere ſolebant, nunc rarum mercatorem oſtendere, ſilentio, luſtu, & horrore cuncta paſſim poſſidentibus. Hodie diuino munere, & ſenatus providentia, ſiſtente mercimonijs, vt nec Londino in Anglia, nec apud Germanos Francofordiæ, nec in Gallijs Pariſijs cedere debeat: priuatiq; hic domus affabre conſtructæ. Certamen eſt in vrbem, quis elegantius ædificet. Grandia ſunt templa, vniſſum Deiparæ Virginis auguſtiſſimum, cum turri altiſſima, ex candido lapide. Genis mirum in opificijs acumen, domos exſtruit alijs magis, quam amplas, propter locorum anguſtiam, & ex Senatus edicto ex lapide. Vrbis eſt quam optime munita, mœnibus circumdata altiſſimis viſo, ſæcto que ex lapide ſtupendis impenſarum ſumptibus Diuæ Mariæ Hungaricæ Regiæ, &c. horſato, Anno A. C. N. M. D. LII. conſtructis, quæ in ambitu propugnacula, multa plana & ſummæ vaſtatis, inuictiſſimæ moles oſtendunt, in quarum altera hæc eximio pietatis, S. P. Q. Antuerpienſis nuncupatio legitur.

DIVÆ MARIE HVNG. REG. DIVI CAROL V. CÆS. SORORI, PATRIÆ EX FRATRIS AVCTORITATE
 VVTRICI, S. P. Q. A. HANC MOLEM EX EIVS NOMINE MARIANAM, NVNCVPANTES, PIIS VOTIS D.
 D. QVOD SOLICITO ILLIVS HORTATV, TANTÆ HÆC VASTITATIS MOENIA, GRÁVISS. REIPVBL.
 IMPENSIS, VEL QVADRIMESTRI SPACIO AD MILLE PASSVVM LONGITVDINEM, IN SVPERIOREM V.
 Q. LIMBVM EXCITATA SINT, VNIVERSVMQVE VRBIS AMBITVM HAC PARTE COMPLERINT, MENSE
 AVGVSTO M. CCCC. LII.

CONSTANT. HALMALVS, EQVES AVRATVS, HVIC MOLI PRIMVM JECIT LAPIDEM,
 DIE XVII. IVLII, M. CCCC. LII.

In altera mole, hunc in modum legitur.

IVSSV CAROLI V. CÆS.

IOANNES A CROMBACH, EQVES AVRAT. HVIVS VRBIS SENATOR, HVIC MOLI INDITO NOMINE;
 DIVI JACOBI, PRIMVM IECIT LAPIDEM, ANNO M. CCCCC. XLII. DIE III. IVNII.

Eſt hæc ciuitas vna omnium, quæ ſunt hodie in Inferiori Germania, ſacrarum cæremontiarum ſtudioſiſſima, vrbis que pietatis cultrix, Monafterium habet Præmonſtratenſium, & ſtructura magnificum, & monumento Iſabelle Caroli Ducis Burgundionum Coniugis, nobile. Hæc partem ex Hadriano Barlando excerptimus. De florentiſſimæ autem Antuerpienſis Reip. præſtantia, dignitate, nomine atque origine, præter accuratiſſimam Guicciardini deſcriptionem Antuerpienſis etiam origines coſule, Erudiſſimi viri Doctiſſi Ioannis Goropij Becani, qui eas nouem libris, doctiſſimè complexus eſt.

TRAIECTVM.

TRAIECTI nomine, duo oppida vocantur, alterum, inferius, apud Batauos, alterum superius in Thungris. De illo, hunc in modum Æneas Syluius: Nec defunt, qui Traiectum nobilem urbem in Hollandia sitam dicant. nobis haud alienum esse videtur, aliquando Phrysiæ Traiectenses, aliquando Hollandiæ traditos esse, vt sæpè regionum terminos dominantium imperia mutât. Nostra quidem ætate, neque Phrysiæ, neque Hollandiæ dantur. Principatus Ecclesiæ. Traiectensis Imperatori tantum subijciitur, latamq; possidet terram, diuersis Rheni meatibus interclusam, cui ab Oriente Phrysijs, à Meridie Westphali iunguntur. Hollandia Septentrionem excipit, ab Occidente à Ducatu Gelriæ, Rheno flumine disiungitur: imperitissimè verò, ne dicam fallacissimè, nonnulli ætate nostra, Traiectum Gallicæ nationis ciuitatem esse dixerunt, cum de Pontificis ageretur electione. Nam quo pacto Traiectum Galliæ dabimus, trans duo Rheni brachia situm, quando & qui cis Rhenum habitant, Colonienfes, Cliuensesque, constat esse Germanos? Traiectensium quippe situs, mos, sermoque Germanicus est. Traiectum diues & populosa ciuitas est. Episcopus vrbs II. millia pugnatorum si quando necessitas ingruit, educit ad bellum. forma viris ac mulieribus egregia. Ab exterorum incurfu, & aquarum inundatione, & propria virtute defenduntur. Potus genti ceruisia, vinum mercatores afferunt. Hucusque Aenæ Syluij verba retulimus.

Porro Traiectum inferius, vernaculo idiomate *Tricht* firmissimo murorum ambitu, propugnaculis, multisque ad hostium furorem arcendum peridoneis turribus vrbs incluta & memorabilis, Hollandiæ, quorundam sententia, adscribitur, quod tamen Aenæ Syluij displicet, qui eam Frisiæ urbem nominat, habetque sententiæ suæ riualem Ottonem Frisingensem li. 1. cap. 15. Indubitatum autem nunc est, quod Diocesis Traiectensis, quæ quondam suis Episcopis parere solebat, Hollandiæ se gubernationi sub Carolo V. dederit Agrum multarum rerum vbertate præstantem, & Hollandico solo paulò altiorè, situ obtinet. Quo accedit, quòd exiguo spatio, permulta oppida, benè & eleganter culta, muro cincta & haud contemnenda magnitudine vicina habeat, ad quæ omnia, breuissimo tempore, Traiecto perueniri potest: Quæ cum eorum moderator, Serenissimus Hispaniarum Rex Philippus, ex alta quadam specula conspexisset, ingenti perfusus gaudio dicitur, quia tantam urbium opidorumque frequentiam vnicum territorij sui benè culti indicium, singulare quoque decus & ornamentum esse putabat. Afferunt ij, quos studium Geographicum delectat, Traiectensem hanc urbem quondam Antoninam appellatam fuisse, vel ab Antonino Senatore Romano, qui immanem Neronis tyrannidem Roma fugiens, hanc urbem ædificasse putatur: vel à M. Antonio Iulij Cæsaris legato, belli Gallici tempore, initium ac nomen accepisse perhibetur, vel denique à M. Antonino Pio Augusto. Quicumque tandem horum præcipuus Traiecti fundator extiterit, antiquissimæ originis urbem esse constat, quippe, cuius Antoninus in Itinerario mentionem faciat, & plurima Romanorum numismata, aliisque antiquitatis monumenta, certa vetustatis indicia frequenter hoc loci inueniantur. Nunc Traiecti nomen à *traijciendo* vulgo obtinet, ob frequentem nimirum (vt plerique existimant) mercatorum per hanc urbem transitum, vel quia hic veteris Rheni traiectus fuit. Is enim hanc urbem solebat alluere, quæ nunc per fossas & canales artificiosè ex Rheno deductos, aquam consequitur,

TRAECTVM CLARE ET VTI EST EPISCOPALES CIVITAS AN-
 TIVINO MEMORATA ITA DICTA QVOD HIC ESSET TRAECTI ET TEN-
 NENT BURE TAVRO MEYERVM ANNALIBUS FLANDRICITVR QVTEM
 TRAECTVM INTERIUS AD EIVS DIFFERENTIAM CIVITATIS QVA EST
 TRAECTVM HONOR SEDES QVONIAM ET IN CIVITATE TRAECTVM
 PVE IAM EST LEODII QV PLEVA DE HAC VIBE DESIDERAT IS
 LEGAT A VBI SUI OTTONEM FRANS LIB. I. CAP. XVI. VOLATER
 RAVM LIB. VI. ET LAMBERTI HORTENSII HIS FOR. III.

HANC VIREM ALII ATTRIBVNT HOLLANDIA. ALII PHRISIA. SIVE
 IN HOLLANDICO SOLO SIVE IN PHRISIA SETA HAVD DVBO NO
 BILISSIMA EST ET PRIVATA ADIVM PVLCRITVDINE ET CLERO.
 HABET ENIM CLEBRICIMA CANONICA ANGLIOTA IN QVIBUS PRINCI-
 TEM TENET LONVM QVOD EST D. MARTINI HABET ET ANTISTITEM
 QVI IN SACRIS LATTISIME IMPERATRIC TAM DIVES AC POTENS.
 VT SI QVANDO SIT NECESS. QUADRAGINTA HOIVM MILLIA AD
 BELLVM POSSIT ARMARE. HADRIANVS BARL ANDVS.

tur, adeò, vt à plerisque minus accuratè hoc considerantibus, Rheno adiacere putetur. Est autem diues & populosa ciuitas, & priuatarum ædium nitore, & magnificis Canonorum Collegijs præstans, quorum præcipuum est S. Martino sacrum, Fanum ornatum & sumptuosum. Quia porrò secunda fortuna eos plerunque, quibus clementius fauet, paululum erigere, & cæteris anteferre solet, vnde aliorum deinde inuidencia oritur, similtas quædam inter hanc ciuitatè, vicinumque populum orta est, adeò quidem vt ad arma progressum, & Traiectum expugnatum, ac dirutum ab eis fuerit, qui præfidiario milite, & constructa ilico arce Willtenbergh nomine, hanc Traiectensem Rempub. aliquanto tempore suis habenis moderati fuere. Ab horum autem incondito & tumultuante dominio, Clodouei Lotharij filij opera & auxilio, tandem hoc oppidum liberatur. Regium est Traiecti consilium, in quo vicinarum vrbiu[m] lites dirimuntur. Arx etiam pulchra, & valdè munita iussu Caroli V. constructa, cui *Vredenburgh*, nomen inditum. Hanc autem arcem ciues, atrocissima Hispanorum sæuitia grauius læsi & exacerbati, multo labore obsident, ac tandem extrema necessitate urgente, ad deditiõem adactos Hispanos, saluos & in columes optima fide dimittunt, Anno salutis M. D. LXXVII. Februarij die xi. Præpotenti in super Episcopatu commendatur Traiectum, cuius Antistes in sacris latissimè imperat, qui & Archiepiscopi consecutus dignitatem, plurimum de ea amisit, ob innocentissimi Bonifacij cædem, quæ in hac ciuitate fuit patrata, cui deinde Pipini & Caroli Magni, Episcopatum & Monasteriorum liberalissimorum benefactorum auctoritate, restitutus fuit. De Episcopis autem Traiectensibus, deque varijs eius Reipub. tum formis, tum mutationibus, peculiaris extat libellus Flandrico idiomate Lugduni Batauorum Anno Christi M. D. XLIII. editus. Prodiit ex hac vrbe Hadrianus eius nominis Papa Sextus Anno Domini M. D. XXII. qui iuuenis, Louanium studiorum gratia, profectus, sælicissimè omni scientiarum genere imbutus, paucis post annis eminere cœpit. Et tandem eò progressus est, vt Academiæ Princeps haberetur. Et quia non modò doctrinæ, sed & alijs naturæ dotibus erat illustris, in aulam vocatus, Carolo V. tum puero, Institutor præficitur, aliquot deinde annis in Hispaniam ablegatur, cum potestate gubernatoris Vniuersalis, tanti regni, cui cum magna cum laude præfuisset, tandem absens, Romæ in locum Leonis decimi Pontifex Max. designatur. In qua quidem functione, anno secundo obiit, dignus, qui Pontificatui annis pluribus præfuisset.

AMSTELREDAMVM.

OLLANDIA, feracissima Inferioris Germaniæ Regio, piscosis interluitur
 amnibus, & pascuis abundat vberimis, neque regio creditur esse alia in or-
 be, quæ simili spacio, tot habeat oppida, mediocriter quidem magna, sed ap-
 primè polita & concinna. Inter quæ quidem summam obtinet dignitatem
 AMSTELREDAMVM, in longitudinem gradibus xxvii. ac xxxiii. minu-
 tis, in latitudinē verò, gradibus lvi. & xxxv. m. patēs, ciuitas ad sinū Thyum
 posita est, vnde fossæ plures intra mœnia deductæ, quarum omnium maxima
 est, quæ mediam secat, Ambracæq; dicitur, qua parte sol oritur, nauibus peruiæ sunt, quas ab
 Oceano, ingens ille sinus Australis excipit, quæq; vndeuis gentium copiosè huc appellant. Nā
 bis anno ex cunctis ferè Europæ partibus, maximè ex populari Belgica, ex Fræcia, Anglia, His-
 pania, Lituania, Germania, Polonia, Lusitania, Noruegia, ex Osterlingorum ore Suecia, & Sep-
 tentrionali cælo, nunc ducentarū nunc trecentarum corbitarum onerariarum classem eò cō-
 fluere videas, quarum maior pars Gdani, vulgo, Dantisci, Rigæ, Reuelæ, & Neruæ, omnium
 mercium generibus oneratur. Stupidos plerunq; aduenas istas detinet nauium tam ampla sta-
 tio, ex qua diuerso ex orbe huc profectas quingentis plures interdum cōspicere liceat. Sed lon-
 gè maxima omnium pars domestica & vrbanæ, quarum ad spectu nihil iucundius. Cui conse-
 ctarium est, luculenter, & in remotissimis terris ciues negotiari, ad eosque in horas peregrinos
 mercatores commere. Portus summa commoditas hoc præstat, ideoque post Anuerpiam, se-
 cundū est Amstelredamum, Belgicæ Emporium, quod ditissimos homines incolere, pro mul-
 tis vnicum hoc satis manifestum fuerit argumentum: siquidem ducetarum, trecentarumque
 nauium classe, (de qua modò diximus, quæque iustis tēporibus, quotannis eò bis confluit) im-
 portatas merces suis facultatibus redimunt incolæ, sic, vt quinque, aut ad summum sex dierū
 interuallo, exoneratæ tot corbitæ, vnde soluerint, aut quoquo nauicularijs visum est, referan-
 tur. Sunt etiam hîc fabricandarum nauium probatissimi architecti. Nihilò segnius interim, la-
 nificium inibi tractatur, quippe, duodena millia, & amplius, pannorum textrinae vrbanæ con-
 tinent. Fistucis fundata ciuitas vniuersa, perpetuis tignis insidet. Idcirco non sine sale & lepo-
 re amicus quidam noster, modo fistucatum illud pauimentum liceret contemplari, non esse,
 cur videndi amœnioris nemoris desiderio quis teneatur, ac propterea ferunt, insanas substru-
 ctiones, infraque aquam latentes moles propter materiæ copiam, laborum, operisque difficul-
 tatem, multò pluris constare, quàm ipsa ædificia, & vniuersas fabricas, quæ ex solo eminent.
 Ciuitas omnium generatim operum & ædificiorum cum publicorum, tum priuatorum de-
 scriptio nobilis, præpotens, numeroque ciuium, & fortunarum amplitudine, valens, per se
 firma, naturaque & situ loci, inuicta, vix expugnari humanis viribus queat, eoque magis, quod
 urgente necessitate occultis quibusdam rationibus, & eo comparatis machinamentis, conti-
 nentem diffusis aquis instar vasti lacus complere ciues latissimè possint. Itaque si aerem, si cir-
 cumfusum aquarum æquor, si denique loci situm, si chomata, incilia, (quæ omnia penè com-
 pita sectant) & his similia spectes, Venetijs haud adeò dissimilis ciuitas, cæteroqui fortunata,
 foelix, & quam orbis immensi circulator hospes summè admiretur adspiciens. Qua de re gra-
 tus ciuis Nicolaus Cannius, lepidum imprimis hexastichon carmen condidit. Id quod nos in
 studioforum gratiam, huc intextere voluimus.

*Hæc illa Batavæ non vltima gloria gentis,
 Amici cui noverem, cui Latæ alta dedit.
 (Dilla prius Damnum) variis habitata colonis,
 Cum contenta casti, rustica vna fuit.
 Hinc Amstelredamum iam facta celebror, atq;
 Fortuna ætatis tempore noverem utem.*

*Vt bene nota prope, atq; procul distantibus oris,
 Deditis unumquodq; sufficiens bona.
 Dives agri, dives pretiosi vestri & auri,
 Vt pleno cerni copia larga beat.
 Quod Togni atq; Hermus vobis, & Passolus in vnum
 Vt huc congestum, dicitur esse locum.*

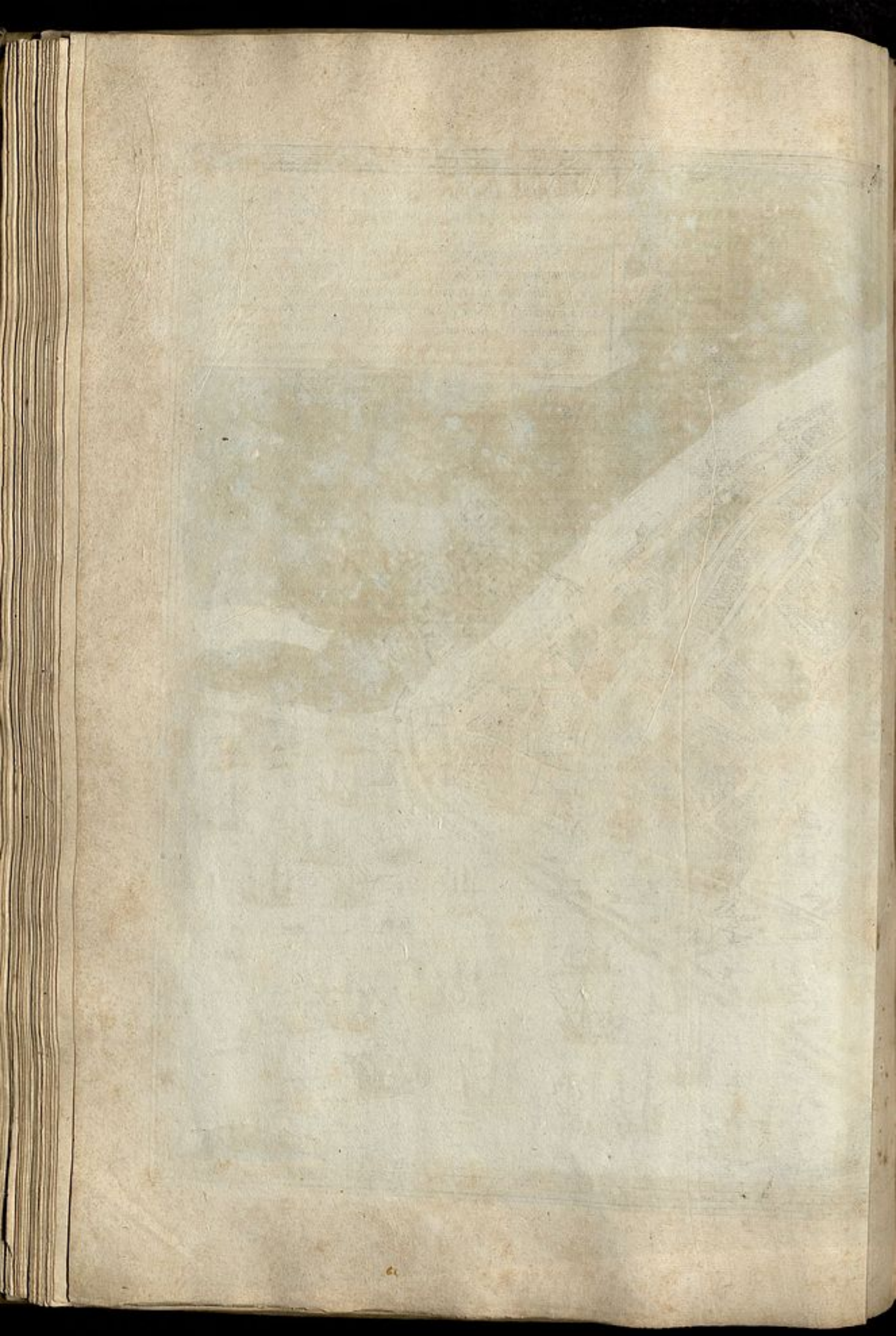

DEN AEM
VEL

AMSTELREDAMVM, nobile Inferioris Germaniae oppidum, ad
 recipiendos, ex omnib; mundi partibus, mercatores, receter narium gens
 hominum incolit; mercimonijs delictum quo quidem, cum blanda populi comi-
 tate, ac felibili diligentijs, indolis frua; cum porcis comodiatis permaxima; cas; alijs
 incrementa; sumperunt; ex quo vltim; mercaturae genus deoq; uarij possit; quod huc
 non debeat; hinc sit, et quon; licetque capitalijs, & remotissimis etiam,
 terra; negotiatores; in hanc ciuitate; mitter; qui varia hinc hinc ad inuicem
 rem frumentaria; in hinc hinc, aeternaq; longi; distina; totius uniuers; hinc
 transferentes; ingentes & ciuicem hinc commertio apte conuocantur.

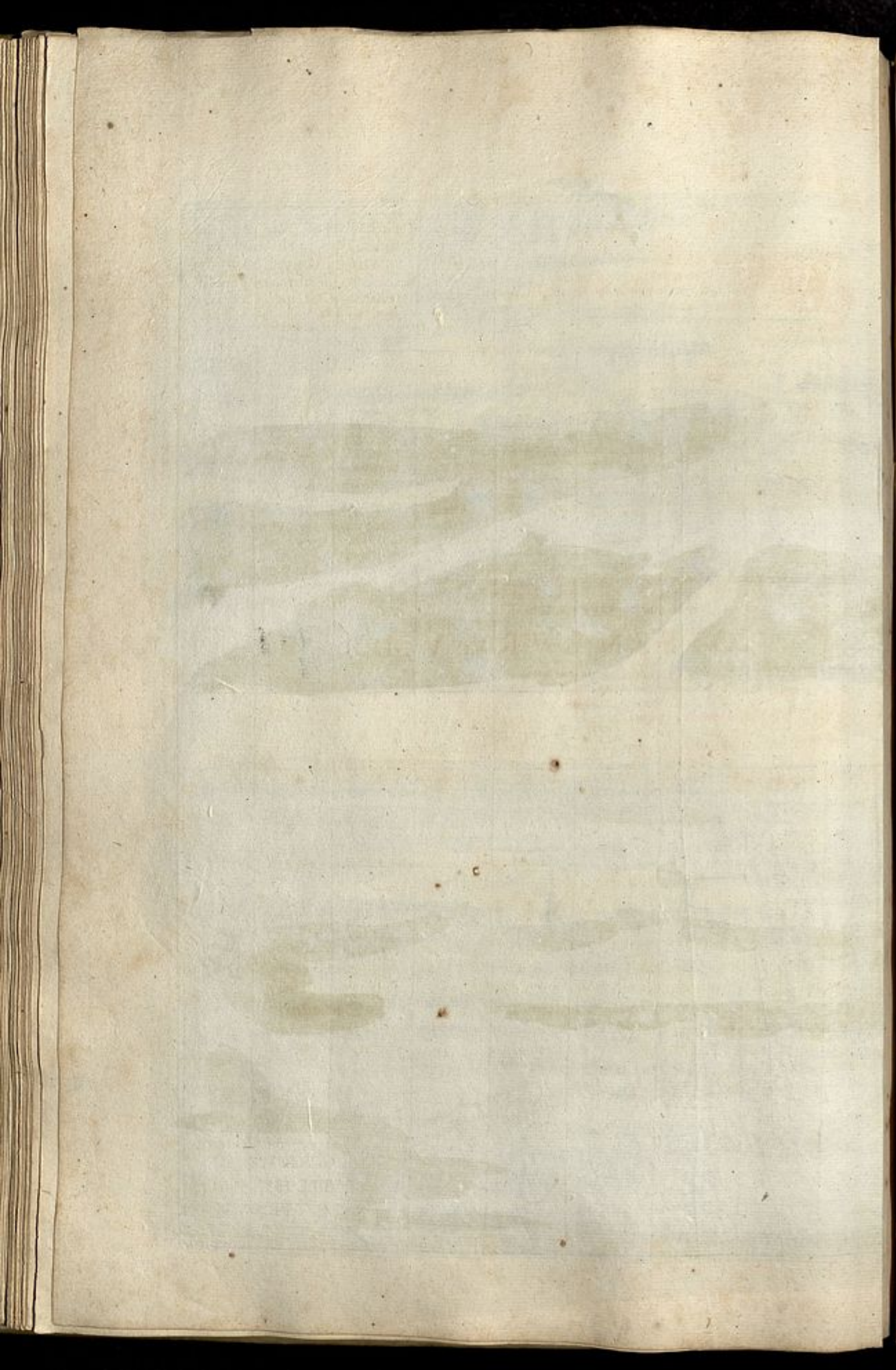
- 1. Clonij 10. 10. 10.
- 2. 10. 10. 10.
- 3. 10. 10. 10.
- 4. 10. 10. 10.
- 5. 10. 10. 10.
- 6. 10. 10. 10.
- 7. 10. 10. 10.
- 8. 10. 10. 10.
- 9. 10. 10. 10.
- 10. 10. 10. 10.
- 11. 10. 10. 10.
- 12. 10. 10. 10.
- 13. 10. 10. 10.
- 14. 10. 10. 10.
- 15. 10. 10. 10.
- 16. 10. 10. 10.
- 17. 10. 10. 10.
- 18. 10. 10. 10.
- 19. 10. 10. 10.
- 20. 10. 10. 10.

MONASTERIVM.

WESTPHALIA, Saxoniz limitibus incluta, Mōnasterium Peutingero & alijs Mediolanum, Metropolim habet, munitissimam amplissimamq; urbem. Quæ quidem et si destructa esset per Anabaptistas, mœnia lacerata, turre sq; mirum in modum ruptæ scilicet bombardicis, denique nihil esset sanum in templis omnibus vrbis, tamen ita omnia sunt nunc restaurata, vt hodie sit pulcherrima & munitissima ex reliquis vrbibus Westphaliz, quæ se varijs mercaturis & officijs exercet, & campis abundat. In qua floruerunt literæ, & puritas Romanæ linguæ ante ann. s. LX. Coquunt hi cerevisiam, quam pttauicam, vulgò *Reut*, dicimus, bonam & Hamburgensi simile.

Sunt ibi quinque amplissima Collegia, & eius vrbis encomium descripsit Sapphico versu Murmellius ante annos sexaginta. Hæc Hammelmannus in descriptione vrbium Westphalicarum. Episcopatu appellacionem Monasteriensis præbet, de quo ita in Cosmographia sua Munsterus scribit: Carolus Magnus tertiam episcopalem Ecclesiam erexit in Mediterraneis Saxoniz, nunc Westphaliz, in Mymengrode, loco, qui postea ab insigni ibi fundato monasterio Monasterium fuit denominatum, ordinatq; ibi episcopum Ludgerum, natione Phrysiū, fratrem Hildegrini, episcopi Halberstadenſis. Cuius successor Hermannus, dedicauit, & consecrauit monasterium, & ecclesiam trans aquas, in titulum & honorem beatæ Mariæ Virginis. Quod breui monasterium ita excreuit, adeoq; factum est celebre, vt nomen dederit & ciuitati, & episcopo, ita vt paulatim abolito veteri Mimigardevordenſi vocabulo, incepit dici ciuitas & ecclesia Monasteriensis, quod nomen præualuit in hodiernum vsque diem. Hæc ille. Confule etiam Saxoniam Alberti Crantij. Porro Anabaptistis hic grassantibus, vrbs hæc noua Hierusalem dicta, qui post longam obsidionem ab ea expulsi sunt, in natali S. Ioannis Baptistæ, Anno Domini M. D. XXXV. Ioannes verò Lelidans ex sartorum officio primus ipsorum Dux, quæcumque scelera, ipsis facem præferens, quem Regem Israël & Sion esse dicebant, viuis caucæ ferreæ inclusus, è fastigio turris S. Lamberti suspensus, inedia periit. Quantas calamitates vrbs hæc florentissima à vesana Anabaptistarum secta senserit, tam historiarum gnaris quam lippis & tonsoribus notum est. Vt de vltimo hoc funesto Germaniæ bello pauca attingam: nemo nescit post totam fere Westphalam miserè vastatam, tandem quoq; belli molem in hanc ciuitatem incubuisse: adeo vt vbi summa antea fuit rerum ad victum spectantium copia & abundantia, ibi iam sit mira inopia & caritas. Speramus tamen & vouemus, breui fore vt ex omnibus ærumnis emergat, & bona pace reflorescat.

OSSENBVRGV M.

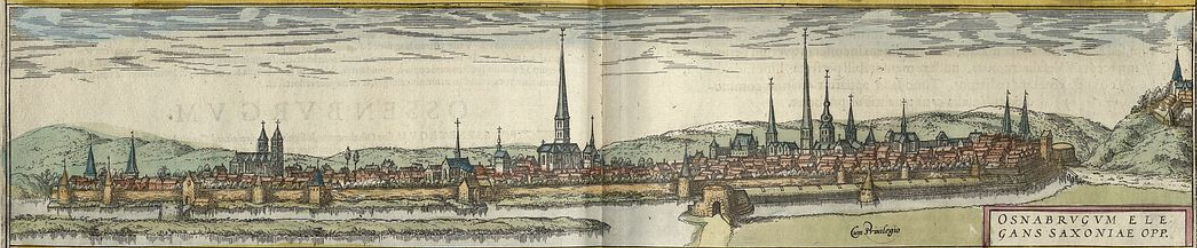
OSSENBVRGV M., siue Osnabrugum, insignis Saxoniz ciuitas, à Comitibus de Engeren erectatur, auctore Hermanno. Alij à Iulio Cæsare hanc urbem inceptam esse perhibent, vt Annales Saxonū. Carolus illic Ecclesiam in honorem S. Petri, Crispini, ac Crispiniani condidit. Ferunt hanc à pelle bouina dictam, quibus vrbs hæc fuerat circumdata. Hæc Franciscus Irenicus. Duobus porro Canonicorum Collegijs celebris, multum sibi lucri ex griseo & lineo panno comparat, sub paucis annis munitior facta, situ amœnam obtinet vallem, anniq; Hafarigatur, à cuius ponte procul dubio ipsa ciuitas nomen accepit. Pinguem in ea coquunt Cerevisiam, Busco vocatam. Carolus Magnus Saxonibus triginta trium annorum bello edomitis, wedekindi etiam arce, huic vrbis vicina, expugnata: eaque imposito præsidio firmata, decem in Saxoniam Episcopatus instituit, quorum præcipuum Osnaburgensem esse voluit. Summè etenim hanc urbem præ cæteris coluit, cui priuilegium nouæ scholæ concessit, in qua Græcæ & Latinæ literæ a viris doctis traderentur. Hæc Munsterus, Hammelmannus, & Argentiniensium Chronica. Episcopatum hunc quum à multis iam annis Protestantium religioni additi Principes, è Brunsvigiorum maxime familia, administrassent, tandem is Ferdinandi II. Cæsaris iussu reformatus, & Romano-Catholicis ritibus restitutus est. Sed, vertente belli fortunâ, à Protestantibus recuperatus, talem mutationem sensit qualem nunquam antea: dum defuncti Suecorum regis filio Gustauo Gustauo F. in dominium traditus fuit.

VVESALIA.

VVESALIA inferior, Ciuitas *Cliuensis* est, clara opibus, dignitate, ædificijs, & mercatura, ad eius mœnia Lupia Rheno coniungitur, inde non longè Teutoburgum situm est, hodie *Deusburgh* vocatur, oppidum iustæ magnitudinis & vetustatis. Cui vicinum est oppidum, vulgò *Dinslacken* appellatum, quod Arnoldus Vesaliensis, Martis lacum interpretatur. Nam Martis diè, *Dinsdach* vocamus, & *Dingen* litigare significat, quod proprium Martis est. Coluisse autem Germanos Martem, Tacitus & Plinius authores sunt. Sed iam ad Vvesaliam redeo, quæ magnas ex Rheno præterlabente commoditates percipit, qui sæpius ab ori-

origine sua tramitem varians, ab hac demum vrbe, ad occidentem, vbi & mare ingreditur, cursum instituit. Est item VVesaliae memorabilis misericordiae ara, à Clarissimi viri ac D.D. Henrici Oliferij, cognomento Baers, D. Cancellarij Cliuensis &c. parentibus consecrata & posita: Gerontocomion nimirum, vbi senio & ætate confectis viris vitæ necessaria, liberalissimè suppeditantur: cuius annuos prouentus filius, paternæ pietatis memor adauxit. Collegiatae quæ hic est, ecclesiæ fundationem peruetusta scripta in annum 838. referunt, his verbis: Luthardus filius Euerhardi Comitis Cliuensium erexit instruxitq; duo Collegiata templa. vnum in **Wesel** sub ditione Cliuensium in inferiori Germania: alterum Nouesij, Canonorum & Virginum: quæ ciuitas tunc temporis Cliuensium Comitibus parebat. Cæterum quam mirabiles immò miserabiles mutationes ciuitas hæc superiori tempore, durante bello Belgico, & nuper etiam experta sit, & scriptis & experientiâ constat. Sed omnium maximi momenti illa fuit, quum ab Ambrosio Spinola, Belgicarum induciarum tempore, ex improviso oppugnata & deditioe capta, postea anno 1629. strategemate intercepta, Arausionensi Principi magnas ad Buscumducis tanto facilius sub potestatem redigendum, opportunissimam occasionem præbuit. Tum enim Cæsariani milites, in seruitium Hispaniæ Regis transcripti, Velauiam infederant, & non Batauiæ tantum, sed & toti Hollandiæ maximam formidinem incusserant: verum peruulgato de intercepta VVesalia rumore, nullæ memorabili perfectâ, hinc inde dilapsi, eò vnde venerant redierunt. Tunc sanè apparuit quantas commoditates Vesalia eam tenentibus præberet.

BRUNSVICVM.

BRUNSVICVM, quondam à conditore Brunopolis, Ptolemæo Tubifurgium, ex Francisci Irenici sententia, hodie totius Saxonie Metropolis, cuius ferè centrum obtinet, ciuitas est permagna & populosa, duo millia passuum ambitu suo complectitur. à duobus fratribus, Brunone ac Theodoro, ab alio Theomaro dicto, Lutolphi Ducis Saxonie filijs, condita, saluis anno D. CCC. LXI. ut eorum historicus Hermannus testatur. Hanc urbem Onacæ annis perlabitur, cui origo Hartonica sylua, duasque in partes ciuitatem scindit, omnem immunditiem secum trahens, varijs vndique pontibus coopertus, Visurgo tandem coniungitur. Tota vrbs in plano sedet, moenibus ac fossa duplici profundissima, & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis stagnante manita. Vallum etiam inter fossas crassissimum ductum per circuitam, varijs arborum constum generibus. Non habet ciuitas aquam potabilem, sed eo munier bibunt cereuisiam. Vino autem vsus charior est & rarior. Quinque hic fora, quinque prætoria, & totidem magistratus. Huius ciuitatis parus primùm initia, multas per tempora accessiones habuit, ut per vices Brunsvicenses vocantur. Liber hæc ea, quæ Senatorie domui in hac vrbe præfixa leguntur, ob frequentissimas & tentiosi huius sæculi lites forenses, paucis subiungere: *In controuersijs causarum, capitales inimicitia oriuntur: Fit amissa expensarum: Corpus quotidie defatigatur Labor animi exercetur. Multa & inbonesta crimina deinde consequuntur. Bona & vtilia opera postponuntur: Et qui sepe credunt obtinere, frequenter succumbunt. Et, si obtinent, computata laboribus, & expensis, nihil acquirunt.* Porro non semel intestinis dissidijs vrbs hæc fuit conflictata: quæ Duci nouas res tentandi & vrbs sub plenarie obedientie iugum redigendæ occasionem præbuerunt. Quamuis enim ciues bonam pecuniæ summam, tum castelli in vrbe extruendi licentiam permiserint, illud vnum sibi reseruantes ut penes se clauium ad portas esset potestas, Dux reliquis conditionibus quidem assensit, postremam tamen reiecit. Interposuerant se quidam Anscaticarum ciuitatum legati, sed frustra. Dux enim interim, coactus ad 200000. tam peditum quam equitum exercitum, obsidionem ipsis Calendis Sextilis auspiciatus est. Ciues sane imperterriti, vim omnem non modo sustinere, sed & propullare paratissimi, nihil quod ad vrbs defensionem pertineret, prætermiserunt. Venerat tam in castra Ducis Christianus IV. rex Daniæ, qui non vnus literis Senatuum populumque Brunsvicensem ad amicabilem transactionem & pacem hortatus est. Interim Anscaticarum quoque ciuitatum Legati Lunzburgi de confederatæ vrbs salute & libertate solliciti anxie deliberabant. Rex magnæ Britannie quoque Ordines confederati Belgij obtestatus fuit, ut tam auctoritate sua quam viribus incendium hoc extinguere non negligerent: quod etiam illi alacriter præstiterunt, misso cum validis peditum & equitum copijs Henrico Nassouio. Iam vrbs obsessa in magno vertebatur discrimine: sed & tam præsidiorum quam ciuium virtute, & propinqui auxilij spe freta, obsidentem Ducem ad æquas pacis condiciones adegit, quæ anno 1613 die 21 Decembris, facta fuit, magna cum ciuium laude, salua quoque Ducis exultatione: cui sequenti anni die 6. Februarij ciues, ex pacto, homagium præstiterunt. Ex illo equidem tempore res apud Brunsvicenses tranquillæ fuerunt, donec anno 1648, Tillius Ligisticus dux exercitus, ciuitatem ut præsidium Casarianum acciperet, minis adigere conatus est: quod tamen periculum & Senatûs prudentia, & ciuium fortitudo, & parati etiam à rege Daniæ auxilij spes disculsi.

LVNEBURGV M.

LVNEBURGV M, nobilis Saxonie vrbs, olim villa, in ciuitatem redacta, ex ruderibus Bardouigi, aut Bardouick, oppido, mercatura quondam celebri, quod Hæricus Leo, propterea, quod à ciuibus non intronitteretur, Anno Domini 1188. funditus euerit. Hæc autem villa, à Iulio Cæsare condita est, & à Luna dicta. Lunæ enim simulachrum, vsque ad Caroli Magni tempora illuc remanserat, quod ipse deinde, pietatis zelo cõmorus sustulit. Sic Irenicus, At Albertus Krätzius, in sua scribit Saxoniam, sub Henrico III. arcem Luneburgensem, sed non oppidum extitisse, Otto primus erexit locum istum in Comitatum, adiunctis ei prædijs de terra Meckelburgensi. Deinde circa annum Christi M. CC. LXXV. Fridericus II. ex Comitatu fecit Ducatum. Hanc ditionem, vnâ cum dominio Brunsvicensi, possederunt tres Ottones Imp. atque posterorum, vsque ad Henricum Leonem, qui exitus Bauaria, Saxonie, & omni ditione sua, Brunsvicum & Luneburgum retinuit. Quæ nunc munitissima est ciuitas, cincta fossis & vallis, habet figuram ferè quadratam, patens in longum passibus circiter M. CC. C. L. & in latum nongentis. Sunt tres Parochiales Ecclesie in vrbe, inter quas S. Ioannis primatum habet, tria item, monasteria. Occupantur ciues & mercatores potissimum negotiatione salis, quod ibi magna copia coquitur atque terra & aqua Hamburgum, Lubecam, & ad alia loca per circuitum distrahendum deferretur. Annis Elmouu, hodie per hanc ciuitatem fluit, molas agit, atque multas vrbi commoditates affert, tandemque in Albim exoneratur. Hæc Sebastianus Munsterus.

BREMA.

BREMA, à Ptolemæo Fabramû, amplissima Westphalie vrbs, vbi olim Archiepiscopus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum, Phrisie orientali vicina, ad Weserum, siue Visurgum fluium posita: ex quo admirandæ altitudinis rota, aquam, ad incolarum necessitates in hanc vrbs per canales subterraneos artificiosè transfundit: ligneum habet pontem, sub quo molas frumento frangendo, & tormentatio pulueri tundendo destinata, complures ex ordine herent. Ex mercatura primarij in hac vrbe viuunt, vino carent, cereuisiam proinde eoqueunt optimam, quæ in vicinis regiones deferretur. Anno Christi M. D. LXIII. florens Bremensis Reipub. status, intestina seditione grauius læsus, pristinae integritati nondum absolutè restitutus est. Eius controuersie causas atque initia, Dittmarus Kenckelius prudentissimus Bremensium consul eleganti scripto cõplexus est. Porro vrbs hæc multo tempore cum vicina ciuitate Hamburgensi de primatu contendit. Habet sub se Episcopatus Lubecensem, olim Aldeburgensem,

BRYNOPOLIS VVLGO BRVNSVICVM.
BRVNSCHWICH. VRBS MAXIMAV
NIVERSA SAXONIAE METROPOLIS.

Con. Præcipue

LVNEBVRGVM. NOBILIS
SAXONIAE VRBS. SALINIS
CELEBERRIMA.

BREMA.

ALDENBVRGVM HOLSATIAE.

gens. Suerinensem in Meckelburga, Libuffinensem, Schlesuicensem, Racemburgensem, Ham burgensem. Vbi olim Archiepiscopus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum. Bremenfes gloriam suam ducunt, Danorum gentem, a se ad Christum esse conuersam.

OLDENBURGVM.

ALDENBURGVM, vel secundum alios Oldenburgum, duplex inuenitur, vnum in Holsatia Episcopatu insigne, alterum in finibus Frisia. In hoc Holsatia Oldenburgo habitauerunt olim sua gentis reguli, tanta fiducia, vt Regi Danorum inferre bella, & inde expectare non dubitarent. Sed quid non edax consumit vetustas? Olim ad mare posita ciuitas, portum habebat tutissimum, nunc in mediterranea videtur abijisse, quod a mari aëtus exaggerans arenas, exclusit urbem a portu, vt importuosa esset, indeque & per Sclauorum bella defluxit splendor eius, vt iam diu rusticum, nec clausum habeatur oppidulum. Praesuit ei Gotscalcus, primum tyrannus contra Christianos, sed conuersus ad Christum, infinitam Gentilium multitudinem ad baptismi gratiam pertraxit.

L V B E C A.

LVBECA, Inferioris Saxonie vrbs Imperialis maritima, supremum peraugusta Hanseaticae societatis caput, vulgò, Lubbeck quasi angulus laudis, Celce, & Aenea testibus, à Vicebodo duce condita, à Vandalis Baccena nominatur, à Kitto Principe aucta, Anno Christi 1104. Brachusa & Trauo fluminibus irrigua. Episcopatus originem ibi habuit anno 1152. Multa vrbs hęc, diuersitate Principum, pertulit. Celtes:

Inde vrbs clara nitet de lumine nomine dicta,

Et Lobicum Codani fama decusq; sui.

Angulus hac laudis dicta est vrbs nomine prisco,

Angulum in hunc fertur fluuius Drauenna per aquor.

Aeneas Syluius, in sua Europa, cap. 32. Lubecensium, inquit, ciuitas potentissima est, sine cuius auxilio, vix vnquam Dacia reges continere suos subditos valent. Duodecim viri Reipubl. praesunt, quos consules appellant, quorum perpetua potestas est, & in equestri dignitate constituti, popularibus, nisi vocentur, nulla deregimine vrbs consulendi facultas, nec tamen seruire plebs videtur. Sua cuique substantia tuta est & libertas, saluis legibus, vt velint viuere. Aequum iudicium consules agunt, ab his Caesar, si excefferint, appellatur: plura de hac vrbe apud Cranzium: Munsterum: Hermannum Bonnum: Wolfgangum Iobsteinium: & in Chronicis Argentinenfibus inuenies. Eandem etiam carmine eleganti descripsit Petrus Vincentius Vratislauenfensis.

Antè in quibus irati Martis atque Vulcani castris vrbs hęc est labefactata, quàm hunc inter Trauenam & Vacenissam flumina situm consequeretur, donec tandem ope atque auxilio Adolphi à Schavvenburgo, Holsatiae Comitis, hostium suppressa tyrannide, pacificè exardificari coepta est, Anno à Christo nato M. C. XL. ac deinde quidem, vindicte Fridrico Imperatore Augusto, libera Imperij vrbs efficitur; & insignia, bicipitem, partim auream, partim nigram aquillam consequitur. Idem etiam Caesar, primus augustam illam & inelytam Hanseaticam societatem, multis exemptionibus & priuilegijs in varijs mundi partibus ornatam, confirmauit, eiusque caput, dominam, atque reginam, florentissimam Lubecensium Rempub. constituit, circa annum salutis M. C. LXXXII. (quemadmodum Chronica Argentoratensia conuenerant) Quare etiam Hanseatici consensus vplurimum ibidem celebrantur, in quibus de communibus ciuitatum negotijs agit, eoque in controuersijs quatuor Residentiarum (quarum nomina in caelata Londini descriptione inuenies) appellationes deducuntur. Hanseatici foederis Syndicus fuit Clarissimus vir D. Henricus Sudermannus, I. V. Doctor, ex nobili & Patria Colonienfium familia orinnus, qui frequenti rerum vsu, multaque legationibus ad Reges & Principes exercitatus, non modo Emporio Anuerpiano, sed & vniuersa Hanseaticae societati, per celebri dignitatis commendatione in XVIII. annum praest. Nunc situ & opere fortissima est Lubeca, propugnaculis validis admodum munita, quae palis ac tignis fluctationibus in aquam immisissis, peringentem sustinent molem. Binæ sunt ciuitatis plateae, longis extentae spatijs, quas reliquae cruciatim intersecant, & cliuoso descensu, ad Trauenam & Vacenissam flumina exiliter deprimuntur, vnde grata vicorum mundicies, quae fordes in flumina transmittunt. Mirifico nitore conspicua sunt templa, praecelsis ornata turribus, quae cupro & plumbo tecta, apicibus aureis nitent. Summa artificum industria, ex flumine, aqua vi mole in altam transfunditur turrim, quae per oculos terrae meatus, latentesque siphones, ad ciuium aedes, eo modo delabitur, vt huius rei ignarus, naturalibus fontibus Lubecam abundare existimet. De reliquo huius vrbs splendore, de bellorum scuitia, quibus saepius ab Hollandis, Holsatis, Danis & Sueco attrita fuit, quo modo item tertio igni conflagrata, breuitatis studio nihil adijcio: Illud interim silentio involuere nequeo. incredibilem huius Reipubl. potentiam arguere, quòd vnà cum Daniae Rege, non alieno, sed sui praesidio, contra potentem Sueciae Regem, priuilegiorum causa, in octennium, terra, marique sociale bellum sustinuerit, & pacificationis tandem media, intercedente Imperij proceribus, admiserit.

H A M B V R G A.

HAMBURGA, maxima inferioris Saxonie vrbs, nomen habet ab Ham mone, qui eam instaurauit, vnde Latine Hammonis Burgum Francisco Irenico dicitur. At Albertus Kraetzius, Hamburgum ab Hama, insigni pugile, nomen accepisse existimat, qui à Starcatoro Dano monstroscè magi rudinis & roboris homine, hoc loci ante vrbs aedificationem occisus perlubetur. Lubeca decem miliarium intervallo distat, aquis est instructissima, & ad mercaturam sine admodum opportuno: Quare Angli, quos iam Brabantia non tolerat, merces suas hic distrahunt. Moenibus, fossis, vallo, diuitijs & incolis, nihil Hamburga cultius, nihil munitius vidi. Aedes habet eximie venustatis, quae ductis per vrbes curpis alluuntur. Ex quibus, ob vini inopiam, potum cereuisiam coquunt, quae non ab Hamburgensibus tantum, sed & in alijs Saxoniae partibus, auidissimè bibitur, adeò vt dictu mirum sit quanta cereuisia hęc gens sese ingurgitet: laudem meretur, & gloriam, qui fortius potitarit. Carolus Pipini pater hic vicarium habuit, quem Dani, expugnantes vrbes, igneque vastantes, eiecerunt. Inter septem Vandalicas Hanseatici foederis vrbes non infimum dignitatis gradum Hamburga obtinet.

Ceterum

Ceterum quid Gereplus Becanus de nomine & origine Hamburgensis ciuitatis sentiat, præstat ipsius verba adscribere, Hamburga inquit, quasi Hammonis Burgum, vel, vt Celtes, Hammonipolis, Thietmaris, Holla-
tis, & Stormar quondam Metropolis, in VVagna regione VVandalia sita, nunc inferioris Saxonie, vrbs præ-
clarissima, vbi Pipinus, eiusque filius, Carolus Magnus, vicarium semper administratorem habuerunt. Quem
Pomerani, ac Dani eiicientes, urbem ipsam inuadunt, ac igni tandem perdunt. Collapsam deinde, ac vastatã,
Carolus Magnus, restaurat. Plura de hac vrbe Kramerius in Saxoniam sua & VVandalia. Doctor Becanus verò in
originibus Anuerpianis hunc in modum de Hamburgo scribit: Quidam à Ioue Hammonem (quem villosum a-
rietina facie, Gregorio Gyraldo asserente, depingebat antiquitas) nomen Hamburgo datum credunt, quod in
ea vrbe hæc effigies ad Caroli vsque ætatem, à quo sit auerse, mansisset. Hammonis equidem nullum apud
Cymmeriorum colonos cultum fuisse, satis scio, atque idcirco neque vrbi inde nomen datum: quæ qua de
causa, Hamburg sit dicta, non facile sit in tanta scriptorum inopia explicare. Saxo ab Hama quodam pugile,
quem Starcaterius illic deuicerit, vocaram dicit, sed eam fabulam plus quam anilem mihi non persuasit. Hæ,
vt alias paries aliquando molis alicuius cibarie signat, vt, dum dicimus Botheram, quo pars panis inducto bu-
tyro significatur: ita pernis salitis & fumo siccaris, ob excellentiam maximè, frequenissimeq; nomen hoc est
attributum. Quamuis igitur omnes cibarie molis partes significet, de porcina tamen carne maxime est in vsu.
At nulla gens est, quam equidem noui, apud quam carnis porcine infumate, plus absumatur, quam in illa infe-
riore Saxonie parte, in qua Hamburgum princeps & antiquissimum oppidum fuisse, ex Caroli historia satis
est apertum, qui totius Septentrionalis, & Transalpinæ Germaniæ metropolitanam hic sedem collocauit.
Suspicio igitur hic olim celeberrimum salamentorum & carnis porcine fumo duratæ, emporium fuisse: at-
que hinc omnes Saxones maritimos & insulares, & vicinos etiam populos littorales, nauibus suis, quibus mare
infestum plerumque habebant, commeatum & cibaria ad diuturnas nauigationes necessaria petiuisse: quæ,
quod carne porcina infumata, quam huc vndique venalem finitimi portabant, maximè constarent, locum hu-
ius mercatus Hamburgum nominarunt, id est, oppidum pernarum siue petasonum & cæterarum porci partium
sale fumoque ad longos vsus conseruatarum. Qui regionis illius naturam, & viuendi consuetudinem, & situm
Hamburgi norit, atque ea ad antiquas Saxonum & Franconum, qui vicini erant, piraticas & alias
nauigationes contulerit, non dubito, quin statim huc meæ coniecturæ
sit assensus. Hucusque verba & coniecturam Doct.
Becani retulimus.

VVEIMARIA.

VVEIMARIA, pulchrum est in *Thuringia oppidum*, quondam peculiari Comitatu nomen, iam verò inclutam *Saxonie Ducibus*, sedem, & domicilium præbet, qui magnificum in eo palatium habent, ex quadratis & formatis ad lineam faxis nitide ædificatum, & pomarium omni arborum genere summa industria constitum, quod Ima fluuio irrigatur, qui in Salam tandem se recipit.

ERDFORDIA.

ERDFORDIA, memorabilis & maxima Germaniæ vrbs, *Thuringia Metropolis*, à priscis Erphesfurt appellata, à molitore quodam, Erpf, & transitu, quem *Furdt*, Germani vocant, denominatur. Eam Gera fluuius illabitur, & mediam fermè præterfluit, cuius commoditate tota purgatur. Montem habet excelsum, qui nunc S. Petri vocatur, vbi olim fuit arx constructa, quæ postea rursus est desolata, regnanteque apud Francos Dagoberto monasterium D. Petro sacrum ibidem ædificatum est. Cui Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus D. Virginis templum coniunxit. Huius vrbs ager optimus est, & herbæ fullonum, quæ sandix ac saponaria dicitur, pro tingendis vestibus ac pannis feracissimus, & pecorum pascuis abundat. Plinius etiam ad Erfordiam Germaniæ raphanum se vidisse comprobatur ad puerorum infantium magnitudinem provenire. Est hic Vniuersitas à Dagoberto Francorum Rege Anno Domini 1391. fundata, & à Bonifacio IX. & Pio II. varijs priuilegijs honorata. Vide Munsterum, Annales Argent. & Georgium Rithaimerum in orbis descriptione, & Pij II. Europam. In medio fere Thuringiæ vrbs est posita, vbi Gera fluuius, eam illabitur. Optimo gaudet agro, & Sandicis herbæ fullonum opificio præneccesariæ, feracissimo. Pecorum etiam pascuis abundat. Anno sexagesimo sexto, supra mille simum, muro cincta, turribus & propugnaculis est munita. Ab Henrico III. multis est labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, à qua Erfordia impunis semper ac libera fuit. Itaque exorto Saxonico bello, auitam libertatem ferro armisque defendere, quam insolito decimarum iugo ceruices submittere maluit, id quæ tanto animorum ardore, vt & vitæ, & fortunæ Augusti, extremum immineret periculum. Non quidem magnam calamitatem, sed insignem mutationem cum peris alijs Germaniæ ciuitatibus vrbs hæc bello quod hodieque durat, experta est. Postquam enim Gustauus Adolphus Suecorum Rex armis suis Pomeraniam & Megapolitanum Ducatum peruagatus, ad has quoque oras processisset, tantam vrbem ad conatus suos feliciter perficiendos maximè opportunam ratus, mense Septembri eam nullo fere negotio in potestatem suam redegit, tanto felicior, quod post id tempus, vt plerisque alijs accidit, nullam vim nullumque aliud dominium tenuerit.

IENA.

IENÆ *Thuringia vrbs* nomen, vt quidam à Iano deducant, non video quam ratione fieri queat, cum hic deus in Theutonico solo cultus non legatur. Probabilius itaque Stigelius scribit:
Hinc placet Hebraeo nobis hanc nomine dici,
Vi vetus à Iajn nomen IENA tenet.
Cur ita crediderim, nisi mentem vocula fallit,
Certa huius ratio nominis esse potest.
Quippe vocat Iajn Solyma pius incolæ terra,
Hoc quod nos Iano dicimus ore merum.
Quæ caput in medijs vrbs fertilis erigit vni,
Hanc quisquam à vitio nomen habere neget?

Hæc ille. Ima iacet valle, muris & turribus firma, ponte lapideo vtramque Saxe ripam coniungens, Schola etiam triualii, immò vniuersitate insignis.

GOTHA

THVRINGOS à Gothis, Rithaimerum in sua orbis descriptione originem traxisse scribit, eo, quòd Gothi in hac regione gentis suæ vocabulo GOTHAM vrbem condiderunt, circa annum Christi, vt Lobsteinio placet, 923. Admirandæ fortitudinis castrum habet *Grimmenstein* / quod nunc solo æquatum iacet. Eius rei causa hæc fuit. Guilielmus Grumbachius, stirpe magis, quam virtute nobilis, ob varia & enormia flagitia, quibus Principes in ordinem redigere, Cæsarem imperij fastigio disturbare, nouamque imperij formam moliebatur, à Ferdinando Imper. August. tum à Maximiliano Imp. eius filio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus verè Catilinæ coniurationis socijs, condemnatur, pro scribitur, atque Illustrissimo Principi Electori Saxonie Augusto, sententiæ promulgatæ executio, ab Imperatore, ac ceteris Imperij ordinibus, vno consensu, demandatur. Quam ipse proseriptionem, fiducia sui receptus, & protectoris Ioannis Friderici secundi Saxonie Ducis, contemnit. Qui cum post multas Principum admonitiones, à pertinaci feditione defensione non abstineret, Illustrissimus Saxonie Dux Princeps Elector Augustus, extrema necessitate coactus, ne mandata Imperij detrectare videretur, vrbem pridie natalis Domini obsidione aggreditur, eamque XIII. Aprilis, Anno Domini 1567. deditione capit. Tum Grumbachius, & cum eo quatuor ex coniuratis, ob violatæ Cæsareæ Maiestatis crimine commissum, XVIII. Aprilis iusto supplicio afficiuntur, castrum diruitur, Dux Ioannes Fridericus, captiuus Viennam abducitur.

FVLDA.

F V L D A .

F V L D A, Metropolis est eius in Germania regionis, quam olim Bucconiam, alij Bucchoniz sylvam seu solitudinem appellabant, quæ inter Thuringiam, Franciam, wederaugiam, & Hessianam sita est. Inter ripas alias habet Fuldam, quæ præterlabens civitati nomen dedit. Cuius præcipuum decus atque ornamentum est peructusta illa & planè angusta basilica S. Salvatoris, quam longè lateque celeberrimam memoria D. Bonifacii reddidit, cuius auspicio diuino, Fuldaia civitas primum & condita, & aucta, vassa ante solitudo. Basilica enim hæc antiquissimi monasterij prior oppido constructa fuit, anno nimirum salutis 753. Imperatore Pipino Caroli magni patre. Quo sermè tempore VVonfridus, post Agathoporus siue Bonifacius dictus, è Britannia in Germaniam venit Apostolus Christi, qua de re magnus est consensus annalium, &c. Ampliorem huius regionis & vrbs chorographiam Georgij V Vicelii, vide in Munstero Cosmographo. De hoc oppido & cœnobio Caspar Braschius sic scribit. Fulda, siue Fuldense Monasterium, aut vt in Caroli Magni diplomatis reperitur, Monasterium S. Salvatoris, in sylua Buchonia situm: potentissima ordinis & instituti D. Benedicti Abbatia in Buchonia Germaniæ tractu, inter Hassiam, Franciam orientalem, & VVederouiam sita, ad eiusdem nominis amœnissimum & pisculentissimum flumen, & intra eiusdem nominis præclaram ciuitatem, amœnissimo loco fundata, & constructa est Anno Domini 744. sumptibus Carolomanni, & Pipini Gallix & Franciæ Regum, à S. Bonifacio, siue Vunefrido Anglo, primo Archiepiscopo Moguntino, qui ibi in præclara Basilica D. Bonifacii, Anno Domini 797. condita honorifico Mansolfo terræ parenti redditus, & sepultus est. Scribitur, eo ipso die, quo S. Bonifacii à Frisii occisi cadauer, Fuldam est allatum, omnes Cœnobij campanas, sua sponte, absque omni hominum patiter ac iumentorum ope, agitatas, amœnorem, & suauorem solito, sonum reddidisse. Habet potentissimum hoc cœnobium extra ciuitatis mœnia, circa se quatuor alia magnifica Monasteria, in altissimis montibus sita, & ab Abbatibus Fuldensibus fundata, videlicet D. Ioannis montem, Nouum montem, S. Petri montem, ac Frauenbergum, quasi Dominatum vel nostræ Domine, id est, B. Virginis montem, & parochiale templum S. Floriani: in quorum monasteriorum medio quasi, sita est Fuldensis cum ciuitas, tum Abbatia, aliarum omnium Germaniæ Abbatiarum illustrissima Domina ac Regina, Eius loci Abbas, Princeps est Romani Imperij, vnus ex quatuor Imperij, aut Cathedralis Imperialis Abbatibus, sic dictis à Carolo quarto, quod ad Cæsaris pedes in publicis Imperij statuum conuentibus sedere soleant. Sed & omnium non Germaniæ solum, sed & Gallix Abbatum primus, & Romani Imperatrici Archicancellarius, sicut Magdeburgensis Archiepiscopus Episcoporum Germaniæ primus, Moguntinus verò Imperatoris Romanorum Archicancellarius, antiquitus designatus, hæc etiam nunc tempestate haberi solet. Cabat in Fuldensi templo honorificentissimè tumulatus Romanorum Imperator A. Conradus I. Francorum Dux, nouissimus ex nobilissima posteritate Caroli Magni, Imperatoris Ludouici tertij, ex Conrado fratre, nepos, qui obiit Anno Domini 929. Habet hoc cœnobium, præter cætera ornamenta, insignem & incomparabilem Bibliothecam, primùm à Rabano collectam & institutam, auctam verò & in ordinem redactam, postea ab Hildeberto, Monachis & Abbatibus Fuldensibus, literis, & vitæ integritate conspicuis tandem ad Archiepiscopatus etiam Moguntini gubernationem ob insignem virtutem, ac vitæ honestatem euocatis de quibus plura leges in primo nostro Episcopatum Germaniæ tomo. Fuldense oppidum S. Rabanus, cognomine Magnentius Maurus, ortu illustrauit, qui ex Fuldensi monasterij Abbate Archipresul Moguntinus creatur, vir in diuinis ac philosophicis literis exercitissimus. Gymnasijs Parisiensis olim Professor, Philosophus, Rhetor, & Astronomus, suiq; temporis Poetarum nulli secundus, cui nec Italia similem, nec Germania peperit æqualem. Quibus rebus argumento sunt tot ac tanta volumina, ipsius diuini ingenij monumenta. Bibliothecam Fuldensem tanta librorum copia ditauit, vt eo potissimum nomine, monasterium etiam hoc tempore in clarescat. Reuocantur nunc in Fuldensi oppido, honesta literarum studia, respirat ibidem, hætenus serè suppressa, religio Christi, ope & auxilio Societatis Iesu, cui anno salutis M. D. LXXXIII. Collegium assignatum est à R. D. Balthasaro, Abbate Fuldensi, Imperij Romani Principe, Abbatum per Germaniam & Galliam primate, Augustæ Archicancellario. Quam Principali titulo gaudens Abbatia hæc hæcenus floruisse, vltimo hoc bello (atque vtinam vltimo!) eas calamitates passa est quibus quasi ab imis sedibus fuit emota. Quam enim Tillius Catholice Ligæ copiarum dux totam serè Hassiam iuris sui fecisset, mirum est quam multa tam ab amicis quam inimicis incolæ pertulerint. Vbi vero belli fortuna in alteram partem se flexit, tota diocesis in Hassiæ Landgrauij ditionem redacta, eiusque dominio subdita est.

MARTPURGVM.

ERRA quæ à Mæno versus septentrionem extenditur, à prædecessoribus nostris adscribitur Teutoniæ inferiori, complectiturq; in primis Hassoniam, Thuringiam, & Misiã. Hassonia ab occasu contingit Rhenum, & ab ortu Thuringiam atque Saxoniam, versus aquilonem verò confinis est terræ Brunsvicensis, & pro parte Westphaliæ. Huius autem regionis duo præcipua oppida sunt MARTPURGVM ET CASSVLA. Quorû illud prouinciæ Metropolitim statuû, putantq; quidam sic dictum, à Deo Marte: alij autem à marcomiro marcomiri vicesimifexti Regis Francorum filio, nominatum & erectum fuisse colligunt. Ptolemæo, authore Francisco Irenico, Amisia dicitur. Martiacum antiquius, appellatum Dilichius autumat ciuitatem hanc olim villã fuisse historiæ produnt. Eam Lona præterfluit, insignis in comitatu Witgenstein fluius (*Indem Horberg* oritur) olim Vvedekindi Anglorum Principis castrum præterfluens: Lasphe eiusdem Comitatus oppidum alluit, inde Beidenkap, Martpurgensem hanc urbem, Steiffenburg, Giessen Cattorum, nunc Hessorum oppida, allabens, VVetzphalar, Limburg præterfluens, multis receptis amnibus infra Lõstein oppidum in Rhenum euoluitur. In præcelso môtis culmine Principis sedes est cum Sacello, opus Lodouici Episcopi Monasteriësis, Henrici tertij Lantgrauix Turingiæ filij. Celebris valdè est hæc ciuitas S. Elisabethæ sepulchro, quæ ibi quoq; domiciliû habuit: nec non Teutonici Ordinis aula, in primis opulenta. Anno 1261. vti & anno 1311. incendio fortuito misere fuit deuastata; sed non multo post ad pristinum nitorem redijt, Principum maximè beneficio, qui ferè continuò ibi domiciliû habuerunt. Liberaium artium studium Vniuersale in hac ciuitate Martpurgensi habetur, institutum anno Christi 1526. & Anno 1535. à Philippo Principe instauratum. Ciuitas hæc cum toto Ducatu, aliquamdiu sub Mauritij Cassulani Lantgrauij fuit, imperio frustra protestantibus & aduersantibus patruelibus Lantgrauijs Darmstadiënsibus, qui litem ad Cameram Imperialem Spirensis detulerunt: cuius magnis studijs hinc inde agitata, is finis fuit, vt pro Darmstadiënsibus sententiæ pronuntiatæ, & exequatio Colonienfi & Saxoni Electoribus fuerit demandata. Hi missis subdelegatis, sub finem Martij anno 1623. executionis fecerunt initium, Mauritio Landgrauio & filijs valdè renitentibus, & amicabilem transactionem flagitantibus: scriptis ea de re ad Saxoniam Electorem litteris: qui respondit, suum non esse de iustitia Cæsareæ sententiæ dubitare, multò minus impositum sibi executionis munus recusare. Cedentibus ergo Mauritio & filijs, Ludouicus senior Landgrauius Marpurgum ipse venit, & ciuibus, vt & postea vniuersis Ducatus illius subditis in fidem suã acceptis, Augustanæ Confessionis religionem postliminio reduxit, & Academiam quam antea Giessenæ instituerat, Marpurgum transferri iussit. Simili executione postea Comitatus Cattimelibocensis eidem Ludouico Landgrauio restitutus fuit: quæ tamen aliquanto fuit operosior, quod arces Rinfelsiana & Cattimelibocensis vltra duos menses obsidionem sustinuerint, tandem verò & ipsæ ineunte septembri in Darmstadiensis Landgrauij concesserint potestatem.

Cassula.

Cum Privilegio

C A S S V L A.

CASSVLA inferioris Hassia ciuitatum caput, dicta quasi Castellum, olim enim tantum illic arcem extitisse perhibent. Illic lilium aureum à Roma per Lantgrauium delatum videtur. Nūcupatur autē à Ptolemæo Stereontium. Hac Franciscus Irenicus. Fulda, Ana, & Trusula fluminibus irrigua. Aquis igitur instructa ciuitas, agrum secundum atque compascuum habet, & arua pecoribus nutriendis idonea. Vnde in vellerum lanæq; venditione, horum potissimum negotiatio cōsistit. Has siquidem merces, lanam præcipuè, partim ex Buonia, regione Thuringia vicina allatam, partim patrio in solo natam, in maximum Brabantia Emporium Anuerpianam urbem exportant, & inde Londinū transmittitur, quò Anglis (qui licet ouibus abundant, tantam tamen lanæ copiam, quantā ipsi consumunt, textrinis suis suppeditare nequeunt) à nostris Germanis mediū offeratur, atque materia maxima lucri, & ex mercibus nostris in Germania natis, pecuniam colligendi, dum confectum ex nostra lana pannum, ante aliquot annos Anuerpia, nunc Hamburgi, & Fraucfordia ad Mœnum, ac passim alibi parata pecunia comparamus. Situm eius olim aliū fuisse Dilichius vult, nimirum circa pagum Wolfsanger vulgo dictum. An stereontium Ptolemæi sit, nondum liquet. Quidquid sit, illud certū est, multa oppida per motus bellicos aliasq; mutationes ab antiquis sedibus fuisse translata. Certè circa annum 1008. Cassulam obscuram tantum villam, vastatæ arci adsitam fuisse, & ad Kauffungensis monasterij ditionem pertinuisse constat. Anno 1152. Ecclesia parochialis Cassula à Comite Henrico Raspio Annebergeni monasterio donata fuit: qui prædictam ruinofam arcem restaurauit, & noui ibidē oppidi fundamenta iecit. Quando verò præcipua eius loca seu membra edificata fuerint, Dilichius articulatim recenset. Olim in tres partes oppidum diuisum fuit, nempe vetus & Nouum oppidum, & Immunitatem: qua singula suos magistratus, Cōsules, Curias & insignia habuerunt. Anno 1382. & 1385. Cassula à Baltasare Marchione, Moguntino, Coloniensi, Osnabrugensi Episcopus, nec non Ottone Duce Brunsvicensi, cognomine Malo obsessa & miris modis vexata, sed ciuium fortitudine & fidelitate defesa, in obedientia sui Principis permansit. Patrum nostrorum memoriâ, Philippo Lantgrauio à Carolo V. Imperatore capto, & in Belgium abducto, Hispani Cassula mœnia & propugnacula demoliti sunt: qua tamen non multò post ab eius filio Ludouico ita reparata & de nouo exstructa sunt, vt munitissimis oppidis merito annumerari possit. Non parum quoque splendoris oppido huic Mauritius Landgravius varijs exstructionibus attulit; vt tanti Principis domicilio seu aulâ merito gloriatur. Funesto hoc Germania etiam nū flagrans bello, quo tota Hassia misere afflicta fuit anno 1626 à Ligistici exercitus duce Tillio ad deditionem Cassula non sine minis fuit sollicitata; Sed Mauritius Landgravius extrema potius expectare quam se dedere maluit. Hodie eius filio Gulielmo paret: Atque vtinam tandem bona pace restoretur.

VVITTENBERGA.

WITTENBERGA Oppidum, temporibus nostris domicilium Ducum Saxonie Superioris, à VVitkindo I. Saxonum Christiano Principe, vt quidam putant, VVittenberga nuncupatū. In quo Dux Fredericus Elector, Ernesti Electoris Filius, instituit anno Domini 1502. vniuersale studium ex Lipsiensi & Tubingensi vniuersitate. Quam academiam alter Fredericus ita ornauit, vt ex frigida, teste Erasmo, celebris euaderet. Petrus Mosellanus, Fridericus, inquit, VVittenbergam suam, omnigenarum artium, maximè trium linguarum Professoribus sic instituit, sic adornauit, vt optimè constituti Gymnasij exemplar hinc petere possis. In quo Henings, Oldendorphius Jurisconsulti, scriptis apud Germanos celebres floruerunt. Memorabile est, quod de purgatione per ferrum candens in hac ciuitate accidisse. Albertus Krantzius in sua VVandalia commemo- rat lib. vii. cap. xxx. Incendium adiuuim fortim procuratur, imponebatur in hoc oppidū innocenti ille sanctè iurans eius se culpæ non esse assem, purgationem assererat vulgarem de ignito ferro, quam iuribus interdittam, aut ignorauere, aut contempserè, qui iudicio præerant laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat itinere non patuo: totus intercesserat, cum alius iam silicibus viam straturus in oppido publicam, in arena loci manum vertit, & inuenit ferro adhuc ignescente, dextram adurit. Mirati qui assisterunt, rem perferant loci præfecto. Illi mox incidit suspicio, illum esse hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox iubet ad quaestionem abripi, confitetur crimen, & ultimo supplicio, fractis rota cruribus, interimitur: ita diuino iudicio est proditus noxius. Ex- tat etiam Historia de candentis ferri purgatione, quam Genildis Henrici tertij coniunx subiit: Quæ cum ab æmula quodam adulteri accusaretur, iudicio candentis ferri se purgauit. Non ab simile purgationis genus eos vsur- passe apud Georgium Cedrenum inuenio, quos virgines corrupissè, aut quæ corruptæ essent, erat suspicio.

FRANCFORDIA AD ODERAM.

FRANCFORDIA in Marchia Brandeburgensi, situ excellit. Ab ortu etenim interlabitur Viadrus fluiuius, hodie Odera dictus, piscium copia abundans: ab occasu verò, meridie & borea, sunt vinea innumera, collectaq; vina per Viadrum in Pomeraniam Daniam, Borussia & vicinas partes distrahuntur. Diceret hic Bacchum, Cererem, Naiades & Dryadas habitare. Desūt tantum metalla & aromata, alioqui multarum rerum est Cornucopia. Habet satis sceni & lignorum Tradunt annales eorum, ciuitatem primam fundatam & extructam Anno Christi 1153. per Gedinum ab Hertzberg, commissione Ioannis I. Marchionis Brandeburgensis, atque ordinatam pro mercibus deponendis, quæ terra & fluuiio illac deferuntur. Plerique ciues de sua negotiatione, præ- fertim piscium, vini, & annorum, quorum maxima est copia, solliciti sunt. Publicam in hac ciuitate Gymnasium institutum fuit, ab Illustrissimo Principe Electore Ioachimo ex Lipsiensi anno Domini 1508. Ab Alexandro vi. & Julio, & Maximiliano I. Imperatore varijs priuilegijs ornatum. In quo iam inde ab initio, in omni artium & dis- ciplinarum atque linguarum genere præstantissimi doctores fuerunt, quorum aliqui à Sebast. Munstero recen- sentur. Nam anno post natū Christum 1314. Rodolphus Saxonie Dux, Magdeburgensis Antistes, Bernaim, Dux Stetinensis, & ab Anhalt Princeps validis coniunctis viribus, Lodouico, Lodouici Imperatoris filio restiterunt. Cui cum parens Marchiam Brandenburgensem, hæreditatio hæc tradidisset, oppidum hoc Franckfordianum graui obsidione cinxerunt, quorum conatus tanto animorum ardore incolæ fregerunt, vt expectatione delusi, obsidionem soluere coacti fuerint. Anno salutis 1432. seditiosa Hussitarum factio, magnanimitate arque consilia ciuium à mœnibus Franckfordianis spherulis machinisque muralibus arceret, Paulò grauiora incommoda, anno ab orbe redempto 1437. à Ioanne Duce Sagen, oppidum hoc sensit, qui pontem ligneum, quo vtraq; Ode- ræ ripa coniungitur, acruos, struesque lignorum ante ipsam ciuitatem igni perdidit, abductisque secum peco- ribus agrum vicinam vastauit. Quem quidem, dum manu armata ciues prosequuntur, hostiles copias fundunt ac dissipant. Duxq; ipse iustas peracti sceleris poenas luit. Sed vt ad recitiōra veniamus, non tam incredibile quàm mi- serabile dictu est, quãtas bello hoc funestissimo ciuitas hæc pertulerit calamitates. Postquam enim Tillius Ligisti- carū copiarū Dux arma per totum illum septemtrionalē tractum atque ipsum mare Balticum longè lateq; protu- lisset, inter alia oppida Franckfordiā valido quoque presidio insedit, toto Electoratu Brandeburgico in prouinciã quasi redacto. Suecus tota ferè Pomerania in ditionē recepta 25. Martij, & sequentibus diebus 1631. Odera duplici ponte iuncta, ex improviso, occupatis prius ex itinere aliquot minorum gentium oppidis, exercitū Franckfordiæ admouet, & cōtinuis laboribus multa passim opera excitari curat. Obsessi suburbia iam ante incendio vastarant, quorum tamen ruinæ non paruas commoditates Suecis præbuerunt. Certè intra paucos dies Sueci castra sua ita munierunt, vt parum eis ex oppido noceri posset. Habebant Cæsariani loricas aliquot oppido præsentas, quibus tamen Sueci postquam impressionem ibi fieri mandat. Mirum est, quanta & celeritate & dexteritate Suecicus tormentis præcipuam impressionem ibi fieri mandat. Mirum est, quanta & celeritate & dexteritate Suecicus miles per valla & mœnia enixus sit: portaque Gubeniana effracta, commilitones intromiserit. Hinc tumultu & rerū perturbatione exorta, Cæsarianus miles fugam arripit, & per pontem ad alterum Oderæ latus se recipit, pro- mifcua eade vbiq; facta. Factum est hoc 3. Aprilis, ipso Palmarum festo. Quum hucusque Franckfordia in Sueco- rum fuisset potestate, Dux Fridlandiæ illatis iterum Brandeburgico Electorati armis, per duces suos quum alia oppida,

WITTENBURGA,
Saxonica Oppid. Vniuersali
litterarum studio celebre.

CIVITAS FRANCFORDIENSIS
In Marchionatu Brandenburgensi, sita ad Oderam flu.
optimorum studiorum Gymnasio, et Imperio mercatoru' celeberris.

Cum Francigeno

WISMARIA, natura loci populi frequentia,
et artificio in Ducatu Megapolensi, nobile Oppidum.

ROSTOCHIVM, Megapolensis Ducatus
vris nominis celebritate, et Academia praestans.

oppidum, tum Francofordiam quoque à praesidio desertam, nullo negotio in suam redigit ditionem. Quam-
cladem tam crebrae afferant mutationes, experientia docet, & prudens lector facile ipse iudicare potest.

VVISMARIA.

VISMARIA in Ducatu Megapolensi clari nominis ciuitas circa annum Christi CCCXL. ædifica-
ta perhibetur, quemadmodum his verbis Albertus Krantzius in VVandalia sua testatur. Gun-
celinus, patri cognominus, Zverinensem Comitatum tenet post patrem, quem ille ab Henrico
Leone promeruit, hic ergo filius cum Meckelnberg pro sui magnitudine oppidum cerneret im-
munitum, quod distensum in longum, nullis vallibus ac muris potuit firmari, vicino loco ad mare
contiguam urbem coepit moliri, quam VVismariam, incertum vnde ducto nomine appellauit.
Si Latini rem gessissent, si spicarer Cismariam vocitaram. Nunc cum Saxones fundamenta iecerint, in obscuro
manet, vnde sit nomen deductum, VVismariam tamen nomen esse VVandalicum, ex alijs meminimus. Potuit
ergo vir in gente nobilis ibi habitans, loco relinquere nomen, vt ex VVismaro VVismaria, quomodo ex Romu-
lo Roma diceretur, &c. Anno salutis 1262. tota incendio perijt, ac tum multo, quam ante, magnificentius ex-
tructa, lapideis ædibus condecoratur. Deplorandus in hac vrbe casus, Medææ tabellas superans, accidit. Faber
erat lignarius, qui per intervalla miserabili phrenesi vexaretur: correptus aliquando furore, vbi stabat in solito
labore securim prehendit, domum repetit, liberos duos per medium secuit: tertium cum simili furia esset con-
sumpturus, mater iam prægnas cum euulso misero, virum à tergo comprehendit. Ille vlnis foeminae excussis in
eam vertit istum, sternens vno impetu duos, ita cruentus prodit in publicum, laboris socios, quo reliquit loco ad-
it. Rogatus ab illis, quid ira cruentus videretur, horrore verbi coepit resipiscere, & in se reuersus, recordatur, quid
fecerit: domum ilico repetit, sparfos vidit paruulos, & in medio matrem crudeliter confectos. Territus suo factò,
cultrium proprio suo delixit in pectore. Quid hoc parricidio horrendius? Quid miserabilius potest excogitari? Ad
publicam huius ciuitatis fortunam quod attinet, fuit sanè ea hætenus satis æqua, & quodam modo scilicet: donec
superioribus annis, vna cum toto Ducatu Megapolitano à Fridlandiæ Duce occupata, belli calamitates sentire
coepit, ad annum vsque 1611. inlessa. Eo enim Rex Suediæ, toto ferò Ducatu Megapolitano recuperato, VVif-
mariam obsidione cinxit: & quamuis præsidarij, præfecto Grambio, aliquamdiu strenuè se defenderent,
deditione recepit. Inter alia magna vis naualis apparatus, ad instruendam classem vndique comportati, hic re-
perta. Rex urbem Duci Megapolitano Adolpho-Friderico vltro restituit.

ROSTOCHIVM.

ROSTOCHIVM vrbs maritima Saxoniam attingens, *λαχρβω' ογγορ* Ptolemæo, Duci Mecklburgensi subdi-
tur, populis ac diuitijs opulentissima. primum arx fuit rusticorum castris septa, circa annum salutis M.
C. LXX. comuniri coepit, & vallo cingi, atque in oppidi formam consurgere. Frequentibus seditionum
motibus, incendio, alijsque calamitatibus adeò deuastatum frequenter fuit, vt sub eo sydere fundatum
Krantzcius dicat, quod vix vnam Saturni reuolutionem, sine manifesta purgatione transeat. Vniuersitatem habet,
anno Domini 1419. Illustrium Principum Megapolitanorum Ioannis & Alberti, & Senatus (qui stipendia Pro-
fessoribus tribuit) & vicini populi liberalitate institutam. Hætenus oppidum hoc in Megapolitanorum Ducum
permanerat potestate, tam litteris quam mercatura florens: sed Fridlandiæ Duce per Balticas regiones arma
circumferente, subito ab eodem ad recipiendum mille peditum præsidium adactum fuit. Non multis annis post-
quam Suecus Daniæ regi in mouendo contra Cæsarianos bello quasi successisset: idem tam alios quam Rost-
ochienses litteris monuit, vt præsidio sese exonerarent, commerciorum suis in regionibus interdictionem comi-
natus. Non lauit hoc Cæsarianos: eoque præsidium augere constituerunt, quod & illis ex sententia cessit, mille
equitibus in oppidum intronissis, qui ciues mox exarmarunt, ac sub obedientia continuerunt. Magnæ hinc ex-
cursionis factæ, Saecorum regi multum negotij accessuerunt: sed reliquis ciuitatibus plerisque in Megapolita-
norum Ducum potestatem reuersis, Rostochium à Ioanne Alberto Duce & Achatio Dodo iam ante prælium
Lipiacum obsideri coeptum, eo ex Suecorum sententia finito, vehementius oppugnari coepit. Sed præfectum
præsidij nihil magis teruit quam de clade Tilliana nuncius. Quare omnis auxilij spe destitutus, tolerabilibus
conditionibus oppidum dedit, cum præsidio, quod erat 1100. peditum, & duæ equitum turmae, ad destinatum
locum deductus.

D R E S D A

MISNIA regio Superiori Saxoniz insita, inter Salam & Albim posita est, & à Melsa lacu, ad quem olim fortasse eius incolæ habitauerunt, aut à Misna vrbe, nomen accepit, cui opinio- ni Gregorius Rithimerus in sua orbis descriptione libentius accedit. Inter alias vrbes D R E S A M habet, aspectu, situque, amoenissimam, quæ firmissimo murorum circuitu, fossis, propugnaculis ad hostium propellendos insultus probè munita, tum etiam publi- corum ædificiorum, aliarumque priuatarum ædium singulari nitore, cum præcipuis Misniz vrbibus decertat. Eam Albis inclytas Saxoniz fluius, Rheno conferendus, allabitur, cuius margines pons, stupenda, ob longitudinem, serie, ex saxo durissimo fornicatus, cõiungit, habens in citeriore latere Dresam antiquam, frequenti habitatione celebrem. Quod ad loci aerisque salubritatem attinet, eam quidem exuperans soli fertilitas, grataque cœli clementia, tantam suppeditat, vt illustrissimi Saxoniz Du- ces, Principes, Electores ad hanc potissimum vrbem commigrarint, multisque alijs florentissimis ditionis suæ ciuitatibus relictis, in hac perpetuam vitæ sedem, & domicilium fixerint. Qua occasione, arx omnium sanè iudicio, qui eam viderunt, magnifica, Dresam exornat, quadrato & secto ad regulam saxo, ingenti, sumptu constructa, & opportunis ad defensionem muris machinisque mirè exulta, atque conspicua. Est & hic Ar- mamentarium Illustrissimi Saxoniz Ducis, omni armorum ac machinarum genere, globorum itè, ac pul- ueris maxima copia instructissimum. In quo thoraces ferrei, & permulta cataphractorum corpora, cætera- que bello necessaria, singulari diligentia ac cura asseruantur, quibus bene plenus amplissimusq; exercitus cõ- tra quo scunq; motus, subito armari, ac instrui potest. Quod si hoc loci, Scorpiones, Falcones, Mortarios, Ruptores, aliaque stupendæ magnitudinis, ac ponderis tormenta muralia, eorumque nitorem ac formas e- nodare voluero, vereor, ne veritatis me limites egressum existiment, qui tantum, tamque magnificum re- rum bellicarum apparatus nunquam viderunt. Illud interim constanter affirmo, non vllum in vniuersa Germania armamentarium reperiri quod huic Dresensi non deferat palmam. Territorium huic vrbi vici- num, ob lætam agrorum fertilitatem, quo cunq; oculos verteris, amoenissimi horti, arboribus, herbisque generosis culti, exornant, in quibus parietes reticulati, variorum fructuum vbertate, magna cum voluptate spectantium, latissimas conlatæque areas cingunt.

L I P S I A

LIPIENSIS ciuitas, asserente Munstero, in Ostia, vulgò Ostland, aut, vt alij volunt, in Misnia posita, (est enim hoc posterius vocabulum laxius priori, & vtraque terra vni parit domino) non est vrbs admodum ampla, sed tamen talis, quæ sua angustia etiam, amplas Germaniz, maximè Principum exuperat ciuitates. Abundant ibi mercatores: qui varia & continua exercent commercia, idque ter per annum in ipsa ciuitate, sicut quidam de nundis eius loci, hunc in modum scripsit: Mercibus augetur ter Lipsia magna quotannis. Est ornata magnificis ædibus, quæ in vniuersum lapidex sunt, intus tabulate & foris miro artificio ac maiestate depictæ, atque ob æqualitatem structurarum & pulchrum ordinem, miram inter se habentes concordiz rati- onem. Habet senatum, qui non ex opificum indocta turba, sed ex doctis collectus est viris, è quorum auto- ritate & iudicio, Misnensium, Duringorum, & inferioris Saxoniz ius pendet. Nam mittunt hi ad eos dubias quasque extricandas causas, pussum est hoc oppidum anno Christi M. D. XLVII. grauem iacturam, quando sexta die Ianuarij coeptum fuit oppugnari per Ioannem Ducem Saxoniz, Principem Electorem. Tunc enim exusta fuerunt suburbia, bombardarum ictibus deiecta mœnia, turres concussæ, domorum tecta dissoluta, castrum ciuitatis multum deformatum, obsidio in magno frigore continuata ad XX. dies, & tunc hostis re infecta coactus fuit discedere. De hac ciuitate sic lobsthenius.

Lipsia, Ostlandiz quondam Metropolis, nunc Misniz adseribitur, vrbs aquis irrigua, ex eiusdem nominis pago, in vrbe, summæ dignitatis excreuit. Quam Henricus II. à Dietmaro IV. Mersburgensi episcopo, an- no Salutis M. XX. libere donauit. Cuius pomeria murorum ambitu Otto Margrauius Conradi II. filius exrendit. Succedente verò tempore, à Friderico Leiusdemque nominis secundo AA. Anno Salutis, M. CCXV. & Theodorico, Misniz Margraui, sociali bello diuturna obsidione cinctæ, expugnata, militum li- bidini & direptioni data, murorum propugnaculis spoliatur, eò, quòd Ottonis IV. Imperij tum dignitate pri- uati, & Alberti à Kirchbergio Archiepiscopi Magdeburgensis, Thuringiz Landgrauij tutelæ & protectio- ni Lipsia se conaretur committere. Deinde, vt est varia horum temporum, & mundi vicissitudo, sic huic vr- bi læta fortuna arsit, vt inter Misniz oppida, florentissimum dirissimumque habeatur. Quod superbissima ædificia, & peraugusta ciuica domus, nitore & magnificentia sua, satis manifestè declarat. Ter annuatim nundinis frequentatur. Musarum etiam inclyta sedes existit. Hæc VV. olfgangus lobsthenius, de vrbium, ar- cinumque origine. Vniuersitate, quæ ex Prageni anno Salutis M. CCCC. VIII. initium sumpsit, Lipsia cla- ret. Quia enim Germani nouam Hussitarum doctrinam, quæ Pragæ in Bohemia oriebat, repudiabant, v- no die supra duo millia discipulorum magistros secuti, apud Lipsiam Misniz vrbem, trium dierum itinere à Praga distantem, vniuersale studium erexere. Cuius initium atque progressum Aeneas Sylius, post Pius eius nominis II. prolutius tractat. cap. 35. lib. historiz Bohemicæ. Hanc vniuersitatem Erasmus in Epistola ad Georgium Saxoniz Ducem, inquit eius auspicijs, ac munificentia, solennibus studijs & politioris litteraturæ ac linguarum accessione florere. Eam Petrus Mosellanus Græcarum litterarum professione illustrauit. Scri- bit AENEAS

D R E S D E N.

DRESA FLORENTIS
SIMVM MISNIAE OPP.
ILLVST. SAXONIAE
DVCVVM SEDES

Alte Dresden.

Die Elbe.

Cam. Privilegio.

L E I P S I A B Z I G K

LIPSIA LITTE-
RVM STVDIIS ET
MERCATVRA CELE-
BRE MISNIAE OPPIDVM.

bit Aeneas Syluius: Cum Leonardus quidam eques, & nobilis, cognatum suum qui Lipsiæ bonis litteris operam dabat, salutaturus aduenisset quæsissetque uti valeret, & quem in bonis literis progressum fecisset, vnus e commilitonibus respondit: optime quidem se amicus tuus gerit, quia inter mille & quingentos, hic vnus bibendi palman obtinet.

Sed profectò, non vniuersitas modò, sed & tota ciuitas Lipsia bello illo toti Germaniæ finis, quod adhuc, nimirum anno 1633. genitur, miserè desolata fuit. Tillius enim Casariani & Ligistii exercitus dux, Merseburgo, Naumburgo, alisque Saxoniz minorum gentium occupatis oppidis, exercitum Lipsiæ admouit; vbi ciues quidem, cum euocatis, initio, reiectis Tillij postularis, extrema potius se passuros quam propositas à Tillio conditiones inuituros, protestati, tria suburbia ipsi incenderunt, & ad defensionem sese præpararunt. Tillius 4. Septembris 1631. circa meridiem dispositis tormentis: urbem vehementissimè quaterere cœpit, tamque frequentes pyrios globos iecit, ut tam ciues quam præsidarij, extrema veriti, deditionem pacti sint; sic vt 6. Septembris præsidarij, suis impedimentis, egressi, Tillianis urbem reliquerint. Elector Saxoniz, nihil tale hæcenus sibi pollicitus, ad Succiæ regem, qui VVitebergæ tum erat, profectus, opem auxiliumque petiit: quod ille quidem nõ grauatè & promissit & præstitit. De Sueci aduentu certior factus Tillius, vniuersum exercitum in aciem disposuit, non operiti modo, sed & propulsare omnem vim magno animo confusus. Commissi prælij is fuit exitus, vt multis vtrinque cæsis, victoria penes Suecum manserit; & Lipsia 12. Septembris in Electoris Saxoniz redierit potestatem, vt & reliquæ à Tillianis in Saxoniz occupatæ ciuitates. In Tillij locum, qui accepto in prælio vulnere, non multo post decesserat, suffectus Megalopolitanus & Fridlandiz & c. Dux, sequenti anno 1632. impetum rursus in Saxoniam fecit, admotoque ad Lipsiam exercitu, 26. Octobris, ciuibus multa 50000. Imperialium in dicta, urbem iterum suam in potestatem redegit, vt & Merseburgum, Naumburgum, & multa minorum gentium oppida. Hinc Succiæ regi iterum data occasio exercitum in Saxoniam ducendi, vbi recuperatis à Sueco minoribus oppidis, ad pagum Lucensem cruentum rursus fuit commissum prælium, in quo victoria quidem Suecis remansit, sed non sine multo suorum sanguine, & cum ipsius quoque Regis cæde: tumque Lipsia in Electoris redijt potestatem. Sed necdum calamitatum Lipsiæ finis. Anno enim 1633. Holckius, Eques Danus, & Ducis Fridlandiz Campi Marscallus, Lipsiam iterum ad deditionem coegit & à ciuibus magnam argenti summam extorsit.

P R A G A.

PRAGA, Regni Bohemix metropolis, vrbs amplissima, Præfulum, Principum, & Regum inelyta sedes, Imperatoris Caroli IV. patria, ad ripam Muldauix fluminis, in namcenissima & patentissima valle, inter colles & vineta, cœlo saluberrimo sita, in tres diuisa partes, seu ciuitates, nempe, Pragam veterem, Nouam, & Paruam, quæ singulæ suam peculiarem habent iurisdictionem, suumque proprium Senatum, Praga vetus dextrum latus Muldauix occupat, in ipsa vallis planitie, vniuersa magnificis adornata operibus, inter quæ celebriora habentur, Prætorium, seu Senatoria domus, cum turri: Læta curia, cum templo Deiparæ Virginis: Academia Imperatoris Caroli IV. cum alijs nonnullis collegijs: Emporium Pannicidarum & pellionum: Curia vetus, vulgo Rychta: dux domus, quondam Regiæ, in quarum vna iam caditur moneta: Xenodochium apud pontem. Taceo multa templa, suos habentia parochos: Scholas, quæ in huius libri typo, suis insignita nominibus, sese lectori diligenti, ob oculos statuant. In turri Prætoriana, est insigne horologium, cui par vix in toto orbe terrarum reperiri, multi, & quidem præstantes artifices putant, quantum ad artis excellentiam attinet: nam, si externa spectetur forma, elegantiora multa alia inueniri non negant, Continet autem hoc horologium reuolutionem totius anni, cum recto cursu Solis ac Lunæ, numeroque certo mensium atque dierum, & assignatione calendarij, seu festorum integri anni, habens item ortum & occasum, meridiemque, altitudinem solis & lunæ, solstitia, æquationes, quantitates dierum ac noctium, inæquales, oppositiones, & quadras Lunæ, cum cœlesti cursu congruentes, iuxta motum non solum naturalem, sed violentum quoque, similiter ortum atque occasum 12. signorum Zodiaci, numerum item horarum triplicium, videlicet, integri & dimidij, atque horarum inæqualium, seu planetariarum omni tempore concordantium, quas horas ostendit vna & eadem manus, seu index, qui mobilis existens, cum ipso sole de vno signo Zodiaci in aliud per vnum gradum singulis totius anni diebus transit, Infra sphaeram horologij forissecus est alia grandis, sphaera, cui inscriptum est diarium, seu calendarium, vbi Angelus à laterè collocatus, quotidie præsentem diem, virgula longa demonstrat. Parte ea, quæ magis vergit ad flumen inflexum, versus Septentrionem, Iudæi suas fixerunt sedes, quæ magnitudine iustum oppidum æquare possunt. Nouam Pragam à veteri distinguit fossa quædam, olim quidem profunda, & vtrinque munita muro, sed, quæ iam labefactis menibus, magna ex parte complanata, in areas & hortos cessit. Hæc quoque ciuitas ampla est, & vltra aliquot nobiles colles protenditur, quorum vnum S. Caroli, alterum S. Catharinæ, illum monachorum, hunc monialium sedem, tertium S. Apollinaris, quartum monasterium Slauorū, quintum Vissegradum appellant, in quo ruina veteris arcis hodie conspiciuntur. Habet quoque insignem curiam, & sacras ædes multas, vt in hac vrbs effigie, huic libro inserta, conspici potest. Parua Praga, sinistrum Muldauix latus tenet. Est autem à veteri Praga in minore pons amplissimus, supra Muldauiam quadrato saxo constructus, in sedecim magnos arcus, seu fornice porrectus, habens in aditu & in exitu duas insignes turres peruias, quo ponte in tota Europa vix est celebrior alter, si robur spectes. Longitudo huius est 872. cubitorum Pragensium, latitudo, quantum quatuor cursus, iuxta se collocati, occupare possunt. Minori Praga ab vna parte coniungitur oppidulum Augedra: ab altera collis, in quo præter oppidum Hardezan, sita est arx S. Venceslai, hodie Regum domicilium, palatio magnificentissimo, & templo S. Viti augustissimo maximè conspicua: Palatium est amplissimum in longitudine 212. in latitudine 30. pedes continens: Supernè miro artificio est cameratum, nulla interm columnari basi, seu fulcro sustentatum. Infernè pavementum tam firmum habet, vt aliquot centuriæ equitum in eo consistere, & hastis concurrere possint, quale ceramen, seu torneamen, eo in loco exercebatur anno 1549. præsentè Mauritio, Saxonix electore. E sublimi pendent quatuor candelabra, ex aurichalco fabrefacta, magnitudine & opere illustra, Senatus Norimbergensis ad Cæsarem Ferdinandum honorarium munus. In templi adyto, hæc habetur inscriptio. Anno Iesu Christi sal. 923. S. Venceslaus martyr, & Dux patriæ, post martyrium auix suæ Ludmillæ, primum hic B. Vito martyri templum ædificauit: quod S. V. Volfgangus Episcopus Ratisponensis consecrauit, & anno 968. Boleslaus Pius Episcopi sedem fecit, cuius secundus Episcopus S. Adelbertus anno 996. apud Prutenos martyrio coronatus, & ex Gnesia ciuitate huc translatus, peculiare sacellum adeptus est. Atque Spitigneus II. Dux, anno 1060. post S. Procopij obitum annis septem, è templo S. Viti, ac item S. Adelberti vnum, idque Augustum construxit, sed cum hæc omnia, Anno 1142. hostili arcis direptione corruiissent, Rex Ioannes primus, anno 1144. chori huius fundamenta iecit, atque in metropolitanam Ecclesiam erexit. Filius autem Carolus 4. Rom. Imperator, etiam S. Sigismundi Regis & martyris, multorumque Sanctorū reliquijs, anno 1366. ditauit, & muneribus auxit. Quibus Rex Venceslaus, eiusdem Caroli filius, anno 1392. posteriorem templi huius partem adiecit, deinde casu publico, anno 1541. exusta, Ferdinandus I. Romanorum, Hungarix, & Bohemix Rex anno 1555. eadem hæc & instaurauit, & ornauit. Hactenus inscriptio. In hoc templo videre est busta regia, in quibus iacent, Imperator Carolus 4. eiusque coniuges, Blanca, Anna vna, & altera Elizabeth, & filius Venceslaus, Rom. ac Bohemix Rex, nec non Ladislaus, & Georgius, Bohemix Reges: Regina Anna, inuictissimi Cæsaris Ferdinandi coniunx. Denique Maximilianus 11. Anno salutis 1557. eò Ratispona translatus. Et hæc conditoria sunt contigua. In alijs autem sacellis & diuersis locis, eiusdem templi, extant varia monumenta Episcoporum, Principum, & Regum, & in his quoque Ortogari Regis, qui cum Imperatore Rodolpho prælio decertans, victus & trucidatus est. Animosus sane Rex, qui maluit cadere, quam cedere illi, quem antea habuit ministrum aulæ suæ præfectum. Adde tumulam Barbaræ coniugis Sigifmundi

P R A

PRAGA BOHEMIAE
METROPOLIS ACCV
RATISSIME EXPRESSA.

G A.

E G R A.

EGRA hinc a fluvio cui
 abinca, dicto, olim impero de
 mano. hinc vero Bohemica
 regio subici. Ptolemaeo ut
 nosse dicitur vocatur. *Spica*

Cum Privilegio

mundi Caesaris; iuxta quem visitur sacellum, memoratu dignum, ab Imperatore Carolo 4. magnificentissimè extructum, lapidibus viridibus, & puniceis, instar gemmarum relucens, & auro intertexto, ornatissimè variegatum, in quo sacello corpus S. Venceslai, Bohemiarum Ducis, & martyris tumularum quiescit. Sit tanta presertim Regum in hunc Sanctum tutelarem fuit observantia & religio, ut corona Regni, non alio loco, quam in sepulchro, & super capite huius sancti Martyris reposita servaretur. Atque hæc consuetudo ab aliquot seculorum serie, persisterit immota, usque ad turbulentiissima Zaisæ tempora, ubi cum propter civiles factiones, tumultus cumularetur, corona in arcem Karlesin, ut pote in tutiorem custodiam, translata est. Non longè à Cathedrali Pragensi templo, versus Orientem solem, situm est Monasterium Deo dicatarum Virginum, toto regno vetustissimum. Nam à Duce Vratislao, S. Venceslai patre erectum est, D. Georgio sacrum, in quo templo ipse Vratislaus, cum matre sua S. Ludmilla, & nepote Bohuslao Pio quiescit. Sacerdos huic cœnobio præfecta, pastorali baculo vitæ, & Principis defungitur honore, quin etiam ipsius præsentia requiritur, in coronanda Regina. Est & ab alia arcis huius templi parte, aliquantò remotus monasterium, vulgò Sitalhovv, alias mons Sion dictum, quod iuxta ipsa vrbis mœnia, in admodum arduo colle, Rerzin dicto, ædificatum, sepulchra Vladislai primi Bohemiarum Regis, qui ipsam condidit, celebre est & clarum. Nec silentio prætereundus est Regius hortus amœnissimus, iuxta fossam arcis altissimam situs, varijs et boribus, ac siliquis, non tantum domesticis, sed & peregrinis ex Italia, Hispania, & alijs longinquis regionibus, huc allatis, & plantatis instructissimus, opereque copiatissimo fragrantissimus. Hic vides mala Punica, Citria, Limonia & Aurantia, non infeliciter provenire, olera & herbas exurgere intra laminas ferreas, instar literarum formatas, & apto contextu orationem dominicam expimentes. In hoc orto alantur Leones, intra ligneos cancellos inclusi, nec non mirandum ex India animal, quod anteriore parte cervam, reliquo corpore camelum mentitur, ad eò ut clausi. D. Andreas Martholus gratia voce *Eximius* rectè appellari posse, testatur. In penitentiore huius viridarii secessu, habetur domus elegantissima faxea, ad refectorem, deambulationem, & omnem propectum concinnatissima, nam duos habet ambitus, inferiorem & superiorem. Inferior est porticus, columnis teretibus æquali interstitio circumquaque positis. Superior est subdialis, cuius extremitates sunt continua series lapidum, in quibus variæ imagines, ex veteribus historijs & Poetis artificiosissimè excisæ, iocundissimum præbent spectacula colunt. Ab hoc orto vnius stadij interstitio, exat vicarium Regium, muris longo circumseptum, sed non est confereendum ad novum illud, quod Serenissimus Archidux Ferdinandus quatuor à Pragensi Castro stadijs distans, condidit, & spaciolissimo muro circum ambitu cinxit, in cuius medietate magnificentissimum, colossimumque itar palatium, ad figuram stellæ fabricatum, vnde ei nomen datum. Pavimentum habet ex marmore tessellato, nitidissimum, & conclavia multa picturis elegantissimis ornata. Quin etiam illud, Pragensium ornamentis adnumerandum est, quod Collegium societatis Iesu habeant, institutum: Ferdinando Cesare A. qui pietatis, & eruditionis fructu, ex eiusdem societatis Collegio Viennensi, promanante, commotus etiam Pragensi instituit, & dotavit, cuius prima initia, & fundamenta iecit, D. Petrus Cantuus, Eximius societatis Iesu Theologus. Varias huius vrbis fortunæ conditiones & casus, quos temporis succello, sub Regibus Principibusque diuersis pertulit, brevitatis causa omitto. Eos Georgius Handfius à Lunulo, ex Pragensium Annalibus, ex quibus & hanc descriptionem excerpimus, admodum diligenter collegit. Sed quas nostro tempore vidit mutationes, & mirabiles sunt & miserabiles: quum à Friderico Palatino, ut & ferè totum regnum, occupata, paullo post in Ferdinandi II. Imperatoris, ditionem redacta, inde iterum à Saxoniz Electore recepta, & mox deleta, extremam panem fortunam subiit.

EGRANA.

EGRANA, inter alias Bohemiarum vrbes, neutiquam infima, ad initium sylvarum in veteri Nariscorum patria maxime fertili, & longe amœnissimo agro est, quondam Imperij civitatibus annumerabatur, deinde imperij deseruit ordinem, & Bohemiarum Regi obtemperat, non aliam ob causam, quam quod hypothecca est regno Bohemico facta. Sita est in amœnissima valle, ad collem, cuius declivi maior civitatis pars superædificata incedit. Est duplici muro fortissimo circumquaque, aliquibus etiam locis, præsertim à flumine non ambibus, triplici amplissima item fossa, ac muro conclusa, turribus verò plurimis, magnificè cincta & communita. Fluvium eiusdem nominis, ex monte Pinifero ortum, habet amplissimum ac navigabilem ad meridiam ferè, versus quam plagam arx etiam vrbis condita est, quæ suas quoque singulares muros, munitiones, fossas, ac turres habet. Est in vrbe magnificum templum S. Nicolai cum duabus altis, ac orienti soli obversis turribus, sunt & alia pari elegantia templa & monasteria. Insignem & magnum Senatuum constituunt veter. Rom. more viri centum, ex quibus XIX. de antiquissimis sunt viri familijs, patricio sanguine nati: Ex quibus solent eligi IV. Consules XIII. alij vocantur Iudices & Scabini, & hi ius dicunt, non ex scriptis legibus, sed ex receptis ac longo vsu comprobatis Reipub. Egranae consuetudinibus. Reliquos LXXVIII. senatores plebeios vocant. Ab huius senatus constitutionibus nemini liberum est ad superiorem magistratum prouocare. Habet quoque frumentarias ædes, omni frumentorum genere referentissimas: Armamentarium item, bellicorum instrumentorum apparatus instructissimum, molendina, Xenodochia, balnea publica, portas maiores tres, & totidem parvas, quæ Consulibus tantum publicorum negotiorum causa nocturno tempore patent: habet suburbia lata, iuxta portam acidii saporis fontem. Arces XII. pagos insignes plurimos, ac aliud oppidum Rerwitzium, tribus lapidibus ab vrbe ad Collesium montem ac fluvium situm, & propriam denique monetam, quæ in Egrana tantum ditione valet. Hæc Gasparus Bruschius. Est sanè Egra tota ornatisima, tota pulcherima. Intus pulchris ædificijs, citilli vrbanoque populo, magnificis & eximia virtute præstantibus viris illustris, foris vero amœnissimis hortis, secundissimis agris varijsque fructuum & pomorum generibus luxurians, & piscoso flumine gaudens.

P A R T H E N O P O L I S M A G D E B U R G V M.

MAGDEBURGVM, olim Parthenopolis, à Venere Parthenia, quæ ibi colebatur, sic dicta, Metropolis ac primaria est vrbs Saxonix, sita ad Albim fluuium. Veneris simulachrum in curru stantis, cum tribus Gratijs hic colebatur, vnde nomen natum est loco, vt Parthenopolis, id est puellarum vrbs, diceretur, quod & *Magdeburg*, vox Germanica sonat. A Ioanne Capnione viro vnde cunq; doctissimo, Dmo adum Pyrgum dictum: dicitur autem à Græca dictione. Dmoades enim puellas ancillares Græci ferūt, quas per Aphæresim, seu Endiã, prima littera sublata, Maid dicimus, & *πύργου* pyrgum Burgū, vt *πύργου* buxus. *Hæc ille.* Aeneas Syluius Magdeburgensē vocat, & Virginopolim metropolitica in signem urbē inter Saxones, opibus & autoritate memorabilē scribit. Ligurinus Virginis urbē dixit, *ἀπὸ τῆς παρθενίας, ἢ παρθένου, id est, à virgine, ἢ ἀπὸ τοῦ παρθενίου.* Virginum habitatione, *καὶ τῆς πόλεως* ciuitate, Ptolomeus *μνησθεὶς*, si littera non est falsa, lib. 2. hanc urbem Moeuium dixit. Hanc ciuitatē Otto primus condidit, ductu coniugis Edithæ reginæ, regis Ecltmundi Anglorum filiæ, quæ ibi & sepulta est, inquit Lupoldus cap. 13. Otto Magdeburgum auxit, & ibi requiescit, vt scribit Otto Frisingēsis li. 6. cap. 20. Hactenus *Franciscus Irenicus.* Hæc incluta vrbs, Imperatorum Pontificumq; honesta sedes, tres in partes diuiditur, estq; munita mœnibus, ac propugnaculis, turtibus quoq; ac fossis excellit. Sunt in ea magnificæ domus, perpolitæ plateæ, ampla & ornatissima templa. Imprimis verò nobile illud D. Mauritij fanum, ex quadrato lapide structuræ magnificentia conspicuū, Ottonum Cæsarum insigne opus. Magistratus ius ciuile Romanorum Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Caroli Magni auctoritate firmatū tradunt, eoq; in decisione caularum vicinæ gentes recurrunt, magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur. Est in hac ciuitate summo ingenio elaborata Rolādi imago, qui Caroli ex sorore nepos fuit, præstans fortitudine vir, & post ingentem hostium cædem in prælio, cum de Hispania victa exercitum in Galliam reduceret, à Vasconibus interijisse dicitur. Hic est Rolandus, qui (vti fama est) tempestate sua corporis robore & animi magnitudine longè alijs præstitit, cuius fortia facta per vniuersum orbē celebrantur. Carolus Magnus celebrē hic Episcopatum instuit. Confecto enim Longobardorū bello, potentissimo Rege capto, nullam moram interponēdam putauit, quin in Galliam confestim rediret. Saxonicum quippe intermissum bellū eū domum reuocabat. Saxonum gens longè maxima erat, ac etiam bellicosissima penè Germanorum omnium. Hi falsos colentes Deos, cum neq; diuini, neq; humani iuris quicquā pensi haberent, nihil æquè ac religionē Christianam, hominesq; ei deditos, oderant. Proximi erant Francis, cum quibus continenter bella gerebant. Hæc palma, cum quasi diuino munere, Carolo Magno reseruata videretur, sic renouatū est cum Saxonibus bellum, quo nec maius vllum, nec grauius diuturniusq; à Carolo gestum fertur. Tres enim & triginta annos cum ferocissimis gentibus certatum constat. Tandem penitus Saxones victi, se, suaq; omnia potestati Caroli permisere. Victis impostæ leges, vt patrijs cæremonijs, falsisq; dijs posthabitis, Christianā fidem profiterētur, magnum numerum obsidū darent, modicis terminis septi. Et ita tota reformata Saxonia, decē Episcopatus in ea instituit, quorum omniū celeberrimus fuit Magdeburgēsis, cuius sedes ex primitiua fundatione in Styde fuit, tū ad Valersleue, tertio in Vrese

translata.

MAGDEBURGVM

MAGDEBURGVM
A VENERE
QVÆ HIC QVONDAM
COLEBATVR PARTHE-
NOPOLIS DICTA,
Metropolitica Saxonie vrhs,
opibus et authoritate memora-
bilis, peraugus to murorum
ambitu, & Albis
fluij vicinitate
illus tris.

Carm. Prinsipis

translata. Tandem per Ottonem primum, Anno salutis tricesimo supra nongentesimum ad Magedburgum muta-
ta, eiusque auspicio in primatum Germaniæ sublimata (Hæc ex magno Chronicorum codice anonymo.) Quan-
quam tamen Saltzburgeris, ceterisque Archiepiscopi Electores, primam hanc dignitatem Antistiti Magedburgensi
non tribuant, vt Krantzius in Metropoli tradit. Fuit primum in **Magdenburgh** munitissimum arcis receptaculum,
circumpositis casualibus pascuatorum, in morem vici, aut oppidi non clausi. Arci præerat nobilitas Burggrauorum,
qui origine Saxones, an Wandali fuerint, incompertum est. Hoc constat, post Ottonem, iussu Imperatorum, erecti
ibi Burggrauatum, numerarumque, inter quatuor Burggrauatus Imperij. Huius vrbs Antistes seu Archiepiscopus
omnium Episcoporum Germaniæ primas est. Hic in honorem S. Mauritij, ex quadrato lapide, diues templum, O-
thonum nobile opus, & in eo S. Florentij corpus. Credunt quoque vnam esse sex hydrijs ibi esse, in quibus vinum ex
aqua factum à D. Salustiore, Euangelistarum tradit historia, hanc plebi ostendunt. materia marmorea est, ac pel-
lucida, vini capax, quantum equus ferre possit. Alteram, ac minorem, apud Hildesenses affirmant. Tertiam, Colo-
niæ Agrippinæ ex candido marmore, in peraugusto D. Ursula phano, aliquoties vidi. Vexillum quoque S.
Mauritij Magedburgi quotannis ostenditur. Magistratus vrbsius ciuile Romanorum abbreviatum, & Saxonica
lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Magni Caroli auctoritate firmatum, tradunt, eoque in de-
cisione causarum circumvicinæ gentes recurrunt. Magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur. Sed
cheo! Multas quidem calamitates, multas clades, multas strages nostrum vidit æuum; sed nullam Magedburgensi
luctuosiores. Quum enim anno 1631. à Tillio tum supremo Cæsariani exercitus dace obsessæ esset, dici sane vix po-
test, quanto animi ardore ciues, Protestantium ad vnum fere addicti religioni, se contra vim defenderint; quantaque
industria ijs in locis quibus necessarium videbatur, valida propugnacula excitarent: exhortantibus eos & ipso Ad-
ministratore Principe Brandeburgico, & Falckenbergio Suecorum Regis Legato. Tillius quidem multis vitro ci-
troque scriptis litteris Senatui ac ciues instantissime vrsit, vt Cæsaris militem recipere eiusque imperio se subdere
non grauentur: verum illi multis alijs, tum in primis hoc sese excusabant, quod absque Saxonix Electoris consilio
hac in re nihil præcipitandum sibi existimarent. Assensit tum Tillius: ac Legatis tutum iter sua ex parte pollicetur:
interim verò & tormentis vrbs vehementissime verberari, & ad oppugnationem necessaria comparari iubet.
Quia vero tam multis adeoque fere innumereis ictibus nihil proficiebatur: Tillius 9. Maij anni 1631. tormentorum
magistros cessare iubet: mox conuocatis belli consiliarijs de oppugnatione consultat, ac legionum ducibus suam
cuique stationem seu partem inuadendam assignat. Oppugnatio verò tam teete ccepta est, vt qui in excubijs
erant oppidani nihil senserint antequam hostis iam in moenibus esset. Verum quidem est, tum tam milites quam
ciues ad repellendam vim promptos accurrens: sed nimis sero. Jam enim hostis, superato vallo, in ipsa vrbe grassa-
batur: & occiso Falckenbergio, ipsoque Administratore vulnerato & capto, promiscua vbique cædes edebatur:
que tanta fuit, vt maiorem vix vlla capta vrbs viderit. Sed omnium miserum fuit in ipso militum furore ex-
ortum incendium, quod totam vrbs corripuit, & omnia ferè tam publica quam priuata ædificia in fauillas &
cineres redegit; ac innumeros vtriusque sexus & omnis ætatis homines in cellis & cauernis subterraneis latitantes
suffocauit & extinxit. Captiui in castra ducti quo quisque poterat lytro redimere se coacti sunt. Cæcorum
cadauera in Albim abiecta aquam cruentam reddiderunt: atque ex eo tempore Magedburgum non
verbis, sed lapidum acerui faciem habuit, immò vrbs cadauer fuit. Tillius nihilomi-
nus ruderibus bonum milijum numerum imposuit: quos non multo post
Suecis obsidionem minantibus, Pappenhemius eduxit, &
vrbs ruinas Suecis reliquit.

NVRNBERGA.

NVRNBERGA, vrbs tota Germania & Europa celeberrima, Emporium Germaniæ amplissimum, magnificisque operibus publicis & priuatis ornata. Arcem habet Regiam in colle vrbi imminenti sitam vetustissimâ, ex qua in urbem & extra patet prospectus, à qua ciuitati nomen inditum putatur. Vetusti codices eam arcem Castrum Noricum appellant, quod vrbs huc vsque pro custodia habuit. Pius II. in Europæ descriptione, dubium esse inquit, Norimberga Franconiæ an Baiariæ cedat. Norinberga summx nobilitatis Resp. non quæ veterum imaginibus constet, quæve maiorum

opinionem tantum nitatur, aut sanguine propagetur, cui nihil, vel parum cum virtute commune est: verum quæ propria virtute paratur, & ex proprijs egregijs facinoribus constat. Quæ enim genus, & prauos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra volo. Viget illis Respubl. nulli Germaniæ vniuersæ, conferenda, cuius laudi accedit, quod hæc non sutoribus, quibus vltra crepidam non licet, consista sit, verum viris partim, quibus rerum cognitionem experientia, ac longa peregrinatio peperit, partim, qui sese nobilioribus doctrinis, rotos destinauerunt, & quia primis cunabulis, aut tenerioribus annis, multorum hominum mores viderunt, & vrbes. Illic itaque Senatores administrandæ, conservandæ, propagandæ Respubl. causa nati, hoc vnum agunt negotium, hoc vnum curant, vt egregiæ Respubl. consulant, nullis alijs occupati negotijs. Ambiguum esse arbitror, an vrbs Senatus, an Senatus vrbi præponatur. vna illic omnium mens, vnus animus, vna denique *respublica*. Vidimus ante multos annos, nullas partes aut similitates, inter ciues ac Senatores obortas: Senatus plebi congruit, plebs præ maribus conuenit: & demum res illa non aliam habet rationem, nisi quòd vno alteri aufcultante, beatissimam & locupletissimam, ex ciuitate ignobili, erexerunt urbem, tantis opificibus præditam, vt quod multis alijs priuatis vrbibus proprium, cui libet vni soli concessum est, tantum huic vrbi diuinitus relatum, ac veluti in vnum fascem, complicarum esse videamus. Si verò, quicquid hominum manibus elaboratum, & quod natura homini concessit, inuestigare in animo tibi est, huc concede, patebunt tibi ædificia, non tantum in foro, verum in modestissimis vicis, ac triuijs vrbis, omnium vrbium Germaniæ honestissima, plus tamen in recessu, quam fronte pollicentia. Nec diuinus illic cultus delitescit, tot delubra, tanta sacerdotum corona, tantas etiam delicias prætum, Hallerense dictum, præ se ferr, tot consitum lilij, tot coruscans fontibus, cœlestis loci speciem, de se præbet: illic ita ac diffusam planiciem, natura effinxit, graminiibus & fluminibus, speciosissimis, irriguam. Siphunculi horrent plures, à quibus clara aquarum multitudo scaturit, quæ à cauato lapide rursus, grato marmure resonante, suscipitur. Post altissima moenia, & propugnacula profunda, ac lata fossa cingitur: turres quinque & sexaginta, supra trecentas, intra ipsa moenia habet: plateis exornatur viginti octo, vltra quingentas: Fora decem sunt, quæ nondum propemodum quotidianis frequentantur. Est præterea tanta mercatorum stipatio, tantus negotiatorum numerus, quibus India, ac vltima Thule cognita est: tanta etiam opinio rerum familiarium deijs obtinuit, vt, si sapientem virum, siue diuitijs præditum definire voluerimus, de Norinbergenium ordine profectum esse, iudicemus. Horum amplitudinis argumentum, natura loci expressit, qui vrbi huic sedem perfectionis, hoc est, medium, ac vmbilicum totius Germaniæ tribuit. Non est in tota vrbe, quod contemnas. Ne tamen ab huius vrbis origine recedamus, cætera, quæ requiruntur, annectemus. Vrbs illa, dum Vngari Germaniam inuaserunt, à vicinis condita dicitur, vt Germani, eo loco tuto, ad transuehendas res, vterentur. Alij, dum millesimus supra centesimum, quadragesimus annus agebatur, Ecclesiam ab Henrico Bauariæ duce constructam, Norinbergæ, in honore S. Egidij, cum ciuitatis erectione, tradunt, ac opus ciuitatis, anno ab illo decimo fuisse completum. Tunc autem vnica tantum arx, muris circumdata, superfuit. Cunradus Cæsar, sui nominis secundus, anno salutis 911. ad imperium hanc ciuitatem detulisse, fertur. Henricus autem tertius, ipsam graui obsidione angustatâ, accepit, ab incarnationis, sæculo millesimo, ac vigesimo sexto: filius huius Cunradi, dum contra partem mouerat, Norenbergam penè deleuit. Henricus etiam filius Friderici secundi, nuptias illic celebrauit, qua tempestate, sex ac quinquaginti viri, tres ac viginti mulieres, aqua absorpti sunt. Sedatio tantum vna inter ciues oborta legitur, Caroli quarti Imperatoris. Et tunc in manus patritiorum, omnia ciuitatis iura, peruenerunt. Hæc ferè omnia, lib. 3. Excerptos, Germaniæ Friderici Irenici, excerptissimus, plura in Norinbergenium chronicis & Pij secundi Europa, studiosus lector inueniet. Interluit urbem amni Pegnicus, cum multis pontibus lapideis duas vrbes coniungentibus. Est autem in agro sterili & arenoso condita, atque ob eam rem industrio gaudet populo. Omnes enim plebei homines sunt opifices ingeniosissimi, aut plerumque negotiatores prudentissimi, repperiores & magistri subtilium operum, quæ hominibus non parum conducunt. Et licet hæc ciuitas non sit peruetusta, cum nulla in ea antiquitatis inueniantur vestigia, nec à veteribus mentio de ea fiat, tamen castrum eius est antiquum. Hæc Munsterus. Vide etiam Chronica Argëtorantia, Celtem Poeram, qui Nurnbergam eleganter descripsit, & Aeneæ Syluij Europam. Bello quod hodieque flagrat, insignem mutationem vrbs hæc experta est, dum Cæsariano & Suecico exercitibus vndique circumfessâ, Sueciæ Regi & Protestantium partibus sese adiunxit: qui 21. Martij 1632. vrbem ingressus, sequenti die statim inde discessit.

V L M A.

V L M A insignis Sueciæ ciuitas, ad vltiorem Danubij ripam sita, vbi Hylerus & Blauus amnes Danubio miscentur, redditurque inde idem Danubius nauigabilis. Putatur autem ab vlmis seu vlmētis hoc nomen adepta, quòd scilicet, constructa sit in terra vlgine plena, & apta vlmētis. Olim Abbati Augiæ maioris parebat, ad quem Caroli Magni donatione peruenerat Anno salutis D. CCC. XIII. Sed ab ista iurisdictione circa tempora Friderici tertij libertatis amore, Vlmenses sese exemerunt. Magnificum est in hac vrbe templum, tanto sumptu ædificatū, vt eius impensæ nonies centena millia aureorum superas dicantur. Incolæ partim ex mercatura, partim ex opificijs viuunt. Panni genus faciunt, cuius tela

NVRNBERGA florentissimum Germaniae
 Imperium, Republicanam optima politia
 illustrem, et in Burgundiarum S. Imperij
 ordine, alteram dignitatis locum habet.

NVRNBERG.

Cem. Prualano

VLM.

VLM Imperialis in Suecia
 vrbs fortissimo aque et muro-
 rum ambitu, magnifico templo,
 et Danubij propinquitate illustris.

SALTZBERG.

**VRBIS SALISBER-
 GENSIS GENVINA
 DESCRIPTIO.**

LIN.

LINDOLA, oppidum Imperij insignitum, valdeque aquae
 Aromi lacus circumspatum.

linea est, intextum bombycinum, seu gossypinum, Barchat illud vocantes: faciunt & totum lineum; quod Golsch appellant. Compertum est apud Vlmenses, vtriusque generis pannos parari quotannis centum milia, qui ad remotissimas nationes transfusuntur, & maximè bis in anno ad Emporium Francfordense. Hæc ex Munstero delibauimus. Hodie, bello flagrante, ita munita est, vt nullum hostem facillè timeat.

SALTZBURGV M.

SALTZBURGV M. vetustissimum Norici oppidum, nunc cultissima Bavariz Metropolis, Iuuauia dicta, à iuuando, eò quòd sal luuet. Alij à Iuuano fluuio, Teut. *Me Salt*; vnde Otto lib. 1. cap. 3. Virgilium quendam vocat Episcopum Iuuauensem. Dicitur & Petreia: Prolem. Gamadurum nuncupatur. Hanc ciuitatem Iulius, vir-
dis Germanis, ac secundum aliquos, arce[m] ibi, Teut. *Hessenburg*; condidit. Attila hanc destruxit, verùm à Ru-
perto eorum Episcopo, Anno Domini octuagesimo supra quingentesimum instaurata est. Hic Episcopus, quem
Patriarcham nos vocamus, residet, & altare, cuius simile non videri credunt, cernitur. Æneas Iuuauientensem, &
Arnimensem dici, aut, Metropolitanam insignem inter Bavaros, opibus & auctoritate memorabilem urbem. Anto-
ninus pius in Itinerario, huius ciuitatis meminit, eam Iuuauiam dicèdo, alijs etiam hanc urbem Budaicum dictam
fuisse, asserunt à Prolem. Hæc Franciscus Irenicus, lib. 1. exegeseos Germaniz. Alij sic dictam asserunt Iuuauia, quod Germanos Iu-
lius Cæsar aggressurus, in faucibus montium arce[m] munitissimam extrul curauit, vt milites ex ea refugium, & satellites iuuamen ha-
berent: & inde Castrum iuuauense, Germanicè *Hessenburg*; appellatum est. Fluuus quoque cui adiacet, Iuuarius dictus, arci nomen
dedisse à quibusdam putatur, à quo & ciuitas Iuuauia dicta est. Prolemæo ex sententia Auentini Pædicum appellatur. Habet palan-
des, planiciem, colles, & montes. Paludes præbent pascua, montes aucupia, & venationes. Eam Attila Hunnorum Rex destruxit, & à
Roberto Saltzburgensi Episcopo restaurata est, Anno Domini D. LXXX. Franciscus Irenicus ex quinque Episcopatibus Bavariz,
Saltzburgensem primum vocat, cuiusque urbem Cathedralè: quam Æneas Syluius Metropolitanam urbem opibus & auctoritate
memorablem dicit.

LINDOIA.

LINDOIA, Insulare imperij oppidum aquis Acronij lacus circumfusum, de cuius origine, aut primis incolis, nihil exactè,
historiarum penuria, haberi potest. Coniectura tamen, ex Strabonis geographia colligitur, Romanos sub tempore Octa-
uiani Augusti, insulam hanc post deuictos Rhetos occupasse, præsidio & propugnaculo sibi & suis, contra Vindelicos (com-
manijse. Exerat enim adhuc fortissima, vetustissimaque, ac semidivita turris, ex quadrato silice à dextris, mox pedestri iei-
nere oppidum ingredienti, constructa, vulgò, murus gentiliùm (*Die Heyden maur*) dicta, quæ testatur, Tiberij Neronis, viriici sui
legati, & non barbarorum industria, opus illud edificatum. Subsequentibus tempestatibus quid rerum hie loci actum sit, iterum
planè nescitur, non ambigendum tamen, Traianum, Aurelianum, Constantinos duos, & reliquos Romanos imperatores, quibus
cum Rhetis & Alemanis ad Brigantium lacum, negotia haud inconuenientia fuere, insulam præfaram, tanquam inexpugnabile refugium,
non facillè vilo pacto deseruisse, donec inclinante imperio, Germanicæ nationes omnia regna vastare cœperant, etiam insulam hanc,
Romani nominis odio, in solitudinem versam, vix gaudijs & mergis incubandi nidum esse permisissent. Posteriori dein ævo, quum D.
Albertus, Caroli magni cognatus, & Palatii Comes, ob vndarum periculosas procellas, quibus in lacu amplo obrueretur, D. Virginii
Mariæ in eum portum, quocumque saluus adpulisset, ædem & monasterium extructurum se deuouisset, fortè fortuna accidit, vt ven-
to propitiore, in insulam hanc, quæ dicitur iam vicinis tantum, anserum pascua erat, nauis deijceretur, ibi proinus pius vir, aream purgans,
phanum promissum erigi curauit, simul ac cœnobium nobilibus virgineulis, de suo fundauit, portum quoque istum, à voto & euen-
tu deinceps, Lendoam, vel, vt antiqua instrumenta habent, Lendaugiam nouo nomine, quo nimirum etiamnum proprio idiomate
propinquioribus Rhæni accolis vocatur, adpellari fecit. Quam rem non multò post Imperator Ludouicus secundus Anno Domini
856. certis immunitatibus confirmauit, necnon & Comes à Borbach, dictum monasterium dotauit, vt incrementa non parua ac-
ceperit. Sed & ingruentibus ad D. Virginis templum hoc votiuis peregrinationibus de nouo tam locuples fieri, hominum deuotione
donis que cœperit, vt non modò Abbatissæ loci illius cum cæteris Romani imperij ecclesiasticis Prælatibus, principis obtinuerint digni-
tatem, verum etiam palatii sui præfatis (qui Hydopirgi olim residebant) modum præscribere coactæ, ob illorum prodigalitate[m]
sunt, ne videlicet hi, dum Lendoam proficiscerentur, ultra duodecim equites secum adducerent amplius. Defunctis simul Anno Do-
mini 1071. Lindoense & Bachaimense, abbatissæ, is referente H. Contracto, laeta nobilis & religiosa vidua, ab Imperatore Henrico
III. vni que domui restaurandæ, præfata est. Vestales dicti monasterij, nobilitatis ipsarum stemmat, aab vsque prouis ostentant, nec
Moniales, sed Canonice, nostro seculo, appellari gaudent, habitu non vtriusque monastico, nec celibatus voto obligantur. Horas
canonicas consuete in Ecclesia boris, decantant. Augustum est ipsius cœnobij templum atque magnificentum, cuius pile, seu testudinem
fulcientes columnæ, singule à singulis faxis integris coagulate sunt; nec pluribus lapidum iuncturis constant. Oppidum paulatim ex
villa, Cœnobij facilitate cretæ, excreuit, totius Podamicæ lacus nominatissimo portu, illustre. Id circa eam ætatem, qua duces Sœuicæ,
Romani imperij habenas moderabantur, in aduocatiæ & Mundibardium (sic tunc tutela, id est, Castvogrei, dicebatur) susceptum,
dexteritate & obedientia ciuium, multa vilia ac digna laude præiulia, etiam haud aliorum imperialium liberorum que municipi-
orum prærogatiuis minora, aut viliora, vnà cum superioris siue capitalis iudicij administratione, eundem monetæ facultate, nec non
tiliz viridis, in albo clypeo imaginibus Reipubl. suæ apud succedentium Romanorum Cæsares, ac Regum clementiam impetravit.
Hæc partim Achilles Gasparus apud Munsterum, partim Gasparus Braschius, de Germaniz Monasterijs. Cæterum oppidum hoc
nulla sui parte continentem tangit, nisi vbi lapideo ponte, qui ducentos nonaginta passus in longitudine habet, terræ annectitur.
Locus est admodum amœnus & salubris, ventis omnibus peruius, aquam fontanam & viam, agrum circumcirea fertile[m], nec non
omnia que ad victum pertinent, facillè comparata habens, adhuc ædificijs satis splendidis ornatus, nulli non negotiatorum generi
opportunos existens, natura firmus, aduersus inopinatas hostium incursiones tutus: in cuius Occidentaliori latere haud minor ambi-
tus, adhuc magna vinearum copia colitur: & spatium illud mœnibus & fossa duabusque tum portis tam publicijs pontibus à præfato
oppido discretum, Insule nomen ex antiquo, etiam apud vulgus, obtinet, in quo hodie piscatores solam, nauium que archiceclones
cum paucis aliquot textoribus habitant. Communem cum alijs Germaniz oppidis fortunam bello hoc, quod (heu!) etiamnum
darat, ne Lindoia quidem effugere potuit. Quum enim Constanzia à Gustaui Hornio obsideretur, peri-
clitanti viciatè magna inde auxilia summissa sunt; adeo vt illius consuetudo non minimam
partem huic oppido debeat.

DECEM ET TRIA LOCA CONFOEDERATORVM HELVETIAE.

TUGIVM

TUGIVM, vulgò **ZVG**, oppidum eiusdemque nominis regio, versus Septentrionem, Suviam vicinitate attingens, in pede pascui, & vitibus coacti montis, lacui piscoso adiacet, cui à civitate notè Lacus Tuginus, qui ad Meridiè versus Artense oppidū extenditur, vadè Myconio lacus Artensis dicitur, bellicosos viros producit, quos Glareanus ob singularem animi constantiam Camillos nominat, Agrum compascuum, vini, frumentique feracem habet. Eius cultores Tugini, Straboni verò lib. 7. Toygeni dicuntur, qui cum Tigrinis & Cimbris, inito fœdere, Romanis se oppotere. Plotarchus in vita Marij. & Eutropius lib. 5. Paruit Tugium aliquando nobilibus, postea in Austriacam potestatem pervenit, hi, bello Heluetico, perpetuò præfidia illic aluere, qui Scythios & Tigrinos infestabant. Itaque anno 1332. Mense Junio, Tigrini cum quatuor alijs pagis expeditionem aduersus Tugium susceperunt. Præfidarij, qui dissidebant munitionibus oppidi, ante aduentum Heluetiorum eo deserto, Bremogartum, & vicina loca Verbigeni pagi se contulerunt, ciues tamen, qui fidem Austrio servare vellent, obsidionem per dies 15 sustinuerunt, sed cum aliquoties summo contentione Heluetij oppidum oppugnassent, tandem deditionem fecerunt, & Heluetijs sacramentum dixerunt, hac conditione: Si intra præfixitum tempus Dux Austrius eos, exercitū adducto, obsidione liberaret, & Heluetico sacramento liberi, in eius obedientiam redire possent, & eaque de re legatos ad Ducem, auxilium petentes, miserunt. Erat tunc Dux Albertus in Monasterio pagi Verbigeni, quod Campum regionis vocant. Cum autem Tuginorum legati mandata sua exponerent, accidit fortè, ut Princeps in petiitio obambulans, ab aucupe quæreret, An accipitres cibum cepissent, ibi legationis princeps, Ah, inquit, clementissime Princeps, An non tuorum clientum potior tibi, quam aucupum ratio est præferri cum ita ab hoste virgemur, ut ni auxilium feras, deditionem facere cogamur? Cui Princeps: Agite, deditionem facite, breui omnia, quæ nobis ablata sunt, recuperabimus. Quare Tugini, cum viderent sibi nullam in Austrio spem esse, Heluetico fœderi se iunxerunt.

GLARONA

GLARONA, vulgò Glaris dicitur. Eius Regionis caput Glarona, altissimis cingitur montibus, Vranorum montana, ab occasu autem Suicorum montes attingit. A Septentrione olim clausa fuit muro extenso per transfuersum vallis à monte ad montem. Consideravit se reliquis Heluetijs anno Christi M. CCC. LIII. Vinunt incolæ laete, calce, baryo & carnibus, pisces lacus, apes & carnes ferinas, syluosi montes subministrant. Natus hic est Henricus Glareanus, Laureatus Poeta, & Mathematicus insignis.

BASILEA

BASILEA, vrbs inclita, omnium confœderatarum amplissima, ex Augustæ cineribus, instar Phœniæ, orta, veteramque Rheni complectens ripam, maiore Basilea in litore Gallico, minore verò in Germanico sita. Maior vallem occupat à Meridie versus Septentrionem, inter duos colles ad Rhenum desinens, extensam, fluminoque Byrsca irrigatam, minor verò fundum habet planum, liberrimo recreatur Basilea ære: solum fecundum, feracitatem multorum fontium, conuersus multorum amnium; Rheni, B. rse & W. rse. Pio II. institutore, celebrem habet Vniuersitatem. Amplissimis immunitatibus & præilegijs olim à Romanis Imperatoribus donata Basilea, Episcopatu etiam clara. Meminit eius Ammianus Marcellinus, qui Basileam nominat, & Gratianum propè hanc pugnaculum contra Germanos constraxisse, perhibet. Ac sunt, qui à Basilea Iuliani Imp. matre denominatam, existimant. Meminit etiam Phlegon libertus Adriani Cæsaris Basilicæ, An autem de nostra hac in Rauracis loquatur, dubium est.

FRIBVRGVM

FRIBVRGENSIS ciuitas apud Nuirones sita, vulgò Nucheland, qui terre tractus hodie Vchtland appellatur, à Bertholdo Principe Zeringensi IV. ædificata, mirabilem situm obtinet, partim enim imposita est monti præcipitibus petris suffulto, partim iacet in valle accliuis montibus clausa, circumfluitque montem in imo per desidentem ciuitatem amnis, Sana, medicis magis ordinis. Prætorium situm est in præcipite rupe, vbi olim arx fuit, à qua temporum successa creuit ciuitas ipsa supra & infra. Oppositi montes sustentant omnia, tamen in Orientali monte nulla ferè domus præter munitiones, exstant. Quocumque pergis in ciuitate, est tibi vel ascendendum, vel descendendum. Proferit terra omnia necessaria præter vinum.

SOLVTVRVM

SOLVTVRVM, sine Salodorum, vna ex præclaris & vetustissimis Heloetie ciuitatibus, ad Arolam fluium auriferum sita, Treutorum foros dicitur, & Nini saculo conditam, vetusti Annales tradunt. Antiquitatem vrbs indicant veteres inscriptiones Romanæ, quarum aliquæ adhuc Salodori extant. Antonino in Itinerario Solothurum vocatur, qui verò eam scribitur Solvturnum, putant eam sic dictam ab antiqua turri, que adhuc in medio ciuitatis videtur, ut fit idem quod solis turris: sita est in agro plano & satis culto, ubi, quod argè fert vites. Reliqua omnia abunde fert tellus.

SCHAPHVSIA

SCHAPHVSIA, vulgò Schaffi sine Schaffhaulen, Myconio Probatopolis, Platinz, Schaphusa, Glareano & alijs, Arctis vrbs dicitur, Quod Scamptius omnino improbens, Scaphulam à Scapha denominari asserit, hic enim nauium statio erat, quòd nulla omnino vltà Scaphulam, ob atrocem spumantemque caracæm septuaginta quinque pedes altam, descendere poterant, quare omnes naves, quæ ex Aeronio & Veneto lacu, secundo Rheno, descendunt, necesse est Schaphusie exonerari, ob hanc causam, creditur vbi nomen impositum, ut, vel à Scapha, Scaphusia, vel etiam à nauis Germanico nomine, Schiffhafia nominaretur. Oppidum est ad dextrum Rheni latus elegantissimum, tertio Rheni ponte Heluetiorum terræ coniungitur, rebus omnibus necessarijs, & limpidissimis abundat fontibus. Amplissimum Benedictinorum cœnobium, Anno Domini M. LIII. fundatum, huius oppidi magnificentie occasionem dedisse dicitur. Sicut & S. Galli oppidum, & Lucerna, & multa alia oppida Germanicæ cœnobijs suam originem acceptam referunt.

APPENZELLA

APPENZELLA, sine Abbatis cella, regionis, & vici nomen, habuerunt enim hic Benedictinæ societatis Abbates arcè, Claræ nominatam, tuissimum quouis tempore, refugium, quorum auctoritas paulatim adaucta, non haic tantum pago, sed vniuerso territorio appellationem dedit, quod Marti atque Bellonæ petidoncos homines producit, eamque ob causam, ad Helueticum fœdus, Anno salutis 1313. admitti, Decimum tertium in ordine locum obtinent.

ARGENTINA.

ARGENTINA, ciuitas vetustissima, ac permagnifica, Argentuaria dicta, apud Helactios propè Rhenum sita. Cum Treueris Metropolis Belgicæ prouinciæ, temporibus Abrahæ constructa cæpta sit, inde potentatæ aucta hæc vrbs primò sub domino Treuirensium fuit, quam postmodum Iulius Cæsar, cum vniuersam Prouinciæ Helactiorum, & Heduorum, traiecto Rheno flumine, subiecit. Cui Consulem, & Quæstorem dedit, qui in ea vrbe Cameram Romanorum pro tributis soluendis instituerunt, inde nomen Argentinæ assumpsit, qui vsque ad Imperij inclinationem ibidem manserunt. (Quod tamen plerisque minùs verum videtur, vt Munsterus asserit) Attila postea egressus de Scambria, primò Illyricos inuasisse dicitur, deinde omninè penè Germania perstragata, ac cunctis ciuitatibus & castris, quæ occurrebant, subuersis: intrauit tandem in regionem Constantiæ, cui Sigismundus Rex, eiusdem terræ Princeps, circa Basiliam, cum exercitu magno occurrit, quem Attila, cum omni expeditione conuerso & fugato, suo dominio subiugauit. Aloco illo egressus Attila, iuxta Rhenum Argentinam ciuitatem munitissimam, quam nullus Romanorum Cæsar penitus expugnare potuit, obledit, expugnauitque, diruendo eius murum diuersis in locis, vt cunctis aduenientibus sine difficultate via libera, & patens introitus præberetur, edicens firmissimè, ne ipsius murus, Rege ipso viuente, repararetur, vt eadem ciuitas, non Argentinæ, sed propter viarum multitudinem, quas in muro eius fecerat, Strasburgh vocaretur. Hactenus Argentinensium Chronica. Gratianus in decretis XXXIII. *Quæst. 2. Latorem*. Argentinæ meminit, sed corrupto nomine. Nam cum probaret, priscam Ecclesiæ consuetudinem fuisse, vt normiter flagitiosi, Romam, absolutionis causa, transmitterentur, ubi presbyterorum erat multitudo, quos & vitæ sanctitas, & sacrarum litterarum cognitio commendabat, refert, quomodo Ratholdus Argentonensis Episcopus, presbyterum quendam occise matris reum, ad Nicolaum Pontificem Romam miserit, vt ex responso Pontificis patet, in quo mendam inoleuit in omnibus codicibus. Nam pro *Argenta* *Reimsis*, legendum est, *Argentonensis*, ab Argentonato, quam Germani maiores nostri, transito Rheno, cum magna parte Belgicæ occupatam, mox pro sua lingue commoditate, duabus prioribus syllabis spoliantes, & Torato, Burgum adijciores, primo Torarburg: deinde, Strattsburg appellarunt, quemadmodum in antiquis codicibus adhuc legitur. Hodie Strasburgum vocamus. Plura apud Buschium, commentario de Episcopatu Germaniæ, de Argentinensium vrbe atque Repub. inuenies. Hodieq; est Altiæ Metropolis, sedes veterum Tributorum siue Tributorum, qui ante Iulij Cæsaris Octauij Augusti tempora, in hanc prouinciæ cum reliquis Germaniæ transgressi sunt, posteaquam Romanis parere cepit, ac vnà cum Imperio, Latinum vocabulum habere meruit, inter ciuitates Rheni, quæ Treuironum latissimè patentem Iurisdictionem agnoscebant, sub primis Romanorum Imperatoribus, haud obsecuti nominis fuit, sub posterioribus Comitum habuit, qui Tractum Argentonensem gubernabant, in Germania prima. Sequens ætas Alsatiam à flumine irrigante vocauit. Quo tempore subinde à Transibeniis gentibus Romanorum hostibus perpetuis, hæc vrbs infestabatur, donec sub Galliarum occupatoribus Francis indigenis illis & veteribus Germanorum populis, Romanam administrationem, quoad fieri potuit, retinentibus, (id quod à Theodorico Ostrogotho Cæsare, quem Veronensem appellamus, atque cæteris huius gentis primis inter Germanos Romanorum regibus, in Italia aprouincis id temporis obtinebat) post deuictos Alemanos, nouum & hoc nomen, vt etiam Francorum, donec, inquam, Rege Ludouico Magno, siue Clodoueo iam Christiano facta, religio nostra publicè, & absque metupallim ab omnibus susciperetur, atque pace firma constituta, sacricolæ dominicam illam domum, tantum non totam ex regia liberalitate dona acciperent, sacello etiam dilatato, Virginitate Matris Mariæ, utulo adscripto. Quibus subsecuti Francorum Reges post ordinata pridem Scotorum cenobitarum Xenodochia, Gerontocomiaque, & Prochorophis, ad iunctis nosocomis, inchoati etiam Episcopo per totam Caroli Magni posteritatem, nihil non concesserunt. Deinde verò Diuis Othonibus & Henricis imperantibus, libertas ciuitati multò plenior contigit, vrbe iam pridem ita amplificata, vt partim nouam, partim antiquam, vulgus diceret. Hanc Attila duce, è Catalaunico illo consilio domum reuertentibus, huius vrbs euerisionem Annalestribuit. Hinc Sidonius Apollinarius Attilam Rheni hostem dixit. Huiusmodi sunt vrbiæ & Regionum fata per vtramque fortunam, quando hic mundus nihil firmum & perpetuò stabile continet, aliudis mutationibus obnoxius. Argentonatum insuper, templo eleganti structura, & præcella turri conspicuo, illustratur. Quod haud immerito inter totius vniuersi stupenda, octauum obtinet locum. Cæptum est autem augustissimum hoc templum, in fundamento, Anno Christi M. XV. Episcopatus Berengarij septimo. Anno autem Domini M. CCC. LXXVII. sub Episcopo Contado à Lichtenberg. Erekuinus à Steinbach, Architectus turrim extruere cepit, & perducta fuit structura vsque ad quatuor testudines galeæ, & fastigij turris, circa Annum Domini M. CCC. LXXXIV. reliquum vsque ad Coronam, beneficium lunkerorum Pragensium, perfectum tur, suprema autem ista corona, in circumferentia hinc inde tenentis sacris Germanico idiomate, veluti gemmis quibuldam pretiosis decoratur vtrius orientem: *Christus christianus: Christus singulari sua dona largitur. Seperentionem versus: Christus in æternam coronas.* Quæ autem meridiem respicit: *Christus Imperator, Christus reuocat omnia. Ad occasum, denique: Rex Christus triumphat. Christus æterna in secula Rex, &c.* Vide & Rhenanum lib. 3. Rerum Germanicarum accuratissimè de huius vrbs appellatione discretem. Incorporata est hæc vrbs, inquit Munsterus, Imperio, numeratortq; hodie prima inter libertas ciuitates. Abundat autem omnibus bonis, excellitque in opibus cunctas Rheni ciuitates. Habet miram vini & frumenti copiam, vt pote quæ situm habet in optimo fundo. Inueniuntur in ea vrbe aliquot centeni hortulani, qui annuatim magnam faciant quantum ex rapis, cepis, raphanis, napsis, caulibus, papauere, aliisque hortulij, quæ felicissimè ibi proueniunt, atque in tanta crescant vberitate, vt nullus ei in Germania comparandus sit locus. Habet vrbs ipsa præter Rhenum, & alios multos accurrentes amnes. Ab oriente enim venit ex Martiana sylua Kintzas fluius, qui secum magnam adfert vim trahium ædificij aptarum. Ex Sanggoia atque ab austro, affluit Illa, amnis: & ab occidente Bruscha, qui ciuitatem in duas impares tamen diuidit partes. Sed nihil hanc vrbe magis exornat, quam de qua iam aliquid diximus, sumptuosissima illa turris, quæ anno Christi M. CC. LXXVII. inchoata est, atque XXVIII. annis ferè vsque ad fastigium consummata. Hæc ab ipsis fundamentis vsque ad supremum culmen, quadris, & palchre figuratis lapidibus est erecta, vbiq; atri, & vento per atri, patetque ascensus eius quatuor cochleis. Vbi verò crassitie, eius in fastigium incipit acuminari, ibi octo conflant cochleæ: Supremus nodus, qui inferius vix modij magnitudinem habere videtur, tantus est, vt capacitatis eius recipiat V. aut VI. homines. Longitudo eius habet pedes geometricos D LXXIV. Hæc Munsterus. Potentissima hæc vrbs, à S. Materno B. Petri discipulo, eiusq; locis Valerio & Eucharjo ad Christi fidem conuersa est, deinde, circa annum Domini CCC. XXX. Arrianismo, quemadmodum alie Rhenanæ vrbes, infecta, ab Episcopis tandem Metensis Ecclesiæ in pristinam veritatis viam rediit. Anno Christi D. VIII. primum templum in hac vrbe conditum est, à Clodoueo Galliarum Rege. Tum temporis Argentinæ Metensis Episcopatus, quoad Ecclesiasticam iurisdictionem, suberatque demum Moguntino Archiepiscopo à Carolo Magno subditur. Instructus autem est atque fundatus à potentissimo Galliarum Rege Dagoberto, &c.

ARGENTORATVM

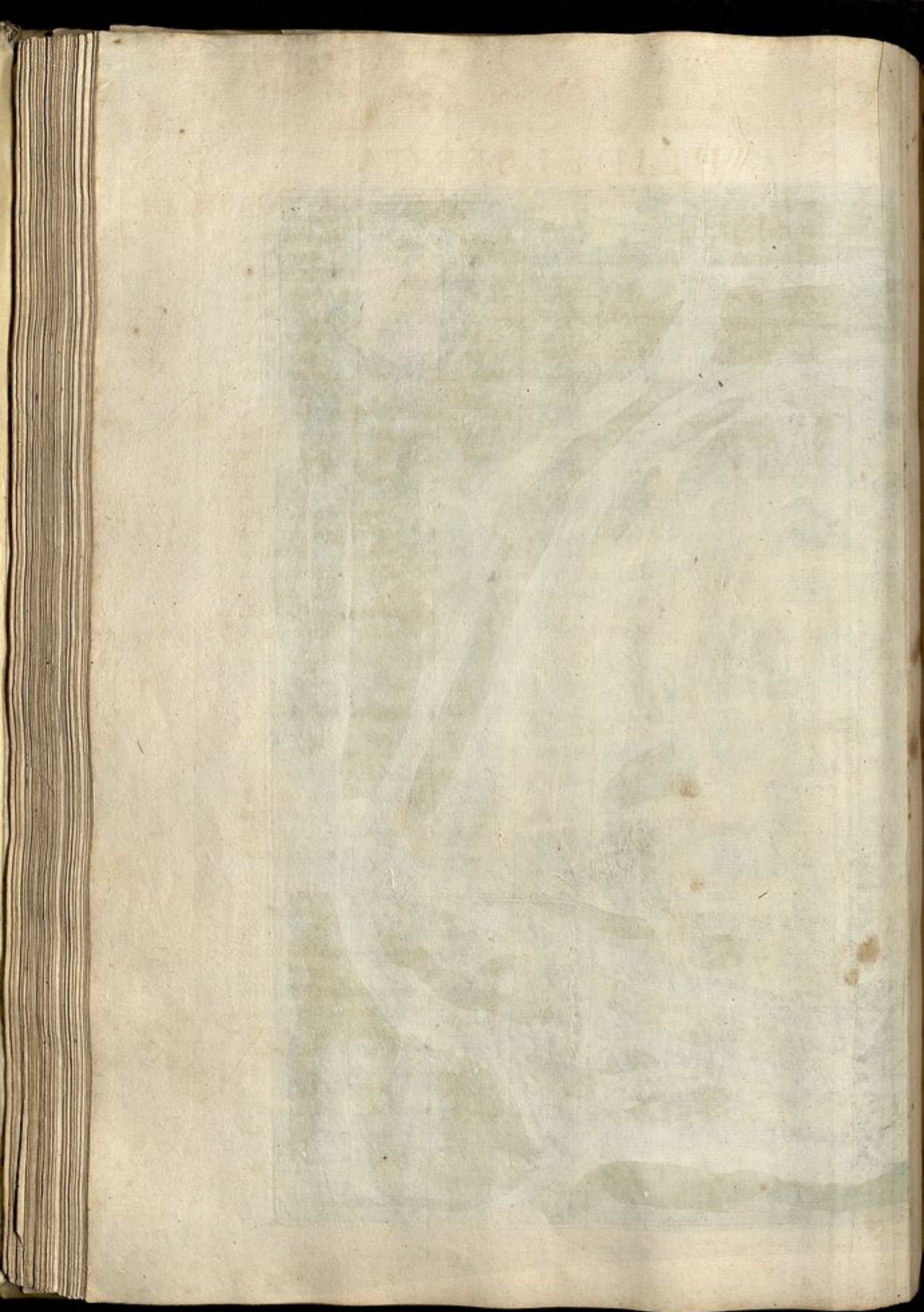

ARGENTORATVM, vniuersitas
 est antiquitate in Prolongus. D. H. G.
 romanus, Orogus, Carrogus, Mar-
 cillanus, et alii peruenire. Aetate
 Alaricopolis, vbi ad praesentem
 Rhenum, alio. Argentinus, aut.
 si qua re non commutare
 eorum. Argentina, sed vltio
 Strabonem ubi sit, vltio vltio
 magis fructum praesentia, et inter
 vltio. donatus, vltio, et nobis
 sit vltio.

Cum Privilegio

Abraham Hogenberg sculpsit. C. Braun.

HEIDELBERGA.

Heidelberga, ad Neccarum sita, Illustrissimorum Principum Comitum Palatinorum Rheni sedes, Ptolemæo, vti putatur, Budoris. Nomen oppido datum existimant, à Gentium colonia, quæ ante multos annos hic habitasse, multis indicijs conuincuntur. Vocant enim Germani, gentilem hominem, Heiden. Vel, vti Franciscus Irenicus, à nigrorum vacciniorum, Teutonicè Heidelberg, multitudine. Olim Vangionum imperio subdita, solum habet rerum omnium ferax, vini boni, frumenti, fructuum arboreorum, & castanearum. Est & florentissimum Heidelbergæ gymnasium, à Marfilio, primo Rectore primitus institutum, & à Ruperto Palatino, Anno M. CCC. XLVI. multis priuilegijs donatum. Mons illic omnium sanctorum, olim arcem præ se tulit. Referunt templū illic fuisse, quod Græci vocant τὸ πᾶσιον, vbi antiquitus, omnes dij colebantur. Oppidum hoc Volaterranus lib. 7. Ettelburg vocat, corrupto nomine, linguæ Germanicæ ignarus. Hæc Franciscus Irenicus. An. partæ salutis, M. D. LXXVI. Fridericus Comes Rheni Palatinus, Elector, Heidelbergæ XXVI. Octobris die, à prandio, intra tertiam & quartam horam, in hoc mundi theatro, viuere desijt. Sub Friderico V. qui Bohemiæ regnum acceptarat, toto Palatinatu à Spinola subiugato, Heidelbergæ anno 1622. post mediocris temporis obsidionem à Tillio Ligistici exercitus ductore Iulij in ditionem redacta, & expugnata, est, non paucis ædibus incensis. Sed in tanta clade nihil miserabilius accidit quam incomparabilis Bibliothecæ direptio, quæ partim direpta, sed magna ex parte Romam auecta est: cuius iacturam non Palatinatus modo sed & tota Germania sensit, & in æternum sensura est. Eadem deinde, Sueco magnos in Germania progressus faciente, oblessa vel inclusa potius, tandem anno 1633. 5. Maij. arx vero 23. eiusdem mensu, recuperata fuit: hodieque sub Comitum Palatinorum imperio manet.

S P I R A.

SPIRA, Ciuitas episcopalis Germaniæ, ampla, quam Rudigerus tricesimus eiusdem vrbis Episcopus, ciuitati addidit: alij verò altiorem originem afferunt. Conradus II. Ecclesiam ibi fundauit, & filio suo Henrico, ad perficiendum reliquum opus reliquit, Est autem hæc ciuitas penè ab omnibus Imper. dotata: multi etiam Imperatores illic sua ossa condiderunt: veluti Henricus, Conradus, Rudolphus, & alii, quorum memoria in quadam tabula choro inserta, prorogatur, & ab Ottone Frisingensi in Chronicis adducuntur, Lotharius hanc vrbe[m] obledit, anno 1126. authore Sigeberto. Ecclesia illic, post mortem Ottonis Episcopi Frisingensis, igne populabatur, vt collegit Radeuicus, l. 2. c. 3. de gestis Friderici. Plura præterea, de eius flagratione Aeneas Syluius protulit. Conradus II. Ecclesiam Guidonis construxit, prius ad S. Ioannem dictam, & reliquias eius huc traduxit, autore Episcopo eorum Sigbaldo. Est & illic Ecclesia S. Getmani, cuius canonici olim in Sintzheim WORMATIENSIS diocesis residebant, à Dagoberto constituti, hos Ioannes Episcopus Spirensis huc traduxit. Venit tempore Conradi III. S. Bernhardus ad Spirenses, cuius vestigia in Ecclesia adhuc supersunt. Recens autem nomen est Spira, & quod nulli veterum constabat ante Henricorum & Ottonum tempora. Otto enim Frisingensis l. 7. c. 16. & Ligurinus inter antiquissimos referuntur, qui Spiræ mentionem fecerunt: priscorum enim omnes Spirenses, Nemetes dixerunt, quemadmodum Cæsar in primo, Cornelius Marcellinus l. 6. Pl. l. 4. c. 17. Ptol. l. 2. c. 8. Strabo: etiam recentiores, veluti Orofius, Eusebius, Hieronymus dist. 12. epist. 3. Nunc verò Spira, vt Peutinger asserit, mola nuncupatur. vnde Sebastianus Brant:

Inter

Flouentissima ciuitas HEIDELBERGENSIS Palatini
 maris Metropolis iuxta Neckarum palatia sua et
 genera pictura, tan arca Illustrissimo Principi
 Comiti Palatino Rheno, residentiam quam reliqua
 illius loci insignia edificia publicamini de archi fr

SPIRA Ecclesia altissima Imperij & quocumque in Ger-
 mania cuiusq; olim imperatorum et regum quorundam
 metum habitatorum. Anecdota uel spatio Neomaximae et Neomax-
 tum aequo Danubium terminus fuit. Neccum

WORMATIA A. 1084. In hoc loco Imperatorum et Regum palatia sua et genera
 pictura, tan arca Illustrissimo Principi Comiti Palatino Rheno, residentiam
 quam reliqua illius loci insignia edificia publicamini de archi fr

Inter Germanos quondam celeberrima Spira,

Quondam hac à molis, nomen habere studens.

Vnum, quasi inter mundi miracula, recensendum adducere placuit, ut opus in Germania non alibi visum, Oliueti montem, Christi passionem referentem, quod planè tanto sumptu indigebat, quanto olim aliquod paruum oppidum. Huc vsq; Franciscus Irenicus. Est in hac vrbe societatis Iesu Collegium, à Capitulo Canonicorum cathedralis Ecclesiæ institutum, atque dotatum. Spira recens vetustæ ciuitatis nomen, quod hac ratione obtinuisse putatur. Rudigerus Episcopus, ex clara Spirensi familia natus, hanc Nemetensem urbem adauxit, & pagum (Spira) tum extra muros, ad eiusdem nominis fluuiolum situm, mœnibus inclusit, ac totam urbem, iam amplam atque magnificam, turribus, ac fossis egregè munitam, Spiram, ab adiecto pago ac fluuio, nuncupauit, Anno salutis M. LXXXIIJ. Sic vetus vrbs appellatio exoleuit, & noua illa, in hunc vsque diem vsura pata, in consuetudinem venit. Hoc tempore episcopatu in Imperio celebris. Ab Imperatore Conrado II. Francorum Duce, tanta munificentia aucta, & illustrata fuit, ut secundus Nemetensium fundator dici meruerit. Nam insignem illam, ac longe amplissimam Basilicam Spirensis, quæ in hodiernum adhuc diem conspicua, & multorum Germaniæ Imperatorum & Imperatricum habet augustissima Mausolæa, in honorem B. Virginis: & præclarum S. Ioannis in summitate vrbs situm templum, forisque in agro Nemetum, ex castro suo Limburg, in quo nuper adeo Conradum filiolum, ex præcipitio quodam decidentem amiserat, magnificum cœnobium maximis sumptibus ac impensis construxit. Venerandus in hac ciuitate Aduocatorum ordo videtur, qui in publico totius Imperij consistorio, à Carolo V. instituto, quò præcipuorum tribunalium appellationes diriguntur, Cæsareæ Maiestatis, Electorum, aliorumque procerum nomine, iustitiam administrant. Spirensium agri, optimo vino rubeo, quod Anserum pedes vocant, frumento, & amygdalis abundant.

V V O R M A T I A.

Ormatia ad Rhenum, vetustissima Vangionum ciuitas, originem sumens, uti scribitur, à Treuirensibus, quibus tributum annuum pendit. Deinde Romanis, ad Artillam vsque subdita, ab eo, cum multis aliis Rheni vrbus subuersa: iterum à Galliarum Rege Clodoueo instaurari cœpta, à Brunhilde Regina venustè illustrata est, ac Galliarum Regum sedes efficitur, qui castrum regium ibidem construxerunt, ea forte parte, qua nunc noua Wormatiensis curia conspicitur: quod tempore Caroli Magni, edax flamma in fauillas redegit. Fuit & tunc temporis VVormatiæ Archiepiscopatus, qui anno incarnationis Dominicæ, DCCXXIX. Moguntiam translatus, ita tamen, ut Episcopatus hic manserit, antiquitate, cum reliquis Germaniæ certans. Aliquot hic Concilia, & comitia celebrata fuere. Hæc partim ex Archiepis VVormatiensibus partim ex Francisco Irenico ita Munsterus scribit: Peruetusta vrbs VVormatiensis, sita ad Rhenum in loco amœno, habet in orbem fundum nobilem, qui & generosum producit vinum, atque frumenti copiam, habet circum circa plus minus ducenta oppida, & villas, quorum incolæ quotidie forum frequentant VVormatiensē, esculenta inferentes: Et qui ante Solis occasum domum redire queant Populi, qui olim per circuitum huius vrbs ad duo, vel tria militaria, versus pagum Altzheimensem habitauerunt, dicti fuerunt Vangiones, fuitque VVormatia Metropolis eorum, magni nominis, tam apud Romanos, quam apud Francorum præcos Reges, atque apud successores eorum Germanorum Cæsares, qui & multa ibi celebrauerunt comitia, consilia, nuptias, aut alios habuerunt solemnes conuentus, in quibus de magnis tractarunt rebus, id quod huius vrbs testantur annales.

FRANCFORTVM AD MOENVM.

CIVITAS hæc in extremitate Franciæ orientalis ad Moenum fluvium sita, nomen antè Helenopolis, ad Francorum vsque in eam aduentum, obtinuit, à quibus postmodum Francofurtum, siue Francfordia, vel ab eius instauratore Franco, Regis Marcomiri filio, appellata fuit, quasi Francorum furt, id est, vadum, & à Francorum digressionem Michael Riccius, libr. 1. de Franciæ Regibus nuncupat. Otto enim Frisingensis Carolum Saxones debellantem, huc Francos deduxisse tradit. Gunthero Francones furt. Celti, libro odarum tertio Francophora, Ligurino, Francofordia dicitur.

Rapido qua proxima Mago,

Clara situ, populoque frequensq., virisq., decora:

Sed rude nomen habet, Nam Teutonius incola dixit,

Franconesfurtum: liceat sermone Latino,

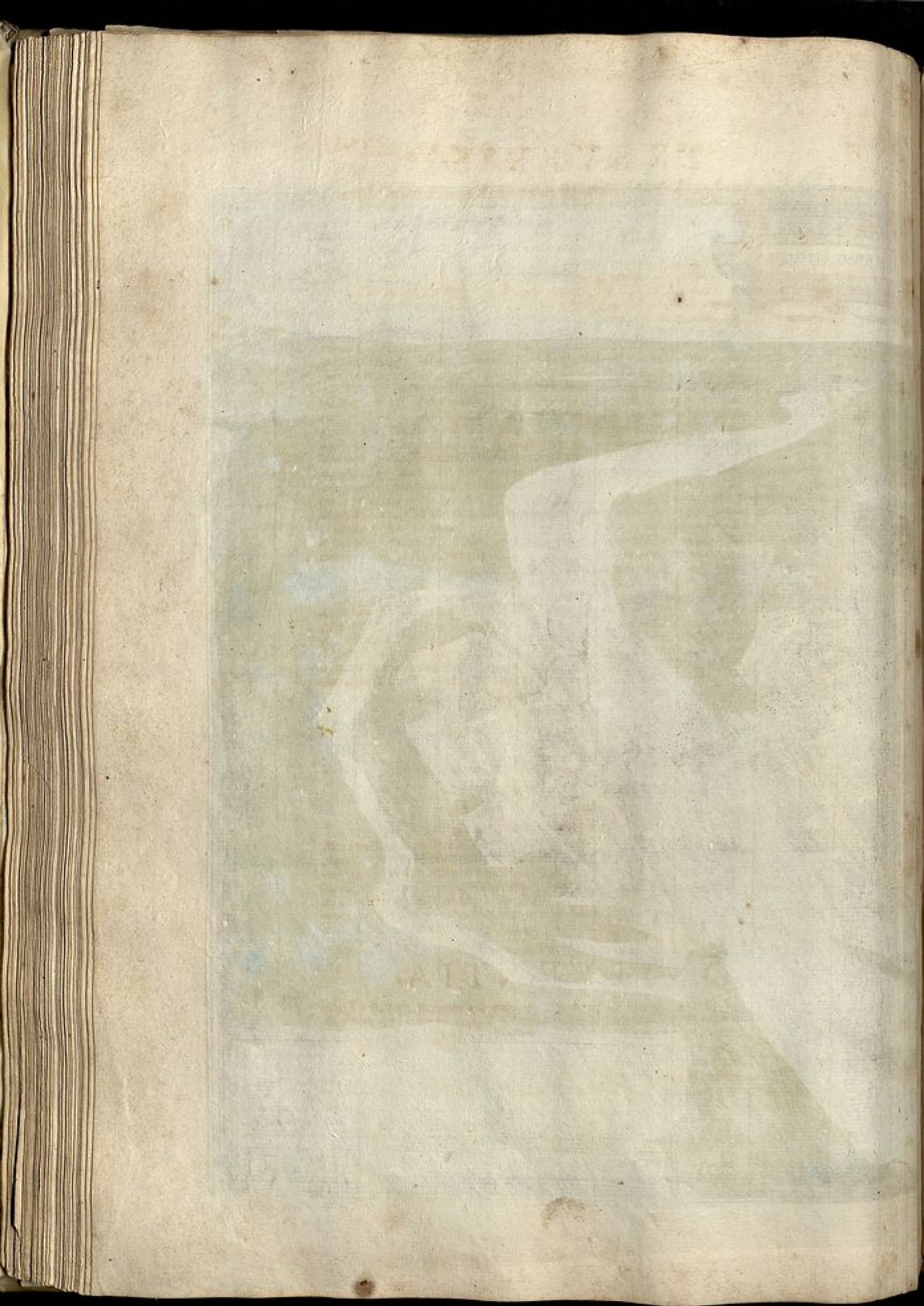
Francorum dixisse vadum.

Ab antiquis temporibus Imperialis ciuitas exiit, electioni noui Imperatoris consecrata: Primus ibi Arnolfus Imperator, est designatus. Interfecit hanc urbem Moenus fluvius magnus, & nauigabilis, qui in monte Vichtelbergio scaturiens, per Francorum terram delabitur, ac multos recipiens amnes, nobile hoc emporium aluit, & ex Moguntia opposito, Rheno commiscetur. Hunc tractum ac vadum Moeni, Franci olim sub Carolo Magno possidebant, à quo ciuitati Francfordianæ, per eam occasionem natus, datum esse nomen plerique existimant: Altera pars, & ea quidem maior, atque splendidior, Francofurtum: altera autem, que & ipsa muris, ac foueis cingitur, Sachsenhausen, hoc est, Saxonum domus, vocatur. Vtraque autem præstantissimi & arcuati operis ponte, longa serie constructi, iungitur, eiusdemque Amplissimi Senatus gubernaculis regitur, Ciuitas hæc nundinaria, & quasi commune, non modo Germaniæ, sed totius Europæ Emporium est, certis siquidem anni temporibus, in Quadragesima nimirum, atque Septembri, negotiatores huc ad celebrem mercatum, ex Superiore & Inferiore Germania, Italia, Gallia, Anglia, Polonia, Ostlandia, cæterisque orbis partibus conueniunt, omnisque generis merces conferunt, quas partim parata moneta, partim aliarum rerum commutationibus, distrahunt, atque diuident. Pipinus Caroli Magni parens, in hac vrbe sacrum Saluatori templum, & Canonicorum Collegium (quod tamen hodie ad S. Bartholomæum vocatur) ædificauit. Quod postea Carolus Magnus, paternæ pietatis & singularis erga hanc urbem affectionis infecutus vestigia, compluribus villis, censibus annuis, prædijs, decimis & iuribus, magnificè dotauit. Quem pari pietate & posteris aliquot Imperatores, & Reges Rom. deinde sunt imitati. Carmelitarum sanum præstantissima nobilitatur tabula, D. Virginem in cælum emigrantem representante, quam magni illius Alberti Dureri, immortalitate dignissima manus, summo artificio delincauit. Eam optimi quique pictores, non sine admiratione, frequentissimè sunt contemplanti. Anno Christi D. CC. XCIII, Carolus Magnus Francofurti generale congregauit Concilium, in quo communibus suffragijs Felicina hæresis condemnata fuit, quæ (vt Abbas Urspergensis commemorat) Christum Redemptorè nostrum, secundum humanitatem, adoptiuum saltem esse Dei filium, stultè assererat. Non minore beneuolentiæ affectu, Carolus IV. Rom. Imp. hanc urbem est profecutus. Quapropter electionis Romani Regis, futuriq. Imperatoris, per Septem Germaniæ Principes Electores sciendæ locum in perpetuum constituit, Bullaque sua aurea confirmauit. Nam antea, quantum ad ipsum electionis locum, variè obseruatum erat, quanquam prius etiam vt plurimum electio Francofurti fuerit celebrata. Vnde & mos inoleuit, vt cum in disensione Electorum, duo pariter in Rom. Regem nominarentur, alter in agro Francofurtensi iusto exercitu consideret, alterumque sesquimensis spatio, cum eo constitutus expectare consueuerit, qui cum vel prælio, vel aliàs cedente aduersario, superior extabat, tum demum in urbem recipiebatur, & pro Rege agnoscebatur. Ita accidit inter Henricum Landgrauium Thuringiæ, & Conradum Friderici Secundi filium. Item Inter Lodouicum Bavarum, & Fridericum Austriam. Similiter inter Guntherum Comitem à Schwartzenburg, & Carolum Quartum. Porro, in nundinis Francofurtensibus illi, qui in arte gladiatoria excellunt, magistri titulo, si id ambiant, à magistris eiusdem artis, ciuibus tamen huius vrbs, ex speciali Romanorum Imperatorum & Regum priuilegio, insigniuntur. Id quod alibi non licet.

Flagrante intestino, quod etiam nunc durat, & Germaniæ funestissimo bello, ciuitas hæc senatus prudentia & ciuium industria mirum in modum muniri cœpit, ita vt, quoad exteriora, vix prioris vrbs faciem agnoscat. Nihilominus quum Gustauus Adolphus Suecorum & Gothorum Rex, plerisque superioris Germaniæ tam Ducatibus quam urbibus occupatis, Francofurtum exercitum admouisset, & oppidi deditionem non sine minis postulasset, 17. Nouembris 1631, intromissus fuit, quæ res multis mutationibus deinde occasionem præbuit.

TREVERIS.

TREVERIS, magnitudine rerum gestarum, & vetustate præclara ciuitas, Galliæ Belgicæ caput, ante Christi aduentum 1947. temporibus Abrahæ, à Trebeta, Nini filio condita, qui à Semiramide matre, ex Assyria profligatus. Vcl, vti annales Treuitorum perhibent, effrenem & iniquam matris libidinem fugiens, ex regno, cum magno Assyriorum agmine, secessit, & post varios errores itinerû, ad amœnam quandã vallem natura loci munitam, iuxta Mosellam deuenit, vbi à suo nomine, ciuitatem hanc condere cœpit. Cuius antiquitatem, trecentis & mille annis, ante urbem Romanam, perferuatus est Aeneas Syllius. Hæc, quantum olim potentia, opibus, alijsque ornamentis floruerit, superbissimorum ædificiorum rûinæ, manifestè ostendunt. Videtur enim ibi stupendi operis palatium, quod instar Babylonicæ muri, ex cocto latere factum, tantæ firmitatis hodie manet, vt nulla arte frangi queat. Proprium semper Ducû habuit. A Iulio expugnata, vt in commentarijs habemus. A Materno lege Christiana imbuta est, inde ab Attila diruta, concidit. Vltimus eorum Dux luxuriosissimus, à Lucio occisus est, & Clodoueo Francorum regi, vrbs tradebatur. Inde, tempore Iouiniani, iterum destruebatur, & per Ottones, & Henricos, ad imperium redacta est. Ante Iulium semper in amicitia Romanorum degit, vt Cæsar lib. 2. scribit, inde Nervij auxilium miserunt contra Cæsam. iratus Iulius, T. Labienum cum equitatu, contra ipsos deputauit, & dum Cæsar è Gallia egressus est, Treueri sollicitabant Cisthenanos, & tunc duos duces habuerunt, Cingetoricem Cæsaris amicum & Induciomarum, vt libro 5. Comment. restatus est ipse Cæsar. Vltimò autem, Labienus ipsos cepit duabus adiunctis legionibus, & 15. auxiliarijs copijs Germanorum, vt lib. 2. Cæsar asserit. Franci etiam Treuerim incenderunt, tempore Theodomi Francorum Regis Hunibaldo teste. Plura vide apud Franciscum Irenicum. Antiquissima totius Germaniæ Vniuersitate, Treuerensium ciuitas insignitur. Archiepiscopum, in Electorum ordine, agnoscit dominum. Treuitorum fines, olim Rhenum attingebant, & etiamnum attingunt. Vnde Cæsar illos Rheno proximose esse ait. Qui eodem auctore, longè plurimum totius Galliæ equitatu valebant, magnasque habebant copias peditum. Pomponius Mela, clarissimos Belgarum tradit esse Treuiros, & horum opulentissimum oppidum, Augustam Treuitorum vocari, cuius & Ptolemæus meminit. Corn. Tacitus Coloniam Treuitorum subinde nominat. Scribit Cæsar Treuitorum ciuitatem propter Germaniæ vicinitatem, cottidianis exercitatum bellis, cultu & feritate, non multum Germanis abisimilem fuisse, neque imperata vnquam, nisi exercitu coactam, fecisse. Hoc tempore amplissimo Archiepiscopatui Treuirensi appellationem præbet. Treuitorum ciuitas, auctore Cæsare, longè plurimum totius Galliæ valebat equitatu, magnasque habebat copias peditum. Pomponius Mela, clarissimos Belgarum tradit esse Treuiros, & horum opulentissimum oppidum Augustam Treuitorum vocari, cuius & Ptolemæus meminit. Corn. Tacitus, Coloniam Treuitorum sub inde nominat. Scribit Cæsar, Treuitorum ciuitatem propter Germaniæ vicinitatem, cottidianis exercitatum bellis, cultu & feritate, non multum Germanis abisimilem fuisse, neque imperata vnquam, nisi exercitu coactam, fecisse. Paulini Treuirensis Metropolitanus Galliarum Episcopi, qui contra Arrianos egregiè pugnauit, Theodorus meminit, in Historia tripartita. Hieronimus Athanasius Alexandrinus exulauit. Urbem Treuitorum Aufonius Burdegalensis hoc epigrammate celebrauit.

*Armsipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Treueriaque vrbs solium qua proxima Rheno,
Pacis vt in medio gremio, secura quiescit.
Imperij vires quod alit, quod vestit, & armat.
Lata per extantum procurrunnt mœnia collem.
Largus tranquillo prælabitur amne Mosella,
Longinqua omnigena vēctans commercia terra.*

Litterarijs ornamentis hæc vrbs mirificè decoratur, idque larga Reuerendissimi olim Treuirensis Archiantistiti D. Ioannis à Petra munificentia, & liberalitate, qui collapsæ propemodum Vniuersitati, Dominos de Societate Iesu maxima, & studiorum gloria, & iuuentutis Treuericæ utilitate, & haud penitendo denique religionis cultu, præfecit. Cuius quidem instituti fructu Reuerendissimus, Illustrissimusque eius Successor, D. Ioannes ab Els, eiusdem vrbs Archiepiscopus incitatus, Collegij fundationem auxit, arque dotauit. Porro insignem hæc ciuitas mutationem experta est, quum anno 1682. Archiepiscopo, Suecorum metu, ad Galliæ Regis patrocinium confugiente, post aliquot dierum obsidionem, Gallicum recepit præsidium.

CONFLVENTIA.

CONFLVENTIA, oppidum Galliæ, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treuirensi paret. Hic Mosella, quæ Ptolemæo Obrinca, ex Vogeso monte oriens, multis admissis amnis, Rheno magno cum impetu commiscetur, vt longissimo tractu, diuersa vtriusque suminis aqua, ob diuersitatem coloris, conspici, & discerni queat, læuam Mosella, dexteram Rheno obrinente. Oppidum hoc commendat antiquitas, sicut & reliquas omnes confluentes vrbes, quarum non pauca iuxta Rhenum inueniuntur. Studuerunt enim veteres in huiusmodi confluentijs condere ciuitates & arces, quòd ea loca tutiora sint, ac mun-

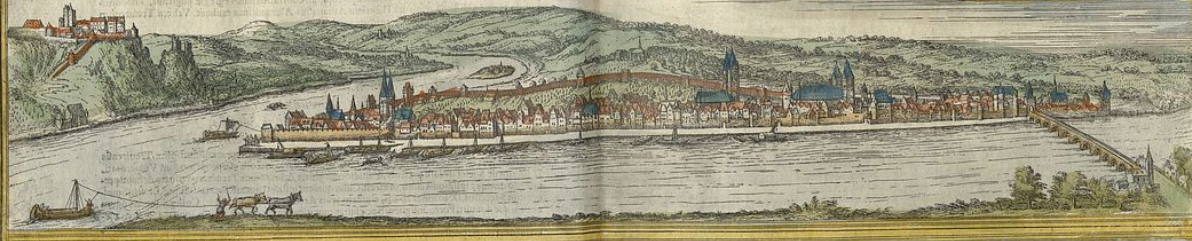
T R E V E R I S .

TYPVS AC SITVS ANTIQVISSIMA.
ET PRÆCIPVÆ MEDIOMATRI:
CVM CIVITATIS TREVIRENSIS.

C O B O L E N T Z .

Situs civitatis CONFLVENTINÆ.
Germanis Koblenz ubi Mosella
fluviur Rheno miscetur. J. Guarr.

R O T E N B U R G .

ROTENBURGVM ad Tulliam in regione Palatinæ
situm. Antiquissimam urbem esse dicitur. à tur-
nicis et rebus in subterranis habitatis. olim propugnaculum
paratis. nunc imperialis castri. Præcipua prima scilicet castris.

munitiona, & deinde multas commoditates ab omnibus habeant. A confluento datum oppido nomen. Iuxta Mosellam habitatoribus frequens, pulcherrimarum ædium serie, ad pontem vsque summo ornatu deducta, egregiè nitet. Bina Canoniorum Collegia habet, ædes sacras augustas, Teutonicam domum, aliæque cœnobica, Palatium item Principis amplum, & homines (asserente Doctore Richuino) emundatissimos, ingenijsque benè dotatos & exultos, qui nescio quid Atticè omnes spirant. Vtraque Mosellæ ripa eximij operis ponte coniungitur, qui ex quadratis lapidibus pilis longo ordine arcuatim constructis, innititur, & ex inferiore Germania in Superiorem tendentibus transitum, per hoc oppidum, præbet. Ex opposito ad dexterum Rheni latus, in summo montis culmine Reuerendiss. Treuerensis Castrum est, Ehrenbreitstein, validis munitum saxi ac turribus, omnisque generis machinis bellicis, pulvere item, ac globis instructissimum, ex quo Confluentini in officio retineri, ex Rheno etiam atque Mosella, ingrati hospites percommode arceri possunt. In montis radice, Molhemia pagus est, in quo Monachorum cœnobium, & acidi saporis fons vberissimus, qui solus huic oppido potum largitur. Complures historicos, qui huius oppidi meminerunt, Franciscus Irenicus lib. 11. Exegeleos Germaniæ recentet vide etiam eius descriptunculam Doctore Richuini in Munsteri Cosmographia. Oppidum hoc eandemquam Treueris, fortunam subiit, dum anno 1634. 20. Iunii, Ehrenbreitstein iam occupato, à Suecis expugnatum, & Gallis fuit traditum.

ROTENBURGV M.

BINA huius nominis oppida Germania habet, Alterum in Sueuia ad Neccarum flumen, ob occisum ibidem Episcopum Argentinensem, euersum, ac dirutum: Alterum, in Franconia Imperiale, ad Tubarum ansem, cuius hoc libro topographica pictura proponitur.

MOGVNTIA.

Moguntia, metropolitica Germaniae civitatum praecipua, Ptolemæo Neouagus, ut Irenicoplaacet, nomen sortitur à Mogano fluuio, & Cia, ut cum aliis perhibet Celtes. Hanc Troianus quidam Moguntius condidit, Carino scribente. Olim hic Romanorum munimenta fuerunt contra Alemannos, ad ipsam Rheni ripam. Moguntia vetus, paulò remotior à Rhenio fuit, quemadmodum adhuc ruinae testantur. In loco admodum amœno iacet, ubi Moenus fluuius, quem alij Moganum vocant, ex Franconia descendens, Rhenio commiscetur. Agrum habet ab utraque Rheni ripa foecundum, & præstantissimo vino luxuriantem. magna est, bene munita, & spissa, tum populosa ea parte, quam Rhenus aluit, ex alio vero latere, rarum habitatorem habet, immensa est longitudine, in lato angustior. Aedes amplissimæ sunt, Romanorum more. Basilicæ & Collegiatæ Ecclesiæ magnificæ, & perornatæ, cum arce Episcopali. Nulla est in Rheni tractu ciuitas, quæ plura quam Moguntia antiquitatis monumenta ostendat. Archiepiscopum ex septem virorum Imperij ordine dominum, & moderatorem agnoscit. Vniuersitatem habet circa annum Christi M. CCCC. LXXXII. à Deiethero Ilsenburgo Archiepiscopo institutam. In qua hoc tempore Artium & Theologica studia vigent. Huic vrbi Typographicæ artis debetur inuentio, quæ plusne boni, an mali attulerit, probabiliter disputari potest. Quanta veromutationem vrbs hæc bello hoc Suecico senserit, dici vix potest, & vix crederi posteritas. Postquam enim rex Sueciæ, expugnata Herbipoli, & tota fere subacta Franconia, A schaffenburgum ordinarium fere Moguntinorum Archiepiscopum sedem uti & Steinhemû, Francofurtum denique celeberrimum illud tota Europæa emporium, ac denique Hochstam ad Rheni & Moenia confluentium situm oppidum incredibili celeritate sui iuris fecisset: Elector Moguntinus, se quoque peti nihil dubitans, nihil eorum quæ ad prohibendum Sueco Rheni traiectum & urbem defendendam pertinent, omisit, sed quum ingentem Sueci apparatus & felicem successum videret, iamque etiam Hassiæ Landgravius cum x. millibus militum Sueco se coniuncturus, in itinere esse diceretur: vrbi quidem duo Hispanorum millia, aut citius præsidio imposuit, ipse conuulsis rebus preciosioribus una cum VVormatiensium Episcopo, naui conscensa, Coloniam descendit. Magna præsidio Moguntino in Ringonia spes erat: qui tractus vini optimi fertilissimus & natura & militaribus prædiis firmus, etiam magnam vim aliquamdiu sustenturus, immò elusurus videbatur. Sed Suecis per auiam irruptentibus, præsidium oppidi VValsij, adiunctis aliquot rusticis ad defensionem sese compararunt: mox vero oppido à Suecis vi expugnato, omnibusque qui in armis deprehensi erant caesis, reliqui incolæ quadraginta & quinque Imperialium millibus pacem redemerunt. Suecis Rhenus obstat, quo minus MOGVNTIAM, uti cupiebant, omnibus viribus oppugnaverint: Rex interim 3. Decembris Francofurtum per Darmstadiense territorium versus Rhenum profectus, totum fere districtum quem Monranum vocant, eiusque oppida & arces in Palatinatu occupauit. Mox autem ad Rhenum exercitu 7. Decembris 1631. inaudita pene felicitate, aliquam eius partem in conspectu Hispanorum, & stellarum propugnaculum & ipsum oppidum Oppenheim in potestatem redegit. Sine ulla dein cunctatione, totum exercitum Moguntinæ vrbi admouit, ac momento ferè sub ipsos muros subiit, ut ex vrbe tormentis parum ei & exercitui noceri posset. Præsidium ergo salutis suæ in tempore prospicientes, deditionem pacti sunt, inter alias hac conditione, ut cum omnibus sarcinis, ad Lucemburgensem agrum salui & incolumes deducerentur. In vrbe magna vis belli apparatus, & ad 80. tormenta reperta. Rex hospitium sibi arcem Episcopalem delegit, & in Sacello seu templo Archiepiscopali concionem Lutheranam more haberi iussit. Ciues octoginta Imperialium millibus malati, non comprehensis Clericis, nec Iudeis, in magnas angustias coniecti sunt, adeo ut multi relictis omnibus pene fortunis, alibi sedes sibi quaeruerint, & Coloniam præsertim commigrarint: Quæ deinde sequuta sint, hodierna vrbs docet facies, ab ea quæ olim fuit longe diuersa: in primis vera in absentium domos & bona sauitum. O aurea pax, quando nos vives, ut suis quisque penatibus fruatur!

HERBIPOLIS.

Herbipolis, Francorum Orientalium caput, atque metropolis, Germanicè Wirzburg/ à dulci musto, quod Herbipolensis ager suppeditat, nomen obtinere videtur. Vrbs est in plano sita, extra vndique circumiacentibus monticulis, & collibus vitiferis, amœnis hortis, interpositis pratis ornata, præterea fossis, vallibus, mœnibus, turribus & propugnaculis bene munita. Intus autem populosa, pluribus templis, monasteriis, & Ecclesiis, ac non solum clericorum, sed & ciuium amplissimis ædibus extructa, atque alibi aperte labentibus, alibi subterraneis fluuiis, à fetore & putredine, aeris elementiam, nusquam non corrumpentibus, semper mundissima seruat. Habet enim plures puteos viuis & dulcibus laticibus perpetuo scaturientes, ad quosuis vsus satis vtilis. Ad occasum Moenus proximè urbem præterlabitur. Vtriusque ripam ingens pontis iungit lapideus, fortibus nitens pilis. Vltra Moenum proximus mons, pulchram & loci natura munitam arcem, B. Virginis nunciopatam continet, eiusdemque nominis templum, ab Hertano Francorum Duce constructum. Arx Episcopo sedem præbet. Cuius dignitas à S. Bonifacio Anglo primo Archiepiscopo Moguntino, præcipuo Germanorum Apostolo, auxiliis Pipini patris, ac Caroli Magni filii, Galliarum Regum, consensu item Zachariæ Pontificis instituta est, anno Christi circiter DCC. L. Episcopatui vero incorporarunt Ducatum Orientalis Franciæ: quo factum est, ut Herbipolensis Ecclesiæ gubernatores, non tantum Ecclesiastico titulo Episcopi, sed seculari etiam, Duces Francorum (penes quos ius etiam cum vitæ, tum necis) semper sint adhuc vsque; tempora ab omnibus Sacri Romani Imperij statibus, ac ordinibus habitum appellati. Mirum quod de S. Macario primo Scotorum apud Herbipolim Abbate, memorie proditum est: Qui, cum à vino, pro Dei amore, penitus abstineret, & die quadam in medio Magnatum sedens, ad mensam habere aquam non potuisset, signo S. crucis facto, supra vas vini magnificè & pretiosè

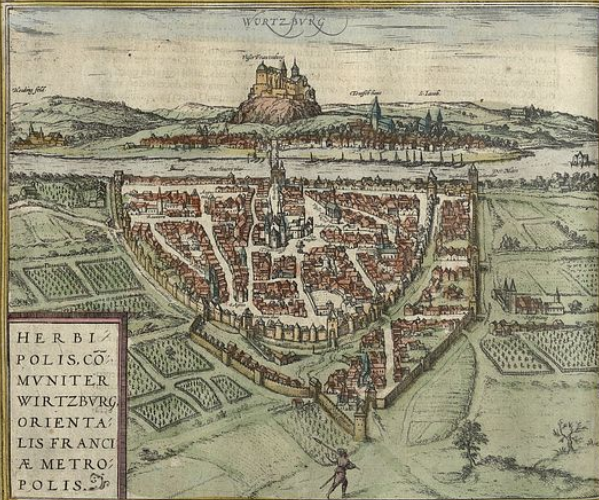
MOGVNTIA, Germanie Me-
tropolis ad Rheni ripas cele-
berrima mercatorum frequen-
tatio, dero, et Vniuersitate claret.

M E N T S .

(Cum Prælogo)

WORTZBURG

HERBI
POLIS. Cō-
MVNITER
WIRTZBURG
ORIENTA-
LIS FRANCI-
Æ METRO-
POLIS. 2^a

SITTEN.

SEDVNAL, primaria & Metro-
polis Valsciae urbs, Germanorum
& Gallorum frequentatione celebris.

gelatum, in mensa cunctis appositum, vinum in aqua mutauit, presentibus multis summi templi
 canonicis. Ob cuius præclarissimi signi perpetuam memoriam, ad posteritatem transmittendam, Embri-
 cio Præsul, de communi totius cleri consilio & assensu, in maiori Ecclesia Herbipolensi plenam & perpe-
 tuam præbendam Monachis Scoris dicti monasterij, eorumque successoribus in perpetuum tradidit & as-
 signauit, quam in præsentem usque diem possident, auctore Guilhelmo Eytengrein, catalogo de Ecclesia-
 sticis scriptoribus. Erfordia à Suecia Rege post Lipfacam victoriam occupata, magnisque vndique con-
 tractis copijs, Rex 26. Septembris partem Gotham misit, quæ non expectata vi deditioem fecit, ipse vero
 Arnstadium profectus, ea nocte à Gunthero Comite Schvartzzenburgio hospitio exceptus, ibi pernoctauit.
 Postridie facto tridui per Syluæ Hercinix is locis partem itinere, ac toto comitatu Hennenbergen-
 si, iam ante misere deuallato, in ditionem redacto, totum exercitum Kœnigshefio (est id totius Franconix firmissi-
 mum oppidum & quasi clauis) admouit. Prædijarij & rusticani, quorum multi præsidio adiuncti fuerant,
 deditioem facere iussi, tormentis tam maioribus quam minoribus responderunt. Rex ergo quamprimū
 aggeres excitari & oppidum compluribus machinis verberari iussit: quarum vim oblessi veriti, deditio-
 nem ita pacti sunt, vt hosti incredibilem vim annonæ, armorum, vt & supellectilis aureæ & argenteæ reli-
 querint. Magnam tam subita & inopinata toni satis muniti & ad multas res opportuni occupatio per to-
 tam Franconiam sparsit, vt plerique res suas ad tutiora, vti putabant, loca asportari curarint: quinetiam ipse
 Episcopus in naues impositis, quantum in tanta sellinatione fieri poterat, rebus preciosioribus Aschaffen-
 burgum, ac deinde Moguntiam, secundis Moeno & Rheno fluminibus, descendit. Suinfortunio inde Rex
 petijt, vnde præsidium non expectato Suecorum aduentu, Herbipolim se proripuit. Nihil moratus Rex,
 ordinatis Suinforti rebus ad Herbipolim celeriter profectus est: & Suburbio vi capto & direpto, oppido
 tamen deditioem recusante, ciuibus noctis vnius spacium deliberandi quid facere vellent, concessit. In-
 terea ditiores & qui Suecis parum fidei haberent, charissima quæque in arcem, natura & arte munitissi-
 mam comportant. Ciues oppidani, rebus suis diffidentes Regem intromittunt. Arx adhuc supererat, cuius
 expugnationem non difficilem sed quasi impossibilem multi existimabant. Est enim rupi præcelsæ impo-
 sita, & ab altis montibus tam longè distita, vti nullus in eam ritus pateat. Tum aggeribus, loriceis, fossis mi-
 rum in modum profundis ita munita, vt vel in plano loco vel validissimam hostium vim elusura videri
 possit. Et prædijarii quidem continuo missilium globorum imbre in Suecos detonare non cessabant: qui
 quamuis per quadriduum & vltra non exiguas strages suorum fenserint, nihilominus cepta strenuè mo-
 liebantur: donec tandem 8. Octobris superatis muris, arx expugnata, & direptis quæcunque in ea repositæ
 erant rebus, prædijarii plerique clerici, monachi, & quicumque viui deprehensi, etiam sacra loca sanguine
 suo foedarunt: alij capti, & ad Lytran seruati. Funestum sane tam nobili loco diem! Sed ò vitam vel iam
 tandem finis calamitatum esset? quas tu, qui solus potes amolire, ò Deus.

SEDVNVM.

Sedunum, Valeria metropolis, Germanis *Sitten*, Gallis *Sion*, vtraque enim lingua
 familiaris est ciuibus, vrbs est splendore ædium elegans, adiacet monti, qui in me-
 dia planitie inter altissimos montes vallem claudentes, sensim vertus ortum con-
 surgit, bifurcaturque in duo petrosa fastigia, seu eminentes colles, qui dextram ten-
 ner, alluitur in subiecta valle Rhodano, vocaturque Valeria, quæ olim fuit arx be-
 ne munita, nunc Cathedralis Ecclesia. A sinistra vero ciuitatis, & à residentia Epif-
 copi, quæ Meierem dicitur, est mons valde angustus, & ascensu difficilis, in cuius fa-
 stigio arx est amœna ac fortis, temperatum aerem habens. Quare illic princeps cū
 familia sua se recipit, quando calores in inferiori castro inualefcunt. Est ager Se-
 dunorum per ciuitatis circuitum fertilissimus, abundans vino, frumento, croco,
 caseo, pomis, pecore, piscibus, alijsque vitæ necessarijs. Altissimi montes vicini, venatorem frequentissimè
 lætum remittunt donum: Ferarum siquidem & auium pernagna hic inuenitur copia. Mirificè etiam op-
 pidum hoc Sedunense commendat, quod amplissimum & magnificum virum Matthæum Cardinalem
 Sedunensem ediderit, cui maxime gloriosum fuit Francisci, Francorum Regis iudicium. Cùm asseueraret,
 aliquanto plus sibi sumptus atque periculi Sedunensis facundiz indomitam vim, quam tot legionum eius
 gentis cuspides attulisse.

COLONIA AGRIPPINA

COLONIA AGRIPPINA, potentissima, amplissimi que nominis Germaniæ ciuitas, ad citiores Rheni ripas sita, Vbiorum sedes fuit, qui grauius à pugnaci Sueuorum gente bellis & obsidione lacessiti, Romanorum implorantes auxilium, à Iulio Cæsare in amicicium S.P.Q.R. recepti fuerunt. Cæsar lib. 4. Augusti verò tempore, ne molarum nationem, ac potissimum Sueuorum illac in Galliam incursionem facientium, iniurijs perpetuò forent obnoxij, in vltiorem ripam, Treuistorum que partes, Vbiorum gens transgressa, nouum ibidem oppidum condere, atque in eo, circum que illud habetare cepit: Illas in fidem suam recipiente M. Agrippa, Augusti genero ac ano Agrippinæ Germanici filix, quam C. Cæsar in coniugem adsumpsit, aucto cognomente Augustæ: quæ, quòd vim suam locijs quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum veteranos, coloniam que deduci, à Claudio Cæsar impetrat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius, atque eo tempore Colonia Agrippina, ciues verò Agrippinenses dici ceperunt. Tacit. & Suetonius. Sighardus verò, Cremonensis, ab Agrippina Claudij vxore, hanc urbem dictam existimat. Marrianus illam, primo ab Agrippa ædificatam asserit, & tempore Iulij Cæsaris Marchi. natum Cleonensem sortitos fuisse Agrippinenses, quos Prolemaus lib. 1. cap. 8. tabula 3. Agrippinenses appellat. Constat hanc ciuitatem Agrippinæ nomen assumpisse Peutingeri autoritate Cornelij lib. 12. historiarum, ab Agrippa Claudij vxore. Plinius lib. 4. cap. 17. Agrippinam Coloniam hanc facit, similiter Regino. Ammianus Marcellinus lib. 15. hanc in secunda Germania, ampli nominis urbem esse putat. Sextus quoque Aurelius, Agrippinam esse asserit, nobilem Gallix urbem. Strabo lib. 4. hos Vbios & Vbios dixit. Vbios Cornelius Peutingeri, Cæsar, & Prolemaus Plinius verò lib. 4. nar. hist. illos Incubos vocat. Hermolaus Barbarus ad hodiernum diem, ait vicem ibi Vbiam dictam, à quo forsitan dicti sunt Vbij. videri dicitur Colonia ex sententia Sicardi Cremonensis, à quodam Traiano colono. Alj Coloniam Romanorum dixerunt, vt Peutinger & Chrono. Argentinensis tradunt, ab Hilderico Rege, qui huc Romanos, iuxerat, vt & Otto scribit lib. 4. cap. 32. Hi Rhenum ingressi, vt eos arcerent, non vt custodirent. Est autem ad ripam Rheni sita vrbis illa hanc similis imperfe. Otto lib. 7. Chron. c. 12. Coloniam magnitudine, ædificijs, omnibus G. lliæ & Germaniæ ciuitatibus prætulit, ex quo Treueris deficit. Cæsar lib. 4. florentem & amplam ciuitatem testatur, & caput Germanorum Paulus Patauanus L. vi. ff. d. cen. Agrippinenses in Germania inferiori, iuris Italici esse scribit. Germaniæ inferioris metropolim eam nominat. Auditor est Sextus Aurelius Victor, Traianum imperiò apud Agrippinam nobilem Gallix Coloniam, inscepisse. Franciscus Petrarca Florétinus: Agrippina, inquit, situ & flumine clara, mirum verò quanta populi ciuitatis, quæ vrbis species, quæ virorum grauitas, quæ mundities matronarum. Peruetustum gentis Coloniarum esse vulgò persuasam, præsertim femineo. Postòd in signe spe. aculum in vigilia Ioannis Baptistæ, Petrarca se vidisse scribit. Cù sol ad occidentem vergit, omnis ripa præclaro & ingenti mulierum agmine tegitur, & incredibilis sine offensione concursus erit, vicissimq; alacres pars herbis odoriferis intinctis, redolenti que post cubitum mansis, candidas in gurgite manus, & brachia lauant, & tradunt omnem totius anni calamitatem imminens, flantali istius diei ablutione, purgari, & deinceps lætiora succedere. Itaque lastrationem esse annuam, in ea hausto semper studio cultum colendum que. O nimium felices Rheni Accolæ, quorum ille miseras patrag Germaniæ superioris. nec Hister, nec Albis: Italico nec Padus vnquam valuit purgare nec Tiberis, pigriora sunt hæc flumina. Hæc ille. Vrbis Colonienis, scribit Franciscus Itenicus, nomen beare sibi asciuit, quia reliquis nulla profecto sanctior ciuitas est. Hic enim S. Gereon sub Maximo & Diocletiano martyri euadens, corascat. Hic D. Virgula, cum virginibus pro Christi fide occisa, quietit. Huc & tria Magorum corpora translata sunt. Huius vrbis etiã Antoninus Pius meminit. Et Vlp. ff. de cæsiibus li. vi. vbi & Glossa, Volaterranus, & multi Patrygicorum: Hæc ille. Manuianus etiã florentissimæ Colonix laudes l. iteratum monumentis commisit. Quemadmodum & ex recentioribus Hermannus Borchius Flora sua docto, & eleganti earmine, eandem descripsit, præstitit hoc idè furem dicendi genere, Rodolphus Langius Ioannes Miumelius quorundam: Antonius Libertus: & Petrus Rauennas, iuris quorundam, in vniuersitate Colonienis Professor. Soluta verò oratione clarissima, passim extant grauisimorum virorum, huius vrbis enoemia. Eneæ Sylaij: Antonij Robergij in Chronici Notinbergenis: Erasmi Roterodami: Hadriani Barlandi: Guilelmi Insulanit Francisci Itenic: D. Iacobi Middendorp. S. Theologiae & iuris L. doctissimi, qui hanc urbem, ipsam que vniuersitatem, in libris suis de Academijs totius vniuersi omnium accuratissimè descripsit. Romanorù viribus sensim contritis ac debilitatis, Galli, ductore Childerico Rege, anno Domini 462. ijs omnibus prostratis & pulsis, Coloniam vi occuparunt, eam que ad Ottonis I. tempora, suis habebat moderati fuisse. At verò anno à C.N. 949. Otto Imp. Ang. Coloniam armorum strepitu Francis ereptam, Romano imperio reddidit. A quo tempore in hodiernum vsq; diem, libera Imperiali ciuitas exiit. Prima eius forma, quemadmodum & vrbis Romane, quadrata fuit, cuius iam adhuc muri, turres, ac fossæ, plerique in locis videntur. Ac deinde, Anno Christi 1180. amplificata, multa æt nobia, templa atque suburbia, quæ extra moenia posita erant, ambitu suo comprehendit, vt à primordio penitus mutata, semel in eius nunc facies appareat. Splendore & elegantia summa est, validissimis, & arcuatis cingitur muris, qui opportunas ad defensionem tures LXXXIII. in circuitu colligunt. Duplici fossa, utrinque muro vestita, lata, atque præcipite, multarum arborum umbra, & proceras ætiora cingitur, quæ iugundam obambulationem, meditationibus & studijs commoditatem, æstiuo tempore præbet. Intra moenia passim amœna conspiciuntur loca, quæ pomi, vineæ, alix que fructifera arbores, venustè conuectiunt. Præclarissimis etiã magnificis que ædificijs, tam pietati, quam priuatorum hominum necessitati paratis, pulcherrimè nitent. Ac primum quidem, vt à religione exordiar: Est maximum sanam, reat nomine sumum, ex lapide viuo admirabili arte elaboratum, D. Petro dicatum, cui si extrema artificum esset addita manus, nullum omnino vnuerse Germaniæ templum, elegantia & magnitudine non superaret, meritoq; inter stupenda Europæ annumerandum veniret. Intus, multorum Principum. Episcoporum & Ducum ex cupro & alabastro tymbis, atque ad eò trium magorum, Item Felicis. Naboris, & Gregorij corporibus, illustratur. Quid de perpolitò ac nitido Machabeorum tēplo, de XI. millium virginum basilica referam: Quarum sacratissimo sanguine irrigata, inò verò sanctificata, historiarù documentis perhibetur Colonia, vt venerari eam magis, quam commendare liceat. Reliquarum sacrarum ædium & Monasteriorum permagnus est numerus. Plebanica censentur templa X. Collegiata X. Vitorum conuobia XV. Virginum, quorum VIII. velatas habet, XXII. Monialium & vetularum conuentus LIX. Sacella XXX. Loca item alia misericordix & pietati consecrata plurima Colonia habet. Xenodochia II. Nosocomia, in quibus reu necessitatem abundantis, summa pietatis officia egenis præstantur, II. Gerontrotrophia, VIII. Brephotrophiũ I. Mente priuatorum ergastulum I. Prætorix ædes hanc urbem mirificè ornant, quæ magna cū delectatione spectantium, præcellam & rari operis cultem ostentant, ex quadratis & formatis ad regulam faxis, venustè ete. etiam, quæ artificiosissimis statuarum signis, circumquaque decoratur, quorum summa, summo tamen in loco posita infimorum proportioni tam aptè respondent, vt omnes eiusdem magnitudinis esse videantur. Speculares in apice habet fenestras, per quas visus in omnes ciuitatis partes panditur. Hoc anno hilarula & concinna mensana, singulari artificio fornica, eximio mirifico que opere constructa, quæ XVI. columnis politè sectis, ambulacrum tecto clausum sustentat, magnis Reip. sumptibus, non parum ornatus prætorix domui accessit. Ex opposito sacellum est, vbi quondam Iudæorum Synagoga fuit: Quod anno salutis 1436. D. Virgini nuncupatum, Hierosolyma dicitur. In quo tabula tanto artificio facta conspicitur, vt eam excellentes pictores, summa cum voluptate contueantur. Ab ea parte, qua solis exortum Coria spectat, Antiqui forti latus ambulacrum apertum ex candido lapide, cum artificioso horarum indice, exornat. Forũ hoc præstantissimis ædificijs vndique cinctum, frequentissimo populi conuente hebdomadatim terminandis frequentatur. luxta est forũ scenarium multò magnificentius, & ipsam pulcherrimarum ædium ordine decenter circumdatũ. vrbis plateæ itæ, amplis dire. etæ spacijs, magnis sunt strax lapidibus, & pulcherrimis ædificijs nitent. Præ cæteris autem egregiè culta est domus Nobilissimi viri D. Constantini Liskirchij, Amplissime quondam huius Reipub. D. Consul, cuius magnificentiſſimæ, & sumtuosa structura ædificiæ ædes, præcella

præcella turri conspicua, totum forum nouum uenisse condecorant. Pari elegantia est domus Strenui ac clarissimi uiri, D. Arnoldi à Siegen, armatæ militiæ Senioris ad Rheni flumen, Equitis aurati, atque Cæsareæ Maiestatis D. Consiliarij, cuius sine amplaudinem siue magnificentiam spectes, uel Imperatore, uel Regibus, Principibusque uiris liberaliter excipiendis peropportuna est, quibus & tecta frequenter suppeditauit.

Huius porò uis politica florentem Reipub. Romanæ gubernationem apprimè refert. Etenim si Consulum, Proconsulum, Censorum, Tribunorum, uigilum, Quæstorum, Annonæ Prælectorum dignitatem consideres, si rectum, & inflexibilem iustitiæ baculum fascium loco, uti uulgò existimatur, receperis: Si tribuum ordines, si ciuilem Senatorum auctoritatem, si denique Capitolium instar Romani ædificatum obserues quasi effigiem, & uiam quoddam simulachrum Romanæ uiribus, hanc Agrippinensem uidebis Remp. ut non immeritò, nativo quodam iure, Romanocam dicatur. Præstantissima etiam antiquitatis monumenta, cum ipsa passim uide, tum apud doctissimum Virum D. Ioannem Helmannum LL. summum uetustatis admiratorem, inueniuntur. Est & hic optimarum quarumque disciplinarum Vniuersitas, anno à C. N. 1388 ab Amplissimo Senatu instituta, primarum facultatum, Artium, aliisque insuper Collegijs, ad studiorum subleuandam inopiam, ab optimis uiris fundatis, ornatisima. Ex qua Louanienis pari dignitate filia super Collegijs, ad studiorum subleuandam inopiam, ab optimis uiris fundatis, ornatisima. Ex qua Louanienis pari dignitate filia anno post C. N. 1426, prodijt. S. Maternus D. Petri discipulus primus Colonienisum fuit Apollolus. Anno post CH. N. M. D. LV. in florentissima hac Colonensi uibe, Societate Iesu nouum, tunc coronatum collegium, ab amplissimo Senatu concessum est, primo eius instituti, in hanc uibem introductore, Patre Leonardo Hællio Louanienis, primoque Gymnasij Regente, R. D. Ioanne Rhetio, patrio Agrippinensi, Theologo, omnis humanitatis, pietatis & mansuetudinis nitore, ornatisimo, cuius quidem præstantissimi uiri, miseranda cædes, quia à multis tam integre, quam adulteritæ Religionis hominibus, non uno modo narratur, placuit uerissimè eius rei historiam hic paucis subiungere.

Accidit Coloniz hoc anno 1574. 26. Octobris, tristes & acerbi casus, eade trium Sacerdotum, ex Societate Iesu, quorum duo, nò solum in illa ciuitate, sed & per Germaniam, atque adeò per exteras Europæ gentes, præsertim inter Societatis homines, celebres habebantur. Primus enim Leonardus Hællio Louanij natus, in uibem Coloniensem, Societatem, non solum inuexit, sed & inter multa aduersa sine ulla dotatione, diuino potius, quam humano consilio, in summa paupertate administrauit, & sustentauit. Quanto autem cum fructu spiritali, ut nihil dicatur psumam de singulorum profectu qui sub eius magisterio didicere declinare à malo, & facere bonum, nihil etiam de studijs literarum, que in antiquissima & celeberrima Colonienis Academia, hac occasione excitata, re floruerunt; uel ex eo perspicè intelligere licet, quod pleraque per Germaniam, Poloniam, nonnulla etiam in Galliam Societatis collegijs, de Colonienis positissimum seminatio, aut nata sunt, aut amplificata. Secundus, Ioannes Rhetius Doctor Theologus, ex clarissima & consulari familia, Coloniz ortus, tum in patria, tum apud externos principes de pietatis & literarum studijs, deq; Catholica Religione, egregiè meritis, ubique se, & semper fortissimè, aduersariorum consilijs obiecit, eorumque oculis, & perniciossima consilia inuulgauit, patefecit, & ut dissiparentur, perfecit, multiq; annis disertissimis conuentionibus, & prudentissimis consilijs, populum Coloniensem instituit. Tertius, Nicolaus Faber, Leodientis natione, Ministri & Procuratoris munere, diu cum diligentia & induit se hude sanctus, peritalem Collegio, & conuictorum familia, que sub optima & sanctissima disciplina, in literis, & pietate informatur, operam nauauit. Hi tres breuissimi temporis spatio, ac ueluti momento, indigna morte quam longinquas peregrinationibus, pro Christi gloria susceptis, sepe effugerant, domesticæ tant securitate perempti. Nam quidam Gerardus Peshius Kempensis, quod oppidum est D. uicinis Colonienis, ante annos plus minus 14 ad probationem Societatis Iesu est admissus, ubi cum in studijs Rhetoricæ, Philosophiæ, Theologiæ, neque modo Latine lingue, sed & Græcæ, & Hebraicæ enitisset, tandem ante quatuor annos, occulto & iusto Dei iudicio, in uentis errorem lapsus, eumque hominis phrenes, & illi, & alijs periculosa, indicaretur, consilio Consulis & Medici, in domesticam custodiam est inclusus. Sed insania, quo magis coaceretetur, eò magis exagitari, ut laceratione uelium, diurnis nocturnisque clamoribus, non modo Collegium, sed & uiciniam perturbaret. Quamobrem cum per interualla se furor remitteret, & ea interdum diceret, ac faceret, que disciplinam uiderentur nonnullam admittere, maxime, quod esset animaduertum, uirgarum comminatione, posse eum commoueri, & ad officium, aliquo modo cogi, laxata est custodia, & paulatim eò est adductus, ut resectorij cura suscepta, etiam ad mensam legeret, & nonnihil operis aliquando faceret. Atque, hoc modo sine cuiusquam iniuria, ac sine omni maleficio, ad triennium, inter fratres liberè uersatus, ad arcularios, qui tum forte in eo hypocausito, in quo ipse, ante quadriennium inclusus fuerat, ad hiberna studia, & ad resectorij uiam accommodando occupati erant, die supra memorato, nempe 26. Octob. circa horâ 4. pomeridianam accessit, & ab ijs, propter uagas & ineptias, ut solet, repulsi, molestè id tulit, præsertim cum alter arculariorum, se ad Ministrum Collegij eum delaturum, minaretur: Ministrum enim & omnes superiores, ob id uidebatur odisse, quod ijs obtrepere cogere, & cum se summam Pontificem & Imperatorem esse persuasum haberet, præter se superiorem neminem agnosci uolebat. Itaque commotus, propter hanc comminationem & ministri factam mentionem, adeo, ut responderet arculario, si ita loqui pergeret, breui futurum, ut humili iaceret (ijs enim uerbis, Germanicè usus fuit) atque ita reuerendæ memoriæ, D. Leonardum, cum D. Ioanne Rhetio, Gymnasij Regente, in orto proximo inambularent, & literas legentem, accessit, eiq; minus arcularij renuancians, & respôsam, non quale uolebat, reterens, solet enim præcipere, & Ministro se præberet obedientem, siue, ut ipse, magistratum interroganti, postea respondit, quod eo die, quo feriatum esset à studijs, non fuisset cum magistris, & discipulis extra Collegium egressus, quod tamè à toto quadriennio non fecerat: siue denique, nam certo constare non potest, quod uideret laborati in eo hypocausito, in quo se ante annos 4. circa illud tempus, inclusum esse meminerat, & paulò antè, apud arcularios narrauerat. Sed quicquid fuerit, uel ab eo dictum, uel à D. Leonardo responsum, illud satis constat, elcatum eorum, ex ijs, quorum usus fuerat in resectorio, in latus sinistrum sub costis circa cor, ab eo ad actum, tanta uia, ut intestina paulò post sequerentur, & tam occulto uulnere, ut eum uulneratum, nemo ante animaduerteret, quam ille paulatim progressus, de laniatis à manibus literis, in terram corrueret. Interea fortè interueniens Minister, hominem fatiosum in se conuertit, & dum clausibus paulatim se defendit, crebris ictibus, cultro in costis, circa cor fracto, deinde fronte cruenta, paulò post concidit etiam ipse. Tertius, Doctor Rhetius, cum eodem ferè loco adhuc esset, in quo cum P. Leonardo legerat literas, & cerneret Ministrum sanguinolentum, accedit ad hominem insanum, blandè illum, ut sepe conuenerat, cohibiturus. In quo officio ipse quoque uulnus simile accepit in pectus lethale. Etiamen, dum conuersus, uidit clarissimum suum P. Leonardum concidisse, ad illum festinat, in quo conatu, animi & corporis uiribus efficiens, & paulò post ex aceto recreatus, in propinquum hypocausitum deferretur, ibique confessionis, quam propter quotidianam, salutaris uictimæ, dispensationem, non multò ante fecerat, desiderium testatus, antequam ea fieri, & chirurgus accessit posset, inter pijs uis, fratrumque uoces & manus, spiritum ad Deum, cum reliquis patribus festinantem reddidit, cadagmque & momentaneam hanc uitam, cum immortali commutauit. Hic exitus fuit optimi & sanctissimi uiri, Patris Leonardi, uitæ corporalis ab eo, quem ipse in Societatem, ad uitam spiritualem receperat: talis finis uel quorum patrum, inter quorum uulnere, uix tantum temporis intercessit, quo psalmus Miserere pronanciare potuisset.

AUGUSTA

AUGUSTA Vindelicorum, in Vindelicia, aut Rhetia vetustissimum Rōmani imperij municipium, vulgò *Augsburg*, primū, nullius famæ aut nobilitatis vicus, ad Lichi flumen fuisse perhibetur. De primis autem huius urbis initijs, atque progressu, hæc Argentinesium chronica perhibent. Augustæ originem aliqui quam vetustissimam ostendere cupientes, Gentē Sueuorum à Iaphet descendentem, eam primò inhabitasse prouinciā, scribunt, ibique eam condidisse, vbi abundantia aquarum, salubris aer, & alię commoditates facillè haberi possent. Venientes enim Sueui ad Rhetiam, locum aptum considerantes, & ad tuendum, natura munitum, ob concursum duorum rapidissimorum fluiuiorum, Vindi, & Lici, hanc urbem primò ædificauerunt, eamque Vindeliciam, à Vindo & Lico, appellabant. Ea enim regio, postea ad Alpes, Vindelicæ appellabatur, vniuersaque montana, pars in Orientem & Austrum vergens, à Rhetis Vindelicisq; tenetur, vt Strabo scribit. Eam autem, more vetusto, vallo ac fossa cinxerunt Amazones, postquam Europam inuaserunt, Sueuos sub Marsepia, insuetis armis, & securibus præactis, ex hac vrbe cedere, vsque ad Alpes coegerunt, & desolatam reliquerunt. Cùm hæc ante cladem Troiæ peracta sint, hanc ciuitatem; ante Troiam fuisse, existimant. Et temporibus exitus filiorum Israel de Ægypto, ante Romam quingentos & quinquaginta annos, conditam asserunt. Quam quidem à Troianis ortam dicunt. Eligentes autem sibi deam Kizam, quam Cererem fuisse opinantur, à qua hæc vrbs Zizaria dicta, cuius templum vsq; ad tempora Romanorum inuolatum permansit, iam vetustate collapsum, nomen collis seruaui, qui ab incolis, *Cisfenberg* hodiè vocitatur. Per Vindelicos inde ac Rhetos, florentissima cum muris ac propugnaculis facta. A Romanis plurima bella perpeffa est, cùm libertatem semper optaret, se à Romanis Vindelici alienarunt. Ideo Diuus Octavianus Augustus, Titū Ennium Prætorem, cum legione Marcio, ac alijs ducibus, in eos misit, in qua Auar, Bogudis Regis filius, adolescens, in armis apud Græco-Latinos peritus, & Varro, Tribunus militum, claruerunt. Hi ciuitatem in fine ætatis, multitudine Romanorum obsessam, varijs affecerunt incommodis. In ea oppugnatione, Auar, Græcus; occiditur. Et in vico, Criechifaueron, vbi sepultus fuit, eiuscemodi epigramma, reperitur:

*His nomen terris, Bogudis dat regia proles,
Græcus, Auar, pecudis, de Sueuis, more, litatus.*

Perijt & Prætor cum legione Marcia, vt pauci superessent in ea clade, qui rem gestam recitarent. Locoque cædis nomen dedit perdita legio, in media nunc ciuitate, *Perleich*, dicta. Ideoque heic legitur:

*Indicat hic collis, Romanam nomine cladem.
Marcia quo legio tota simul perijt.*

Varro, quem Verrem nominant, anane transmissio, in paludibus se occultans, lacui, Vernense nomen dedit. Is postea Consul Siciliæ, infœliciter obiit. Et vt Suetonius refert, quod Octavianus Augustus, omnes graues ignominias, cladisque duas omnino, nec alibi, quam in Germania accepit, Lolianam, atque Varrianam. Varrianam penè exitiabilem tribus legionibus, cum duce legatiq; & auxilijs communibus, cæsis. Deinde Augustus per Tiberium Neronem, cum Drusus frater eius Rhenaes regiones aggressus est post Varrianam cladem, effluxo triennio, Vindelicos deuicit; atque urbem eorum immunitam reddidit, & vt verba Strabonis lib. 4. affirmant, Tribus Romanorum militibus Cæsar Augustus missis, urbem Augustam habitadā tradidit, quo in loco Varro castram habuerat, Claudius Drusus tamen eam postea instaurauit, muris ac turribus ampliauit. Cùmq; auspicijs Augusti victa & aucta erat, in honorem Augusti Octauiani, Augustam appellauere. De his bellis Horatius in odis mentionem facit. Videre Rheti bella sub alpihus Drusum gerentem Vindelici Quibus mos, vnde ductus perennè tempus Amazonia securi dextras obarmat, &c. Tum autem Sueui, qui potentia & hominū frequentia, reliquos antecellunt, hanc urbem pertutissimè elegerunt; Deinde in Romano imperio stabilis ac fidelis permansit, magnum incrementum habuit, ac multa præcæ vetustatis monumenta in ea relicta sunt. Anno autem salutis quarto & quinquagesimo, supra nongentesimam & vltra, Vngari Germaniam & Sueuiam vastantes, Augustā obsederunt.

Vatijſquo

varijsq; cladibus Noricos, Rhetos, ac Sueuos afflixerunt. Otto primus Imperator, aduersus eos pluribus diebus
 decertauit, eosq; tandem, ad interuentionem, prope Augustam, deleuit. Tres quoq; in eo praelio eorum regulos
 captos, à militibus suis ad eum perductos, cum ob clementiam seruare conaretur, Saeui (eo nolente) suspendio
 necantur. Cecidit in eo bello Diopoldus comes, frater Sancti Vdalrici, & Regniboldus, filius sororis suae. Deinde
 diuus Vdalricus Episcopus urbem illustriorem fecit, & Ecclesiam Sanctae instaurauit, quae olim ab Atrila, & tunc
 ab Hunis lesionem sensit. Et Ecclesiam sancti Ioannis & Sancti Stephani construxit. Ornaturque haec Imperialis
 ciuitas publicis & priuatis aedificijs pulcherrimis, & praesertim Basilica Episcopali ampla, beatae Mariae virgini
 dicata. De Politica huius urbis Achilles Gallartus Medicus, hunc in modum: Ciuitas nostra, celeberrima habet
 omnis generis Paupolia, praecipue æneorum tormentorum, quae bombardas vocamus, aliquot domos eleganti-
 ssima copia refertissimas, simul & publicas aliorum artificum, tuas tabernas, tum officinas operosissimas, quibus
 non tam toti orbi vsitatissima, quam mercatorum suorum nummosissimis monopolijs notissima, paucis retrò
 annis euasit. Adhuc, pauperum curam vnicè gerit. Extant enim praeter Xenodochia, ægrorum ac orphanorum
 hospitalia, speciales adhuc aedes, quibus gratis vel peste infecti, suo fouentur tempore, vel Gallica hic laborante,
 curantur, vel denique leprosi seorsim adseruantur. Denique, ingenti elemosyna, tum reliquos inopes passim li-
 beralissimè leuat, tum studiosos pueros, non parum multos, ex his domi humanioribus literis emancipat, forisq;
 stipendijs non poenitendis alit. Quia vel soli Fuggari penuria laborantibus, sed frugi municipibus, Anno 1519. su-
 pra centum habitationes, tanquam iustam ciuitatulam, de suo apud Iacobinum suburbium fundarunt. Iam qua
 æquitate, clementia & prouidentia Magistratus, quam policite hic polleat, quae uel prosperitate, industria, huma-
 nitate, & virtute reliqui ciues inter sese, aut cum alijs, tum in negotijs, vel apud Antipodes, ac vtrumque mundi
 polum gerendis, tum in educandorum liberorum honestissima liberalitate, tum deniq; in domestica supelle-
 ctilis nitore, ad insolentiam vique certent, nemo facile dixerit. Sunt enim plerumque homines (imprimis blandæ
 foemellæ) forma pulchri, vestitu splendidi, victu voluptuarij, congressu & verbis ceremoniosi, actionibus astuti,
 moribus exotici, & opulentia præsertim. Ex quibus hodie sedula opere, & questu officiosissima, sorte tua contra
 existit. Mercatores verò aliquot & Patricij, magno munere natalibus sunt restituti: multi Baronum nobilitate e-
 minent, nonnulli etiam Comitum prerogatiuis gaudent, sed & integrum regnum, quidam apud Indos possidēt;
 adeo, vt in vniuersum S. P. Q. Auspurgensis instar Alabandæ fortunatissimi (vt Prouerbio habetur) censeri planè
 debeant, possintque. Quibus redditibus verò aurique & argenti diuitijs, ætariam ciuitatis locupletatum sit, vel
 inde coniciet Lector, quòd Senatus, exceptis annuis fabricarum (vt sic loquar) publicarum conducti famulij,
 certorum officiorum, adeoque belli maximi infinitis impensis, pro sola obtinenda pace, supra trecenta milia
 aureorum Rhenensium, citra priuatas ciuium contributiones, proximis exposuerit, prompta pecunia, Comitibus.
 Vt autem, tanquam condito lustro, etiam ciuium capita, curiosus aliquis, curiosus aliquis, ceu per transennam obiter queat as-
 timare & colligere, sciendum pro certo, quòd anno 1594. mille septingenti quinque infantes, Baptisino adhibiti,
 ac communibus Comitibus, mille ducenta viginti septem humana cadauera, nulla Epidemia grassante, sepulta
 Auspurgi fuerint. Porro, et si multos præclarissimos viros, qui rei literariæ ornamento fuerunt, Augusta protulerit,
 S. Cafarez M. à consilijs, eruditorum turbæ ediderit, cui non modò patria, sed & vniuersa Germania, tanquam
 occupatæ regionis adsertori, plurimum debet, quòd peculiari libello, Argentoratum, Nemetes, Vāglones, Mo-
 guntiacum, Agrippinenses, & pleraque loca alia citra Rhenum, Germaniæ, non Galliarum adscribenda, conuicit.
 Porro quam urbs hæc, in qua Confessio Augustana primùm fuit exhibitæ ad annū vsque 1629. floruisse, iam dicto
 anno magnam mutationem experta est, dum instituta generali reformatione non solum ad restitutionem bo-
 norum Ecclesiasticorum astricta, verum etiam ad dimissionem Ministrorum Augustanæ Confessionis, clausis
 templis, coacta & milite Cæsariano infesta fuit, non sine ingenti omnium & ciuium & exterorum Augustanæ
 Confessionis ad dictorum dolore. Saxo quidem Elector apud Cæs. Maiestatem non semel sedulo intercessit, & vt
 ciuibus in hoc religionis negotio parceretur rogauit; sed frustra: sicq; urbs ab eo tempore in Romano-Catholi-
 corum potestate permanit. Anno 1632. quum Rex Sueciæ, occupata Franconia ad Danubium copias suas admo-
 uisset, & Tillij exercitum à Norimbergæ obsidione digressum insequens, Donauverdum & pleraq; alia minorū
 gēnium ad dictum fluium sita oppida occupasset, Bauarus Elector Augustæ sex vexilla peditum reliquo præsidio
 sed Tillio sex vexilla peditū reliquo præsidio addidit exarmatis ciuibus ad Licū profligato, & è vulnere Ingolsta-
 dij mortuo, Sueciæ Rex de præsidio vacillatione & ciuium voluntate admonitus, ad urbem cum exercitu venit, ac
 deditionē serio, immò seuerè, postulat. Senatus populusq; Augustanus apud Regē de recepto præsidio diligen-
 ter sese excusauit, & ne res ad extremum discrimen veniret, rogauit. Id verò commodè fieri posse, si præsidij &
 eorum duci cōmodæ & tolerabiles conditiones proponantur. Quod quidem Rex non recusauit, interim tamen
 machinas tormentarias muris admonit, & copias ad oppugnationē instruxit. Dux præsidiariorum (quem Commē-
 dantē vulgò vocant, qui & præcipuā urbis custodiā habebat) vim veritus, in conditiones consensit, & x. Aprilis cum
 copijs & impedimētis egressus, à Suecis ad Ingolstadtium vsque deductus est. Post hæc Rex euocato ad se Senatu
 & ciuiū primoribus, de futura Reipublicæ administratione disposuit. Inde x1 v. Aprilis, Friderico Electore Palati-
 no, Augusto Duce Neoburgico, Gulielmo Saxone Vinario, Ioanne Holfato, Christophoro Marchione Badensi,
 multisq; alijs Comitibus, Baronibus & Nobilibus comitantibus urbem ingressus, concionē Euangelicorum ritu
 in primario templo haberi iussit, eiq; cum prædictis Principibus & infinita quasi ciuium multitudine, ipse
 interfuit: qua finita, à ciuibus fidelitatis iuramentum accepit. Post prandium Rex, Senatu, & publicis
 muneribus ex sententia constitutis, Lechhausam reuersus est; magna cum sui apud
 Protestantes admiratione & singulari amore.

MONACVM NOMINATIS
SIMA BAVARIE CIVITAS.

INGOLSTADIVM

FRISINGENSIS Episcopalis ciuitatis. tota.

NORDLINGA Ciuitas imperialis sua in
Rebus inferiori marchionibus vulgo
Regis diuina.

RATISPONA antiquissima ciuitas
vrbis Danubij ripis astat.

STRAVINGA oppidum Bavarie.

familia, adhuc recens erat memoria, & tres Cæsares, Vespasianus, Titus, & Domitianus Flavianii fuerint. Quod autem aliqui per Aras Flavianas alia loca, quam Nerolingam intelligere volunt, cum illis contendere nolumus, hoc tamen certo certius scimus, in tota regione non esse, aut olim fuisse locum aliquem commodiorem, & mansioni humanae convenientiorem, quam Nerolingæ sita, & circumiacens ager. Situ enim perquam amœno excellit, fontibus, & ijs, quæ ad hominum victum ex se terra producit, abundat. Sed quia nihil firmum & perpetuum est in terra, omnisque conatus humanus nihil præuulerit contra Dei prouidentiam, & quando ille non custodit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam, factum est anno Christi, M. CC. XXXVIII. ut tota ciuitas, cum ingenti ciuium damno, igne conflagraret, ut non modò ædificia, fortaliter, possit siuoelque omnes amiserint, uerum & diplomata, instrumenta, literas contra ctuum, regalia, priuilegia, immunitates, iura, & leges. Illico tamen, & eodem anno, succurrent beneficio Clementissimi Imperatoris, Fridetici secundi, cæpta est ciuitas reedificari, singularique eius fauore, atque filij eius Conradi Regis & reliquorum successorum beneficentia, liberata fuit aliquandiu, donec respiraret, & ab omni exactione, seruitute & contributione, & post instaurationem facta, immunitate, & magnis gratijs, & priuilegijs donata. Sed, quia primus restitutæ ciuitatis circus, non multum amplius fuit, nec capax omnium eorum, qui temporis successu uel mari, coloniam adepti fuerunt, si ædem est posterioribus annis, imperante Ludouico tertio, Anno scilicet M. CCC. XXVII. ut omnia suburbia, unâ cum oppido ipso in unam contra herentur circumferentiam, mixtibusque nouis, & amplioribus cingerentur, & ciuitas ipsa iam duplo maior fieret, quam antea fuit, omninoque in orbem disponderetur, ut sui similes, non multas in Germania alias, inuenias. Hæbit ab antiquis temporibus patricios, & multas nobiles, atque diuites familias, insignesque alios ciues, quos & ob egregia ipsorum facinora, domi forisque gesta, Cæsares magnis profectui sunt beneficijs, ac gratijs. Quam uarias potu' oppidum hoc Nerolingense calamitates, Bellonæ, Vulcanique rabiem senserit, Wolfgangus Vogelmannus, copiosè apud Munsterum profectur. Eius uicinis primùm in monte ad S. Emeranum locata fuerunt, ac temporum successu ob aquarum penuriam & Vulcani fœuitiam, à colonia ad ripam Egræ amnis translata sunt, qui ciuitatem ferè mediam intersectat. Habet maior domorum pars in hoc situ, suos proprios, & salubres fontes, cellas uarias, atque alias multas commoditates, quas in monte habere non potuit, &c. Vrbem hanc copiosè descriptit VVolfgangus Vogelmannus apud Munsterum.

STRABINGA.

STRABINGA, Bavariz oppidum, conditum est à Ludouico Duce Buariz, Lodouici Imperatoris nepote, aut patre, anno Christi M. CC. VIII. ut Buariz testantur annales: Danubij uicinitate illustratur, Augusta Aclia Auentino. Quanquam idem: lio in loco dicat, esse extra Strabingam eam, quæ nunc Azalburg uocatur.

RATISPONA.

RATISPONA, quæ Reginoburgum alijs, insignis & uetusta Buariz urbs, ad ripas Danubij sita, iacet in commodissimo loco, ubi quatuor concurrunt flumina. Suprà enim urbem Lubar & Nab, ingrediuntur Danubium, & infra, amnis Regen. Augustam Tiberiam à primo conditore hanc Auentinus nominat. Quondam metropolis Romanorum militum excubantiuro in Imperij limitibus, unde & Colonia Quartanorum dicebatur, quòd quarta legio Italica hic stationem firmam haberet. Quam Theodo. Dux Nortgoiz unâ cum Christianis, expugnata Ratispone, anno salutis 508. dissipauit & perdidit. Deinde uerò Arnolphus Imp. restaurata adæuax. Firmissimo ponte lapideo plurimorum arcuum, ciuitas hæc cum suburbio iungitur. Vide Munsterum & Argentinenſium Chronica, quæ septem appellationes diuersas huius urbis recensent. à Tiberio Nerone condita, anno quo Christus Iesus pro salute humani generis passus est. Baioriz olim metropolis. Hanc regionem antiquitus Norici tenuere. Cuius adhuc portio, trans Danubium sita, Noricum appellant. Noricis autem Baios uos successisse, & cum reperiam uetustissimos codices, hanc Baioriam appellant, quam Moderni Buariz dicunt, & à Bois Bôuarium nomen descendisse, persuasum est. Cui Strabo uires adhibet, Romani Bois Gallorum gentes è finibus elegerunt. Inde migrantes circumiacentes Histro locos, cum Thauristis habitauerunt. Constat igitur eòs in Pannonia consedisse, & inde facillè in Noricum conuatum regionem migrasse. Quamquam olim deserta, ut Strabo tradit, nunc cultissima est, magnas & ambitiosas ciuitates habens, & oppida nobilissima. Ratispone uerò ornari cæteras excellit. Pontificales urbes in ea quinque sunt: quarum uanè Metropolis est Salceburga. Ratisponeſis autem Episcopatus olim clarissimus fuit, cui tota Bohemia subiecta erat, hæc urbs septem nominibus insignita fuit, quibus in suis iuribus & libertatibus claruit. Primò, à sui conditore Tiberina uel Tiburina dicebatur, Tiberius enim Liuiz, Augusti uxoris filius, & ipsius Augusti priuignus, quem cum Augustus in filium adoptasset, mox magno exercitu comparato, coneta Noricos & Vindelicos misit, qui eos in prælio superatit, & hæc urbem apud Noricos edificauit. Secundo, urbs quadrata, longo tempore dicta, cum ad quadratam figuram & quadratis lapidibus magnis, muro circumdata fuit, ut in reliquijs ueterum murorum, retro S. Paulum cerni potest. Tertio hyatopolis, uel hyalopolis, ob rudicitatem popululi agrestis, qui ore hiance, ut ritales finitimi faciunt, uerba hiancia proferebant: uel, ab hiancium aquarum prope ciuitatem confluxu, cum Danubias, Naba, & Imber, & cæteri fluij, in lacere aquilonari confluisit. Quarto, Germensheim, à populo Germania, qui eam frequentare solebant, uel à Germanico, qui ciuitati præfuit. Quintò, Regiopolis, ob frequentes conuentiones Principum & Regum, ut hodie areæ, turres, ac excelsa ædificia magnatum ostendunt Sextò, Imbripolis à flumio, cum Imber Buariz, Septentrionem uersus, in Danubium fluit, & uernacula lingua, hoc nomen Regenspurg, adhuc seruat, cum in tali fluxu olim ciuitas incepta fuerit. Septimò, Ratispone dicitur, cum rates ob mercimoniam, & tempore Caroli Magni ad bella ibi confluebant, & tanquam firmiter sita, & ædificijs torborata, hodie Ratispone appellatur. Basilica decoratur episcopali, summo in honore tandem S. Petro dicata, prius ob fraternitatem canonicorum Ratisponeſium, & Remensium Ecclesia S. Remigij appellata. opus præclarissimum in urbe stondu completum, & canobio S. Emmerammi, ordinis S. Benedicti amplissimi, Monasterijque dominarum plura habet, præcipuè superius Monasterium uirginis glorioſæ, Iuferius, in quo D. Erhardus episcopus quiescit. Plures etiam domus consecratas & ecclesias, & proprios sacerdotes. Arnolphus autem Imperator, qui hunc locum, præ cæteris Imperij locis, summo dilexit, murum ampliavit, & Monasterium S. Emmerammi inclusit, & plurimum adornauit. A cæde enim Nortmannorum rediens in Baioriam, offa S. Dionysij Ariopagitz in fine sæcæ ætatis ex nobio tradidit, cum libro Euangeliolorum ornatisimo, ac literis aureis percripto, & demùm apud eos sepultus. Fuit autem hic sanctus Dionysius Atheniensium Episcopus, qui unâ cum Apolliphane Sophista, in Ægypto Heliopoli, quando Christus Iesus passus est, solem uisit præter naturam obsecratum, & terram noctem fabricò tertis obductam, cognouitque mox uerum omnium Deum, eodem Sophista respondente, (ut ipse ad Polycarpum scribit) rerum has diuinarum uicissitudines esse. Ornatur & Ratispone glorioſo martyte S. Emmerammi Episcopo. Et S. Wolfgango, eius loci uidecimo Antistite, qui monasterium S. Pauli construxit. Albertus quoque Magnus omnium doctorinarum peritissimus, apud eos episcopatum rexit. Hæc ferè omnia Argentinenſium Chronica suppeditarunt. Quòd si potu' Ratisponeſium Archiepis credendum, constat eam urbem, florentem Romano Imperio, populi frequentia potentissimam totius Imperij atque Germaniæ fuisse. Cincta enim erat suburbijs admodum late patentibus, quæ Perbingam, Pruelam, Puelenigam, & Wentingam usque frequetibus ædificijs extendebantur: Alere hæc urbs potuit unam & uiginti annos supra quingentos, delectorum peditum sex, & equitum millia quinque, quibus ditiones uicinas armorum terrore & defendebat, & in populi Romani officio & obediencia retinebat. Hi quartam legionem Italicam constituerunt. Lapideo denique ponte, decem & quinque arcibusornato, utaque Danubij ripa, hoc loci coniungitur, cuius prima fundamenta, Anno Christi M. C. XXXV. posita. Et XI. annorum tempore, ea pulchritudine, & aruente, tam uastum opus perfectum fuit, ut uel ea tantum moles, Ratispone commendabilem reddat. Quòd si quempiam ea dilpuratio iacet, quæ probabiliter uisæque in partem dilpuratur, an D. Dionysij Atheniensium Antistitis reliquias, in Gallia, secundo lapide à Parisiensium urbe, an uerò Ratispone continentur, is Conuualis de Germania sermotes, consular. Nobilis hæc urbs à Buaris primum hoc bello intestino occupata, non multo post, nempe 4. Nouembriſ 1633. à Bernardo Saxoniz Duce occupata fuit.

V I E N N A.

VIENNA, Australium ciuitatum, regionisque Metropolis, ad flumen Danubium sita, qui medius Austriam secans, sexaginta annibus ferè nauigabilibus auctus, in pontum vastis sex fluminibus euoluitur, memorabiles & maximi nominis vrbes alluit, quarum omnium opulentissima, ac vetustissima Vienna, cuius appellationem alij ab antiquo eius nomine Flauiana, alij à paruo flumine, quod inter ciuitatis suburbia labitur, deducunt: Olim etiam Iulio-bona & Vindobona vocata, Vrbs hoc tem pore clarissima, inexpugnabili murosum ambitu, præaltis fossis, aggere, & vallo cingitur: Mœnia deinde spissa & sublimia, frequentes turres, & propugnacula ad bellum opportuna habens, vt sola Vienna, vnicum sit Christiano-rum contra Turcarum furorem propugnaculum & munimentum. Hæc autem mœnia, ex ea pecunia sunt ædificata, quam Richardus Angliæ Rex, ab Austriæ Duce captus, in sui redemptionem persoluit, asserente Cuspini-ano in vita Henrici Sexti. Suburbia maxima sunt, & ambitiosa, ædes ciuium amplæ, aëa, & picturis ornata, stru-ctura solida & firma, altæ domorum facies, magnificæque visuntur. Tempia Deo, sanctisque dicata, & amplæ & splendido secto lapide constructa, perlucida sunt, & columnarum ordinibus admiranda, quorum princeps obti-net locum nobile. S. Stephani fanum. Cellæ Vinarie ad eò profundæ sunt & spatiosæ, vt sub terra non minus, quam supra terram ædificiorum apud Viennam esse feratur. Platearum solum stratum lapide duro, vt neque plaustro-rum rotis facillè conteratur. Annonæ, & potissimum vini, incredibilis copia, ad eò quidem vt ducentos & mille e- quos quadraginta dierum vindemia exerceat. Omnium facultatum Vniuersitate, in quam honorum, & Poëcos conferuntur insignia, nobilitatur: quam Fridericus II. Imp. Aug. Anno salutis M. CC. XXX. VII. ex Romana & Pa-riensi instituit. Anno Domini M. D. XXIX. Solymannus, ferox Christianorum hostis, confertissimo exercitu hanc urbem adortus, immensi fauitia eam obsedit, & muralibus labefacta tam tormentis, quater cum maxima suo-rum strage oppugnauit. At tandem XXXIII. obsidionis die, spe potiundæ vrbs relicta, exercitum suum abduxit. Ferdinandus II. Imperator, vt Academie Viennensis studia restauraret, & hæreticorum progressus inhiberet, in- signe Societatis Iesu Collegium ibi instruit. De hac vrbe vide latius Lazium.

B V D A.

BANVIVS omnium, quos Europa habet, fluuiorum maximus, mediam Hungariam interfluit, eamque in duas partes, nempe in Citeriorem, & Vltiorem scindit. Citerioris Hungariæ caput est BVDA, Regni auita sedes, in Pilisensi Comitatu, sita, in quo vinum nascitur sulphureum, ebrietatem vetans. Suntque ibi aquæ sulphureæ calidissimæ, quibus lanij vtuntur ad depilandos porcos. Ranzæ multæ in balneis. Olim Sicambria dicta à Sicambrorum Legionè, id est prima auxiliatrice, quæ ibi locata fuerat. Hanc cum Attila fratri Budæ, mandasset instaurandam, & de suo nomine vocandam, is contra, proprium imposuit nomen, vnde iratus Attila germanum suum, regniue consortem, propriis manibus nefariè interemit, ac in Danubium præcipitari iussit. Et vrbi nomen Attilæ imposuit, Alemanni, qui eius iugum ferebant. Ethelburgk, vocarunt. Alij Offen, à fornacibus calcis, quarum olim complures ibi inueniebantur. Alij in vetitum nisi sunt. Sunt etiam qui Budæ nomen, à Badinis populis, quorum Herodotus meminuit, descendere existimant. Eius vrbs ea est conditio, vt nec quicquam munitius, nec certè amœnius, in tota ferè Hungaria inueniri possit. In hac vrbe, Sigismundus Rex superbissima stauit ædificia, ex ædificauit quoque in arce Palatium, multum Romanæ referens antiquitatis: muro arcem obduxit, ambulacrisque amœnissimis exornauit, in media ferè arce, turrim amplissimam fundauit ex quadrato lapide, sed morte præuentus, initum opus non absoluit. Ex altera Danubij ripa, in Pestana ciuitate, quæ è conspectu est, molem posuit, in arcis obiectæ speciem, vt hinc supra Danubium perpetuo ponte arcem vtramque coniungeret. Verùm mors inuidatam superbi operis initium interceptit. Quod si facere potuisset, Traiani pontem, quem in superioris Mysiæ ripa quondam ille fecerat, proculdubio superasset. Porro, Pestum 30. millibus passuum à Varia, in eadem ripa, atque in Budæ nouæ conspectu situm, à Pestanis fortasse militibus, vigente quondam Imperio Romano, ædificatum est. Hæc Munsterus: Si vrbs situm inspicias, ex parte montosa, & validis est propugnaculis firma, vt nec quicquam munitius, nec amœnius, in tota ferè Hungaria inueniri possit. Publicis, priuatisque ædifi- cijs ornatissimis, præ cæteris in ea regione vrbus, clarissima. Agrum habet variorum fructuum vberitate luxuriantem. Nunc vero, non sine maximo Christianorum detrimento, à Turcis Buda tenetur, qui eam Anno Domini M. D. XXIX. inuasert.

VIENNA AVSTRIAE METROPOLIS VRBS TOTO
ORBE NOTISSIMA CELEBRATISSIMAQ VNIUSAM
HODIE IN ORIENTE CONTRA SEVLISSIMAM
TURCAM INVICTVM PROPVGNAVLVM.

Casa Privilegia

BVDA, vulgi Ofen, prima Degegia
Vngarici regni caput, ad Danubium.
Isti Quatuor Prolemias Curiam vel se alio
pertinentiam est Saluam nominat. Fran. Ire.

MEDIOLANVM.

MEDIOLANVM, potentissima ciuitas, vniuersæ Galliæ Cisalpinæ Metropolis, à quo cōdita, & vnde sit eius appellatio ducta, variè ab historiographis proditum est. Originem eius Gallis Linius tribuit: nonnulli, & quidem veriùs, Gallorum in Italiam aduentum, Bellouesum ex vico eximiæ dignitatis, finitimam Alpibus ciuitatem, Mediolanũ ædificasse, eumq; Regis sibi nomẽ supmisse, tradunt. Quidam Mediolanum dictũ putauere, quòd inter duos amnes, ipsi Lames vocant, vrbs posita sit, Adduã, scilicet, & Ticinum. Alij, ab animali media parte lanato, in ipsis fundamentis inuento. Cato, priùs Olanam ait dictam, à Thulcorum duce: dein ab Insubrium Principe, medo, adauctam nomen accepisse, mediolani. Aliter Alciatus in Emblematis, aliter alij scribunt. Vrbs est mediolanum opportuno admodum situ, quòd præter agri ipsius vberrimas fruges, è Gallia Cisalpina, necessaria quæuis comportari possunt. Hinc quàm plurimos Imperatores, contra Gallos atque Germanos bellandi opportunitate ductos, hic consedisse, legimus. Sæpius etenim mediolani Cæsar constitit, frequenter Nerua. Nam valde Traiano placuit locus, vt Regiã hic ædificãrit, quod nunc palatium dicitur. Habitauit hic etiam Adrianus, Item maximianus Herculeus, qui mœnibus hanc urbem ornauit, murum secundum adiecit, eamq; amplificauit, & ædem Herculi in ea posuit, quæ nunc D. Laurentio martyri est dicata. Iuxta quam columnis XVI. marmoreis domum sumptuosissimam Imperatorum vsui ædificauit, quam incendio perijsse scribit merula, vt solæ columnæ sint relicte. Philippus etiam Imperator Christianus, hac in vrbe resedit, & post eum Constantius, Constantinusq;. Item Iouinianus, Valens, Valentinianus, & Theodosius.

Scribit Alexander V. eius nominis Pontifex summus, hanc urbem physico ac naturali situ, ab incendijs caumatam, & frigorum rigoribus æqualiter abesse, & locũ totius orbis temperatissimum, aeremq; serenissimum, & aquarum in puteis, ac fontibus salubritatem obtinere. Quodq; lacus pulcherrimi decem, & septem, & sexaginta quatuor flumina, terræ superficiem irrigantia, in illius agro reperiantur. Porro quantum templorum magnitudine, regalium domorum amplitudine, clarissimarum ædium nobilitate, & vicorum nitore, nec non & omnium artium præstantia floruerit, nostraq; ætate floreat, tum potentissimorum dominorum, Ducis maiestati obsequentium: tum vtriusque sexus contubernium religiosorum inhabitantium, ac caterua huius vrbs equestris ordinis virorum, ac doctorum, nec non & armorum, & pannorum, & omnifariam vestimentorum officinæ, & mercatura declarant. Est & Mediolani Societatis Iesu Collegium, à R. D. Cardinale Boromæo, auctum & amplificatum. Mediolanum amplissimum complectitur spatium, adeò quidem, vt maximis totius Europæ ciuitatibus annumeretur. Eius suburbia latæ aquarum fossæ cingunt, per quas vndiq; nauigijs, maxima annonæ copia defertur. Tam multa sunt hic, tamq; diuersa artificum genera, vt inde vulgi sit natum proverbium: Qui Italiam reficere totam velit, eum destruere Mediolanum debere, nimirum, quòd ex his sedibus, artificũ examina, per omnes Italiæ partes, spargantur. Quin etiam liberales disciplinæ hïc cultæ fuerunt. Virgilius siquidem, Mediolani literis operam dedit. Summam huius Reip. potentiam arguit, quòd post frequentissimas hostium direptiones, quibus vniuersa diruta, soloq; æquata fuit, in tã vastam magnitudinem rursus excreuerit. Varia, & funesta eius excidia, Gibellinorũ etiam,

MEDIOLANVM

*Enfin, Al' Des armes
de ceste Ville
de Milan*
 Les armes de Milan se portent par la Visconti
 De son chef S'ont les nobles armes de Milan
 Mais au lieu de l'Escu de Milan
 Pour remembrance de son chef de Milan
 Quant fut d'Armes son chef de Milan
 Et d'Armes par son chef de Milan
 Et d'Armes par son chef de Milan
 Et d'Armes par son chef de Milan

Les armes de Milan se portent par la Visconti
 De son chef S'ont les nobles armes de Milan
 Mais au lieu de l'Escu de Milan
 Pour remembrance de son chef de Milan
 Quant fut d'Armes son chef de Milan
 Et d'Armes par son chef de Milan
 Et d'Armes par son chef de Milan
 Et d'Armes par son chef de Milan

etiam, & Guelphorum exitiabiles vniuersæ Italiae factiones, Mediolani Anno Domini M. CCC. X. natus, Munsterus in Cosmographia sua recenset. Habet vrbs ædificia mirè splendida, atque magnifica, præcipuè verò, ædem peraugustam, quã Domum vocant, immenso sumptu ac tam admirabili arte factam, vt paucis omnino orbis terrarum templis conferri possit, siue magnitudinem & artificium, siue precia marmorum ac ornamentorum spectes. Etenim, non solum vndique foris intusque crustis niuci marmoris interta nitet, verum etiam mirabilibus ex marmore statuis arte summa elaboratis, est exornata. Sunt & nobilia fana permulta, inter quæ Gratiarum ædes. Cœnobium huic fano insigne cohæret Prædicatorum, cum præclara Bibliotheca, celeberrimis Italiae totius addenda. Priuatorum etiã in vrbe domus amplissimæ permultæ cõspiciuntur. Est & arx Portæ Iouiae munitissima, inexpugnabile ac præcipuè totius Europe propugnaculũ, quod vlla profectò vi capi, nunquam potuit, quanquã per annonæ, rerumque necessariorum inopiã, id aliquando contigerit, vt in Ephemeridibus Latinis Leander demonstrat. Insuper, est curia vetus, vbi modicum D. Gothardi fanum, nobilibus aliquot Vicecomitum sepulchris decoratum. Italiae Reges, tum etiam Imperatores Augusti, Imperij solennia, coronam ferream, ab huius vrbs præsulibus sumere solent, idque ex constitutione Theodorici Ostrogothorum Regis. Alexander Quintus eius nominis Pontifex summus, Barnabam D. Pauli condiscipulum, primum fuisse Mediolanensis Ecclesie Antistitem scribit. Cui interpositis alijs pijs, doctis que viris, D. Ambrosius successerit, clarissimum Ecclesie lumen, qui D. Augustinum celeberrimum illum Doctorem Theologum Mediolani ad fidem Christi conuertit, & deinde anno post N. C. trecentesimo nonagesimo tertio, ex eadem hac ciuitate, ad æternam beatorum patriam emigravit.

NUMERO DE' SETTE PRINCIPALI ARMI

1. **Armi di S. Marco**
 2. **Armi di S. Pietro della Chiesa**
 3. **Armi di S. Giovanni della Paglietta**
 4. **Armi di S. Maria della Salute**
 5. **Armi di S. Simeone**
 6. **Armi di S. Spirito**
 7. **Armi di S. Andrea**
 8. **Armi di S. Felice**
 9. **Armi di S. Donato**
 10. **Armi di S. Rocco**
 11. **Armi di S. Gerolamo**
 12. **Armi di S. Antonio**
 13. **Armi di S. Vito**
 14. **Armi di S. Eustachio**
 15. **Armi di S. Silvestro**
 16. **Armi di S. Apollonia**
 17. **Armi di S. Caterina**
 18. **Armi di S. Margherita**
 19. **Armi di S. Lucia**
 20. **Armi di S. Agnese**
 21. **Armi di S. Cecilia**
 22. **Armi di S. Susanna**
 23. **Armi di S. Barbara**
 24. **Armi di S. Ursula**
 25. **Armi di S. Katerina**
 26. **Armi di S. Margherita**
 27. **Armi di S. Lucia**
 28. **Armi di S. Agnese**
 29. **Armi di S. Cecilia**
 30. **Armi di S. Susanna**
 31. **Armi di S. Barbara**
 32. **Armi di S. Ursula**
 33. **Armi di S. Katerina**
 34. **Armi di S. Margherita**
 35. **Armi di S. Lucia**
 36. **Armi di S. Agnese**
 37. **Armi di S. Cecilia**
 38. **Armi di S. Susanna**
 39. **Armi di S. Barbara**
 40. **Armi di S. Ursula**
 41. **Armi di S. Katerina**
 42. **Armi di S. Margherita**
 43. **Armi di S. Lucia**
 44. **Armi di S. Agnese**
 45. **Armi di S. Cecilia**
 46. **Armi di S. Susanna**
 47. **Armi di S. Barbara**
 48. **Armi di S. Ursula**
 49. **Armi di S. Katerina**
 50. **Armi di S. Margherita**
 51. **Armi di S. Lucia**
 52. **Armi di S. Agnese**
 53. **Armi di S. Cecilia**
 54. **Armi di S. Susanna**
 55. **Armi di S. Barbara**
 56. **Armi di S. Ursula**
 57. **Armi di S. Katerina**
 58. **Armi di S. Margherita**
 59. **Armi di S. Lucia**
 60. **Armi di S. Agnese**
 61. **Armi di S. Cecilia**
 62. **Armi di S. Susanna**
 63. **Armi di S. Barbara**
 64. **Armi di S. Ursula**
 65. **Armi di S. Katerina**
 66. **Armi di S. Margherita**
 67. **Armi di S. Lucia**
 68. **Armi di S. Agnese**
 69. **Armi di S. Cecilia**
 70. **Armi di S. Susanna**
 71. **Armi di S. Barbara**
 72. **Armi di S. Ursula**
 73. **Armi di S. Katerina**
 74. **Armi di S. Margherita**
 75. **Armi di S. Lucia**
 76. **Armi di S. Agnese**
 77. **Armi di S. Cecilia**
 78. **Armi di S. Susanna**
 79. **Armi di S. Barbara**
 80. **Armi di S. Ursula**
 81. **Armi di S. Katerina**
 82. **Armi di S. Margherita**
 83. **Armi di S. Lucia**
 84. **Armi di S. Agnese**
 85. **Armi di S. Cecilia**
 86. **Armi di S. Susanna**
 87. **Armi di S. Barbara**
 88. **Armi di S. Ursula**
 89. **Armi di S. Katerina**
 90. **Armi di S. Margherita**
 91. **Armi di S. Lucia**
 92. **Armi di S. Agnese**
 93. **Armi di S. Cecilia**
 94. **Armi di S. Susanna**
 95. **Armi di S. Barbara**
 96. **Armi di S. Ursula**
 97. **Armi di S. Katerina**
 98. **Armi di S. Margherita**
 99. **Armi di S. Lucia**
 100. **Armi di S. Agnese**

DELLA VOIE PIU' POTABILE

1. **Armi di S. Marco**
 2. **Armi di S. Pietro della Chiesa**
 3. **Armi di S. Giovanni della Paglietta**
 4. **Armi di S. Maria della Salute**
 5. **Armi di S. Simeone**
 6. **Armi di S. Spirito**
 7. **Armi di S. Andrea**
 8. **Armi di S. Felice**
 9. **Armi di S. Donato**
 10. **Armi di S. Rocco**
 11. **Armi di S. Gerolamo**
 12. **Armi di S. Antonio**
 13. **Armi di S. Vito**
 14. **Armi di S. Eustachio**
 15. **Armi di S. Silvestro**
 16. **Armi di S. Apollonia**
 17. **Armi di S. Caterina**
 18. **Armi di S. Margherita**
 19. **Armi di S. Lucia**
 20. **Armi di S. Agnese**
 21. **Armi di S. Cecilia**
 22. **Armi di S. Susanna**
 23. **Armi di S. Barbara**
 24. **Armi di S. Ursula**
 25. **Armi di S. Katerina**
 26. **Armi di S. Margherita**
 27. **Armi di S. Lucia**
 28. **Armi di S. Agnese**
 29. **Armi di S. Cecilia**
 30. **Armi di S. Susanna**
 31. **Armi di S. Barbara**
 32. **Armi di S. Ursula**
 33. **Armi di S. Katerina**
 34. **Armi di S. Margherita**
 35. **Armi di S. Lucia**
 36. **Armi di S. Agnese**
 37. **Armi di S. Cecilia**
 38. **Armi di S. Susanna**
 39. **Armi di S. Barbara**
 40. **Armi di S. Ursula**
 41. **Armi di S. Katerina**
 42. **Armi di S. Margherita**
 43. **Armi di S. Lucia**
 44. **Armi di S. Agnese**
 45. **Armi di S. Cecilia**
 46. **Armi di S. Susanna**
 47. **Armi di S. Barbara**
 48. **Armi di S. Ursula**
 49. **Armi di S. Katerina**
 50. **Armi di S. Margherita**
 51. **Armi di S. Lucia**
 52. **Armi di S. Agnese**
 53. **Armi di S. Cecilia**
 54. **Armi di S. Susanna**
 55. **Armi di S. Barbara**
 56. **Armi di S. Ursula**
 57. **Armi di S. Katerina**
 58. **Armi di S. Margherita**
 59. **Armi di S. Lucia**
 60. **Armi di S. Agnese**
 61. **Armi di S. Cecilia**
 62. **Armi di S. Susanna**
 63. **Armi di S. Barbara**
 64. **Armi di S. Ursula**
 65. **Armi di S. Katerina**
 66. **Armi di S. Margherita**
 67. **Armi di S. Lucia**
 68. **Armi di S. Agnese**
 69. **Armi di S. Cecilia**
 70. **Armi di S. Susanna**
 71. **Armi di S. Barbara**
 72. **Armi di S. Ursula**
 73. **Armi di S. Katerina**
 74. **Armi di S. Margherita**
 75. **Armi di S. Lucia**
 76. **Armi di S. Agnese**
 77. **Armi di S. Cecilia**
 78. **Armi di S. Susanna**
 79. **Armi di S. Barbara**
 80. **Armi di S. Ursula**
 81. **Armi di S. Katerina**
 82. **Armi di S. Margherita**
 83. **Armi di S. Lucia**
 84. **Armi di S. Agnese**
 85. **Armi di S. Cecilia**
 86. **Armi di S. Susanna**
 87. **Armi di S. Barbara**
 88. **Armi di S. Ursula**
 89. **Armi di S. Katerina**
 90. **Armi di S. Margherita**
 91. **Armi di S. Lucia**
 92. **Armi di S. Agnese**
 93. **Armi di S. Cecilia**
 94. **Armi di S. Susanna**
 95. **Armi di S. Barbara**
 96. **Armi di S. Ursula**
 97. **Armi di S. Katerina**
 98. **Armi di S. Margherita**
 99. **Armi di S. Lucia**
 100. **Armi di S. Agnese**

ram magnitudine, & vastitate sua, ut pleraque alia, quam ornatu insigni, & inprimis augustam. Quod si primum ingrediare, crucis figuram præferre videatur: cuius anguli in altissimas consurgunt testudines. Quarum fastigia, ut reliqua templi facies, plumbeis tegulis operata, ad centum viginti stadia, ex alto ad urbem nauigantibus inter eminentissima urbis ædificia occurrant. Superbissimi ad id fornices, mira inter se arte coeantes, totam molem fulciunt. Illud non possum non vehementer admirari, vnde tanta vis auri Veneti ipsi adfuerit, quod tanto operi impenderent. Nam quicquid operis est, à media templi parte purissimo fulget auro, quod nullino opere ita varietum est, ut quocunque oculos vertas, insigne inprimis occurrat: Recedunt tantum in ipso testudinum conexu Græcæci operis vetustissimæ imagines moesta quadam venerabilique præsentia, horrorem cum religione mixtum, spectantium animis inferentes. Quod si ad alias spectandas templi partes animum conueras, marmorea vndique tabulæ, ad pavementum usque ipsam, varij marmoris occurrunt. Quæ tanto artificio sunt sibi adinuicem compositæ, ut eadem inter se similes videri possint. Sed illa quoque ipsa circum ædem marmorea ita distinctas, ut defatigato tibi iam cuncta perlostranti, quietem & ocium parent, Hic tibi pavementum liceat inueni, vermiculato opere, marmoreis frustis ita distinctum, ut tantum extruendi templi studium, in cœlum merito tollas. Columnæ verò complures partij lapidis, vel Tapfici, aut Numidici tibi interim assurgunt iure optimo admirabiles, cum duplici suggestu marmoreo, vnde Sacerdotes sæpè emineant. Sic enim cautam publico decreto fuerat, ut quicquid egregij operis Veneti ipsi nauigantes, quocunque terrarum ambitent, non dubitarent id ipsum Venetias deferre, ad æternam templi aurei memoriam, utque nulli impendat omnino parcerent. Quod si ex templo egredieris, vestibulum ipsum subeas, quis per immortalitatem Deum, stupor non te inuadat? Cuius aurei fornices trecentis & amplius fulciuntur columnis, non magnitudine sua magis, quam colorum varietate conspicuis: intercolumnia, & quicquid in area ipsa operis est, cum ipso pavimento marmoreis tabulis pro tectorio renitet. Quod si superiorem vestibuli partem, ex area ipsa conspicias, ecce tibi equi quatuor ænei, diverso statu, varioque occurant: qui veteris operis insignia planè referentes, studium insigne ciuitatis ipsius secum præ se ferant. His operosum templi supercilium incubat, semis sese pinnaculis explicans: quorum singula, in tabernaculi speciem satreæ, singulas habent ex candido lapide statuas, nudi genij: aliaque vetè splendidissimi aspectus simulachra, suo quæque statu operibus inserta, miro quodam modo, ipsam primarum exornant intercapedinem. Idem opus excellentissimum, eandemque speciosissimam materiam, tam dextrum, quam læuum latus habet.

Hæc de vrbe plane admirabili.

GENVA

Genua Ligurum in Italia caput, Ligustico adiacet mari, potens, superba, atque antiquissimæ originis ciuitas, vel à Iano Italiae Rege, ac deinde à Iano Troianorum Rege aucta, vel à Iano Genio Prisco, vel à Genuino Aegyptio, vel à Genuo Saturni filio, primum ædificata, vel denique à situ, curuaturæ genu respondente, denominata perhibetur. Situ tali est: Fronte meridiem spectat, amplissimè circa litus consurgens, dorso Septentrioni obuerso, leniter in planitiem, veluti ad quiescendum descendens, montium innixa radicibus, quorum à tergo contra fauorum Septentrionum afflatum vallo munitur, non tota montosa, nec vicissim tota plana. Insigni portu fortissima mole, securæ stationis causa præmunito, mercatuque amplissimo, nobilis est. Semper autem & in negotiando industrios, & ad res summas, tam terra, quam mari gerendas, summos homines genuit. Qui sæpius infideles Christianorum hostes armis suppresserunt, sæpè item à Venetis alijsque potentissimis populis, & Regibus spectabiles retulerunt victorias, vt plurimas ciuitates & insulas ditionis suæ fecerint. Vnde tantis incrementis, tum populi ac ædificiorum, tum opum creuit hæc ciuitas, vt nomen adepta sit Genuæ superbæ. Porro nobilissimum hoc emporium est, quò non modò vicini, sed & remotissimarum nationum mercatores confluunt, vbi etiam diuersorum, & longissimè distitorum Regnorum negociatores, certa domicilia ac sedes suas habent. Portu atque tutissima nauium statione, ædificijs superbissimis, cæterisque nitidissimarum vrbium ornamentis, cæteras Italiae ciuitates maritimas (præter Venetias) longè superat. Atque adeo etiam naualis belli peritia semper floruit, vt præstantiores, aut etiam æquales, eius belli gerendi Duces perpauci inuenti fuerint, qui tam multas vrbes expugnarint, tam multas insulas ac barbaras nationes subegerint, tam frequenter hostium spolia, ac naues triumphantium specie, in patriam læti adduxerint, ita, vt de Genuensium Reipubl. idem iure optimo dici posse videatur, quod de Scipionum gente, scriptores antiqui perhibent: Eam fuisse stirpem, vt ipsi loquuntur, fatalem, ad hostes mari vincendos. Vrbem hanc præclarissimis laudum elogijs Leander immortalitati consecrauit. Idem Augustinus Iustinianus, Nebiæ Episcopus ingenti volumine, de Genuensium rebus lingua vernacula condito, præstitit, Iacobusque Bracelius, qui loca situmque Liguriae diligenter persecutus est. Magnificum in hac vrbe collegium habet Societas Iesu, opera R. Domini Iacobi Lanies institutum, Anno partæ salutis M. D. LIV. Quod quidem collegium, cum aliorum ciuium, tum verò Pauli Doricæ insigni liberalitate & beneuolentia auctum est, & amplificatum.

FLORENTIA

FLORENTIA, nobilissima, inclyta, præcipua Hetruriae vrbium, cuius primordium, asserente Kobergio, Sillanis militibus, (quibus is ager à Silla assignatus erat) adscribitur, (negat tamen Volateranus) Et, quia primas hi sedes ad Arni fluentia ceperunt, Fluentiam primum hinc dictam, existimant. Itaque Plinius populos Arno oppositos, Fluentinos nuncupat. Hinc plerique colligunt, Anno ante natum Christum octuagesimo tertio, Florentiam cepisse initium. Quæ quidem vrbs, felicibus fundata auspicijs, vicinas passim vrbes dignitate atque præstantia excellere, mirisque modis imperium propagare coepit, vt Florentiae nomen non immeritò consecuta putetur. Gothorum furoribus multis est agitata incommodis. Totila siquidem immunitam ipsam, desolatamque reddidit. Quam Carolus deinde Magnus restauratam,

ratam, & ampliore murorum ambitu ornatam, immunitatibus, & priuilegijs plurimis decorauit. Atque ita temporis successu, ad annum vsque salutis quartum & vigesimum supra millesimum, opibus, ac gloria, mirandum in modum est aucta. Quo item anno Henricus primus Imperator Ecclesiam S. Miniatis ad Florentiæ muros ædificauit. Præter cætera porrò Florentiæ ornamenta præclarissima, etiam ædes sacra in celebriori vrbis loco, S. Ioanni Baptistæ dicata, habetur, quam Baptistarium vulgò nuncupant. Cuius valuæ, ex solido ære conflatæ, noui ac veteris instrumenti historias, mirabili opere sculptas, continent. Florentia etiam cum ob pulchritudinem ædificiorum, & ob raram incolarum vrbinitatem, omnium Italicarum vrbium flos nuncupatur. Tum summos etiam viros tam multos produxit, qui natale hoc solum doctrinæ splendoribus illustrarunt, vt prolixitatis euitandæ gratia, eos recensere non libeat. Hos ferè omnes, quemadmodum & reliquas Florentiæ laudes, Leander accuratissimè complexus est, & ante eum Leonardus Aretinus, Landinus, Nicolaus Macciauellus, qui historiã Florentinam conscripsit. Consecuta est Societas Iesu, amplissimum in hac vrbe Collegium, Leonoræ Ducis, Ferdinandi Imperatoris benignitate, anno ab orbe redèpto, M. D. LI. Porrò vrbs hæc Arno medio secatur, & quatuor ex mjijs coniungitur pontibus, ab Oriente ac Septentrione collibus amœnissimis, & vndiq; fructiferis arboribus vestitis cincta, medijs theatri instar, Occidentali latere pulchram in planitiem incedens, Apennini aliquot brachijs contra vim externã & incurfiones est munita, videturq; ferè vmbilicum Italiæ tenere. Nobili gente frequens perpetuò fuit, & si cui familias honestas, hinc tanquam è seminari o in alias vrbes Italiæ profectas cognoscere libebit, cõmentationes in Dantè Christophori Landini adeat, is enim operis eius initio multis hac de re tractauit. Florentiam duplices habuisse muros, eosdemque à Fesulanis & Barbaris esse deiectos, ac ciues deserta vrbe in vicina oppida concessisse, auctor est idè Landinus. Desolatam ita vrbe ad annum post C. N. DCCCII. iacuisse, quo Carolus Magnus Roma, vbi tum Imperator Cæsar Augustus appellatus erat, in Galliam tendens, hic dies aliquot constitit, captusque loci conditione, mœnium nouorum fundamenta, longè prioribus ampliora iussit inchoari, proposito etiam edicto, vt passim dispersi ciues, ad instaurandam vrbe redirent. Hoc itaque tempore nouis muris cincta fuit. Adeò splendidis, magnificisque ædificijs, sumptuosissima structura ornatis, tam diuino cultui, quemadmodum Venetiæ diues, Mediolanum magnum, Genua superba, Bononia fertilis, Rauenna antiqua, Neapolis nobilis, ac Roma sancta. Ita Florentia tanquam flos ac pulchritudo Italiæ, Florentia bella sit nominata. Nobilissima vrbs fana, in primis admirabile illud D. Mariæ Floridæ, totum ex marmore crustatum, cum hemisphærio stupendi operis, iuxtà turris stat eximia tintinabulorum, tota item marmorea, modicoque post interuallo veterrimum Martis templum, forma rotunda, magno ingenio constructum, & nunc D. Ioanni Baptistæ sacrum. Valuas habet ex ære, fusili opere, tam raro artificio factas, eas præsertim quæ contra fanum D. Mariæ Floridæ sunt, vt omnes omnino, quibus ingenij vis est vlla, reliqua in Europa tota similes esse nusquam arbitrentur. Reliquas misericordiæ ædes, vt Xenodochia, Expositorum brephotrophium, cæteraque loca pietatis ergò constituta prætereo, qualia tricena septena esse dicuntur. Aedes censentur Plebanicæ XLI III. Prioratus

XI I. Conuentus virorum mulierumque sacri LXXVI. Collegia
puerorum IX. quas Fraternitates vocant, virorum sodalitates maximo numero.

ROMA.

ROMA Domina & Regina urbium, totiusque mundi caput, quem ferè vniuersum fortissimorum virorum rebus praestantissimè gestis, suo imperio subegerat, in Latio ad Tiberim sita, qui à Septem trione urbem ingressus ex latere meridionali Ostiam versùs effluit. De primis eius conditoribus tam multæ & varix sententiæ, quam diuersi scriptores inueniuntur. Sunt, qui existimant Euandrum ex Arcadia fugientem, ea occupasse loca, vbi nunc Roma conspicitur, ibidemque oppidulum inuenisse aliquod, Valentiniana dictam, quod ab ipso amplificatum, Romæ nomen deinde sit consecutum. Alij tradunt, Remum & Romulum Æneæ filios urbis huius conditores fuisse, quos tamen alij Æneæ nepotes ex filia dicunt. Verùm Dionysius Halicarnassensis ante Troianorum & Æneæ in Italiam aduentum Romam existisse, ex antiquo scriptore Antiocho Syraculano docens, hæc eius verba recenset: *Postea quam Italiam conuenisset, Marsus pro illo regnauit, ad quem vix quidam nomine Siculus Roma profugus venit.* Hac oratione satis indicant, Romam aliam excidio

Troiano superiorem existisse. Communior ferè omnium sententiæ est, Romam à Romulo dici. Quippè eû is Romam virtibus & robore iuuenem affatim à se muniam cerneret, haud minoris momenti fore ratus, si eandem consilij ope subisset, ex venerandæ senectutis ciuibus, qui tunc aderat, centum elegi, quos ob honorem, *Patres*, ob ætatem *Senatores* appellauit, portas designauit, trib. diuisit, praesidiarios conuocauit, tribunos, Celerum creauit, & nouam denique Reip. formam instituit. Ita vt Romulus inchoatæ huius verbis augustissimum felicissimumque principium collocaße videatur. Quæ temporum deinde successu, tot senatores extimios, tot clarissimos fortissimosque Daces, tot egregios Imperatores vniuersi propemodam orbis domitores tulit, vt iure *Mundi caput*, & à Cicerone oratione pro Sylla, *rex Regum & nationum exterarum, lumen gentium, & Imperij domicilium* sit appellata. Eius ambitum Plinius ex traditione Augusti scribit, millia passuum viginti. Flavius Vopiscus Aurelium Imperatorem ambitum urbis ad triginta millia passuum auxisse refert. Tota deinde eius area, eod tantam amplitudinem deuenit, vt in circuitu collegisse dicatur viginti millia passuum quæ quinque ferè milliaria Germanica efficiunt, Regionib. XIII. quondam diuidebatur. Portas suburbiarum & urbis in vniuersum numero XIII. fuisse, refert Plinius. Litus autem ponit xxxvii. Turres imperio Burente circum urbem erant DCCCXXXIII. In quibus cum ita res ferret, praesidia collocabantur. Nunc turres solummodo CCCLXV. Portæ XX. superiunt. Nec quæ nunc extant turres, itemque muri, veterum operum fundamentis insistant, neque materia eadem consistant. Sed quia frequentissimis Barbarorum incursionibus urbis planè vastata atque subacta fuit, omnia mota sunt ac conuersa, reparatorum pro tempore arbitrio. Quod si urbem ad nostræ ætatis consuetudinem metiri volemus, vix passuum millia quatuordecim, omnis Romæ, & laniculae, siue Translyberinae regionis, & Vaticanæ ambitus, implebit portas suburbiarum & urbis, in vniuersum no. XXIV. fuisse refert Plinius. Litus tamen, vt passim in illius historia legere est, XXVII. ponit. Portæ autem urbis, quæ ad præsens extant, hæc sunt. Ac primum quidem ab Occidente, Popolaris. Deinde per radices collis Hortorum, spatio P. mille Pinciana, pilcis, Collatina dicta. Tum senis stadij abest Salaria, quæ olim Quirinalis, Agonenis, item Collina & Quinqueceps, vt Varro tradit, nominabatur. Exortum solis æstiuum spectat porta D. Agnetis, hæc olim Viminalis, Figulensis etiam, tum & Nomentana appellabatur. Sequitur D. Laurentij, stadij XII. D. Agnetis, olim Tiburtina & Taurina dicta. Succedit porta maior, olim Neua dicta. A maiore stadij XII. versus hybernû solis exortû, porta D. Ioannis sequitur, olim quidem Cælimontana dicta. Ab hæc stadij V. Gabiula quæ nunc clausa est. Proxima Latina. Ab hæc stadij, à superiore V. semper id nominis retinuit. Sequitur, spatio paulò amplius, D. P. S. Sebastiana porta, veteres Capenam, Camænam, & Appiam dicebant, nec desunt, qui & Triumphalem, dentque & Fontinalem dicta tradant. Est deinde D. Pauli spatio ab Appia P. mille, meridicq; similiter, vti & illa spectat, vteribus, vt quidam existimant, Trigemina, & Ostiensis vocata. Translyberim, intra stadium medium, Ripensis, ad vernum Occasum est, olim Portuensis dicta. Hinc paulò minus, mille P. in lapiculo D. Pancratij sequitur, antiquus Aurelia. Versus Septentrionem deinde, occurrit, Septimiana, quam aliqui Fontinalem, ab inino dictam volunt. Succedit porta Turronis, aliter etiâ Pusterula dicta. Sequitur deinde pertusa, pauloq; vterius, iuxta nobilissimos hortos, ædesq; Belouiderij splendissimas, Iulia. Postrema hinc, Castello S. Angeli vicina Castellana, quæ prius Æneia vocabatur, & hæc nostris temporibus, vltra, citraq; Tiberim, urbis Romæ portæ sunt Tiberis ripa, octo quodam, pontibus iuncta fuit, quos ita P. Victor recenset Maluas, quem vulgus nunc perperam, Mollem vocat. Ælius nunc pons Castellæ S. Angeli dicitur. Vaticanus, qui & Triumphalis, Ianiculus, qui hoc tempore pons Sixtus est, Fabricius, vulgò de Quadro Capi, seu Quadriceps, Exquilinus. Item Cestius, nunc S. Bartholomæi. Succedit deinde Senatorias, & item Palatinas iam D. Marix Ægyptiacæ appellatus infra deinde locus apparet, vbi pons vltimus extitit quem tota scriptorum cohors, Sublicium, & Æmilium nominant, Colles Septem citra Tiberim Romæ ab auctoribus describuntur, quorum nomina hæc sunt, Capitolium, Palatinus, Auentinus, Cælius, Exquilinus, Viminalis, & Quirinalis. Tris Tiberim alij duo sunt, Ianiculus, & Vaticanus. Capitolium ab initio, Saturnij nomen habuit, postea Tarpeium, deniq; Capitolium vocari cepit, humano capite, in Iouis templi fundamentis, reperto. Diuidebatur in partes duas, Arcem & Capitolium. Arcis ornamenta cunctis Ægyptiorum miraculis erant anteposenda. Circa Capitolium turres erant delubra, simulq; loca numinibus consecrata plus LX. Mons, nostra ætate propemodum vacuus & inanis, vix enim nunc ibi Senatoris, & Conseruatorum prætoria, nullius ferè momenti, cum Arx cæli, familie Minozum, monasterio, cerouentur. Palatinus mons sequitur, in quo, vt Cornelius Tacitus perhibet, primum, urbs Roma edificata est. Et in eo Reges, deinde Consules, postea Imperatores, maiores ex parte sedem habuerunt. Qui plurima atque magnifica in eo extruxere ædificia, quæ et si iniuria temporum penitus sunt collapsa, eorum tamen ruinae tot tantæque sunt, vt passim ab omnibus, summa cum admiratione conspiciantur. Habitis mons Græcostasium, locum, vbi nationum maximè Græcorum, subsisterent legati, qui ad Senatum missi essent. Concordiæ ædem, Senatuum, & ædes Victoriæ, Iunonis hospitæ Penatium Orci, Fidei, Apollinis, & plurima alia ædificia, quæ Marcianus in topographia urbis Romæ, Leander de eiusdem urbis antiquitatibus studiosè describit. Linius quoq; inquit, Martem Magnam Deum, ex Græcia aduectam, in ædem Victoriæ, quæ est in Palatio perlatam. Fuit & in Palatio, teste Plinio, Phanium, Febri dicatum, & templum D. Augusti, deinde incendio consumptum. C. Caligula, super templum hoc ponte transfisso, Palatium, Capitoliumque coniunxit, cuius reliquias adhuc conspiciere licet. Idem Cæsar Augustus, templum Apollinis, in ea parte excitauit. Addidit Porticus, cum bibliotheca Latina & Græca, quo in loco, iam senior sæpè Senatum habuit. Nunc præter S. Nicolai Ecclesiam à Calixto Pontifice edificatam, nullum is celeberrimus mons ædificium habet. Quædam autem & quantas olim fuerit, peringentes ædificiorum ruinae indicant. Nunc ad Cælium montè veniamus, in quo Vespasianus templum D. Claudij ædificauit. Fuit & in eo phanium Veneris, & Cupidinis, item Palladis, aliorumque deorum ædes, atq; ædificia, quorum omnium ruinae ita confuse sunt, vt paucis certum locum assignare liceat. Macellum magnum, Antrum Cyclopii, Lupanaria, cohortes quinque vigilum, castra peregrina, & Armamentarium. Medio in eius dorso bini Aquæ ductus, superbestissimi operis conspiciantur. Nunc Ecclesiæ Christianis, mons totius petronus, conspiciatur. Quæ ad Palatinum vergit, Monasterium D. Georgij sustinet, ex ædib. paternis, ab eo constructum. Inde Sanctorum, Ioannis & Pauli, Ecclesia vi-

R O M A

PORTAE
 A. Porta Flaminia
 B. Porta Capena
 C. Porta Ardeatina
 D. Porta Ostiense
 E. Porta Trionfalis
 F. Porta Salaria
 G. Porta Portuensis
 H. Porta de S. Pancratii
 I. Porta de S. Andrea
 K. P. de S. Pietro in Vinetis
 L. P. de S. Maria in Campitelli
 M. P. de S. Maria in Via
 N. P. de S. Maria in Cosmedin
 O. P. de S. Maria in Montesanto
 P. P. de S. Maria in Trionfale
 Q. P. de S. Maria in Campitelli
 R. P. de S. Maria in Via
 S. P. de S. Maria in Campitelli
 T. P. de S. Maria in Via
 U. P. de S. Maria in Campitelli
 V. P. de S. Maria in Via
 W. P. de S. Maria in Campitelli
 X. P. de S. Maria in Via
 Y. P. de S. Maria in Campitelli
 Z. P. de S. Maria in Via

MONTES
 A. Mons Caelius
 B. Mons Palatinus
 C. Mons Quirinalis
 D. Mons Esquilinus
 E. Mons Viminalis
 F. Mons Sessorius
 G. Mons Caelius
 H. Mons Palatinus
 I. Mons Quirinalis
 K. Mons Esquilinus
 L. Mons Viminalis
 M. Mons Sessorius
 N. Mons Caelius
 O. Mons Palatinus
 P. Mons Quirinalis
 Q. Mons Esquilinus
 R. Mons Viminalis
 S. Mons Sessorius
 T. Mons Caelius
 U. Mons Palatinus
 V. Mons Quirinalis
 W. Mons Esquilinus
 X. Mons Viminalis
 Y. Mons Sessorius
 Z. Mons Caelius

STRATAE
 A. Strada de S. Andrea
 B. Strada de S. Maria in Campitelli
 C. Strada de S. Maria in Via
 D. Strada de S. Maria in Trionfale
 E. Strada de S. Maria in Cosmedin
 F. Strada de S. Maria in Montesanto
 G. Strada de S. Maria in Campitelli
 H. Strada de S. Maria in Via
 I. Strada de S. Maria in Trionfale
 K. Strada de S. Maria in Cosmedin
 L. Strada de S. Maria in Montesanto
 M. Strada de S. Maria in Campitelli
 N. Strada de S. Maria in Via
 O. Strada de S. Maria in Trionfale
 P. Strada de S. Maria in Cosmedin
 Q. Strada de S. Maria in Montesanto
 R. Strada de S. Maria in Campitelli
 S. Strada de S. Maria in Via
 T. Strada de S. Maria in Trionfale
 U. Strada de S. Maria in Cosmedin
 V. Strada de S. Maria in Montesanto
 W. Strada de S. Maria in Campitelli
 X. Strada de S. Maria in Via
 Y. Strada de S. Maria in Trionfale
 Z. Strada de S. Maria in Cosmedin

CIRCI
 A. Circo Massimo
 B. Circo Flaminio
 C. Circo di S. Pietro
 D. Circo di S. Maria in Campitelli
 E. Circo di S. Maria in Via
 F. Circo di S. Maria in Trionfale
 G. Circo di S. Maria in Cosmedin
 H. Circo di S. Maria in Montesanto
 I. Circo di S. Maria in Campitelli
 K. Circo di S. Maria in Via
 L. Circo di S. Maria in Trionfale
 M. Circo di S. Maria in Cosmedin
 N. Circo di S. Maria in Montesanto
 O. Circo di S. Maria in Campitelli
 P. Circo di S. Maria in Via
 Q. Circo di S. Maria in Trionfale
 R. Circo di S. Maria in Cosmedin
 S. Circo di S. Maria in Montesanto
 T. Circo di S. Maria in Campitelli
 U. Circo di S. Maria in Via
 V. Circo di S. Maria in Trionfale
 W. Circo di S. Maria in Cosmedin
 X. Circo di S. Maria in Montesanto
 Y. Circo di S. Maria in Campitelli
 Z. Circo di S. Maria in Via

CIVITATIBUS
 A. Civitas de S. Andrea
 B. Civitas de S. Maria in Campitelli
 C. Civitas de S. Maria in Via
 D. Civitas de S. Maria in Trionfale
 E. Civitas de S. Maria in Cosmedin
 F. Civitas de S. Maria in Montesanto
 G. Civitas de S. Maria in Campitelli
 H. Civitas de S. Maria in Via
 I. Civitas de S. Maria in Trionfale
 K. Civitas de S. Maria in Cosmedin
 L. Civitas de S. Maria in Montesanto
 M. Civitas de S. Maria in Campitelli
 N. Civitas de S. Maria in Via
 O. Civitas de S. Maria in Trionfale
 P. Civitas de S. Maria in Cosmedin
 Q. Civitas de S. Maria in Montesanto
 R. Civitas de S. Maria in Campitelli
 S. Civitas de S. Maria in Via
 T. Civitas de S. Maria in Trionfale
 U. Civitas de S. Maria in Cosmedin
 V. Civitas de S. Maria in Montesanto
 W. Civitas de S. Maria in Campitelli
 X. Civitas de S. Maria in Via
 Y. Civitas de S. Maria in Trionfale
 Z. Civitas de S. Maria in Cosmedin

sicut, ubi quondam Curia Hostilia exstitit, in qua Tullius Rex Regiam sedem, Livio asserente constituit. Sequitur Hospitale
 Saluatoris: & Ecclesia B. Mariæ in Dominica alteraque S. Stephani Ecclesia circulari forma, multis per ambitum columnis
 adornata, olim Fauno sacro, ut extitit quodam ibi reperto, omnes confentunt. Cernitur ad huius montis finitram SS.
 Quatuor coronatorum Ecclesia, & Erasmi monasterium. Proximi novi operis, in monte Cælio, est Xenodochium Latera-
 nense, & in eiusdem montis extremo Basilica Lateranensis, sic cognominata, quod in Lateranorum nobilissima gentis ædi-
 bus, ædificata fuerit. Ea, sanctissimis Apostolorum capitibus, venerabilis, & nobilissima structura, toto orbe celeberrima, à
 Constantino data B. Sylvestro, Constantiniana Basilica, appellatur, Pontificum Romanorum primaria sedes. Vistur quo-
 que in monte Cælio porta maior, Nevia di. Et Amphitheatrum à Statilio Tauro Augusto positum, semisdirutum: Et alia S.
 Crucis Basilica ab Helena Constantini matre constructa. Eo loco, ubi templa erant Veneris & Cupidinis, contumtumque
 est monasterium, quod Carthusiensibus nunc incolitur. In Aventino monte, locis quæ circumiectis, multa cum templa cele-
 bria, tum alia summi splendoris ædificia fuerunt, videlicet, Ara Herculi ab Euandro posita, phanum Iunonis, Dianæ, Miner-
 uz, & Lucinz. Et in vertice, Lanærum, Iouis sacrum est. Libertatis ædes, Nunc B. Sabine Bonifacij & Alexij Monasterium
 habet, alioquin totus vineis contectus. Exquilinas mōs sequitur, quem Varro duas in partes diuidit, nobiliorem esse scribens
 eam, quæ à toto, postea Traiani vocato nunc à turre Comitum, ac Militiarum incipit, & per montem Caballinum, perque
 Thermas Diocletiani, ad D. Laurentij portam vsque proceditur. Altera pars ea loca continet, quæ inter Diocletiani Ther-
 mas, & Marij Trophæi interuenit. Eæ celeberrimam Ecclesiam, S. Mariæ maioris sustinet. Habuit Exquilinas olim ædes,
 cum Deorum, tum hominum amplissimas & magnificentissimas. A turri Militiarum ascendendo, ruinz Thermarum Con-
 stantini cernuntur, & ingentes semisdirutum marmoreæ statuz. Inde loco penè contiguo, Caballi marmorei, quibus vici se-
 minudi, lora tenentes, insident, magno artificio, facti, quorum alter, Præsectetiani, & aliorum clarissimorum virorū Ther-
 maz, fuit in eodem colle Macellum, ubi nunc Ecclesia S. Viti conspicitur, cuius vicinus est Arcus triumphalis Galieni. Pluri-
 maz sunt in hoc monte Ecclesie veterum ædificiorum ruinz, quæ omnia absq; rædifici verbositate, referre minime possumus.
 Collis Viminalis. Aram Iouis Viminalis, quondam habuit templum Syluani, Lanærum Agrippinz matris Neronis, Ther-
 mas Olimpiadis & Nouari, in eo loco, ubi nunc D. Pudencianæ est Templum. Et Bibliothecam Vlpiani, in qua libri linei
 atque elephantini, Principum gesta, & S. Consulta continentur seruabatur. Alijs in super ædificijs, hunc montem exornatum
 quondam fuisse, ingentes ruinz testatur. Mons Quirinalis, longitudine, Viminali est similis, et amplius in latum patet, sunt
 enim qui collæ illi alium, inter portâ Collis, & Collatinam adiungat, ubi characteribus Ægyptijs inscriptus, Lunæq; quon-
 dam, ut nonnulli prodiderunt, dedicatus, in cet obeliscus. In valle Quirinali fuit, Fortunæ Publicæ ædes, Paulò alcius, Turris
 Militiarum, in qua Traiani milites olim stationem habuere. Thermæ Constantini Dominus Coeneliorum, Domus Pompo-
 nij Attici, fuit in ea Quirinalis parte, quæ ædi nunc D. Vitalis incambit. Templum Quirinæ Horti Salustiani, Campus scele-
 ratas, in quo Vestales in cetera, viuz defodebantur. Habuit & plurimas alias ædes sacras hic mons, sed quo in loco fuerint,
 non ita exploratum habetur. Postulat nunc ordo, ut vrbis quoque planæ ædificia & celebriora loca diligentius perstrua-
 remur, ceterum cum ob incredibilem, tam publicarum, quam priuatarum ædium frequentiam, commode id fieri nequeat,
 quin in immensum, lectorum etiam rædio, excreset oratio. Itaque Publ. Victorem sequuti, Laconia breuitate, quæ ab alijs
 integris etiam libris, pro rei magnificentia descripta sunt, recensere binus Aquæ, & Aquæ ductus per varias regiones XIX.
 inueniuntur, Tabernæ XI. Amphitheatra & Theat. III. Curie XXXV. ut D. August. in Pals. 12. Circi III. Obelisci. VII. Arcus
 marmorei XXXVI. Campi VIII. Fora XI. Bibliothecæ XXIX. Obelisc. V. Viz XXIX. Capitolia II. Colofli duo Columbæ
 cochlides duæ. Macella II. Ludi IV. Naumachiz V. Nympha XVI. qui magni XXIII. Desurati LXXX. Eburnei LXXXIV.
 Ædes CCCC. XXIV. Vicomagistri DC. LXXII. Vici CCCC. XXIV. Caratotes XXI. V. Insule per totam vrbem numero
 quadraginta sex millia ferecenz duæ. Domus M. DCC. LXXX. Balnea DCCC. LVI. Lacus M. CCC. LIII. Paltrina CC.
 LIV. Lupanaria. XLV. Latrine publicæ XLIII. Cohortes prætoriz X. Vrbæ IV. Vigiliæ VII. quarum excubitoria XIV.
 Vexilla communia II. Castra æquitum, Salmationum, peregrinorum, Quam multus autem, magnifici, ac penè inamorta-
 libus ædificijs, multo labore, summa arte, & infinitis sumptibus vrbis Romana exornata fuerit, explicari vix poterat. Quæ, etsi
 maiore ex parte, iniuria temporum (ut in hominum vita nihil est perpetuum) interire, reliquæ tamen, & ruinz illorum, quæ
 hodie extant, ad eò sunt inmensæ, & mirandum in modum se extollunt, ut ab extremis orbis partibus, plurimos ad se visenda
 iugiter, & alliciant, & attrahant, qui eas contemplantes rerum magnitudine ita obstupescunt, ut ab illorum contemplatione
 vel inuiti abscedant, contendantque, fieri non posse, ut, aut ciuium Romanorum opera, aut Regum potentia, aut vrbis prin-
 cipum diuinitz, sed vel gigantum manu, vel diuina potius virtute, ædificia illa fuerint excitata. Quæ cum Georgius Callander,
 anno salutis M. D. XL. I. cum stupore videret, hoc ex tempore eam len luit.

Qui miranda vides veteris vestigie Roma,

Ille potest miris dicere, Roma fuit.

At qui celsa noua spectat pallatia Romæ,

Hic poterit miris dicere, Roma viget.

Præterea alia plurima, religiosorum hominum, amplissima cenobia, iam hoc tempore habet in vrbe Romana veneran-
 da hominis Iesu Societas, domum Professorum, ipsius societatis quasi patrem, ex qua velut ex matrice quadam ciuitate, P.
 Ignacij, primi Societatis institutoris opera, & consilio, Coloniz sunt, in diuersis mundi nationes deductæ, & propagatæ.
 Tum etiam eiusdem societatis collegium est Romæ, Francisci Borgiz, Ducis Gandiz impensis, primo Anno Domini M. D.
 L. institutum. Deinde Pij IV. Pontificis auctoritate & hortata, à nobilissima D. Victoria Tolzia, Pauli IV. ex sorore nepie,
 Anno salutis M. D. LX. magnificè est amplificatum ædibus, Quinetiam eiusdem societatis alumni, Germanico, in vrbe Col-
 legio Anno Christi M. D. LII. præficiuntur à Iulio III. Pont. instituto, & postremò à Gregorio XIII. Pont. Max. Anno ab or-
 be redempto M. D. L. XIII. fundazione D. adolescentum studiosorum, Germaniz nationis, ad aucto. Domum insuper noui-
 tiorum S. Andree, in vrbe, eadem Iesu Societas habet, sub Pio IV. liberalitate Illustrissimæ Ducis Columnensis dotatam.
 Et Penitentiarum domus, S. Petri Romæ à Pio V. Societati est attributa Seminatio denique Romano, ex instituto Concilij
 Tridentini à Pio V. magnificè dotata. Domini de Societate Iesu præficiuntur. Sed quid plura de tanta, tamque magnifica
 vrbe commemorem? In qua legimus & ordinarius S. Petri successor, Maximus Ecclesie Catholicæ Pontifex resider, vena-
 randæ Sanctorum Apostolorum, & Martyrum cernuntur reliquæ, ubi ius Christiano orbi præscribitur. In qua
 denique suauissimæ Musæ, vniuersam Græciam deferentes, sedem ac domicilium inueniunt, ut verissime
 Cicero lib. 3. de Nat. Deor. tradat: Quemadmodum nihil in vniuersa rerum natura mundo, sic in terris
 nihil Roma melius, nihil præstantius inueniri. Amplissima etiam Vniuersitate inter
 quam plurima ornamenta, vrbs Romana nitet, de qua D. Iacobus Midden-
 dorpius, in suo de vniuersitatibus libro, copiosè
 dissertit.

A N C O N A

ANCONAM, prius Picenam vocabulo Hetrusco, simul & Aboriginum dictam, perhibet Cato. At Strabo, Græcam urbem, & à Syracusanis, qui ob Dionij tyrannidem, Sicilia profugerant, conditam, Plinio, Solinoque probante, scribit. Iuuenalis, eam originis esse Doricæ, velle videtur, cum ait: Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon Purat Lean det, hanc Auctorum varietatem conciliari posse, vt Dorios Græcos urbem, à fundamentis primum inceperit, posteaque Syracusanos, aut Siculos, eam auxisse: Vel, Anconitanum portum, Doriorum esse opus, dicere liceat, vt innuere Iuuenalis videtur, oppidum verò ipsum, Sicularum. Quidam, vt Papias, Catinusque historici scripserunt, Anconem Dolopes Thessalix populos, alij Ancum Martium, Regem Romanorum, ædificasse prodiderunt. Ancona igitur, in ea Italiae parte ciuitas, quæ quondam Picenam, iam verò, Marchia Anconitana, vocatur, sub promontorio, qua se ad Adriaticum torquet mare, iacet. Ab oræ huius flexu, cubiti formam, vt Plinius Melaque testantur, efficiente, denominata, nam is à γῆς Græcis dicitur. Oppidum hoc, priscum Italorum & Gallorum discrimen, est habitum. Etenim vt Mela tradit, Italia hic finiebatur, incipiebantque Galli Senones, cum Gallia togata. Tam præstanti, opportuno, atque capaci est portu ornata, vt in vniuersa Italia nullus conspiciatur amplior, tam loci natura, quam arte, & industria hominum, ab omni insultu hostium tutissimus, vt non immerito tritum veritate habeatur proverbium: *Vnicus Petrus Roma, unica turris Cremonæ, vnicus portus Anconæ.* Hunc Traianus Imperat Aug. mare orce, cum gradibus, per quos commodissime naues onerantur, & exinaniuntur, adiecit etiam areæ, magni, ac præclaro operis, cum inscriptionibus huiusmodi. *Imperat. Traiano Cesar. diui Nerva F. Nerva optimo Augusti, Germanice Daico, Pont. Max. Tr. Pot. XIX. Imp. XI. Cos. VII. P. P. prouidentissimo Principi, S. P. Q. R. quod adcesum Italiae, hoc etiam addito ex pecunia sua, portum tutiorem nauigantibus reddiderit.* Et in dextro ipsius arcus lateret: *PLUTINA E. Aug. Coniugi Aug. In lauo. DIV AE Marciana Aug. Sorori Anconam, vt pote antiquissimam urbem, scriptores multi, præter hæcenus citatos, memorauerunt, nimirum Sempronius Procopius, Cesar, Tacitus, Antoninus, Lucanus, cum inquit: Illinc Dalmaticis obnoxia fluitibus Ancon, Silius ita: Stat fucare colus, nec Sidone vilior Ancon. Itemque Iiber Coloniarum, his verbis: Ager Anconitanus, in limitibus Græcicis, in centurijs est assignatus. Maximè, quantum ex historijs colligere possumus, sub Imperio Romano floruit, vsque ad Gothorum in Italiam aduentum, à quibus obsessa fuit, multisque oppugnata prælijs, tam fortiter tamen oppidanis, & Conone, præfidiorum Iustiniani Imperat. Aug. præfecto, eam defendente, vt quanquam deiectis ab hoste suburbijs, nunquam capi potuerit. Quemadmodum à Procopio Blondoque traditur. Qui etiam alibi referunt, apud Anconem Legatos Narsetis classem Gothicam vicisse nauium XLVII. quibus, X. tantum euasere cladem, cæteris omnibus, aut captis, aut submersis, cum Romana classis, nauium XXX. solum fuisset. Post tempora Gothorum, Anconem Longobardus tenuit, se semque ad domicilium fecit Marchionatus, eapropter Anconitani appellati Longobardis deletis, profligatisque, cum cæteris Italiae ciuitatibus, hæc etiam, ad imperatorum Cas. ex Germania ditionem, peruenit. A Sarracenis deinde, regnante Lothario, circa Sergium Pontif. Roma, direptam incensamque, Blondus auctor est. Post hæc à ciuibus, qui ex ea clade super fuerant, paulatim instaurata restructaque, simulque mox opibus ac populo aucta, consensione ciuium mirifica, suo iure vti, ac in sua potestate esse cepit, vsque ad annum à C. N. M. D. XXXII. Ea autem libertate, tum Bernardini Barba Casalensis Episcopi, ac Ludouici Gonzagæ, Clementis VII. Pontif. legionum Præfecti artibus, est exuta. Castellum illi ædificarunt, tanquam urbi, aduersus Turcarum, itemque piratarum incursiones, propugnaculo ac præsidio futurum, hoc opere iam ita perfectò, vt hostiioni aptam videretur, fraude, ne si præsidia militum tormentariaque machinas introducturi essent, urbem ipsam occupant. Quod cum ciuium Magistratus intelligerent, quia resisti iam nulla ratione poterat, in suas quisque priuatas ædes confugit, deserta curia, quam mox Barba, valido præsidio militum, & tormentorum occupat, relegatis in varia loca urbis primoribus, & quibusdam euessigio Romam missis, prætereaque callidissimo consilio, tota iuuentute, qua tractare arma posset, à ciuitate abducta. Ita planè, in Summi Pontificis imperium, potestatemque Ancona deuenit. In qua Silij temporibus purpuram tingi solitam, ex his eius verbis, lib. VIII. intelligimus. *Stat fucare colus, nec Sidone vilior. Ancon, Murice nec Lybico.* Ad quem locum Marfus annotat, purpuram maximè tinxisse ternos populos, Phœnices, Lybios, & Lacones, quodque idem Anconitani facerent, vt à Silio proditur, id alios non tradidisse. Genuit etiã Ancon ingenia nobilissima magno numero, imprimis autem Augustinum, ordinis Eremitarum, eximium Theologum, quod scriptis in lucem editis probauit. Item Franciscum & Nicolaum Stalamentios, Iuris apprime consultos, latinisque literis eruditos. Præterea Cyriacum totius Antiquitatis & rerum memorabilium per totam Europam, Asiæque & Africae partem indagatorem. Qui mirifico studio, quæ literarum monumentis celebrata legerat, veluti Theatra, Amphitheatra, circos, templa, statuas, tymbos, obeliscos, pyramides, tabulas cum Epitaphijs, arcus, & id genus, curiosè inuestigationis alia, non solum ipse oculis conspexit, verum etiam diligenti & exacta pictura reddidit, expressitque. Rogatus autem, cur his in rebus tam studiose versaretur, *Vt mortuus essem,* respondebat. *Dicto herclè, tanto viro, conuenienti atque digno.**

ANCONA

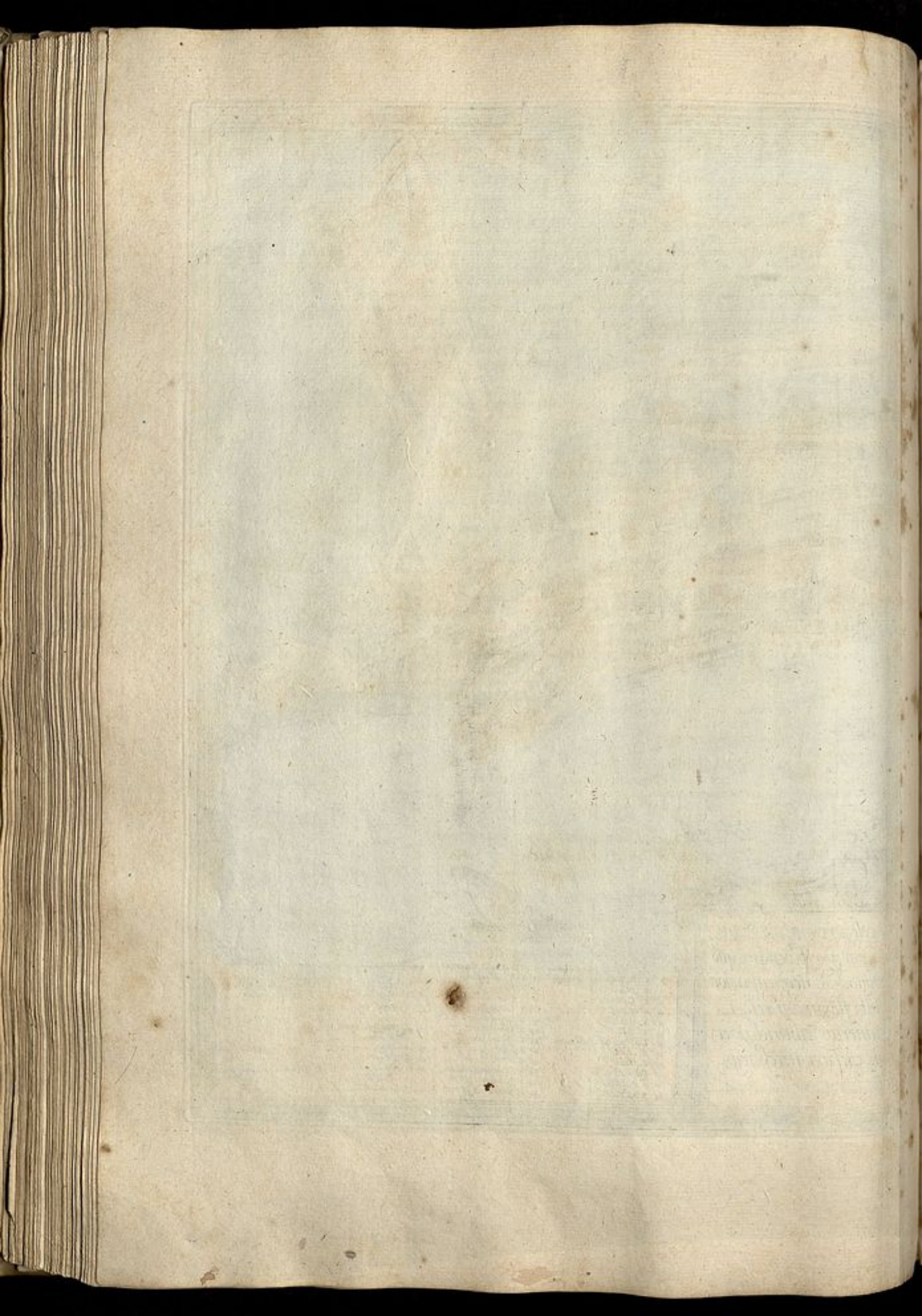
IL PORTO

L'ANCONA ciuitas Piceni celeberrima, ad mare Adriaticum posita, nobilissimo portu est ornata, quo non sicut in tota Italia commodior neq; capacior. Nomen habet a situ, qui cubiti sibi eam refert. Meraturus est in his frumento abundat et vino reliquisq; ad humanum usum necessarijs, verus fœrum omnique radelet.

1. Palazzo di S. Maria	17. Palazzo di S. Andrea	33. Chiesa di S. Spirito	49. Palazzo di S. Maria
2. Palazzo di S. Andrea	18. Palazzo di S. Spirito	34. Chiesa di S. Andrea	50. Palazzo di S. Spirito
3. Palazzo di S. Spirito	19. Palazzo di S. Andrea	35. Chiesa di S. Spirito	51. Palazzo di S. Andrea
4. Palazzo di S. Andrea	20. Palazzo di S. Spirito	36. Chiesa di S. Andrea	52. Palazzo di S. Spirito
5. Palazzo di S. Spirito	21. Palazzo di S. Andrea	37. Chiesa di S. Spirito	53. Palazzo di S. Andrea
6. Palazzo di S. Andrea	22. Palazzo di S. Spirito	38. Chiesa di S. Andrea	54. Palazzo di S. Spirito
7. Palazzo di S. Spirito	23. Palazzo di S. Andrea	39. Chiesa di S. Spirito	55. Palazzo di S. Andrea
8. Palazzo di S. Andrea	24. Palazzo di S. Spirito	40. Chiesa di S. Andrea	56. Palazzo di S. Spirito
9. Palazzo di S. Spirito	25. Palazzo di S. Andrea	41. Chiesa di S. Spirito	57. Palazzo di S. Andrea
10. Palazzo di S. Andrea	26. Palazzo di S. Spirito	42. Chiesa di S. Andrea	58. Palazzo di S. Spirito
11. Palazzo di S. Spirito	27. Palazzo di S. Andrea	43. Chiesa di S. Spirito	59. Palazzo di S. Andrea
12. Palazzo di S. Andrea	28. Palazzo di S. Spirito	44. Chiesa di S. Andrea	60. Palazzo di S. Spirito
13. Palazzo di S. Spirito	29. Palazzo di S. Andrea	45. Chiesa di S. Spirito	61. Palazzo di S. Andrea
14. Palazzo di S. Andrea	30. Palazzo di S. Spirito	46. Chiesa di S. Andrea	62. Palazzo di S. Spirito
15. Palazzo di S. Spirito	31. Palazzo di S. Andrea	47. Chiesa di S. Spirito	63. Palazzo di S. Andrea
16. Palazzo di S. Andrea	32. Palazzo di S. Spirito	48. Chiesa di S. Andrea	64. Palazzo di S. Spirito

1. Palazzo di S. Maria	15. Palazzo di S. Spirito	29. Chiesa di S. Spirito	43. Palazzo di S. Andrea
2. Palazzo di S. Andrea	16. Palazzo di S. Spirito	30. Chiesa di S. Andrea	44. Palazzo di S. Spirito
3. Palazzo di S. Spirito	17. Palazzo di S. Andrea	31. Chiesa di S. Spirito	45. Palazzo di S. Andrea
4. Palazzo di S. Andrea	18. Palazzo di S. Spirito	32. Chiesa di S. Andrea	46. Palazzo di S. Spirito
5. Palazzo di S. Spirito	19. Palazzo di S. Andrea	33. Chiesa di S. Spirito	47. Palazzo di S. Andrea
6. Palazzo di S. Andrea	20. Palazzo di S. Spirito	34. Chiesa di S. Andrea	48. Palazzo di S. Spirito
7. Palazzo di S. Spirito	21. Palazzo di S. Andrea	35. Chiesa di S. Spirito	49. Palazzo di S. Andrea
8. Palazzo di S. Andrea	22. Palazzo di S. Spirito	36. Chiesa di S. Andrea	50. Palazzo di S. Spirito
9. Palazzo di S. Spirito	23. Palazzo di S. Andrea	37. Chiesa di S. Spirito	51. Palazzo di S. Andrea
10. Palazzo di S. Andrea	24. Palazzo di S. Spirito	38. Chiesa di S. Andrea	52. Palazzo di S. Spirito
11. Palazzo di S. Spirito	25. Palazzo di S. Andrea	39. Chiesa di S. Spirito	53. Palazzo di S. Andrea
12. Palazzo di S. Andrea	26. Palazzo di S. Spirito	40. Chiesa di S. Andrea	54. Palazzo di S. Spirito
13. Palazzo di S. Spirito	27. Palazzo di S. Andrea	41. Chiesa di S. Spirito	55. Palazzo di S. Andrea
14. Palazzo di S. Andrea	28. Palazzo di S. Spirito	42. Chiesa di S. Andrea	56. Palazzo di S. Spirito

Curt. Princi

NEAPOLIS.

NEAPOLIS, in Italia, Campaniæ ciuitas, à Cumani condita, & Parthenope quondam dicta fuit. Quæ, cum ob singularem loci amœnitatem, plurimum frequentaretur, Cumani veriti, ne Cumæ omnino defererentur, Parthenopem, habito concilio, subuerterunt, quo facto, mox immani pestilentia vexati, oraculoque moniti, vt urbem restituerent, instauratam protinus, tanquam urbem nouam, dixere Neapolim. Spatium complectitur magnum, inter mare amœnissimosque colles ædificata, mœnibus firmissimis iussu Caroli V. Imperat. munita, placidissimum aerem, iucundissimum agrum, de licatissimos fructus, saluberrimas aquas. Baijs & Puteolis erumpentes, habet. Extra ciuitatem autem, omne frumenti genus, summamque vini abundantiam, agri ex se fundunt & gignunt. Plin. vitium huius loci vbertatem pro miraculo celebravit. Tanta hoc loci est collium feracitas, venationis, aucupijque commoditas, hortorum elegantia, dulcissimorum riuulorum præstantia, sepimentorum, reticulorumque parietum, omni florum fructuumque genere vestitorum pulchritudo, vt huius paginæ angustia, ea omnia recensere prohibeat. Et hæc quidem commoditates, Romanos olim in hanc urbem pellexere, qui studiorum & ætate confecta quietis, otijque causa, delitauerunt etiam voluptatisque gratia, Neapolim petiere. Itaque hic vitam degisse reperimus P. Virgilium Poetarum omnium principem, quem Seruius Georgica hic conscripisse asserit. T. Lilius Patavinum, Horatium, Claudianum, Franciscum Petrarckiam, Antonium Beccadellum cognomento Panormitanum, oratorem eximium, Laurentium Vallam Romanum, linguæ Latinæ reparatorem, Porcellium Romanum Poetam elegantissimum, Blondam Foroliuensem, totius antiquitatis studiosum indagatorem, & alios quoque eximios Theologos. Quinetiam Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Equitum, Baronum, ac nobilium hominum, adeo plena hæc ciuitas est, vt nobilitatis nomen quasi iure sibi vendicat. Quorum frequentia factam, vt quam plurimis Regum, ac Principum palatijs, fortissimisque ædificijs, splendidissimis templis & sepulchris, hæc præ cæteris Italici ciuitatibus, sit exornata. Inter hæc præcipua sunt, templum D. Claræ, cù virginio, mirabile opus, ab Agnere Regina Hispana Roberti Regis coniuge factum. Sepulchra in eo multa conspiciuntur eximia, Regum Reginarumque, & regionum librorum, ex illustri Dyrachiana domo, Carolique, qui D. Lodouici Regis Franciæ frater fuit, progenie. Deinde in signe D. Domini sanctum, in quo multorum Regum ac Principum, & Illustrum virorum monumenta videntur. In delubro fratrum montis Oliueti, Ferrandi primi, & alcerius Alfonso Regum effigies conspiciuntur, opere singulari, vt viuere videantur, perfectæ. Sepultus ibidem est Alexander ab Alexandris, Iurisconsultus, qui multiplici eruditionis volumen, Genialium dierum, conscripsit. Multa etiam alia non minus celebra sunt templa, in quibus perelegantia Principum & magnorum virorum ex candido marmore, continentur sepulchra. Sanctorum etiam hominum reliquæ, quæ in diuersis passim templis asseruantur, hanc ciuitatem commendant. Gymnasium etiam omnium disciplinarum habet, à Frederico II. Imp. fundatum. Aedes præ cæteris amplissimæ, sunt Ducis Grauiensis, quanquam nondum præfectæ, alioqui nullis totius Italici celluræ, item Salernitani Principis. Vix ciuitatis perelegantes, directæque Curie quaternæ, quas Sedes appellant, Capuana, Nidenis, Montana, Diuicque Gregorij, quo principes, Duces, Marchiones, omnesque cæteri ordines, ad consultandum conueniunt, ac de rebus publicis conueniunt. Arces fortissimæ sunt hæc, Castellum nouum, firmissimis Europæ totius propugnaculis merito annumerandum, Capuanum, Castellum oui, modico extra urbem spatio, in scopulo cinctum mari, Santeremense in rupe mœnibus urbis imminente, superioribus annis à Carolo V Imp. mirifice communitum. Extra muros australi parte, moles in mari conspicitur, ad portus tutelam, nauibus ex omnibus orbis partibus perpetuo pleni. Post Ferrandi Regis Neapolitani obitum, Siciliæ, Neapolis, Arragoniæ, cæteraque Hispaniæ regna, ad Carolum Philippi filium, Imp. Maximiliani Aug. nepotem, deuoluta sunt, per Isabellam, matrem Ferrandi, quæ Isabella Hispaniæ Reginiæ filia fuit, Anno post C. N. M. D. XVI.

Cæterum de etymo seu origine nominis Parthenopes Strabo, Plinius, Solinus, Virgilius, itemque Silius auctores sunt, ab vna Sirenum, Parthenope, quæ cum omnes, vt est in fabulis, pro dolore, quod Ulysem, eiusque socios cantu decipere haud potuerant in mare se præcipitassent, hoc in loco sepulta est, vbi deinde Cumani urbem considerant, Parthenopenque ab ea virgine, vel, vt alij dicunt, scorto, denominarunt. Iudicat id etiam Silius his verbis:

*Sirenum dedit vna tuum memorabile nomen,
Parthenope, muris Acheleias, aquore cuius
Regnauere diu cantus, cum dulce per vndas
Exitium miseris, caneret non prospera nautis.*

Urbis hæc Neapolitana, non otij modo & quietis, sed deliciarum voluptatisque domicilium præcis temporibus Romanis semper fuit. Tanta siquidem hoc loci, situs, hortorum, fontiumque amœnitas, tanta fructuum præstantissimique vini vbertas, tanta rerum omnium non solum ad hominum, animaliumque necessitatem, sed etiam ad voluptates, atque delitit peropportune deseruientium affluentia, & copia: tanta denique placidissimi aeris salubritas, vt Tellurem matrem, hanc sibi in mundo locum, delegisse, non immerito dici queat, in quem omnes naturæ dotes incredibili abundantia & amœnitate effunderet. Tanta loci opportunitas, cum olim doctrina claros (quorum superius meminimus) & natalium splendore illustres viros, in hanc urbem inuitauit, tum nostra quoque ætate, Principes summique viri non minori frequentia, Neapolim concurrunt, quam quod Stra-
bo

Haec est nobilis & ferens illa NE APOLIS Campa
 nue civitas, antea Parthenope appellata ab una Sire-
 num Parthenope, quae cum omnes ori est in fabulis, pro do-
 lore, quod Chibon eius, secus antra decipere haud poterat,
 in mare se precipitavit, hoc in loco sepulsa est. Nunc illustrata
 famularia & delictorum hominum sceler, nova aetate decorata,
 serusq; amaritate templorum, privatarum aedium & ar-
 cum magnificentia, domus Regum, Regnarum, summa-
 rumque hominum sepulchra, omniumque disciplinarum
 gymnasio, clarissima

1. S. Maria	11. S. Maria	21. S. Maria	31. S. Maria	41. S. Maria	51. S. Maria
2. S. Maria	12. S. Maria	22. S. Maria	32. S. Maria	42. S. Maria	52. S. Maria
3. S. Maria	13. S. Maria	23. S. Maria	33. S. Maria	43. S. Maria	53. S. Maria
4. S. Maria	14. S. Maria	24. S. Maria	34. S. Maria	44. S. Maria	54. S. Maria
5. S. Maria	15. S. Maria	25. S. Maria	35. S. Maria	45. S. Maria	55. S. Maria
6. S. Maria	16. S. Maria	26. S. Maria	36. S. Maria	46. S. Maria	56. S. Maria
7. S. Maria	17. S. Maria	27. S. Maria	37. S. Maria	47. S. Maria	57. S. Maria
8. S. Maria	18. S. Maria	28. S. Maria	38. S. Maria	48. S. Maria	58. S. Maria
9. S. Maria	19. S. Maria	29. S. Maria	39. S. Maria	49. S. Maria	59. S. Maria
10. S. Maria	20. S. Maria	30. S. Maria	40. S. Maria	50. S. Maria	60. S. Maria

bo scribit, olim solebant. Etenim vniuersi ferè regni, quod inter Adriaticum & Tyrthenum mare ac amne Tru-
ento & Fundis, vsque ad Fretum Messanz continetur, partem Samnitium, totam Apuliam, Calabriam, Lucani-
am, Campaniamque foelicem amplectens, Principes & Reguli maiorem anni partem, hac in vrbe exigunt, & de-
que splendidissimas ferè omnes habeat. Duorum etiam phana ornatissima, ac splendidissima, arceque penè
inuiçta heic conspiciuntur. Inter hæc præcipuum est D. Claræ templum, sacra virginum Societate, & clarissimo-
rum hominum sepulturis nobile. Dein est insigne B. Dominici tanum, vbi simulachrum crucifixi visitur, quod
D. Thomam Aquinatem his verbis affatum est, *Bene scripsisti de me Thoma.* Seruantur in eius sacrario Alfonso
primi Arragoniz, Hispaniz, Siciliz, Neapolisque Regis: Ferrandi, item primi eius filij: Ferrandi secundi: Isabel-
læ Ducis Mediolanensis: Ferrandi Danali Marchionis Pischariz belli fulminis, aliorumque multorum Princi-
pum, & illustrium hominum ossa. Est & augustissimum Fratrum montis oliueti, delubrum, modico in templo
D. Ioannis in Carbonia fratrum Eremitarum, magnificentissimum Roberti regis, & Ioannæ primæ sororis mo-
numentum, ex marmore candido, cum eorum imaginibus artificiosè factis, supra summam aram conspicitur.
Post id, exiguo in sacello Nicolai Caraccio li, qui magister equitum maximus in regno quondam fuit, sepulch-
rum item perlegans ex candido marmore, prætereaque sacellum aliud in propinquo ornatissimum apparet.
Paria celebritate sunt hic templum Cathedrale, quod Episcopium vocant. Item D. Laurentij, fratrumque mino-
rum, D. Francisci, cum alijs, quæ omnia recensere nimis longum foret. Venerantur hic plurima sanctorum ho-
minum corpora, præcipueque D. Asperem Episcopi, item Agrippini, Eufemij, Athanasij, Severi, Ioannis Gaudi-
osi Episcopi, Ianuarii Antistitis Puteolani martyrio coronati, Auelli Abbatis, Resbitutz virginis & martyris.
Item Candidæ viduz D. Petri discipulæ. Si quis autem claros & eximos homines, qui non modò huic vrbi, sed &
orbi vniuerso decori ornametoque fuerint cognoscere, imperi etiam, gubernationisque huius Rei-
publ. formam scire desiderat, is Campaniz descriptionem Leandri Alberti legat. & quo
auiditati suæ abundè satis fiat, inueniet. Est in hac vrbe Anno salutis, M. D. LI.
peraugustæ Societati Iesù, ornatum exædificatum collegium, opera
M. Alfonso Salincrom.

P A R M A.

PARMA, antiquissima Lombardiae ciuitas, omnibus omnium saeculorum aetatibus nobilium, & egregiorum ciuium flore, vti nunc quoque maximo, fuit vetus Romanorum Colonia, quam Leander, variis aliorum enarratis sententijs, à Tuscis conditam, & à principatu Coloniarum denominatam, arbitratur. Hæc autem vrbs amne inter currente, irrigatur, qui ex Apennino supra Beluiderium oriens, inde interrupta via Æmilia Parmaque vrbe, à suburbijs diuisa, huc in Padum defluit, & illius transitus ponte lateritio iungitur. Aedificijs splendida cum primis est, incolæ venusti, nobiles, animosi, ingenioque non solum ad Reipub. moderationem, sed etiam ad literas, & rem militarem aptissimo. Rebus ad vsu mortalium in primis abundat. Agrum habet optimum, amœnissimumque ac foecundum, tritici, fabæ cæterorumque fructuum & vini omnigeni, dulcis, acuti, albi, vermiculi, fertilem. Nec caret medicatis aquis ad multa salubribus: vndique campi circa longè lateque sternuntur pascuis lætissimis foelices, summa opportunitate pecuarie rei, vnde in tantum mirabili abundantia lac, caseo figurando percipitur, vt copia fidem excedat, ni videris, obtinetque summum tota Italia commendationis gradum caseus Parmensis cum Placentino ac Laudense. Præterea quoque greges ouilli amplissimi hic aluntur, nobilitate vellerum in primis laudati, de quibus Martialis: *Tondet & innumeros Gallica Parma greges.* Isidorus Clarius Episcopus Fulginas, secundo orationum volumine commendans D. Ioannem Parmensem, qui primus eiusdem vrbs Coenobio S. Ioannis præfuit, inter cætera inquit, Parmam clarissimam esse Romanorum coloniam, & quòd pleraque ibidem familiaria ab Romanis originem duxerint, tum, quòd Parma ingenijs excellat, sit soli vbertate læta, cæli clementia salubris, & situ iucunda, quam neque hyems, neque æstas assilgat. Nam permultos celebres homines, & cum literarum, tum aliarum virtutum armorumque gloria claros abundè tulit: in quo catalogo Callius Poeta, item Macrobius, qui in Somnium Scipionis à Cicerone descriptum, elegantissimè commentatus est: prætereaque Saturnalia scripsit, quanquam non desint, qui negent eum Parmæ genitum. Iunguntur his Blasius Pelacanus excellens Philosophus, & Astrologus: Albertus Calleotus, Iure consultus, qui multa literarum monumenta reliquit, nominatimque Margaritam quaestionum: Bernardus Parmensis, Canonicus in D. Petri Bononiz, vbi & sepultus, qui apparatus ad Decretales concinuit: Guilhelmus Armandus, Iuris peritissimus, qui circa M. CCC. XXXVI. à C. N. annum floruit, vt Corius auctor est: Iacobus Arenanus, qui in codicem, multaque alia doctè scripsit, Ioannes olim Generalis minister ordinis Minorum, cum alio item Ioanne, ex sodalitate prædicatorum, ambo summi Theologi, vti editis scriptis probauit: Gregorius Anselmus, optimus Medicus atque Philosophus, Antonius Camaldulensis Græcæ Latineque literaturæ summè gnarus, cuius rei in Constantiensi Concilio documenta dedit amplissima, Franciscus Marius Grapaldus, qui de partibus adium Lexicon itemque Syluam collegit: Thadeus Vgalettus, Nicolaus Brucius, qui Bononiam, libro edito celebrauit: Franciscus Carpesanus, qui peruenuit nostrorum temporum historiæ conscripsit. Alia item ingenia summa, hæc vrbe orta, nostrum habet saeculum, quæ partim Leander in sua Italia commemorat, partim etiam alijs celebranda relinquitur. Est etiam in hac vrbe præclarum Societatis Iesu Collegium, ab Octauiano Fauesio Parmæ & Placentiæ Duce inchoatum atque dotatum.

S E N A.

SENA nobilis Etruriz ciuitas, Polybioteste à Gallis Senonensibus ædificata, & veteranis militibus, quo vitam ibidem quietè finirent, adscripta fuit. Iacet in colle præcelsis cincta crepidinibus tophinis, frequentia nobilium aedificiorum nitens. E quibus Aedes maxima D. Virgini Mariæ sacra, splendida ac sumptuosa, quæ tota Europa sunt, fanis annumeranda, siue pretium marmoris, ex quo tota constat, siue excellentiam operis ac artificij, quo facta, spectes. Præterea sunt aedes ampliss. quadrato lapide structæ, Pij II. Pont. opus, aliaque multa pernobilia aedificia. Est item amplissima domus hospitalis, miserorum insignis & pericundum refugium. Spatiofum ornatumque forum. Fons insignis Branda semper nitentibus aquis copiosus. Est hic denique omnium disciplinarum Vniuersitas, quamobrem excellentes viri hic plurimi extiterunt, qui non modo patriam, sed vniuersam Italiam illustrarunt. Et in vniuersum Incolæ, Christianæ religionis cæremonijs admodum sunt adicti, ciuilitate, comitate, ac moribus elegantissimis insignes, Christi Seruatoris Euangelium ciuitati primus tradidit D. Anfanus, Tranquilli Romani F. quem ad Arbiæ annem Calendarum Decembrium die Lyfias Propætor ob fidem in Christum, securi percussit. Concilium hic generale Nicolaus II. Pont. Maxi. egit, centum & triginta Episcoporum, quo statutum, quod in Decretis Patrum tertia & vicesima distinctione legitur, Pontificis Romani eligendi ius, penes Cardinalium Collegium esse tantum oportere. Viros illustres Sena, quorum virtute, non solum per Italiam omnem, verum etiam alijs orbis partibus inclyta est, & qui beatorum ordini sunt adscripti, plurimos edidit Pontifices etiam Romanos, Sena dedit Alexandrum III. quem sanctitate vitæ, patientiaque singulari Pseudo Pontifices quatuor, aduersum se à Friderico Enobardo suscitatos, gloriosissime superasse, Platina, Blondus, & Sabellicus, tradunt. Præterea duos Pios alterum & tertium ex eadem Picolominea familia. Horum prior Aeneas Sylius ante dictus, viroloquens & doctus fuit, excellentique virtute, viam sibi ad illam dignitatem inuenit. Opera litteraria multa, cum elegantia, tum erudita reliquit, nominatim aliquot epistolarum libros, orationes, opusculum, quanquam imperfectum, quo de Constantini donatione disputat, cum descriptione Europæ, ac historijs quibusdam. Vitam eius Platina perscripsit, ac item alius auctor quidam, admodum exactè. Posterior Pius huius nepos fuit, vir doctus ac prudens: sed haud diu in Pontificatu superfuit, magno sui apud omnes desiderio. Situs vterque est in sacello D. Andreæ apud D. Petrum Romæ. Cardinales Sena plurimos habuit. Præterea tam multos Ecclesiæ Præsules, alios videlicet Archiepiscopos, Episcoposque, tam multa denique clarissima doctissimaque ingenia, hæc vrbs genuit, vt omnes memorare nimis longum foret. Agrum ta denique bonum, amœnum, fructiferumque, ac frumento ceterisque frugibus vberem. Qua in mare vergit, maritima regio, dictus vulgo, copiam frumenti maximam præstat, quanquam infrequens colonis, præcipueque mensibus æstiuis, & autumno propter coeli vitium, ijs enim temporibus, homines hic frondium propè virentium colore sunt, propter morbos corporum, qui maligno aere generantur. Est in hac vrbe societati Iesu collegium inchoatum Francisci Mendozæ Cardinalis opera, Anno Salutis, M. D. LV.

PAN.

PANHORMVS.

PANHORMVS, feracissima Siciliæ vrbs Metropolitana dignitate illustris, situ secundo excellit, pelago- que Tyrreno alluitur, muris septa perquam altis, quod opus est Frederici Regis. Pares quibus camentis os- ggeretis latissimis cinctos augmento, ac ciuium securitati addiderunt. Secundum mare arx est, quod Cas- trum ad mare nominant. Huius Castri quondam Præfatus Hieronymus Faxa Panhormita, homo patrici- us, qui dies octo a silio tempore sine potu agere potuit. Tres item antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato constructi, & nunc manent. Patitillorum vna, vbi lapides literis inscrip- ti, quibus Noe tempore fuisse Panhormum planè constat. Obscura altera nominata. Tertia est, quæ Bofuensis porta ab ijs nuncupatur, ad eam vergens vrbs regionem, quam Brigariam, Vulgariam antiquitus vocant. Su- pra murum ad Occidentem Rogerius Comes Tancredi filius, victus Faxis turrim Rubeam, quam vocant, faciendam curauit: Alteram Chitimbriam nomine. Vilielmus Rex, cognomento Malus: Tertiam denum (Turrim Pisanam vocant) qua palatium perficendam, Vilielmus filius, quem bonum appellauerunt. Intus sacellum marmoreum, ædificum totum diuo Petro dicatum, pul- cherrimum & religiosum, cuius parietes Porphyrite Patrioque marmore, vermiculatis ad hominum, & animalium effigies crusta punctisque vestiti, pauimentumque stratum. Ibi subterraneus carcer, quo primariæ nonnullæ mulieres, anno mille simo post Christum ducentesimo, quadagesimo secundo, mense Martio, quod plurimi regulumulum fecerant, ab Frederico Imp. con- iecta, nec vnoquam deinde vitz, quæ antiquo vulgi prouerbio, Donna, quæ malè venerunt, vocatae sunt. Ducentos post atque no- nagesima quinq; fere annos, quom locum fabricandigratia, homines confoderent, tria earum cadauera, nulla putredine vitia, integris cum vestibus, feris, & Calantiis inuenta sunt. Templum quoque ingens Panhormi, exterioris parietes multo pulcherr- imi, à Gualterio Archiepiscopo Vilielmi Regis affine dedicatum. Ibi quæ quatuor sunt ex Porphyrio marmore Sepulchra, opus sanè cunctis spectabile, Siciliæ Reges, in quibus sepultos aiunt, quorum medium locum tenet marmoreum quoddam, vbi Con- stantia regina coadita. Sacellum item D. Christinæ parietibus marmoreis, atque auratis laqueatibus extructum. Ipso in templo cantum est in statuis, ne priuorum quicumq; sepeliatur. Regibus namque duntaxat, & Episcopis concessum. Propè est ad Ori- entem ferme, celebre Hospitale, nec multum ante Patrum nostrorum memoriam edificatum. Cuius ministris curandi agros, atque infantes alendi, quos vel paupertas, vel multorum veretudina clam exposuerit, maxima cura. Altera parte est locus, quod Toccum appellatur, vbi aut vetere consuetudine, aut regia gratis aureas cotonas reges accipere consuecete, ipsi Panhormitæ euulgant, adducuntque illos, qui regio diademate donati, Rogerium, vtrumque Vilielmum, Tancredum, Henricum Imp. Cæsa- rem, Fredericum filium, Manfredum, & Petrum Aragonum Regem. Insignis erat Panhormi regia ab Andrea Claram ante tempo- re, quo plures reguli à regia fide defecere, ipsius defecionis auctore, extructa (Sterium tum vocatur) quæ nostra ætate in mercu- toria, vbi doz itatuz ex marmore antiquissimæ, nec cui quidem dicatur, scire possumus. Sunt enim naue atque altera manu, mor- talium incuria mutilæ. Et propè sanam vetus, sacrum, è marmore, punctisque aureis, licet vetustate deletis, factum. Martus suam Panhormitæ vocant, vbi virgines plures Deo perpetuò dicatur. Andra postea ciuitati, Tancredus primus Vilielmus sporiuz pomeri- um protulit. Et Rogerius Comes ædem, quæ D. Iohanni sacra est, eorum hospitium, qui Elephantia vitari trans Oreti amnis ostium, (flumen Migrale Panhormitæ vocant) vbi pons est lapideus insignis, ædificauit. Flumen in Panhormira valle oritur, in- que agro Parco nomine. Ipsa Panhormi vallis, pluribus irrigatur fontibus. Huc vsque Cl. Marij Aretij verba de descriptionem re- tulimus. Celebrem, ac perpetuam nominis gloriam & hinc oppidum hoc Panhormitanum consequitur, quod cum superbum, insolens, ac libidinosum Gallorum præsidium, à Siculis in vniuersa Insula deleterentur, eius cadis, ac promde huius quoque pro- uerbij, quo vespertas Siculus commemoramus, occasio fuerit, cuius rei si quis accuratam historiam quaerat, is Thomam Fazellum libro suæ historiz Siculæ octauo, & nominatim de vespertis Siculis eodem lib. cap. 4. legat. Et L. Marneum Siculum lib. 11. de Aragoniz Regibus. Panhormitani ciues, Anno Christi M. C. XLIX. Iohannis Vagæ Siciliæ Proregis consilio & autoritate, atque adeo, pio Metlanensis Collegij fructu in citati, Collegium Societati Iesu, erexerunt.

DREPANVM.

Drepanum, vrbs est Siciliæ trans Lilybæam promontorium, non procul ab Erice monte. De qua hanc in mo- dum Cl. Marius in Siciliæ Chorographia scribit: Sub Erice monte Drepanum existit, quam ab Lilybæo pro- montorio, decem circiter & octo miliaria seposito, Acinthus annis diuidit, qui ex duobus in loco Marcanza nomine, vbi pons est, vnus fit. Nomen non à Saturni falce deductum, quod fabulosum est, sed à cæuo litore, veluti Rhium promontorium in Peloponneso, quia curuum, Drepanum vocatur. Medio loco inter vtrumque Caput S. Theodori, antiquitus Egitharsus promontorium in Sardo pelago protensum: Ptolemæus nomen quoque ciuitatis fuisse ait. Igitur in falcato posita litore, quo portus efficitur vastus, pulchra vrbs ac diues, etiam spectat ad Occidentem. Insula in prospectu, quæ veluti munitiones ad portus augmentum ferri factæ maxime surgunt, quatuor sunt, parua vna atque propinquior, Columbaria vocata, vbi inexpugnabilis arx. Reliquæ Probaria, Egusa, & Sacra, hodie Fauignana, Meretinum, & Leualum vocatur. Ea de portu, & salis stagnis, quæ Solis ardoribus desiccata, incredibilem salis emittunt copiam, propè concepta, expugnata est valde difficilis.

MESSANA

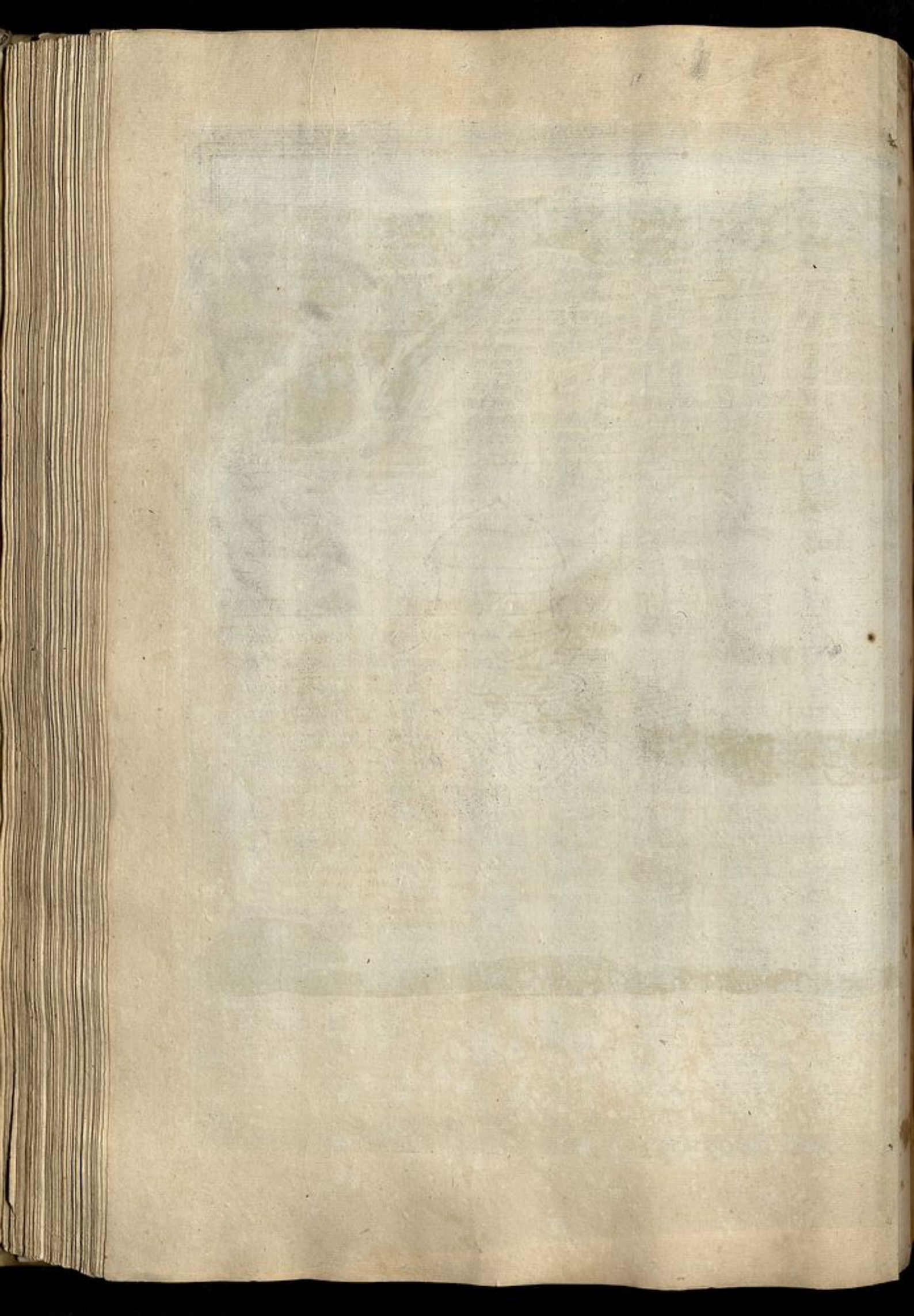

MESSANA, præclara ac vetusta Siciliae, doctissimis, multorum scriptis, illustratae ciuitas, Thucydidi, Straboni, & alijs, ob incuruatam loci flexionem, quæ falcis representat figuram, prius Zancle vocata fuit. Siculi etenim, vt Polybius, Thucydidesque scripserunt, falcem, atque res curuas, Zanclem vocabant. Diodorus Siculus, Zanclorem Regem, ibidem regnantem, de suo nomine, Zancle appellasse, narrat. Quæ de re Thucydides lib. vj. Existimant, & fabulantur alij, ab occulta Saturni falce, vel denique à Zanclo gigante, hanc Zancle denominationem fluxisse. Pari quoque ratione Messanæ primordium, in diuersa historici trahunt. Strabo prima eius initia, Messenijs Achaïæ populis tribuit, vnde ciuitatis incolæ primùm Messanenſes dicti. At verò cum Mamertini, natio Campana eò transmiffissent colonos, ipsi quoque Mamertini potius, quàm Messanenſes, sunt vocati. Hinc Martialis: Amphora Nestora, tibi Mamertina feneſta, Si detur, &c. Macrobius primam Messanæ fundationem, Anaxilæ, siue Anaxilao Cretenei filio, Rheginorum tyranno, adscribit. CL. autem Marius Aretius in Siciliae Chronographia, Anaxilas, inquit, urbem diripuit, nouamque erexit, deque suæ patriæ nomine Messanam appellauit (Messana vrbs Achaïæ) promiscua lingua, inter Doricam & Ionicam, frequentem reddens. Messana igitur, ciuitas hodie satis prospera, satisque pollens, ab Italiae finibus Charybdis freto, portuque, non humana industria, sed natura ipsa factò, discernitur. Ad maris littus, librata planitie, venustè extenditur versus orientem, ab occasu autem, collibus munitur. Iuxta littus, quod arcus obtinet formam, Charybdis est, fretum nauibus exitiosum; inter Messanam & Rhegium, quo breui spatio Sicilia à continenti separatur. Tritici messem non habet, quia montibus, & pelago clauditur, nemoribus abundat, sed tota propè eius messis, in mororum folijs consistit, probatissima enim à Messaneis lana serica, in multas Europæ partes, mittitur. Quando autem hoc artificium in Siciliam, & primùm in Panormitanam urbem, sit allatum, Munsterus ex Aretio Syracusano refert. Præstantissimis antiquitatis monumentis, illustratur Messana. In ipsa etenim ciuitate, pars antiquissimi aquæ ductus, ante ædem D. Francisci apparet. Fons etiam perennis, atque saluberrimæ aquæ iuxta portam, quem Læonis puteum ipsi vocant. Ac etiam inſignis pila, nec ante patrum nostrorum memoriam facta, quo potum equos agunt, omnibus quæ in toto ferè orbe, pulchrior. Effigies lapideæ duæ, Scipionis, & Anibalis, antiquitate ferè corrosæ, in maioris templi porta videntur. Sanctæ Prophonie templum, Castoris & Pollucis, vti ferunt, antiquitùs fuit. Enimverò urbem, Veneris ædiculam, quæ propè portam, gentilium mœnium nominatam, in radicibus montium, Sanctæ Venæ, religio dicauit Christiana. Ac etiam fama est, Neptuni id fuisse templum, quod Diui Nicolai, in lingua Phari ruinis propemodum affectum hodie vocant. Domusque erat regia, tribus millibus passuum, ab Messana ad meridiem, cuius adhuc extant vestigia, locum regis Castagnitum vocant, vbi fons. Latus vrbs, quod vergit ad meridiem, amœnis, ac locupletissimis pagis stipatur, per Valeriam viam, auctor est Strabo, Messana Lilybæum pergebatur. Fuit Messaneus quidam ciuis homo nobilis, maximè locuples, minimeque auarus, cuius domus erat optima Messanæ, quam modò venustate affectam, contra propemodum antistitis palatium, est videre, & in ea sacrarium perantiquum, in quo signa pulcherrima quatuor, vnum Cupidinis marmoreum, Praxitelis opus: Parte ex altera Hercules, egregiè factus ex ære, quem Myronis fuisse fama vulgabat. Erant præterea duo signa ænea, non maxima, verùm eximia venustate virginali habitu, quæ manibus sublatis, sacra quædam reposita in capitibus sustinebant, Canephoræ ipsæ vocabantur. Sacrarium, hodie vetus est ædícula, Diuo Michaeli dedicata. Aedes in ea vrbe, vt supra memorauimus, Sanctæ Mariæ, quæ proximis annis pulcherrima columnis, celebrique pauimento exstructa, inſignis Archiepiscopi sedes.

Florentissima etiam Vniuersitas, multò illustriorem Ciuitatem Messanam reddit, quam Raphaël Volaterranus magnam Siciliae Scholam, vocat, ex qua, velut ex equo Troiano, complures doctissimi viri prodierunt. Nec præter hoc, haud parum dictæ vrbi tum vetustatis, tum vtilitatis accedit ex optimè constituto Societatis Iesu Collegio, quod Pontificis Maximi iussu, & nisu erexerunt M. Hieronymus Natalis Hispanus, Andreas Fruscus Gallus: Petrus Canisius Germanus, Benedictus Polonus Italus, atque nonnulli alij ex varijs nationibus, domo,

magistratus benignitate commodè instructa, Anno Domini
M. D. XLVIII.

CALARIS.

SARDINIA, maris Mediterranei Insula, frumenti ferax, vtcunque populosa, ciuitates non paucas habet, quarum Calaris vulgo *Cagler*, sita in monte iuxta mare, Africam respiciens, magnum & pulcherrimum habens portum, in quo semper varia nauium genera inueniuntur vitro citroque in orientem & occidentem volitantia, mercesque portantia. Diuiditur in quatuor partes: media, quæ fortissimo sepra est muro, propriè vocatur Calaris: ea vero quæ orientem spectat, nouum oppidum: quæ vero meridiè, la Gliapola, seu la Marina: & quæ ad occidentem vergit, Stampax nominatur. Residet serè semper in ea Prorex, vnà cum Baronibus, Comitibus, & multis dimitibus. Habet autem ciuitas ipsa suam Reipub. administrationem, in quam nec Rex Arragoniz, neque Prorex eius se intromittit, sed ex ipsis ciuibus quotannis forte quinque eliguntur consules, qui soli Reipub. administrant, eiusque reditus, qui multi sunt, dispensant pro sua prudentia, vtentes ciuium consilio. Habent in quibusdam casibus legum condendarum potestatem, possuntque poenam mortis, & mutilationis membrorum statuere.

MALTA.

MALTA, olim Melita, medio serè pelago inter Lilybaeum Siciliz promontorium, & Cercinnam Africæ insulam tanquam clauis ponitur, qua in Siciliam & Africam patet introitus. Eiusdem nominis oppidum, & valde munitas habet arces, nimirum S. Elmi propugnaculum, iuxta quod oppidum nouum post Turcicum bellum ædificatum est, Burgum S. Angeli, & S. Michaelis munitionem. Quemadmodum autem S. Paulo, factò naufragio, ita & Hierosolymitanis equitibus, capta à Turcis Rhodo, hospitium præbuit: Qui summis viribus potentem Turcarum classem, anno partè salutis M.D.LXV. ab hac Insula fugarunt. Cotoni, rosarum, cumini, omniumque Italicorum succuum ferax, nunquam glaciem aut niues vidit: Serpentes non habet, nec Scorpio in ea lædit veneno. Nihil ædificiorum indulget splendori, humilioribus contenta casis, ob lignorum inopiam, vnde carduis arefactis, ignem in ea struant, & boum edito stercore arefacto. Plura apud Quintinum Hæduum, qui accuratissime Melitensem insulam descripsit, inuenies.

RHODVS.

Rhodus, Mediterranei maris insulæ & oppidi, validè muniti nomen, prius Ophiusa, deinde Stracilia, ac demùm Telchin, Ænea Syluio asserente, cognominatum: septuaginta in altitudine cubitorum solis Colosso, perpetua est memoria clarum. Quæ quidem incredibilis magnitudinis moles, inter septem stupenda naturæ, non immeritò posita, post quinquagesimum sextum annum terræ motu prostrata, etiam iacens, videntibus (Plinio asserente) miraculo fuit: Paucis pollicem eius amplectentibus, maiores erant digiti, quàm pleræque statux, vasti specus, defractis membris, hiabant, spectabanturque intus magnæ molis saxa, quorum pondere, ingeniosus opifex, id librauerat opus. Sultanus Ægypti cum Rhodum insulam inuasisset, ex ære huius statux, quam contractam offenderat, nongentos camelos onerasse, & in Alexandriam terrestri itinere transmisisse fertur. Is enim anno post natum Christum 655. Christianis hanc urbem eripuit. Quam ordinis, religionis, militiæque fratrum hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani Rhodiorum, modò Melitensium Equitum societas, anno salutis 1308. recuperatam restaurauit. Eamque ad annum Domini 1522. mirificè cultam retinuit. Quo tempore sic permittentibus superis, in immanissimam Turcarum potestatem deuenit, cuius etiam nunc tyrannidi patet. Plura de hac vrbe Æneas Syluius in Europæ descriptione. Quàm præstans ac nobilis Rhodiorum Academia fuerit, ad quam non Romani solum, sed sapientissimi etiam Athenienses ingenium, scientiarum splendore exculturi confluerunt, D. Iacobus Middendorppius suis de vniuersitatibus libris, doctè ac copiosè profecquitur. Ipsa verò Rhodus vrbs diues, munita & populosa, triplici sepra muro, insulæ nomen dedit, à Photoneo Argiuorum rege condita, & à rosæ capulo illic inuento, appellata perhibetur. Eximio portu, multisque ornamentis tantopere cæteras superauit, vt ei nulla ex sententia Strabonis putaretur æqualis. Legum præstantia, & naualis rei peritia adeo valuit, vt annis multis maris imperio potiretur, & piratarum latrocinia sustulerit. Gymnasio etiam, & potissimum oratoria facultate multo tempore claruit, in quo Possidonius Philosophus Stoicus, & Tarullus Mathematicus, alijque doctissimi viri floruerunt, quos Pompeius Magnus Rhodi audiuit, vt ex Tusculan. quæst. patet, & Tiberius Imperator. Et M. T. Cicero, filium suum in hanc scholam transmisit. Percelebrem hanc urbem cum vniuersa Insula anno Christi M. D. XXII. Turca inuasit & occupauit.

F A M A V.

Cam. Stralio.

F A M A V G V S T A .

Rbēs Cypri, quæ Insula late mediterraneo mari protensa inter Sici-
liam & Sytiam sita est, & nunc Regni titulo, nec non opibus claret,
duæ, vti præcipuæ, Nicosia nimirum & Famaugusta nominantur. Ve-
runtamen eo Famaugusta præcellit, quod & Regiæ potior sedes sit, &
Cathedralis Ecclesiæ nomen ac ius obtineat. Eo accedit, portum, id
quod caput est, ipsam efficere, à quo nobilissimum insulæ totius em-
porium redditur. Porro, ita terra ac mari natura loci, & à Venetis arte, munita est, vt
insultantem hostem, eumq; præpotentem sustinere possit. Vtramque Selimus expu-
gnauit, Venetisq; eripuit, vnà cum reliqua Insula, fracto, ob solam dominandi libidi-
nem, federe quod idem mortuo Solimano patre iurarat solenni more. Capta enim
Nicosia an. Christi M. D. LXX. die vero 7. Kal. sext. Mustapha belli legatus, 13. Kal.
Octob. proximè sequen. Famaugustam obsedit. Selymus interim, ne laboranti vrbi
Veneti succurrerent, trecentarum nauium classem, prædandis Hadriatici sinus litto-
ribus, instruxit. Veneti fortissimos tres viros ei tutandæ præfecerant, M. Antonium
Bragadinum, Astorem Ballionium, & Ludouicum Martinengum. Postquam igitur
isti eam menses vndecim, & aliquot dies defendissent, tandem rerum omnium ad du-
cendum bellum inopia coacti, & spe frustra expectati auxilii penitus deiecti, quar-
to Nonas Sext. sublequentis anni, ea conditione Mustaphæ Legato eam dederunt,
vt vrbe sibi ac militi, saluis ac liberis, cæterisq; discedere liceret, vnà cum bonis & ar-
mis. Barbarus tamen, vinctos concidi tres illos præfectos militares, cum quinqu-
ginta veteranis, qui ipsos comitati fuerant, dum claues in illius castra ac tentorium,
vrbi tradendæ ipsi tulissent, præcepit, Bragadino nares & aures tantum truncauit.
Nam viuum ad infamiam reseruabat. Vrbem ingressus, viuo pellem detrahi, & eam
hastæ adligari, & militaris signi vice gestari iussit. Laurentium Tropolium, quem Ale-
xandriæ consulem norat, è furca laqueo iugulauit, &c. Quam crudelitatem & contra
ius gentium violatæ pacis perfidiam, Deus opt. Maximus sexaginta quatuor post die-
bus, vltus est. Nam Christiana Pontificis, Philippi Regis, ac Venetorum fœderata
classis, Turcicam ad Echinadas, Ithacamue adgressa, Nonis Octobribus, imperatore
Ioanne Austrio Philippi Regis fratre, funditus vndique, cæsis omnibus Turcis euer-
tit, depressit, atq; profligauit, tanta victoria, quanta mari contra Turcas quis-
quam consecutus dicatur: Exemplo quidem posteritati perpetuo, perfid-
diam atque crudelitatem, Diis & hominibus, non solum
displicere, verum etiam seueris-
sime puniri.

CONSTANTINOPOLIS.

Vnde vrbs hæc totius Europæ maxima & celeberrima nomen accepit, superuacuum est querere: quum nomen idipsum satis indicet. Constantinopolis enim idem est quod vrbs Constantinij; non quod is urbem primus condiderit, sed quod eam vltra modum amplificasset & ornarit. Dicitur fuit quondam Byzantium, nunc Græcis Stimboli, Turcis Stambol: Urbem maximam omnium Thraciæ fuisse, Herodianus testatur. Conditam autem Stephanus atque Eustathius, memoriz prodiderunt, à Byzante Ceroesse & Neptuni filio, vel ab eo, qui classis Megarensiæ coloniam deducendum, dux fuit, nomine Βυζαντιος. Fertur primis eius fundatoribus, Pythium Apollinem consulentibus, vbi condirent urbem, redditum oraculum esse, quærerent terram, cæcorum terris aduersam. Ea ambage, Chalcedones monstrabantur, quod priores aduecti illuc, præuisa locorum vtilitate, peiora legissent. Est enim tam commodo loco, ut nemo vltro, citroque traiectiones Asiæ, Europæque facere possit, inuito Byzantio, cum sit velut pons, ac porta vtriusque orbis. Tribus ex partibus alligatur mari ex aquilone sinu, cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosporus: Ab oriente, cingitur Bospori extremis faucibus: à Meridie Propontide: Ab Occidente terra Thracia, Forma eius ab omnibus ferè triangula dicitur: quanquam tamen ob laterum curvaturas, quarum duo extrema cornua arcum efficiant, verius tricorns habebitur. Peninsulam occupat, septem colles complectentem. Hinc Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, in enarratione vaticinij de Turcici regni interitu, τὰς ἑπτὰ κορυφὰς, eam nominat. Laonicus Chalcondylas, in historia quæ scripsit de Orthodoxis, tradit Constantinopolim circuitu complecti centum & vndecim stadia. Muri adeo tenui iunctura erant, ut Herodianus testetur, nemini compositum opus, sed ex vno perpetuoque lapide, visum fuisse. Ruinas ipsorum, reliquasque Herodiani temporibus, qui videbant, mirabantur eos, vel qui constructissent, vel qui deleuissent. Ex parte continentis, valde excelsi, maritimi, humiliores erant, sed bene crassi, atque turriti. Sita autem est tam commodo loco, ut hæc in re tota Europa pacem non habeat. Eleuatio poli in longitudine est 36 graduum, in latitudine 41. & 6. minut. sub initio quinti Climatis, & decimiquinti paralleli, sic ut longissimus dies sit 15. horarum & 15. minutorum. Omnium rerum ad hominum vsus necessariarum, carniarum, lignorum, & maximè piscium, tanta est hic abundantia, ut sine reti sæpe manibus, ex continenti eos capias, atque adeo, cum verno tempore, in pontum ascendunt densi greges, iactu lapidis, velut aues ferias: Ex fenestris quoque vrbs, calathis, ex corda appensis, mulieres piscantur, hamisque piscatores sine eica, pelamydes capiunt tot, & tantas, ut sufficiant toti Græciæ, & magnæ parti Asiæ, Europæque. Optimarum ostrearum, tantam multitudinem capiunt, ut sufficiant tot dierum ieiunij, quibus Græci, piscibus sanguinis participibus, non vescuntur. Ferunt Constantinum Imperatorem, cognomine Magnum, cum staret Imperij sedem ex vrbe Roma in orientem transferre, quò facilius Parthorum excursions compesceret, tradunt Ecclesiastici scriptores, in Troadem profectum, ibi Regiæ vrbs fundamenta iecisse, vbi quondam Agamemnon, ceterique Græciæ Principes, aduersus Priamum Regem fixere tentoria: sed admonitum in formis, Christo saluatore locum alium designante, ceptum opus, cuius diu mansere vestigia, in festam reliquisse, atque in Thraciam nauigantem, Byzantium peruenisse, cumque sibi locum diuinitus ostensum dixisse, mox urbem ampliasse, noua moenia erexisse, tantumque illi decoris adiecisse, ut altera Roma non immeritò dici posset. Scriptores vetusti, qui florentem videre, decorum potius in terris habitaculum, quam Imperatorum putauerunt. Nomen vrbi nouam Romam, Imperator indidit. Sed vicit obstinatio vulgi, ut à conditore potius Constantinopolis vocaretur. Hæc Pius II. Tanta huius vrbs magnificentia est, ut non videatur opere & manu confecta, sed etiam conspirantibus elementis, nature felicitate munita. Prouidentia ergo diuina, tot futurorum hominum domicilijs consulente, longo tractu, in promontorij qualitatem spaciosior terra, faucibus Pontici maris opposita, sinuosis portuosa lateribus, augustior latitudine, circumflui maris turricula vallatur. Hoc quoque spacium, quod solum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro aciesturru extensa, custodit. Et, vt summatim præcipua Constantinopolitanæ vrbs ornamenta referam, habet ea palatia quinque, Ecclesias quatuordecim, Domus diuinas Augustarum VI. Domus nobilissimas III. Themas VIII. Basilicas duas, Fora IV. Senatus II. Horrea V. Theatra II. Luforia II. Portus IV. Cisternas IV. Nympha IV. Vicos trecentos XXII. Domus IV. millia trecentas octuaginta octo. Porticus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum & quinquaginta. Pistrina publica XX. Pistrina priuata centum XX. Gradus centum decem & septem. Macella V. Curatores XIV. Vernaculos XIV. Collegiatos quingentos sexaginta. Vicomagistros sexaginta quinque. Columnam purpuream. Columnas intra se peruis duas, Colossium vnum, Terrapylum aureum vnum, Augusteum, Capitolium, Moneram. Scalas maritimas tres. Habet sane longitudo vrbs à porta aurea, vsque ad litus maris directa linea, pedum quatuordecim millia septuaginta quinque. Latitudo autem pedum sex millia, centum quinquaginta. Porro, cum Constantinus indigenas ciues, non existimaret sufficere magnitudini vrbs, iuxta fora sparsim edificauit domos, quas Senatoribus habitandas dedit, atque illustribus viris, quos secum duxerat ex vrbe Roma, atque ex alijs gentibus. Fora constituit, alia ad vrbs ornatum, alia ad vsum ciuium, Hippodromon sacris ædibus, fontibus, porticibus instruxit, & tenatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere solebant. Regias ædes condidit, non multo inferiores Romæ regijs ædibus. Denique in omni ornatu, similem, æqualemque Romæ efficere studens, in eam magnitudinem perduxit, ut Sozomenus tradat, hominum multitudinemque Romæ efficere studens, in eam magnitudinem perduxit, ut Sozomenus tradat, hominum multitudinem, & diuitijs, maiorem Constantinopolim esse, quam Romam: vtque non immeritò Rhodiginus lib. 13. capit.

CONSTANTINOPOLIS

BYZANTINA NUNC CONSTANTINOPOLIS

capit. 25. sicut Romam totius orbis epitomen, ita Constantinopolim *ἡ πόλις ἡ πρώτη* vocer. Fuit & hic Academia, prestantissimis omnium artium professoribus exornata. In qua summo in honore fuit, XII. virorum collegium, qui publicis Imperatorum impensis, ad studiorum conseruationem, honorificè alebantur. Auctor est Zonaras, lib. 3. annalium. Plura de augustissimis templis, & interiore vrbs ornatu desideranti, Petrus Gillius, libris 4. abundè satisfaciè. Vide etiam Procopium de ædificiis Iustiniani, Georgium Cedrenū, Æneam Syluium, Hugonem Fauolium, ceterosque eiusdem classis scriptores. Quantò autem amplior Byzantij magnificentia, eo maiore dolore Christianis, ab immanissimis Mahometi cultoribus, tantam urbem esse ereptam recordamur, non sine eximia Reipub. Christianæ calamitate, atque adeo cum summa Christi Iesu, rerumque sacrarum ignominia, anno à Christo nato. M. CCCC. LIII. die 29. Maij, Duce Mahometo II. Turcarum Imperatore VIII. Coronidis loco accuratam Dilichij descriptionum in compendium contractum addemus. Actis, Constantinopolim Lutetiz non esse absimilem, sed multo commodius sitā. Primus, inquit, collis (quorum supra mentionem fecimus) Orientem spectat, inque eo sita sunt Palatium Imperatorum, Templum S. Sophiæ, & Hippodromus. Vallis eius versus mare sese extendit, & secundum collem attingit. Hoc loco forum est, quod partim in acolini partim in decliui loco situm est, Christianorū negociationibus frequens. Tertius collis Hospitale habet, & Baiazethis vti & Solimanni templum, & turrim Irene. Collis hic reliquos à mari separat: & in propinqua valle insignis aqueductus visitur. Quartus collis Boream spectat, in cuius primo fastigio Sultani Mahumeris, eius qui Constantinopolim cepit, sepulcrum & preciosi operis templum cum opulentissimo Xenodochio cernitur. Vallis colli huic subiecta valde angusta est, & secundum longitudinem ad mari usque litus porrigitur. Post hanc vallem sequitur collis quintus, in quo Selimi sepulcrum. In sexto colle etiamnum exstant vestigia templi Christianorū. Septimus collis Xerolphos dicitur, in cuius fastigio columna Arcadij. In his omnibus olim multa & præclara fuere monumenta, à barbaris Turcis iam magna ex parte deleta. Quia continenti vrbs iungitur, sex habet portas: in vniuersum verò septemdecim, præter eas quæ Poram spectant. Omnium, structurarum magnificentissima est templum S. Sophiæ, iam in Turcicam Mesquitam conuersum: in quo olim centum portas numeratas erunt. Sequitur Palatium Sultani, cuius circuitus semimilliare complectitur, alto muro munitum, preciosis ædificiis, hortis amoenissimis, omnibusque rebus ad voluptatem & vtiū spectantibus ornatissimum. De balneis quid dicam? Certè ut est gens, frequentibus lectionibus dedita, ita in illarum ædificandis structuris nullis parcit sumptibus. Etsi vero, ut diximus, Turcarum barbaries pleraque vetera monumenta vastauit, passim tamen maximè in Hippodromo columna, statuz obelisci, colossi, aqueductus & id genus structuræ exstant, quæ incredibilem veteris vrbs magnificentiam testantur. Vtinam Deus tandem eam inspiret Christianis Principibus mentem, ut coniunctis viribus, barbaro hoste profligato, non hunc tantum urbem, sed & tot florentissima regna & regiones recuperent & quasi postliminio Christianismo restituant.

I E R O S O L Y M A.

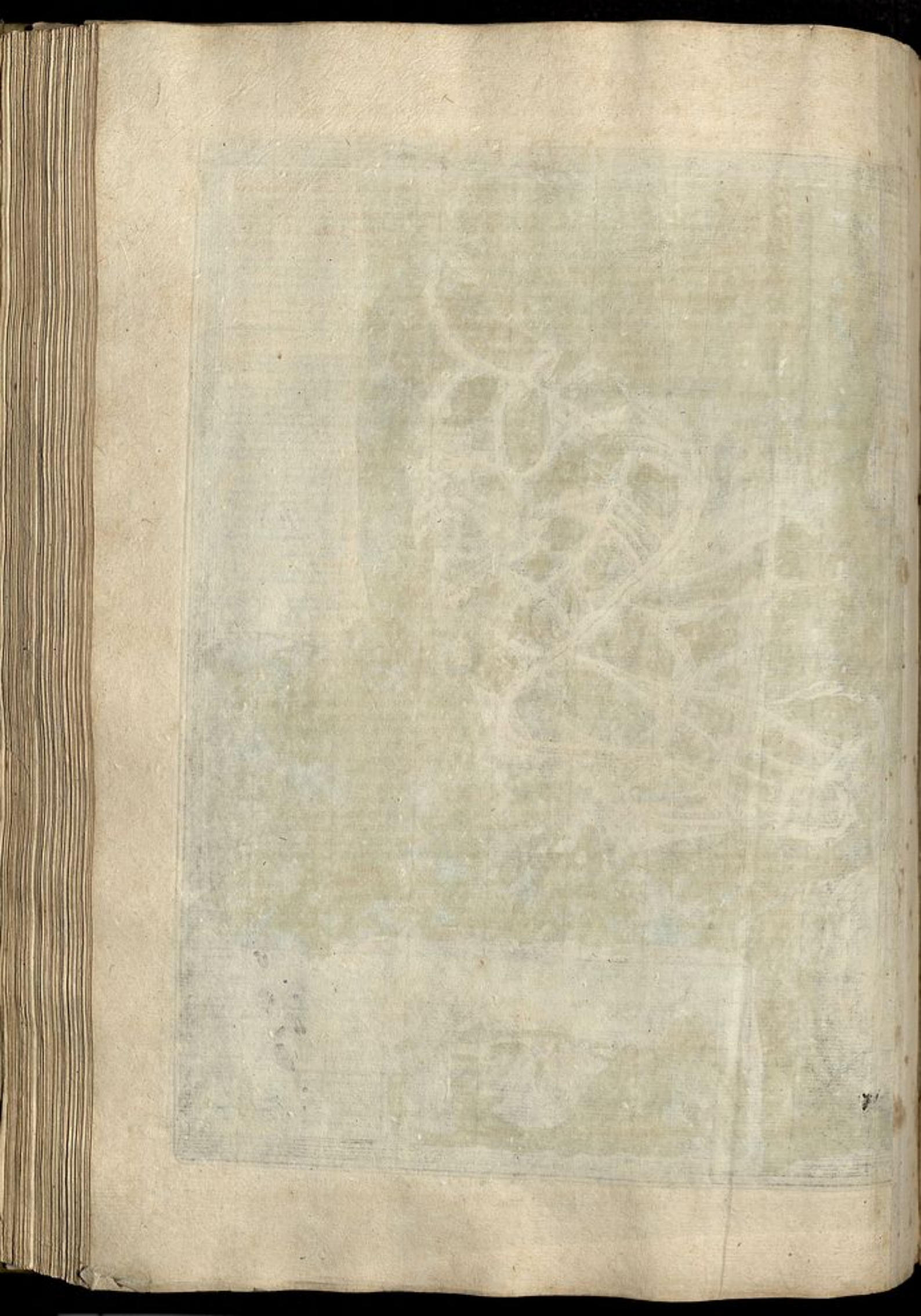
MELCHISEDECVM Chananææ Regem, & summi Dei Sacerdotem, eo tempore, quo Abrahamus in Chananæa peregrinabatur, prima huius vrbis fundamenta fecisse, in eaq; sui regni sceptrum collocasse, & fanum quoddam ibidem construxisse, à Iosepho & Ægesippo, historicis antiquis, memoriæ proditum est: qui & tum eam Solymam & Ierosolymam nuncupatam asserunt. Post Melchisedeci tempora, cū scilicet Iudei promissionis terram fuissent ingressi, Iebusæi, posteri Iebusi filij Chanaanis, Ierosolymam tenuere, Iudicum 1. eamque Iebum appellauerunt, *Jos. 18. Iudic. 19.* De varijs vrbis huius nominibus sunt hi versus:

Solyma Iuda Barbel, Ierosolyma Iebus Heliæ.

Vrbis sacra Ierusalem dicitur, atque Ierusalem.

Hi tantum vrbis fidebant potentia, vt claudis ac cæcis, muros & turres committerent, atq; Dauidi, per contemptum nunciarent: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, *2. Sam. 5.* Cum autem Dauid in regem Iuda & Israel eligeretur, opera & auxilio Ornan, Iebusæi, primum inferiorem ciuitatis partem obtinuit, tū, Iebusæos occidenti, præmium proponens, Iobab, arcē Sion inuadit. De hinc Iebusæis, præter Ornan, profligatis ac pulsis, ciuitatem hanc, totius Iudææ provinciae Metropolim fecit, eamq; deinceps Iuda, *Lus. 1.* & Ierusalē nominauit. *2. Reg. 5.* Quā in Iudææ, totiusq; vniuersi medio, velut centrū, in altissimis montibus, constitutā fuisse, non modo Cosmographi, verū etiā antiqui historici, atq; aded, euidentissima Sacrarū litterarum monumenta declarant. *Hæc dicit Dominus Deus, ista est Ierusalem, in medio gentiū posui eam, & in circuitu eius terras, Ezecch. 5.* Et: *Operatus est Deus noster salutem, in medio terræ, Ps. 73.* De montium situ, idem constat. Quemadmodum enim, qui in hanc ciuitatē tendebant, *Mar. 10. Mat. 20. Luc. 2.* ascendere, ita, qui ex ea se quopiā conferebant, descendere dicuntur, *Lus. 10.* Pluribus distincta vallibus, agros fertiles, ac cisternas multis in locis limpidas, habebat, trino muro circumdata erat, nisi, qua vallibus inuis cingebatur, ex ea namq; parte, vnus muri habebat ambitum. Et ipsa quidem initio super duos colles Sionem & Arcem erat condita, contrarijs frōtibus semet inspicientes, interueniente valle Tyropæia, discretos. Cōtra Arcem tertius collis erat (Moriach dictus) valle Cedrone, ab æra diuisus, in quo Templū, & Antonia fuere constructa. Extra ciuitatem verò, hi colles, profundis vallibus cingebantur, & à tribus lateribus obstantibus vsquequaq; rupibus, adire non poterant quin & quartus collis incolebatur, cui nomen est Bezetha, situs quidem ex aduerso Templi, atq; Antonia, in Septentrionali plaga, fossis autem altissimis separatus. Hæc Iosephus *lib. 6. de bello, c. 6.* Edificiorum splendore, populi frequentia, religionis cultu, ceteras non modo Iudææ, sed & totius vniuersi, ciuitates, superauit, aded, vt ob summam fœlicitatem ciuitas sancta, *Esa. 52.* Iustitiæ, *Esa. 1.* Veritatis, *Zach. 8.* vocetur. Stupendæ magnificentia templo celebratur, à Salomone Rege, quinquaginta millium hominum opere, septem annorum tempore ædificato. Quod quidem continebat Sancta Sanctorum, cherubos, arcam, mensam & candelabra aurea, exhedras, mare fusile, lauacra decem, columnas æreas, omnem ritum, omnemq; formam legis veteris, Sacrificia, holocausta, hymnos, & omnes denique ceremonias. Erant illic Sacerdotes & Leuitæ, adyta & vestibula, & altare, & festa, celebresque conuentus, preces, & auditiones. Tota diniq; Reip. Iudaicæ forma illic consistebat. Illud verò maximè illustrauit hanc urbē, quod Dominus noster Iesus in carne, & Euangelicæ doctrinæ splendore in ea apparuerit. At verò, cum Iudæi, & Reges, & Principes, & Sacerdotes (*Ier. 32*) turpissimis sceleribus, ad iracundiam prouocarent Dominum, ideo frequenter in eam grauisimè animaduertit, ac in truculentissimorum hostium manus, eandem deuenire concessit. Iosephus de bello Iudaico, *lib. 7. ca. 18.* Vbi verò eò immanitatis venerunt, vt visitationis suæ diem non agnoscerent, sed Dominum Iesum Christum, testes, ministrosque suos, quemadmodum ante Prophetas, nefarie occiderent *Matt. 9. 24. Lus. 21.* Ideò, iustissimo iudicio Deus, ciuitatem hanc Tito Roman. Imperatori, diripiendam, exurendam, soloque æquandam, tradidit. Contigit hæc deuastatio, post natum Christū, Anno LXXII. Ac deinde, Anno CXX. Iudæi numero aucti, Betharæ, in oppidum Christū, Anno LXXII. Ac deinde, Anno CXX. Iudæi numero aucti, Betharæ, in oppidum Ierosolymæ vicino seditionem contra Romanos concitāt. Eam ob causam, Ælij Hadriani Imperatoris iussu, omnes penè sedibus suis arcabantur, ac deinde ciuitas ista, ex Imperatoris cognomine, Ælia, dicebatur. Quam ipse murorū ambitu reparauit, non tamen in monte Sion, vt ante, sed in monte Caluaria, præcepitq; ne cui Iudæo introeundi esset licentia, Christianis tantum ciuitate permissa. Vnde magnitudo iræ diuinæ in peccatores conspici potest. Si enim peculiari suo populo, & naturalibus ramis non pepercit, multò sanè acerbius in alienos scelerum causa animaduertet. Hodie Turcarum est Colonia à Christianis quidem duce Prædiuino Flandriæ Comite olim recuperata sed non multo post in barbararum potestatem elapsa, quibus etiamnum seruit.

A D E N.

Rabiam triplicem historiographi statuunt, Petream, Desertam atque Felicem. Huius Metropolis, caput & celeberrimum Emporium est ADEN. De quo Ludouicus Romanus patritius li. 2. navigationis saxe Arabice, hunc in modum scribit: Hac vrbe non memini me vidisse munitiorem, in continenti præsertim haud inxqualis soli, geminum latus sepiunt mœnia, quod superest montibus occluditur, inque eis quinæ sunt arces, in solo æquali est vrbs, ambitu sex mille ædificata: contenta: commercia in nundinis noctu hora secunda ob nimios, qui fruiunt interdum, ætus exercent. Prope vrbe ad lapidis iactum mons est, inque eo arx sita est. Ad radices autem montis confidunt naues: vrbs profectò elegans est, & totius Felicis Arabie vrbiùm pulcherrima. Illo, ceu ad famigeratum emporium, ex vtraque India, Aethiopia, ac Perside exercentes mercimonia, nauali itinere confluunt. Idem agunt, qui ad Mecham frequentes contendunt: verùm simul ac liburnicæ porrum appulerint, adsunt præfecti vespigalium, percontantes vnde soluerint, quidve conuehant mercium, quantumque temporis fulcando maria absumpserint, & item quot homines singule celoces tulerint. His exploratis, condito malum, vela, & id genus armamenta asportant aliò, vt illinc abeundi, haud per solutis vespigalibus, exempta sit occasio appulsi. Hactenus ille Dominus huius vrbs Sultanus, non nisi in Iunio, Iulio, & Augusto hic residere solet, ijs enim mensibus mercatorum adueniunt naues, quarum omnino nulla, quin ex montium summitatibus conspiciantur, transcurrere possunt. Est rara huic vrbi pluuia, & dulci destituitur aqua, quam ex continenti allatam, cisternis ad quotidianos vsus conseruant. Quantum ex situ ciuitatis conijcere possum, inquit Munsterus, hæc ipsa est, quam in Arabia Felice Prolemæus appellat Arabiam, aut Ocelim. Porro oppidum est exiguum, in radicibus montis editi, qui in mari lingula præcurrit, sita, & vtrinque fluctibus in sinus reductis alluitur, ita vt peninsula fiat. Mons est adeò sterilis, vt nec arbores villas, neque plantas efferat, nempe, qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum promineat. Aquis caret, rarò admodum pluuijs irrigatur. Ex longinquo pago aqua, per aqueductum, in locum, qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat, derivatur. Ea vrbs aquatio est, Annona & cibarijs importatis vitur, quorum tamen est incredibilis copia. Est cinctâ muris, munita turribus, exalta mœnibus, & ad adspèctum pulcherrima. In illam mercatores è Perside, & India, & Aethiopia, & ex multis Arabie regionibus sæpè commeant. Incola Mahometem colunt, colore candido, & specie liberali sunt. Homines nobiles armis exercentur, & militaris gloriæ decus ardentè expetunt. Rex alias ciuitates in mediterranea regione possidet, & milites non paucos stipendijs alit, & è suis tantum subditis, in prælium, cum opus est, duo millia equitum educit. Vrbi verò huic moderatorem, cuius virtuti multum confidit, præponere solet. Hæc Oforius lib. IX. de rebus ab Emanuele Lusitanæ Rege, gestis. Paulus Venetus autem, huic in modum de hac vrbe, eiusque prouincia, scribit. Aden, inquit, optimo portu excellit, ad quem ex India plurimæ appellunt naues, aromata deferentes. Er negotiatores quidem Alexandrini, illic ementes aromata, ponunt ea in naues paruas, atque septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere, per terram vsque ad fluminiem Aegypti deportant, & rursum naues exonerantes, tandem vsque ad Alexandriam perducunt: Nec potest compendiosior haberi via ab orientis partibus vsque Alexandriam. Negotiatores verò illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia, in Indiam concedunt. Exigit autem Rex Aden ab illis mercatoribus, qui per regionem suam aromata & alias merces deferunt, vespigalium maximum, vnde plurimum ditescit. Quum Sultanus Baby lonix obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret, Anno scilicet MCCC. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta millia equitum, & quadraginta millia camelorum, non, quod vsque adeo illis cuperet angere felicitatem, sed quod omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden, eundo versus Septentrionem, sita est ciuitas Escier, quadraginta distans miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio Regis Aden. Est quoque iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo iunumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atque optimo, quod de parnis arboribus, abietibus tamen similibus, stillat. Incola crebris incisionibus perforant hanc arborum cortices, vt thus extrahant, tamen calor quoque, qui ibi maximus est, plurimum eliciat liquoris. Habet quoque Regio ipsa palmas cum dactylis, sed, præter modicum risum nulli producit frumentum, verùm aliudè importandum est. Abundant autem piscibus optimis, præsertim tunnis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent, sed ex dactylis, riso, & faccero, optimum faciunt potum. Verueces, qui in hac regione inueniuntur, sunt statura parui, auribus omnino carentes, sed loco earum, cornua parua habent. Equi, boues, cameli, atque oues, vescuntur piscibus, qui quotidianus illorum sunt cibus, quum illic ob immensum calorem, herbe & frumenta, & terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet, Martio, Aprili & Maio, tantusque illorum capitur numerus, vt non facile explicari possit. Hos pisces siccant, & seruant, atque per totum annum animalibus edendos, pabuli loco, proponunt. Vescuntur autem animalia libentius de siccatis piscibus, quam recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piscibus, idque in hunc modum. Concidunt pisces minutatim, atque contundunt in modum farinæ, & postea commiscent, & subagitant quasi passum panis, atque ad solem desicari faciunt, & viuunt ipsi, & iumenta ipsorum de illis panibus factiis, per totum annum.

M O M B A Z A.

MOMBAZA, Prolemæo, Tonica, insulare oppidum, elegans ac nitidum in finibus Africæ. Quod Christiani anno reparatæ salutis 1505. vi occuparunt. cum enim Franciscus Dalmaida nauigaturus in Indiã, tributum ab oppidanis, Regis Lusitanie nomine exigeret, Afri verò armata manu tributum persolutionem recusarent, idcirco Christiani oppidum deuastantes, totum exusserunt. Rex triginta stipatus viris, fuga sibi consuluit, reliquis omnibus interemptis. Oppidum nunc ab Afris restauratum, & acerrimos Christianorum hostes habere dicitur. Habet in portu arcem munitissimam, armis & telis, variisque tormentis repletã, firmissimisque præsidijs, atque singulari vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, oleribus, & frugibus, & pecorum, & armentorum gregibus & aquis dulcibus. Vitur præterea mira coeli temperie, homines viuunt admodum laute, & domus Lusitanorum more ædificant, tectoriaque varijs coloribus depicta parietibus inducunt. Hæc Oforius li. de rebus Emanuelis Lusitanorum Regis virtute gestis. Quiloz.

ADEN: Arabiae Feliciae emporium celeberrimi nominis, quo
 ex India, Aethiopia, et Perside importatae conveniunt velis
 est magnifica ditae et fructu bene maris, exificiorum tunc
 re aique frequentia celeberrima, muro et praecellit septa montibus,
 in quorum summitatibus ardentes faeces navigantibus portum
 eliduntur. Peninsulae formam quondam obtinuit, nunc autem
 hominum industria, vndique aquis ambitur. Quasi...

Cum Praxipho

MOMBAZA

QUILOA

CEPALA

Q V I L O A.

QUILOA, Ptolemæo Rapta, pulchra est in Africa ciuitas, in eiusdem nominis regno & insula, posita, continenti vicina. Mahumeticæ sectæ regulum semper habuit, summum Christianorum inimicum. Ad hanc urbē cum Frācisus Dalmaida An. Domini 1505. cum Lusitanica classe peruenisset, Regem ad se adcersiri iussit, qui morbum simulās ad defensionem sese parauit. Itaque septingenti Lusitani, ad ciuitatis oppugnationem armantur, qui ciuitate deuiēta, regeq; in fugam conuerso, aliaq; gubernationis administratione instituta, ciuitatem hanc Portugalliæ regi tributariam fecerunt. E regione insulam S. Laurentij habet.

C E F A L A.

CEFALA Africæ insula, anno partæ salutis 1500. primū est inuenta, cuius longitudo trium est miliarium, latitudo verò vnus. Pagos habet duos, in quibus domus non pauca, & arx Regi ciuitatis Quiloa quondā parebat, cæterū ab eo deficiens, peculiaris Regis appellatione gaudebat. Anno Domini 1505. arcem, quam Lusitani tenebant, vehementi obsidione incolæ oppugnarunt, ad eò quidem, vt pertenuis euadendi spes Lusitanis appareret: qui noctu præter Afrorum opinionem erumpentes, Regem, multosq; proceres in cœnaculo suo opprimunt, eiusq; caput hasta infixum per arcis fenestram exponunt, eaq; ratione ingens euadunt periculum, & tandem alium Regis Portugalliæ præfectum constituunt. Incolæ ex annuo dactylorum prouentu terè victitant, vilesq; inhabitant casas, ex palmis compositas; quod ligni genus, cum fibrosum magis sit, quam solidum, ædificijs minus conueniunt.

CALECVT

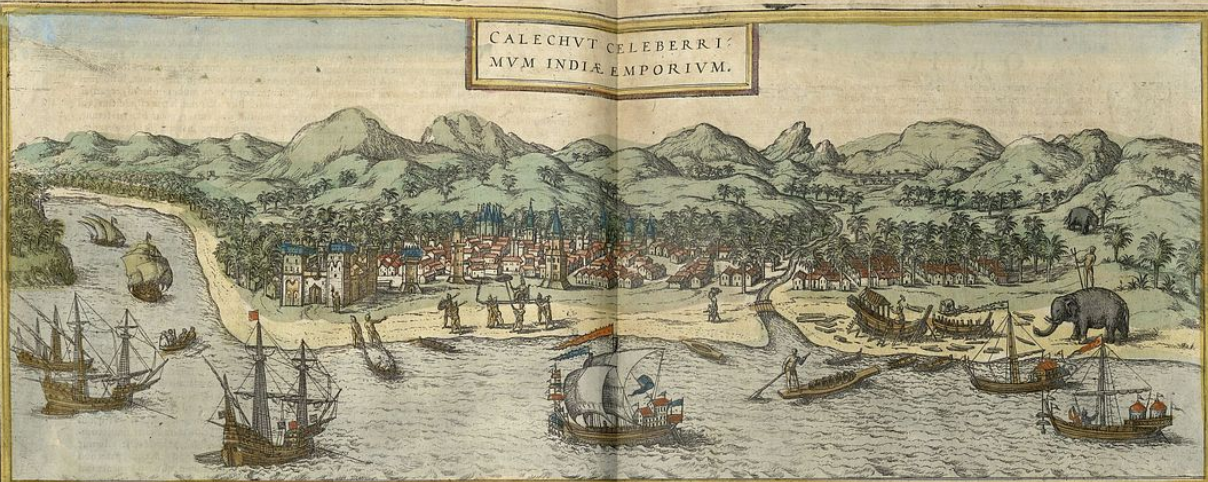

CALECVT, quondam Simyla Indicarum ciuitatum præcipua, in continenti sita; Olisipone maior, Malebarico pelago alluitur, vasta est admodum absque moenibus, intus pluribus in locis vacat, domus haud sunt contiguae, inuicem distantes plurimum, lapidibus & calce extructæ sunt, interiores adium partes sculptæ: pro imbrice palmis vtuntur, illis tegunt suas aedes. Fores prægrandes habent, miroque artificio fabricatas, has muro incingunt instar ponærii. Ibi visuntur arbores innumera, stagna & fontes complurculi, nam stagnis libenter immerguntur, lotionibus enixè gaudentes Fonte plurimum letantur. In vrbe verò lacus visuntur complures, quibus immerfi gregarij ac proletarij, omnisque ignobilior vulgus, ter vel quater interdum lauantur. Rex idolorum latræ est addictus, cui incredibilis seruitus exhibetur à subditis. Cum egreditur, carpento vehitur, id est curru, quem bini viri ferunt, omni lapidum genere condecoratus, Carpentum stipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus complurculi. Patritij verò & eminentiores suæ ditionis omnes sequuntur, enses denudatos & clypeos teretes gerentes: sagittarij etiam ac velites præcedunt, itinera explorantes: conopeo, id est tentorio tegitur, cum incedit. Ad regem propius quis non accedit, quàm ad tres vel quatuor passus, cum verò aliquid porrigunt, ac si stipem darent elephanto, ab ipsis tremebundis. Id ramo porrigitur, quoniam regem tangere apud eos nefas ducitur &c. Ditissimi & innumeri sunt in hac vrbe mercatores, quorum commercia sunt aromata omnis generis vndequaue importata. Ibi sunt pannij ex serico omnium generum, & auro intexti plurifariam, æra autem fabricata & stannea va sa plurima comperies. Et vt tandem finiam, nihil ibi desiderant, quod ad humanum cultum pertineat. In hoc oppido opulentissimi inueniuntur mercatores, qui Regem tum muneribus, tum ingenio sibi conciliant, ac ferè pro libitu cuncta gubernant. Habent Moscheam in foro, vbi mercimonia exercent sua, plerique sunt Mauri, viri acres & exercitati mercimonij. In vrbem itaque Calechut cõportant aromata ferè omne genus, videlicet cinamum, piper, gariophyllum, zinziberim, thus, lacham. Sunt & sylux sandalij condensissimæ, non tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed ferè vndequaue importantur, ab insula præsertim, quæ abest ab vrbe Calechut, eoditum terrestri itinere 20. dierum spatio incolitur à Mauris, neque Christianis Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi est emporium & eorum statio. Portugaleses in hac vrbe Calechut commorati sunt, à die decimo nono Maij, vsque ad diem xxv. Augusti. Et per id tempus videntur innumeras naues, vtputa supra nulle ac D. quæ vltro citroque commeant, commercij gratia, & præsertim aromatum. Inter has naues, quæ magnitudine alias excedit, non est capax cc. doliorum: earum sunt magnæ quædam, nonnullæ verò paruæ, vnum tatum malum habent: nec nauigant, nisi ventum habeant in puppi, adeoq; æstibus maris inturbantur, vt nonnunquam semestri ferè continuo, vt tranquillum fiat mare, expectent: submerguntur plurimæ, & miro artificio sunt fabricatæ: sunt tamen debiles, perinde, vt armorum pariter ac tormentorum sunt impatientes: quæ verò contendunt ad insulas, vt inde comportent aromata, omne genus, fundi sunt per quàm mediocri, adeo vt paruo ad nauigandum aluto, egeant. Aliæ sunt, quæ idcirco absque ferro sunt, quoniam vim Magnetis pauent: nam is indis visitur supra dictas insulas, qua iter ipsi faciunt. Dum vrbi appellere vsu venerit, illarum statio est in terra, in luto tamen. Id enim curant ex composito, vt tutius degant in arido: quum increverit mare, dant operam, vt eius estu naues impellantur in siccum, & ibi tantisper manent, donec finitis commercijs, soluere illine complaceat fuerit: mare ibi crescit & decrescit singulis sex horis, vt apud nos: visuntur aliquando in sicco naues quingentæ, vel DC. quæ res propè est incredibilis. Regia Principis Calechut, patet non minus mille passibus, si ambitum spectaueris: Paries parum confurgit, ob instabile solum, quo fundamenta iaci nequeunt, mox aquis scaturientibus. Structuram affabre elaboratæ trabes superimpositæ coniungunt; to reuicuo opere, intereuriantibus demonum figuris. Quas verò margaritas, & id genus pretiosos lapillos, rex cultu circumferat, præ magnitudine explicari non potest, omnem enim æstimationem planè excedunt. Ab omni morticinio Rex abstinet, quemadmodum & reliqui aulici, & primores ferè omnes, nihil quod mortem patiatur, edunt. Promiscuus autem populus, canibus, mure, ac piscibus sole exultis vescuntur. Præstantiora tamen animalia, vt boues, non necant, eosque benedictos nuncupant, quos cum prætereunt, contingunt manibus, & deosculantur. Rex proinde & proceres, lacte, buryro, oriza, & similibus, quæ terra ex se fundit, victitant Humi absque stragulis. Inter edendum recubant. Discumbentem sacerdotes circumstant, nusquam propius, quam ad paternos passus accedentes, regis verba reuerentissimè obseruantes. Palmarum succo, pro vino vtitur, e vase argenteo bibit, ita tamen vt vas labra non contingat. Suspensio itaque vase, instar crateris vinum demittit guttatim, & oci infundit. Prius Rex cibum sumpturus non discumbit, quàm quaterni sacerdotes regias dapes Damonij (cuius sacellum & simulachrum domi, miro apparatu habet) peculiari ritu, obtulerint. Vbi verò rex esse desierit, actutum sacerdotes, quicquid dapum superfuerit, in locum quendam transferunt, & in nuda humo collocant: quo facto, rursus & iterum manibus complotis, excitant corniculas, aues nigricantes, quæ ad hoc vnum aluntur. hæ enim signo huiusmodi assuevere; propterea veluti tellera data, illic aduolant, regiaque reliquias depascuntur. eas volucres nefas est lxdere, ac proinde tutò volitant, quocunq; libuerit. Duchurus rex vxorem, prius thorum inire non cõsuevit quam à digniori sacerdote noua nupta deflorata fuerit. Nec id manus vltro subeunt sacerdotes. stupri à Rege pretium constituitur quingentorum aureorum. Hunc morem præter Regem Calechut, nemo obseruat. Exempto rebas humanis Rege, si superstites sunt mares liberi, aut germani, aut fratrum filij, ij minimè regno succedunt: nam filio fororis, ex gentis instituto, scepra debentur: qui si nullus foret, regno succedit is, qui a ditione coniunctione Regem cõtingit, non alia aiunt, de causa, nisi quod Bramini sacerdotes, regiam deflorauerant. Peregre proficiscente, aut exeunte in venationes Rege, sacerdotes, vel vigesimum annum tantum nati, Reginam domi asseruât, illi assistentes: nihilque gratius Regi contingere posset, quàm vt Regina per stupri conciliationem assuescant. Propterea exploratum habet Rex, ob vulgaram Reginæ pudicitiam, ex ea susceptam prolem inter liberos collocandam, minime fore. At fororis natos, velut sibi, iure sanguinis, coniunctissimos, adscire in imperij partem cõsuevit. Rege defuncto, regni indigenæ omnes barbam ponunt, capiteque tonso desiderium Regis testantur. Nec omnibus est idem mos, alijs menti partem nouacula nudantibus, alijs verò capitis partem solum tondentibus, vt sua trahit quemque voluptas. Per id tempus etiam, quo Regem funerantur, qui piscatu vitam trahunt, per speciem mæroris à piscium captura temperant odenis diebus, & vbi ex coniunctis Regis quempiam mortem occumbere contigerit, idem seruant, quod Rege defuncto seruari memorauimus. Patritij ac negociatores, mutuo cõsensu,

aratio.

CALECHVT CELEBERRI
MVM INDIAE EMPORIVM.

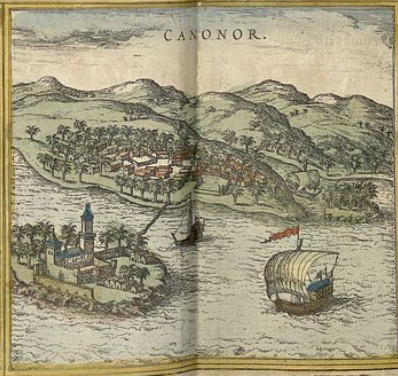

Cum Orislogio

ORMVS.

CANONOR.

6. 17. 1688. Ormus a Portugalijs occupatus fuit. Cuius Regis die 10. Junii
15. Anno 1688. in Ormus effugatus est. Portugalijs recuperata auctore
Rege peruenit in Ormus. Et Ormus auctore in Ormus. Anno 1688. peruenit
in Ormus. Anno 1688. peruenit in Ormus.

S. 1688.

ardioris amicitia concilianda gratia, viros commutare solent, pignora vero priorem præterem sequuntur: Alijs vero sacerdotibus, & quorundam cultoribus longe sunt alij mores: nam fornicatione præterem, ubi viris, qui in cœcubitu noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, delegant ad quemcumque ex præterem conjugibus voluerint, à quarum assertione nulla est pronocatio.

O R M V S.

OR M V S, Præcis Armuta Perisæ inlyra, & eiusdem nominis insula, sita elegantiore, ac vniuersi copia, nulli vrbium est secunda, sita est in faucibus maris Persici, & maritimis vrbibus præferenda omnibus, abest à continenti spatio duodecim mille passuum, aquarum potu suauum, annonæq; mira caritas, inuicuntur ferme omnia quæ vltimum cultoribus supeditant. Illinc itinere trium dierum legitur concha, quæ pariunt margaritæ venustiores, grandioresq; cæteris baccis. Has qui colligunt, velti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi, deperente fune, idque sit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinque iactis in profundum lapidibus, constabili nauis, non aliter, quam si in ancoris foret, possit. Firmata tuo pondere cymba, altus, cui id munus obtigit, in æquor iacit funem, laxo dependente. In nauis media alius mantica in pectus, tergumque dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subitque aquas vrinantium more, natat, actusque in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legit conchas, in quibus delitescunt oriones, ac margaritæ: collectas manticæ indit, lapidemque protinus, quo pedes grauabatur, abijcit, funisque innixus, in superiora euadit: ibi quandoque ad trecentum ferme nauigiorum genera, comperiuntur, quæ vndecunque contendunt. Eius vrbis Sultanus Mahumetis est initiatus fide. Hæc Ludouicus Romanus lib. 3. rerum Persicarum.

C A N O N O R.

CA N O R, Vrbis Indiæ maxima, & præstantissima, cuius incolæ pane non vescuntur, sed oriza, pisce ac carnibus, nec non iuglandibus, quas fert regio. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber, piperq; mirobalanum, cardomomum, callia, & id genus aromata complura. Vrbem mœnia haud circundant: ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera, nostris absimilia, verû longè luauiora. Regio est propè inaccessa, ob frequentiores specus, vi extructos. Regi sunt in armis ad quinquaginta nobilium millia. Heros, ipsi appellant. In prælijs vtuntur ense, clypeo obrotundo, hastis & arcubus: nunc verò tormentis etiam vti consueuerunt. Nudi incedunt, obscœna tantum velati: ijs apertum est caput, nisi, vbi ad bella contendunt, tunc caput subrutilo galero tegunt, eoque bis inuoluunt, vittaque nescio qua, vinciunt. Equis, mulis, asinisq; non vtuntur, minulq; camelis, quos dromedarios passim vocitamus. Elephantis tantum vtuntur, non tamen præliaturi. Ibi Portugalliæ Rex munitissimam habet arcem. Vrbis Rex idola colit cum subditis, hi solem, lunam vaccaque adorant. Portum vrbis habet, illò conuehuntur equi Persæ, sed immania funthorum vectigalia, nam penduntur pro equo singulo aureorum vicena & quina milia. Agrum habent aromatum, maximè verò gingiberis, feracissimum.

M I N A.

MI N A, vel S. Georgij oppidum, ad mare positum, in Guinea, Aethiopiæ regione, præcis Aldea, quod Iberis villâ, aut diuerforium denotat, duarum partium, quod hic duorum regum, Lusitaniæ nempe, & Caramanæ, eius tractus, sed usictum sit, Anno salutis M. CCCC. LXXXVI. Deinde Lusitanus propugnaculum eò loci extruxit, contra incursiones hostium, aurifodinas impredientium, & S. Georgij della Mina, ab eius tutelari Deo, cui locum sacrauit, nomen imposuit.

CAIRVS.

CAIRVSE T Alcairo à nostris: Mazar aut Mizir Arabicè: Massar Armenicè: Alchabyr Caldaicè: Mcfrain Hebraicè: Latinis Babylon, Aegypti maxima ciuitas, ex libello anonymo, qui Postelli esse putatur, oportuno loco sita, vbi nimirum Nilus primum secatur, & ^{diuina} forma facit, vt vrbs, tanquam in Nili claustro posita, aditum præbeat, prohibeatque ad superiora loca nauigantibus. Maxima sunt circa Alcahirim suburbia, quorum alia tria, alia duodecim domorum millia habent. Alcairam autem, quam hodie vulgus Alcahirum vocat, ad XXX, millia domorum habere tradunt, cum burgis. Sunt in ea amplæ priuatorum hominum structurae, sunt & principum arces, & templa, quæ vocantur Giuma, seu Gema, id est, ecclesiæ seu congregationes: sunt hospitalia, Scholæ, & Balnea, quibus ob præscriptum legis, assidue ad oblationes vtuntur. Cæterum domus iudiciariæ æruscationisque publicæ sunt in immenso numero: Sunt & Turbiæ, amplæ ædificia, magnatum sepulchris consecrata. Solent enim in Alcairo tyranni sic antea vitæ maculas diluere, cum circa sepulchra insignes prouentus, & ædificia assignant pauperibus, peregrinis, studentibus, Morabitis seu eremitis, & varijs sectis, quibus ea religio abundat: Ita, vt ad 60. millia aureorum annui prouentus, non pauca loca habeant ex testamento. sic vitam æternam instituunt Tyranni. Etsi Nili aqua, ad singulas vrbs necessitates, semper decurrat, potissimum ad piscinas renouandas, ad ablutiones, & dioryges, nilos, & Euripos: excrecente tamen Nilo tanto cum in petu admittitur, vt tota vrbs sit solis lembis peruia, & suas vias tunc habeat instar canalium Veneticorum, ita vt sit veluti mare. Scribitur de hac ciuitate, quòd Anno Christi. M. CCCC. LXXVI. grassante peste in ea ad tres menses aliquoties mortui fuerint, vno die, viginti hominum millia, vnde magnitudo vrbs, populique multitudo æstimari potest. Sunt circiter octo millia hominum in ea, qui cum Camelis aquam ex Nilo in urbem deferunt, vt illam in vsum hominum vendant, & ad spargendum in plateis, & ad sopiendum puluerem pavementi. Itinerarium quoddam Aegypti sic habet: *Alchaira pulchra est ciuitas, quæ Lutetiam Parisiorum magnitudine quinquies superat. In ea aliquot, & ea quidem pulchra, Christianorum templa inueniuntur. In plateis tanta est hominum, mulorum & equorum multitudo (omnes enim tam viri, quam femina communiter equitant) vt sine impedimento, nemo plateas transire queat, in quibus etiam artifices ante ades opificia sua exercent. Pauci necessaria sibi domi parant, sed ea à cocis qui per vicos omnia circumferunt, emunt. Horum autem plures in hac vrbe inueniuntur, quàm XXX. millia. Quamplurima sunt infidelium sana, valde magna, palatiorum instar, à quorum ingressu, sub pœna capitis, Christiani arcentur, nisi fidem Christi abnegent. Habentur hic quoque fornaces, in quibus oua artificioso fouentur calore, vt pullos ex se producant. Femoralia, quemadmodum & viri, ex holoferico, gemmis, & lapidibus pretiosis confecta, hic induunt femina. Earum etiam pluralitas viris conceditur.* Hactenus Itinerarium. Ab Alcairo insulam separat Nilus, Cerbicum dictam, quam & Mechias, id est mensuram, vocant, vt vult Ioannes Leo Afet, eò quòd hodie mensura aquæ ibi obseruetur. Hanc autem rationem adfert: cum enim in multis Aegypti locis, olim essent columnæ, ad obseruationem incrementorum positæ, potissimum circa Memphim, vt res in religionem, & æruscationem vertetur, curarunt Mussulmanni, seu religioni Ismaelis addicti, vt adacta in terram

fossa

ÆROS. OYAL OLIAL PABYLOMÆ AEGYPTI REGINA RBVS

Præmissa sic in Europa nunc aliis formant, quam Regem prout
 inter vestros ad prout. Capite cum regno, per totum regnum
 rante, no modo nunc sunt in terram ferret, de longitudo sui
 rediunt memoriam, cum tunc nullus ex fons, de in mundo tunc
 sic. Nunc autem quod Aethiopia, hic, quæ sic, regnum aliquam
 præmissam ægypti, non cum fide. Cassio

1. Mito ad hunc in loco, cum fide, quæ in mundo tunc
 sic. Nunc autem quod Aethiopia, hic, quæ sic, regnum aliquam
 præmissam ægypti, non cum fide. Cassio

2. In hoc loco, cum fide, quæ in mundo tunc
 sic. Nunc autem quod Aethiopia, hic, quæ sic, regnum aliquam
 præmissam ægypti, non cum fide. Cassio

3. In hoc loco, cum fide, quæ in mundo tunc
 sic. Nunc autem quod Aethiopia, hic, quæ sic, regnum aliquam
 præmissam ægypti, non cum fide. Cassio

fossa quadrata, eximiæ magnitudinis templum, in insula constructum, ad 18. pedes in profundum veniat, & per aquæductum subter raneum, aquas admittat: in fossæ medio columna est totidem pedes alta, in qua dum crescit Nilus, notantur incrementa, & quotidie, quàm diu crescit, mittuntur in urbem pueri, peplis croceis capite redimiti, qui quantitatem denuncient, vt siue deficiant, siue exundent aquæ, à modo fertilitatis, hortentur ad pœnitentiam, si benè habeant, ad lætitiã, acceptis à populo munusculis, pro læto nuncio. Inde à columna mensoria, nomen est vrbi, Michias, & Menchas. Zelimus Turcarum Imperator, longè maximam hanc ciuitatem expugnauit, arcemque ingressus est XXV. Ianuarij, Anno salutis M.D.

XVII. Cepit autem Tomumbeium, tunc temporis Sultanum, in palude inter cannas & iuncos latitatem, XI. Aprilis, iussitque, vt mulo per totam urbem vectus, affixum collo laqueum gereret, ac tandem in ciuitatis porta suspenderetur. Arcem quæ in hac vrbe est, quidam vrbi Vlmeni magnitudine æquant.

TINGIS.

TINGIS, ampla Mauritanie ciuitas, ridicula quorūdam Historicorum opinione, conditorē habuit Sedded, Had filium, qui, (vt aiunt) totius mundi imperum gerebat. Huic in mentem venisse dicunt, vt urbem exstrueret, quæ pulchritudine cum Paradiso terrestri certare posset. Muris igitur æneis urbem cinxit, domibus tecta addidit aurea & argentea, in quorum sitūcturam à maxima totius orbis ciuitatibus tributa exegit. Classici verò historiographi à Romanis in oceanī littore ijs temporibus conditam affirmant, quibus & Granatæ regio subacta fuit. Distat à Fretō Herculeo triginta ferè milliariibus, à Fessa autem, centum & quinquaginta. Septæ cepit parere domino ab eo tempore, quo Gothi Granatenlibus impetabant, donec in Mahumetorum potestatem Arzilla p̄uenit vrbana semper, nobilis, beneq; exulta fuit, structura s̄que sumptuosissimis varij generis admiranda. Ager non admodum sc̄elix, nec frugibus ferendis valde accommodus: ceterum valles habet, quæ fontibus assiduis irrigatæ, omnium generum fructibus fecundissimam reddunt. Reperias quoque extra urbem vites aliquot, verum in solo arenoso. Incolis frequentissima permansit ad ea vsque tempora, quibus à Lusitanis expugnata fuit Arzilla: tum enim ciues r̄umore bellico perterriti, collectis rebus omnibus, Fessam profugerunt.

SEPTA.

SEPTA, vrbis Mauritanie maxima, opulentissima, inunitissimaque in ora maritima freti Gaditani, ea propinquitate sita, vt inde amœnus in Granatæ oram pateat prospectus, atque hinc animalia dinoscantur, quod eius interualli latitudo it. tantum sit miliarium. Hæc vrbis à Ioanne eius nominis Lusitanie Rege, ope atque industria filij sui Henrici expugnata, maximam Christianis, & potissimum quidem Lusitanie incolis, occasionem dedit armis latius euagandi. Cum enim Heroica Henrici virtus, admodum clara in Septa expugnatione appareret, hoc institutum, quod Christianorum potiora latius extenderet, proficere longius voluit. Classes igitur adificauit, quibus Africæ littora, & eas Mauritanie regiones, quæ extra fretum, ad Austrum pertinent, infestas redderet. Deinde, cupiditate incensus, terras ignotas explorandi, dedit operam, vt ij, quos classibus præficeret, multo longius progredierentur. Quo studio factum est, vt partim hominum fortium industria, partim varie tempestatis euentu, non solum bona pars Africæ, quæ ad Æthiopiā pertinebat, verum & insulæ permultæ, in Oceano, sub imperium Lusitanie subiūgerentur. Quo autem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant magis longinquæ, maioraque in illis monstra versari dicebantur, eo magis animus Principis optimi flagrabat studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henricus, vir animi maximi & religionis sanctitate clarissimi. Neque tam elaborabat, vt nomen suum clarum redderet, quam vt Christi religionem propagaret; ad quod nihil magis vtile putabat, hæc navigatione, vt posset Christi nomen apud Barbaras nationes, à situ nostro disijunctissimas ad omnium salutem prodi. Hæc Hieronymus Osorius Algarbitorum, in Lusitania, Episcopus, lib. 7. de clarissimis Emanuelis Regis facinoribus. Olim totius Mauritanie metropolis fuit, quare Romani eam nobilitauerunt, sicutque in ea summa vrbinitas, & ciuium frequentia. Deinde à Gothis occupata, principem in ea constituerunt, remansitque apud eos principatus, donec Mahumetani Mauritanie fines ingressi, hanc quoque vsurpauerunt. Frequentia habuit templa, & studiosorum collegia, ciues literatissimos, & qui æneis operibus, singulari artificio fabricatis, ceteros excellerent, cuiusmodi sunt candelabra, pelues, calamaria, aliaque id genus ex ære confecta, quæ perinde elegantia habebant, ac si argentea vel aurea fuissent. Habent Itali & in huiusmodi rebus conficiendis non parum gratiæ, verum nihil omnino, si hæc respicias. Extra ciuitatis moenia, amplissima sunt rura, eo præsertim loco, qui vitium frequentia confitus, vinetum dicitur: verum ager sterilis & alper est, quare magna semper illis frugum caritas.

TZAFFIN.

TZAFFIN, elegans Africæ oppidum, muro ex montibus septem, arcem turribus firmam, ædificia frequenti numero nitidè culta, & miræ altitudinis turrim ostentat. Anno salutis redemptæ 1508. septimæ die Iulij Regis Emanuelis præfectus, Diego Dasambusa, oppidum hoc Mauris eripuit.

ARZILLA.

ARZILLA Africanis Azella, spatiosa ciuitas Africæ ad Oceanī littus extra Herculis columnas à Romanis ædificata, à quibus distat septuaginta plus minus passuum millibus, à Fessa verò circiter centum & quinquaginta. Paruit quondam Septæ principi Romanis tributario, tum à Gothis capta fuit, qui per ducentos viginti annos eam seruarunt, donec ab Anglis sc̄elici marte expugnata fuit, qui captam urbem, ferro & igne ita deleuerunt, vt vnus vix saluus effugerit, ac triginta ferè annis incolis vacua remanserit. Postea verò temporibus pontificis Cardouæ (qui Mauritanie impera-

imperabat) rursus reparari, modisque omnibus augeri, ditari, ac munitior reddi cepit. Incolæ fuerunt locupletes, docti, armisque exercitatissimi. Ager & frugibus ferèdis, & omnis generis leguminibus producendis est percòmodus, sed cum à montibus decem ferè distet milliaribus, magnâ ferunt lignorum penuriam, verùm carbonibus Haraide aduectis, vtuntur. Anno D. 1471. 29. Augusti, ex improviso à Lusitanis, & oppugnata & capta est, incolis omnibus in Lusitaniam abductis, inter quos & Mahometes fuit Fessanorum rex, qui tum septem annorum puer, vnâ cum sororcula eiusdem ætatis, pariter captus, Anno à Christo nato, M. CCCC. LXXI. in Lusitanorum potestatem deuenit. In qua expugnatione, Rex Mahometes, cum sororcula, captiuus in Lusitaniam abductus est, vbi septem continuos transegit annos, intra quos exactissimè Lusitanum idioma didicit. Tandem ingenti numerata pecunia, pater filium è Lusitania reuocauit, qui ad regnum adscitus, propter consuetudinem, quam cum Lusitanis contraxerat, Rex Mahometes Lusitanus appellatus est, sæpenumerò postmodû vindictam de Lusitanis sumere, nec non Arzillam sibi ademptam, recuperare conatus est. Primo ciuitatem ex improviso, cum omnibus copijs, adortus, bonam muri partè, solo æquauit, eamque ingressus, Mauros omnes in seruitutem redactos, liberauit. Christiani se in arcem receperunt, Regi, post biduum deditioem polliciti. Interim superueniente Petro Nauarro cum expedita classe, multarum nauium, perpetua bombardarum ei aculatione Regem, non solum ciuitatem dimittere, verùm cum toto exercitu abscedere coegit. Posthæc ita per Lusitanos, omnibus locis, communita fuit, vt prædictus Rex eam recuperare tentans, sinistro semper pugnauerit Marte. Cùm in hac obsidione apud Regem stipendium mererem, è nostris ultra quingentos interfectos numeravi. Hæc Ioannes Leo Aphricanns.

S A L A.

DVplex eius nominis oppidum annis interfecat, vetus, & nouum, quod non ita procul ab Herculeo freto remotum, Septam respicit. Vetus, anno post Christi aduentum 1514. multarum ædium structura, & mercaturæ commodis, admodum auctum, arcem habet amplam, & eminentiori in loco turrim, Summatassem dictam, quam eo potissimum nomine ædificarant Saraceni, vt inde in Granatæ oram pateret prospectus. Castrum huic ciuitati vicinum conspicitur, in quo magnifica est Regum Fessæ sepultura. Hæc manuscriptum exemplar suppeditauit.

A N F A.

ANFA, ab alijs Anassa, amplissimum oppidum, à Romanis in Oceani littore extructum, cum omnibus Africa ciuitatibus situ locique amenitate certare potest. Planities illi (præterquam in Septentrione, nam ea parte mare respicit) patet in longum octuaginta fere passuum millibus. Tempa quondam habuit mirificè extructa, officinas complures, palatia insignia: cuius rei facillè fidem faciunt, quæ in hunc vsque diem relicta sunt monumenta. Spatiofi illis fuere horti, è quibus & magna fructuum copia decerpitur, melonum præsertim, accitrioli: quæ omnia maturitatem medio Aprilis attingunt, quare incolæ suos fructus Fessam deferre solent, quòd multò citius matura colligantur, quàm Fesse. Vestitus illis cultus est atque ornatus, fuitque summa eis semper cum Lusitanis, ac cum Anglis consuetudo. Eruditorum hic copiosus est numerus. Verum duas ob causas hulus loci ruinam euenisse volunt. Primò, quòd supra modum libertatem ambiebant: secundò, quòd myoparones in portu habebant, quibus Gades, atque Lusitanos miris indies vexabant incommodis. Quare tandem Portugallia rex classẽ expeditissimam quinquaginta nauium ad eos misit, quæ incolis tantum terroris intulit, vt illi arreptis secum quæ poterant bonis, Rabatum nonnulli, alij Selam confugisse dicantur, hostibus eam urbem depopulandam relinquentes. Qui autem à rege totius classis dux missus erat, fugæ omnino ignarus, suas copias accuratè indruit. Postea verò quæ gesta erant, à quibusdam intellectis, milites in urbem introduxit, quam vnus diei spatio sic vastarunt, domos incendio deleuerunt, atque muros multis locis solo æquarunt, vt in hunc vsque diem habitatoribus vacua remanserit. Expugnatum est hoc oppidum Anno salutis 1468. cuius ruinas, & desolatos, ab omni cultore, hortos, cum Ioannes Leonis Africanus conspexisset: Vix, inquit, lachrymas tenere potui, vbi quorundam ædificiorum atque templorum (quorum adhuc quædam extabant monumenta) miserandam ruinam serio contemplantus fuisset. Horti, etsi non nihil adhuc fructuum producunt, sylus tamen magis dicas, quàm hortos. Nunc autem Fessanorum iniuria, ad tantam redacta est ea vrbis calamitatem, vt nulla prorsus spes sit, nouos in posterum colonos recipiendi.

A Z A A M V R V M.

AZ A A M V R V M Ducez oppidum, Afreis conditoribus ad Oceani litus o capso loco quo flumen Ommirabih initium habet, extructum ab Elmadina miliaribus ex Meridie plus minus triginta distat. Spatiofunt est atque amplissimum, habitatoribus copiosissimum, familias numerat circiter quinquies mille. Hanc perpetuò Lusitanimercatores inhabitant. Incolas habet ciuiles, habituq; admodum ornatos. Populus in duas diuisus est partes, & tamen perpetua illis pax est. Frugum atque leguminum maxima illis prouenit copia, et si nihil quicquam horti præter ficas producant. Piscium his tanta est affluentia, vt inde singulis annis aureorum aliquando sexies mille, nonnunquam & septies mille prouentus redeat. Piscandi autem tempus ab Octobri mense, ad finem vsque Aprilis est. Solent pisces in fartagine cum aliqua olei portione frigare, atque inde tantum pinguedinis colligunt, vt non facillè quis credere possit: hanc lychno pensili infundunt, non enim aliud habent huic rei aptum oleum. Huc se mel in anno conflant Lusitani, ac tantam piscium copiam auerunt, vt illi iam dictam enumerent aureorum summam. Hinc factum est, vt Portugallia rex, spe prædæ allectus, non semel ad eos classes miserit instructissimas quarum prior propter ducis imperitiam, in ipso gurgite dissiecta, ac prope modum omni ex parte submersa fuit. Post hæc rex ducem tarum nauium classẽ expeditissimam misit, quæ conspecta tantum intulit ciuibus terrorem, vt omnes in fugam sint redacti, tanta cum portis ingredientium strepitu atque turba, vt in ea ciuium plusquam octuaginta fuerint interfecti, anno post Christi. Nat. M. DXIII. die II. Septemb. Quo tempore venerat huic oppido in auxilium Princeps quidam, qui vt suæ salutis consulere, se ex alta vrbis parte fune demisit. Mox variè huc, atque illic dispersi sunt incolæ: hic nudis redibus, ille equo fugit. Nec potuisses, scio, à lachrymis continere, si foeminas, sic senes atque pueros, capillis passis, nudisque pedibus fugere vidisses. At, priusquam Christiani cum Iudæis aliquot sint prælium auspicati, qui relicti erant à fuga ciues, eo pacto sunt in gratiam recepti, vt Lusitanus, nullis inuitis, portisque vndique patentibus, illarum rerum potiretur, quæ ciuitatis erant: proinde nulla præterea inferretur ciuibus iniuria. Hunc in modum coeperunt Lusitanicam incolere regionem. Iudæi verò, partim Fesse, adierunt regnum. Nec puto aliam ob causam ab illis à Deo opt. Max. fuisse illatum, quàm propter horrendum illud Sodomitarum crimen, cui ciuium pars maxima tam fuit addicta, vt iuuenem vix non corruptum, à se dimitterent.

D I V.

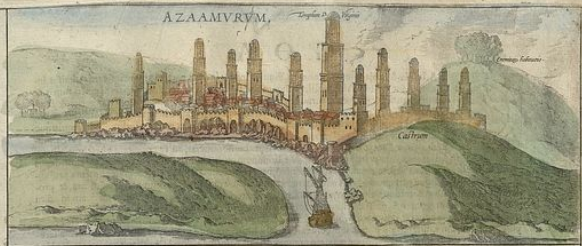
DIV, veteribus Alambater insula, eiusdemque nominis pulcherrima & populosa ciuitas ad ostium Indi fluminis in mari Malabanco, Regi ciuitatis & ditionis Cambaiz quondam parebat, sita in fronte sinus Cambaiz, Indicum respiciens mare. Quam Christiani nauali prælio, classe 239 nauium, omni armorum genere instructissima, non sine maxima difficultate expugnauerunt. Nam oppidanis rex Cambaiz, Adensium, & ciuitatis Calecur, auxilio fuerunt. portus bonitas, multos vndique Mercatores ad commercia allicit. Ita, vt sit emporium valdè celebre, opibusque multis opulentum. Albuquerque in ea insula arcem ædificare cupiebat. Et, vt ea potestas sibi fieret, multis officijs animum Regis ad suam amicitiam pellicere contendebat. Verum Melichiazus, vrbis illius Præfectus, in eo verti gentis libertatem, & salutem iudicabat, & idcirco impedimento fuit, ne Rex Albuquerque, arcis construendæ potestatem conderet. Hæc, & plura, Ofotius libro IX, de rebus ab Emanuele Lusitanorum Rege domi militæ quæ gestis

GOA.

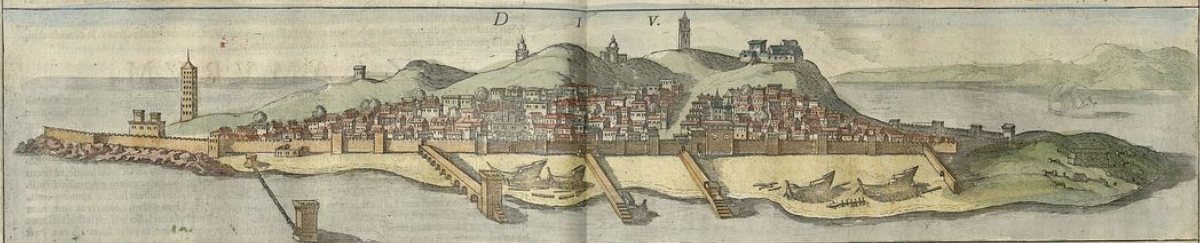
ANEA QVIBVS DAM ANAFFA.

AZAAMVRVM.

D I V.

GOA fortissima Indiarum orbis in Christa foveram potestatem anno Sabatis 1509. deuenit

G O A.

GOA, Insulae & urbis commune nomen. Fluvius ingens in duas partes in mare influentes diuisus, insulam efficit. Ambitus illius millia passuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cincta muris, & munita turribus & tormentis permultis atque varijs instructa: aedes amplae, Caeli temperies & regionis amoenitas, & portus securitas multos mercatores inuitabat, vt libenter in ea domicilia collocarent. Emporium erat valde frequens, & opulentum. Vigebant in ea armorum studia, multique milites, partim equites, partim pedites, Zabaimi stipendijs alebantur. Vestigijs namque patris insistentis, omnes, quos in bello virtutis specimen praebuisse nouerat, ad se congiarijs vberimis alliciebant. Insula multo maiorem, quam pro illius magnitudine, hominum multitudinem sustentare potest. Est enim densis arboribus, valde fructiferis vestita, abundat varijs fructibus, pecora innumerabilia nutrit, variaque alimenta profundit, & aquas multas atque perennes habet. Tempia ritu Mahumetano erant maximis sumptibus aedificata, & prominentibus etiam, quibus Sacerdotes alerentur, opulenta, Nemini autem licebat insulam ingredi, prius quam in aditu aliquo, nomen suum & patris, & patriae scripturae magistris in quinque locis, in quibus in insulam facilior erat transmissio, constitutis exponeret: qui etiam hominis colorem, & staturam, & signa literis consignabant. Accidit porro, postquam insula in Lusitanorum potestatem peruenit vt dum Lusitanus quidam, domus altiora fundamenta iaceret, crucem ex aere factam, reperiret, quod maximo argumento fuit, eam fuisse olim a Christianis habitatam, &c. Hae Qlorius Lib. VII. de rebus Emanuelis Lusitaniae Regis. Habet hoc oppidum, primum Societatis Iesu, in India Collegium, quod D. Pauli appellatur, a Francisco Xaueio institutum Anno Domini M, D. XXXXII. feminarium omnium Collegiorum Indiae, liberalitate Regis Lusitaniae Ioannis III. amplissimè dotatum.

C V S C O.

EA noui orbis pars, quae meridiem magis respicit, quam Hispani terram firmam appellitant, Brasiliam Petuaniamque comprehendit. Huius Metropolis, & praecipua est ciuitas Cusco, ex amplitudine, fortitudine, & magnificentia, ut cum pulcherrimis etiam vel Galliae, vel Hispaniae urbibus, tametsi arcis munitione, & hominum, potissimum claro genere narorum frequentia, & aedificiorum serie & dispositione, & situs amoenitate, haud immerito contendere queat. Nulla in eam multiudo plebeia admittitur, sed nobilium, procerum, & maximorum principum, inelyta & magnificentissima sedes est, qui partim intra urbis mœnia, partim in villulis suburbanis, ruri magno numero degunt. Inter quae quidem praecipua sunt palatia procerum quatuor, qui huius Reipublicae moderantur, quae superbissimè sumptu propè immenso, marmoribus quadratisque lapidibus structa, atque depicta videntur. Plateae cum omnes sint rectae, crucis formam plerumque in locis efficiant, nulla autem est, per quam non amoenus delabatur riuus, canalis ductus, utrinque lapidibus vestitus. Forma ciuitatis quadrangula, in latere collis, exiit, atque venuste deprimitur. In cluoso & difficili montis ascensu, admirandae pulchritudinis arx spe stabilem, atque amoenam hanc urbem reddit, cuius siue pulchritudinem, siue ingentem aedificii molem consideres, perpaucæ similes in vniuersa Europa illis sunt visæ, qui terras quamplurimas perlustrarunt.

Habet ea in summo montis vertice turrim, rotundo operam tecto, ex qua longè lateque prospectus panditur, aedibus paruis habitationi destinatis abundat, quae omnes ex lapide viuo nitidissimè sunt aedificatae. Etenim tam accurata, & planè noua iunctura, videntur sensus fallente, compositos habent lapides, ut non colligatum, sed perpetuum, ac fufum opus videatur. Quinque hominum millia, citra difficultatem, recipiunt. Illud arcis lateris quod nullis tormentorum viribus verberari potest, vnius tantum mori ambitum habet: vbi vix facilius est in collem ascendas, triplici muro gradatim ea ratione ambitur, ut prioris salubrio sequentis fundamentum respondeat, ac pari altitudine deinde ascendat, medio interiecto spacio, quod perpolitus continuo ordine domus continet, ea quae est latitudine, ut coniunctim vehicula tria citra offensionem liberè commutare queant. Tam firma haec ceteris censetur, ut nec quassari tormentorum strepitu, nec oculis terræ cuniculis, cum petrosæ rupi insistant, possint euerri. Peringentes sunt ac validissimi lapides, ex quibus ea constant, quorum inusitata, immensa, ac rara magnitudo facit, ut humana industria huc eos esse congestos credi vix possit. Est in hac arce armamentarium oppidanorum armis refertissimum. Delectantur incolae rebus depictis. Abundant panno, plumbi, stanni que fodinis, argenti vim magnam, auri perparum habent.

MEXICO.

MEXICO, siue Temixtita, in Hispania noua, Mexicanæ Prouinciæ opulenta & celeberrima ciuitas, vliginosa & salso in lacu mirabiliter constituta, amplitudine Hispalim, aut Cordubam superat: via quae ad illustrem hanc urbem deducit, ampla est, & visu iucunda. Vici quoque omnes habent suos exitus, ut ab vno ad alium aqua permeare possint. Habent plurimas plateas, vbi assidue sua habent fora, & commercia ad emendum & vendendum. Quarum vna est duplo maior foro Salamantice ciuitatis, vndique porticibus circumdatum, vbi quotidie vltra sexaginta millia hominum vendentium ementiumque cernuntur. Est in ista platea permagna domus, in modum iudicii, in qua incidentes in foro contentiones dirimuntur. Sunt etiam hic plurimæ Meschitæ, & Idolorum domus, quas religiosi incolunt. Est inter Meschitas vna suprema, cuius vix credibilem magnificentiam Cortesius copiose explicat. Idola sua, ex farina & humano sanguine conficiunt quibus multa hominum corda ex viuentium corporibus extracta, quotidie offerunt. Est & hic magnifica Regia potentissimi illius domini Mutezuma, cui noui vobis adeo multæ prouinciæ parebant, ut non esse alium in vniuerso terrarum orbe dominum eius subditi crederent. De rara huius Mutezuma magnificentia, & de aliis cum harum ciuitatum, tum orbis nuper inuenti historiis, multa suppeditabunt illi, quos D. Abrahamus Ortelius, celeberrimus ille Geographus, in perillustri Theatro suo, folio. 2. noui orbis descriptores allegat. Sed operæ precium est oculatum testem Ferdinandum Cortesium audire, qui ita scribit. Mexicana ciuitas adeo ampla est, & admirabilis, ut magnitudine & populi frequentia Granatensem urbem superet, & patriis rebus multo sit abundantior, ut pane, auibus, piscibus, tam ex luminibus quam lacubus, & his quae in venatione capiuntur, rebusque aliis, quibus pro ipsorum victu fruuntur optimis. Hac in ciuitate est forum, in quo quotidie cernuntur vltra triginta hominum millia ementium & vendentium, vltra alia plurima parua fora, quae in ciuitate reperiuntur. Hoc in foro habentur omnia genera indumentorum venalia, quibus illi vti consueverunt. Sunt ibi loca disposita, ad vendendum aurum, argentum, lapillos, aliqua genera emblematum & plumarum, tam benè comparum, ut in nullis foris aut plateis vniuersi terrarum orbis, ornatiores reperiri possint. Sunt illic venationes adeo apæ, ut nullis optimis in Hispania cedere debeant, venduntur olera, & herbae medicinales, ligna, carbonesque in bona quantitate, habentur balnea, & denique inter eos viger aspectus cuiuslibet boni ordinis ac regulæ, estque ratio multæ rationis, qua in Africa non posset inueniri melior. Legi rigore maleficos puniunt. Quidam enim Cortesio aurum furtim abstulerat, quod cum huius urbis Magistratus resciret, depraehensum, in foro per præconem primo proclamante delictum, malleo ligneo occidi iussit. Ciuitas hæc in lacu constituta, in qua optimæ sunt domus & turres, & maximè aquas ipsi domini inhabitant, & sacrae aedes eorum, quas Meschitas appellunt, vbi suas fundunt orationes, & deos collocant, & pro qualibet necessitate homini incumbenti habent propria sua idola more priscorum gentilium. In istis Meschitis versantur homines, qui pro religiosi more suo habentur, & continue itidem resident, omnes illi, idolorum cultores, nigris vtuntur vestibus, nec capillos minuunt, aut peccunt à die ingressus religionis, donec exierint. Filij omnes serè primatum ciuitatis & dominorum eo habitu in religionibus versantur, à sexto, & septimo anno, donec eos parentes matrimonio iungant, & hoc frequentius accidit in primogenitis, & in ijs, qui in hæreditate succedunt, quam in ceteris. Morantes in illis locis accessum ad mulieres non habent, nec ad eas domos mulieri patet accessus abstinere à cibis quibusdam, sed vno tempore plus alio. Et inter Meschitas est vna suprema, in cuius circuitu quadraginta sunt turres altissimæ, quae omnes sunt sepulture dominorum istius prouinciæ, & capellæ in eisdem constructæ singulis suis idolis consecrantur. In hac ampla Meschita, sunt tres latissimæ aulae, in qua sunt plurima idola miræ altitudinis, varijs figuris & artibus sculpta, tam in lapidibus,

MEXICO.

MEXICO REGIA
 ET CELEBRIS
 HISPAE NAE NO.
 VIAE CIVITAS.

CUS

CO.

Cusco Regni Peruv
 In Novo Orbe Ant.

bus, quàm in tecto: & dictis anlis insunt alia parua facellâ, angustis portis constructa, quæ nullam cœli claritatem continent: in ea facella, ex religiosis certi aliqui, minimè tamen omnes admittuntur. In his Mescchitis vnus Temixtitanæ vrbs, (horrendum dictu) olim dijs suis annuatim, vltra viginti millia puerorum, puellarumque corda sacrificarunt. Ex lacu in quo ciuitas hæc posita est, maximam salis copiam conficiunt. Quatuor tantum habet vrbs ipsa à continenti ingressus, stratis manifabricatis vijs latis, quantum extenditur Hispanica equestris lancea fissus præcipui vici amplissimi, & recto tramite procedentes cernuntur, quorundam media pars est in aquis, media in terris, per quos Canois inuehuntur. Vici quoque omnes habent suos exitus, & ab vno ad alium, aqua permeare possunt. Habet insuper præclara hæc vrbs plurimas plateas, vbi quotidie sua habent fora, commerciaque exercent. Venduntur res ex auro argentoque, plumbo, cupro, aurichalco, lapidibus, ossibus, conchilibus, corallis, & ex plumis. Venditur calx, politii lapides, & non politii, lateres crudi & cocti, ligna dolata varijs modis, & non dolata. Est vicus in quo venduntur omnia genera auium ad aucupium, vt gallinæ, perdices, coturnices, anates, turdi, fulicæ, turtures, palumbes, passeres arundinibus collo astricti, psittaci, milui parui, asciones, tinunculi, accipitres, falcones, & aquilæ ex istis auibus rapina viuentibus, cum plumis, capite, rostro, & vnguibus. Vendunt cuniculos, lepores, ceruos, canes castratos paruos, quos comedendos educant. Sunt vici ad herbas vendendas, sunt ibi omnes herbe & radices medicinales, quæ nascuntur in tota prouincia. Sunt domus pharmacia vendentium, tam potabilia, quàm ex vnguentis & emplastris. Sunt barbitonforum domus. Sunt etiam habitationes, vbi conueniunt ad bibendum & comedendum pro pecunia. Sunt ibi etiam plurimi balui, vt in Hispanijs, qui merces emptas ad incolarum ædes deferunt. Sunt plura ligna, carbones focularia, floreæ variæ ad lectisternia, alia subtiliores ad fœdilia ornanda, camerae & aulæ. Sunt omnia olera, & præsertim cepe, porri, allia, nasturcium tam terrestre, quàm aquaticum, caules, acetosa, cardus. Sunt ibi fructus varij, inter quos sunt cerasa, pruna, quæ sunt simillima Hispanijs. Sunt poma, vuz, & alij fructus plurimi, quos exquisitissimos ipsa prouincia producit. Vendunt melapum, ceram, & mel arundinum, ex Mayz, quæ quidem arundines tantum millis habent, & sunt adeo dulces, quemadmodum illa, ex quibus facceram conficitur. Vendunt mella ex arboribus quibusdam, quas in reliquis Insulis Magneæ vocant, & sunt dulciora multo decocto. Vendunt etiam vinum rude confectum. Vendunt multa genera filii omnium colorum in suis corollis, vt est similis vico, vbi Granatæ venduntur res ex serico, sed in maiori quantitate. Venduntur ibi colores pro pictoribus, & omnia genera sicut in Hispanijs, & adeo illustria, vt meliora fieri non possint. Venduntur coria ceruina optimè aptata, villosa, & sine pilis, alba & tincta coloribus varijs. Venduntur fœdilia multa, & optima vernice suffusa. Venduntur dolia maxima, & parua, Oenophora, olla, & alia vasa fœdilia. Venduntur multum Mayz, tam solidum, quam coctum, & in panem conuersum, & de eo habent magna commercia, & in solido, & in pane. Vendunt artocreas ex auibus & picibus recentibus & salis, crudis & coctis. Vendunt oua gallinarum, & anserum, aliarumque auium maxima in copia. Vendunt placentas ex ouis. Et denique, vendunt in dictis foris, quicquid gignitur & crescit in illis prouincijs, quæ vltra ea, quæ exposui, sunt talia & tã diuersa, vt ob prolixitatè, & quia eorũ omnium nomina non teneo, recèdere nequeã. Et genus quodlibet mercium habet vicũ propriũ, nulla data alia mercium, cõmutatione. In hac ampla platea, est domus magnifica, in modũ Iudicij, vbi sæper morantur decè, aut duodecim personæ, quæ iudicant, & cõstituant omnia, quæ in dicta platea eueniunt, & dubia, quæ insurgunt, malesque & delinquentes puniri iubet. Versantur in dictis plateis aliz personæ, quæ aliudè diligenter explorant, quid vedatur, & mensuras, quib. veduntur bona, inspectant, atque explorant. Iam verò si de magnificentia, diuitijs, & domestico apparatu atque obsequio ipsius Mutezuma, huius vrbs & vicinarum regionum supremi domini, de palatijs, vinarijs & hortis in ipsa ciuitate & extra eam voluptatis gratia edificatis, de pontibus, aquæductu, vijs, & nobilium arcibus, omnia commemorare voluero, veritatem ipsam narratione excedere multis videbitur. Ex varijs tamen hoc saltem vnicum referam. Præter alia amplissima ipsius Domini Mutezuma palatia, vnum est, in quo pulcherrima erant viridaria miris prospectibus exornata, narmora, reliquaque ornamenta erant ex iaspide optimè elaborato. Huic palatio inerant habitationes quibus possent hospitari duo magni principes, cum amplissima familia, ibique erant decem stagna, vbi habebantur omnia genera auium aquatiliũ illarum prouinciarum, quæ sunt multa & varia, & omnium aquatiliũ, & ad vsũ volucrum, quæ mari aluntur, erant stagna salta aquæ, & ad vsũ in fluminibus versantium, erant aquæ dulces, quas quodam constituto tempore emittebant, vt stagna emundarent & cuilibet speciei volucrum impartiebantur cibum, qui eis erat proprius. Ita, quod volucris pisces edentibus, ducentæ & quinquaginta libræ, quotidie exhibebantur. His alendis volucris dabant operam trecenti viri, nulli negotio vltius incumbentes. Erant præterea alij ad auibus præstanda medicinã præpositi, cuilibet stagno prospectacula imminabant, & deambulatoria egregia, & sumptuosa, quo dictus Mutezuma solatijs gratia, stegno prospectacula in huius palatijs particula, tenebat homines, pueros, feminasque à natuitate candidos in facie, corpore, capillis, supercilij & palpebris. Habebat etiam domum amplissimam & munitissimam, in qua erat latum peristylum, pavimento ex crustis marmoreis egregijs ornatum, in modum latruncularia tabulæ, & domus erant profundæ, quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem sex passuum in quadrangulo & in medio quarumlibet istarũ habitationũ cernebatur volucris, rapina vitã quærens, à tinunculo vsque ad aquila, quotquot cõperiuntur, in Hispanijs, & plura genera quæ nunquã in Hispanijs visa sunt, & in quolibet genere magna copia. Et in qualibet istarũ erat lignũ, vbi volucres residebant, & aliud extra, infra rete, & vni insidebãt aues nocturno tẽpore, cum pluuiosũ erat tẽpus, in altero verò poterãt esse exeuntes ad solẽ, & aerẽ, dũ aliqua ægritudine laborãt. Istis omnib. volucris, gallinas impartiebantur pro cibo, & non aliud. In eodem palatio inferius quædam aula magna, plenæ sunt magnis caueis, & grandibus lignis fæbrefactæ, & coniunctæ, & in eis, vt plurimum, continebantur leones, tygrides, lupi, vulpes, cati varij, & omnium horum animalium, tam volantium, quàm quadrupedum erãt maxima copia, quibus ad saturitatem gallinas apponebant, & ad horum animalium custodiam erant alij trecenti viri. Erat insuper & alia domus, vbi plures viros & feminas monstruosas, pumiliones, gibbosos, & aduerinos, & alios maximè deformitatis viros habebat, & genus quodlibet monstri, suas obtinebat separatas habitationes, & præerat eorum infirmitati electi homines. Reliquas domus voluptatis gratia constructas, in dicta ciuitate Mexico, prætermitto. cum & plures sint, & diuersimode. Hæc ex narratione secundæ, Ferdinandi Cortesij excerptimus, apud quem multò plura de magnificentia rara & inaudita huius vrbs, & de regio ac domestico obsequio ipsius D. Mutezuma lectu digna inueniuntur. Habent etiam in Mexicana vrbe Domine de societate Iesu collegium, Regis Catholici Philippi Austriaci benignitate, institutum atque dotatum, Anno à Christo nato, M. D. LXXIII.

GEORGIUS BRAVN AGRIPPÆ CANDIDO LECTORI

S. D.

VIA in hac urbium Topographia, candide Lector, Liberiore sermone, expatiari non licuit, sed pro capacitate loci, in altera picturarum facie vacui urbium, oppidorumque; conscribenda fuit descriptio, hinc factum, ut non ea, qua par erat, dignitate de eorum magnificentia differere potuerim. Itaque in ea, quam nunc appendice, iungimus, qua simul & indicis vicem sibiabit, dum paulo fusius de quibusdam scribimus veram indicis rationem (quem breuem, angulifque limitibus comprehensum esse de- ceter) minus obseruamus. Non quidem eo instituto, quasi ea omnia, qua de urbium primordio, antiquitate, conditoribus, situ, politica administratione, prerogatiuis, ac priuilegiis, de magistratum, variaque fortunæ mutatione, conseribi poterant, in appendice hac comprehendere velim, hoc enim, vti laboris esset perardui, operisq; immensi, ita fallacis, incertæque inquisitiōis foret. Eo, quod de primis urbium foundationibus, de originibus nominum, multa fabulis propinqua, scribantur, de multarum etiam principio, & Historiarum inopia, & hominum incuria, perparum, aut nihil certi inueniatur. Quod, cum de multis Germaniæ urbibus, doceri facile possit, tum de totius vniuersa domina, vrbe Romana, indubitatum est, scribant. De quibus autem certi quippiam, historiarum monumentis commissum, extat, ex his præcipua, tūm in ipsa enarratione, tūm in hac appendice, ac indice, delibati, quibus etsi curiosi, non per omnia satisfiat, tamen candidis ingenis, his, quæ non sine labore perquisita, candidè profero, ex parte me satisfacturum, omninò spero. Maximè quidem, dum auctorum in scriptis nominibus,lectionem, fide dignam, reddimus. Quo etiam ipso, eorum oblectationi respondeo, qui in longinqua, minusque mihi cognita loca, me calamum transtulisse, obiciunt. Si quid verò mihi in his, quibus auctorum delictis scriptis, ob rem ignoſcantiam, aut imbecillitatem ingenij, fidei fortasse decem- det, id, admiranda pictoris industria, artificiosus Hogenbergij manus, vniuersi urbium delimitationibus, cumulatissimè com- pensabit, qui tanto studio, eas graphicè, accurateque desinxit, earumque hoc libro imagines tuta oculorum lustratione, citra itinerium peregrinationis que pericula, vno, quiete sedentis intuitu (quod in ipso loco, non ita commode fieri posset) spectandas exhibet, vt etiam sine enarratione historica, earum situs, forma, structura, atque conditio, non incommo- dè perspicui queat. Vale. Ex Museo nostro Agrippensi. Calend. Ianuarij. Anno partæ Salutis c. l. v. LXXV.

A.

ST. ADENA, vrbs est Arabiæ Metropolitanæ, & minutissima, in radicibus montis edni, qui in mari lingua procerit, sita, & vitina- que hostibus in sinus reducis abstrusa, vt peninsula sit. Mons est adeo sterilis, vt nec arbores vllas, neque plantas efficit, semper, qui sit laxo sit, & præruptis rupibus in alium prominat. Aquis caret, raro admodum pluuia irrigatur. Ex longinquo pago aqua, per aqueductum, in locum, qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat, deuocatur. Ea vrbs æquato est. Ancona & Cibani importatis vitum, quorum tamen est incredibilis copia. Est cincla muris, munia turribus, exculta meribus, & ad aspectum pulcherrima. In illam mercatores de Perſide, & India, & Abissopia, & ex multis Arabiæ regionibus sæpe commeant. Incolæ Mahometum colunt, colore candido, & specie liberali sunt. Homines nobiles armis exerceant, & militans gloriæ decus ardenter expectant. Rex alias ciuitates in mediterranea regione possidet, & milites non paucos stipendit aliæ, & e suis tantum subditis, in prælium, cum opus est, duo milia equitum educit. Vbi verò huic moderatorem, cuius virtuti multum confidit, peroneat solet. Hæc Orosius lib. IX. de rebus ab Emanuele Lusitanæ Rege, gestis. Paulus Venetus autem, huic in modum de hac vrbe, eiusque prouincia, scribit. Aden, inquit, optimo portu excellit, ad quem ex India plurima appellunt nauis, aromata deferunt. Et negotiatores quidem Alexandriæ, illic ementes aromata, veniunt ea in nauis paruas, atque septem diebus per sinum quoddam ducentes, postea humens cameloarum imponunt, & triginta dierum itinere, per terram vsque ad flumen Ægypti deportant, & rursus in nauis emeant, tandem vsq; ad Alexandriam perueniunt: Nec potest compendiosior haberi via ab orientis partibus vsque Alexandriam. Negotiatores verò illi ducunt se cum plurimos equos, quando mandandi gratia, in Indiam concedunt. Exiit autem Rex Aden ab illis mercatoribus, qui per regionem suam aromata & alias merces deferunt, veltigal maximè, vnde plurimum dirigit. Quam Sultanus Babylonæ obideret ciuitatem Anconensem, & eam expugnat. Anno scilicet M. CCC. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta milia equitum, & quadraginta milia cameloarum, quoniam, quod vsque adeo illis cuperet augere felicitatem, sed quod omnes maluit extrinsecos Christianos. A portu Aden, quando versus Septentrionem, sita est ciuitas Esficer, quadraginta distans miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio Regis Aden. Est quoque iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumerati equi decurrunt in Indiam. Abundat hæc regio theae albo atque optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamè simili- bus, sultat. Incole crebris incisionibus perforant harum arborum cortices, vt thus extrahant, tametsi calor quoque, qui ibi maximus

est, plurimum eliciat liquoris. Habet quoque Regio ipsa palmas cum dactylis, sed, præter modicum risum nullum producit frumen- tum, verum aliud è importandum est. Abundant autem piscibus optimis, præsertim tunis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent, sed ex dactylis, nio, & saccharo, optimum faciunt potum. Veruerec, qui in hac regione inueniuntur, sunt statuta parui, auibus omnino carentes, sed loco carum, comæ parua habent. Equi, boues, camelis, atque oues, vespertur piscibus, qui quotidianus illo- rum sunt cibus, quam illic ob immensum calorem, heribz & frum- meas, & terra haberi non possunt. Fis autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet, Martio, Aprili & Maio, tantumque illorū captus numerus, vt non facile explicari possit. Hos pisces siccat, & seruant, atque per totum annum animalibus edendos, pabulū loco, proponunt. Vespertur autem animalia libentius de siccatū piscibus quam recensibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis co- ctis ex piscibus, idque in hunc modum. Concidunt pisces minutati- m, atque contadunt in modum farine, & postea commolunt, & sobagitant quasi pastum panis, atque ad solem desicati faciunt, & viuunt ipsi, & iuuenca ipsorum de his panibus factitis, per to- tum annum.

AMSTELREDA MVM, Hollandiæ Metropolis, de qua huic in modum Hadrianus Barlandus. Hoc ceteris, quæ nominati- uis, recentius oppidū, genus hominum incolit pecunia studiis, Quocirca in remotissimis etiam terris, negotiantur, habentque toto serè anno, extenuam, domi suæ mercatorum, præter hoc illis commoditas portus sunt alia quædam non penitentiæ Hollandiæ oppida, Gonicum, Gonda, Alcmara, Rotterdamus, ceterij illius vti: Erasmi Roterdami, vrbs nutrita.

ANCONA, Adriaticum mare, venustissimo, in Piceno situ, superbissimoque portu, nobilitat. Agrum habet benitior, fertilitate, ac vberitate malorum nobilium fructum, & frumentū, præstantem, maximè verò celeberrimè generositate vini, à Strabone Pinioloque, laudati lib. 14. cap. 6. Quod hodie nominatissimum Siroli esse patet.

ANFA, celebre quondam Africa, multisque edificis nobi- le, oppidum, nunc habitatoribus vacuum, cuius ruinas, & desola- tos, ab omni cultore, hortos, cum Ioannes Leonis Africanus com- pensit: Vix, inquit, lacrymas tenere potui, vbi quorundam ad- ficiolorum atque templorum, quorum adhuc quædam erant mo- numenta, in seruo, tam ruinam seridè contemplantis fuisset. Horti, erit nonnihil adhuc fructuum producant, sylvas tamen magis di- cas, quam hortos. Nunc autem Fecilianorum iniuria, ad tantam re- ducta est ea vrbs calamitatem, vt nulla procius spes sit, nouos in- feriorum colonos recipiendi.

17. ANVER.

I N D E X.

17. ANVERPIA, longe celeberrimum in Beabantia Emporium... De huius urbis situ, splendore adificiorum, populis industria atque divitiis, quorundam extant scripti belli... CONSTANT. HALMALVS, EQVES AVRATVS, HVIC MOLII PRIMVM IECIT LAPIDEM, DIE XVII. IVLII. M. CCCC. LII.

CONSTANT. HALMALVS, EQVES AVRATVS, HVIC MOLII PRIMVM IECIT LAPIDEM, DIE XVII. IVLII. M. CCCC. LII.

In altera mole, hunc in modum legitur. IVSSV CAROLI V. CÆS.

IOANNES A CROMBACH, EQVES AVRAT. HVIVS VRBIS SENATOR, HVIC MOLII INDITO NOMINE, DIVI IACOBI, PRIMVM IECIT LAPIDEM, ANNO M. CCCC. XLII. DIE III. IVNII.

Est hæc civitas vna omnium, quæ suæ hodie in Inferiori Germania, sacrarum ceremoniarum studiosissima, vnaque pietatis cultrix. Monasterium habet Præmonstratensium, & struictura magnificam, & monumentum libellæ Caroli Ducis Burgundionum Conjugi, nobile. Hæc partim ex Hadriano Barlardo excerptimus. De florentissime ætate Antuerpiensæ Reip. præstantia, dignitate, nomine atque origine, præter accuratissimum Guiccardini descriptionem, Antuerpiensæ etiam origines consule. Eruditissimi viri, Doctoris Joannis Gorojij Beccani, qui eas novem libris, doctissime complexus est.

11. AQUISGRANVM, Sacri Romani Imperij civitas libera, aliquot miliaribus à Colonia Agrippina distans, à Grano Duce Romano, Neroni fratre, primæva fundatione constructa, ab eo, & ab alijs callidis, panno in loco ibidem repertis (vni multi, incerto tamen auctore perhibent) Aquisgranum et nominata. Desastata ab Hunnis à Carolo Magno restauratur nunquam cingitur Qui & primæva religionis Christianæ pædagogis, hic extitit. Summamque ibidem Ecclesiam, auro, argento, perpetuis fundationibus, & præstantissimis sacrorum reliquijs, diversis ex locis missis extornavit. Pallatio etiam, regia magnificèntia conspicuo, huius urbis splendorem edidit. Quod Anno Christi D. CCC. LXXXI. à Nordmannis igni consumptum est. Ex eadem hæc urbe Carolus, re de morte Magnæ Anno partæ abis, D. CCC. XIV. ad felicem beatorum partem emigravit, ætatis suæ LXXIV. Imperij verb, anno XIV. Cuius cruce, B. Virginis templum, quod paulò antè construxerat, inclasceit. Prodit ex hac urbe egregium patris, & Agrippinensium decus, summa, ac Reverendus vir, D. Theobaldus Craeslius, Theologica professione eximius, qui florantem Coloniam Rempub. annos triginta, quemadmodum & hoc tempore, pari cum fructu, tum diligentia facit. urbis diuini admittatione parit nunc verò Cyrenensis Ecclesiæ Episcopus, & Reverendissimi Archidiaconi Colonienfis, Sustraganeus designatus, confirmatusque est.

11. ARGENTORATVM, Elsiæ Metropolis, sedes veterum Tribocorum sive Tribenorum, qui ante Iulij Cæsaris Octavij Augusti tempora, in hæc prouinciam cum reliquis Germanis transfugsi sunt, pædagogiam Romanis parere cepit, ac vna cum Imperio, Latinum vocabulum habere meruit, inter civitates Rheni, quæ Tribocorum latinissimè parentem Iurisdictionem agnoscebant.

sub primis Romanorum Imperatoribus, hæc obscuri nominis fuit, sub posterioribus Comitem habuit, qui Tractum Argentoratensem gubernabat, in Germaniam prima. Sequens ætas Allianam à flumine strigante vocant. Quo tempore subinde à Transibennanis gentibus Romanorum hostibus perpetuis, hæc urbs infestabatur, donec sub Galliarum occupacionibus Francis indigenis illis, & veteribus Germanorum populis, Romanam administrationem, quoad fieri poterit, retinuerunt, (id quod à Dino, Theodorico Ostrogoto Cæsare, quem Veronensem appellamus, atque careris huius gentis primus inter Germanos Romanorum regibus, in Italia ac prouincijs id temporis obscurabatur) post deuios Alemannos, novum & hoc nomen, et etiam Francorū, donec, inquit, Rege Ludouico Magno, sine Clodouico iam Christiano facto, religio nostra publicè, & abiq; metu palam ab omnibus susciperetur, atque pace firma constituta, sacricole dominicam illam domum, tantum non totam ex regia liberalitate dona accepit, sacello etià dilatato, Virginique Mariæ Mariæ, titulo adscripto. Quibus libsecuti Francorum Reges post octidua pridem Scotorū cernobitarum Xenodochia, Geronomiconique, & Ptochoetopia, adianctis nosocomijs, indulto etiam Episcopo per totam Caroli Magni posteritatem, nihil non concesserunt. Deinde verò Diuisi Othobus & Henrichis imperantibus, libertas civitati multo plenior cõgigie, urbe iam pridem ita amplificata, vt partim nouam, partim antiquam, vulgo dicebat. Porro Germani, veteri illud Romanum & prouinciale Argentoratū vocabulum, ademptis prioribus syllabis, & Burgum adiacentis, in Sotans Burgum deuoterunt. Huius Antia dicitur, è Catalaunico illo consilio domum trecentibus, huius urbis ceteris Annales tribuunt. Hinc Sidonius Apollinatis Atilam Rheni hostem dicit. Huiusmodi fuit vrbium & Regionum fata per vtramque fortunam, quando hic mundus nihil ærnum & perpetuū stabile continet, aditus mutationibus obnoxius. Argentoratam insuper, templo eleganti struictura, & præcellenti turti conspicuo, illustratur. Quod hæc in mentem, inter totius vniuersi stupenda, octauum obtinet locum. Coeptum est autem augustissimum hoc templum, in fundamento, Anno Christi M. XV. Episcopus Berengarj septimo. Anno autem Domini M. CC. LXXVII. sub Episcopo Conrado à Liechtenberg. Erckinus à Seimbach, Architectus turrim extruere cepit, & perducta fuit struictura vsque ad quantum restituitur galeæ, & fastigijs turris, circa Annam Domini M. CCC. LXXXIV. reliquum vsque ad Coronam, benedictio Junkerorum Pragenisim, perfectum fuit. Superprema autem ista corona, in circumferentia hinc sententia sacris Germanico idioma, veluti gemmis quibusdam pretiosis decoratur versus orientem: Christus clarificatus Christus singulari sua donâ haurit. Septentrionem versus: Christus in arcam coronat. Quæ autem meridiam respicit: Christus Imperator Christus renouat omnia. Ad occasum demique: Rex Christus triumphat. Christus æterna in sacula Rex, &c. Videt. Rhenanum lib. 1. Rerum Germanicarum accuratissimè de huius urbis appellatione differentiam.

16. ARZILLA, potens quondam & ampla Africa urbs nunc à Christianis ob bellicorum furiam, amplexibus septa limitibus, Anno à Christo nato, M. CCCC. LXXI. in Lusitanorum possessionem deuenit. In qua expugnatione, Rex Mahometes, cum sortocula, captiuus in Lusitaniam abductus est, ubi septem continuò transiit annos, intra quos existimè Lusitanum idioma didicit. Tandem ingenti numerata pecunia, pater filium è Lusitania reuocauit, qui ad regnum accessit, propter consuetudinem, quam cum Lusitanis contraxerat, Rex Mahometes Lusitanus appellatus est, septennumè postmodum vindictam de Lusitanis sumere, nec non Arzillam sibi ademptam, recuperare coactus est. Primo ciuitatem ex inoperto, cum omnibus copijs, adortus, sonantium partem, solo æqueus, tamque ingressus, Maurus omnes in firmiterem redactus, liberavit Christiani se in arcem receperunt, Regj, post biduum, deditionem pollicenti. Interim superueniente Petro Nauarro cum expedita classe, multarum nauium, perpetua bombardarum exactione Cegem, non solum ciuitatem dimittere, verum cum toto exercitu abicedere coegit. Post hæc, ita per Lusitanos, omnibus locis, communita fuit, vt perdidit Rex eam recuperare tentans, sinistro semper pugnauerit Marte. Cùm in hac oblidione apud Regem stipendium mererem, è nostris ultra quingentos interfectos numeratis. Hæc Ioannes Leo Aphricanus.

17. ATREBATVM, ex voce Atrebatres, qua Cæsar vniuersitatem accepit, recentioris Latine scriptum, scilicet existit pro urbe & capite, gentis: sed quàm rectè, a horum esse indicium. Nos antiquitatis imitatione, Atrebatum, Augustum malleminus dicere, sicut ciuitatem pro Repub. vni uerba, Iulius parè loquens, protulit. Vtunque est, instantia nunc prosequamur. Intra reliquum indidit Scæpa præterfuit. Duaco, fuit Dorlono, ostentis Cameraco nouentis & Ambianis, denis quateris abest miliaribus, Vrbis ampla, angusta & spaciola, imò dipoliti. Nam pariter quodam intergenio, ac medijs scinditur, diuiditur ac secerit, quarum parte altera ciuitas, antistiti nimirum obnoxia, vulgò vocatur: altera autem, quæ dominam agnoscat, vulgò vocatur: altera autem, interim ciuitas, vt vide minor, angustiorq; tamen propugnaculis, mobili.

I N D E X.

melibus, & opere firmissima est: & affabre facta. Vbi cathedra, fama celeberrima, Mariana ac inibi bibliotheca manuscripta. Libri vero omnes Theologici, Omnium primam antistitem hic instituit D. illum Vedastum, D. locum Remigium Rhemorum Archiepiscopus, anno D. XXXI. Procedente tempore, ea dignitas in Cameraconsensum, isdem antistitem transcripta est, sic ut ex gemino, vana stantiarum, coalesceret Episcopatus. Atque adeo ad multam agram, Atrebatensium huiusmodi dignitate frustrat. Foris autem coenit, ut Samarobrini, siue Cameracensis, Henrico IV. Imperatori studeant, ac foveant. Hunc cepit inimicum Pont. Max. Rom. Verbanus II. hodieque Ecclesiam Romanam proficiat, qui aliqua ex parte ita animaduertere volens in Cameracensis perducit, ac imp. iam dicti socios. Atrebatibus pristinum Episcopatus honoris restituit. Episcopatumque creavit Lambertum ad Terrasam, tunc Archidiaconum, id quod conigit anno M. LXXXV. Egi ibi haud ita pridem antistitem Aastorius Pernoctus, hodie Cardinalis Granellanus, insignis & fama notissimus, quo Episcopatum hunc abdicant, suffocatus est in eius locum, Franciscus Ricardus, vir spectatus & litteratus. Hic in sua ciuitate Atrebatum singulare habet imperium, hoc est, magistratus creat. Ies. etrogat, ius dicit vniuersae denique tam profanarum, quam sacrarum rerum Dominus, patronum tamen Belgarum principem, ac nominatim, Atrebatu comitem, recognoscit, quo electus est, & Rom. Pont. confirmatus, vel inauguratus, Annali Episcopatus tanta, quanta fuerit messis frumentaria, nempe quaterina, vel quinta, ac inteream sine, senario millia. Ibi ad D. Maria magna religio, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum manna adferatur, insit lanx, quod D. Hieronymus, etate sua, ad hanc regionem pisse, suis in epistolis, refert, quod etiam certo & spatio tempore, nimirum in maxima aeris terraeque siccitate ac siccitate, ad eliciendum implorant, iamque de superis pluuia descendit, summa cum caeremonia, in delubro lucerna custoditur *Ad vrbem*, vapore qua rem sanctam, & calidus acceptum, a quo quidam credunt sancti occasione, iam commodum in vrbem transfunditur. Ea ampla in primis, ac sita, & opere, arx habetur, quam nisi longinqua oblatione non facile quis capiat. Placeat hic aperire, Focum spaciosum, Vedastianorum sodalium cenobium inibi, diuitijs, reliquis omnes monasticas sodalitates, longe antecellit, vi percontatione didicimus. Velligal ei immensum, nampe vicina daratorum millia, & eo amplius. Deinceps multa passim templa, apprimè cenae & cultae, Demicilia ciuium apprimè facta & commoda, & eò magis admiranda peregrina, quod Hypogaea in omnibus, & videri affabre facta, pauimentum nimirum, aut linostratum aut lateritium, eaque abie effossa, de industria, in quantum audiamus. Necessitate enim, ea ratione, ac via ciues praesidi, futurum rerum consulunt, qua videntur, sicuti aliquando vrbis venit, Hypogaea illis sunt, quae alijs cornacula. Bello nimirum astutiae, & hostis moria tamen concenctae, in subterraneis illis foveis, dum extra telorem ement sunt sacrum, cum omni re sua incolomet, facillimè ferunt, toleransque oblationem. Hanc gens antiquitate, fortitudine, & virtute, vel vni eorum conuictus ille Atrebas, summo per ab ipso Caesare commendatus. In instanti tempore, hinc perierat ceteros, claros, Christoforus Affonullanus, in Consilium Regis priuatum adhibitus, vir spectatus & doctus, ac deinde Nicolaus Bronius, Academiæ designatus Atrebatum, cum tara doctrina, insignis orator non inueniunt Poeta, & luculentus historiographus. Superius heic festinat provinciam feruatis, vnde rectè Machianum propositum fas est, eo estoreque causa cadenti. Vrbis sic fuit frequentata est Atrebatum, quorum alij mercatores, alij opifices. Hocum fuit multa collegia, quorum maxima pars, lanarum fuit. Hinc leuendae & textile Atrebas nulla non in parte Europa, & copiam, & aequilibrium. Hoc iam inde ab ipso Caesare caput ueteris gentis, vel disimul fuit. Adhuc Carolo Caluo Imperatore, ac rege Franciae, & multa post aetate vniuersae imperabat Flandria. Verum postquam Atrebatum, singularis institutus est comitatus, & à Flandriaco secessit, huius tantum populi metropolis, multis tamen nitens clientelis, est facta qua conditione etiamnum certauerit. Haec ex Guicciardini descriptione.

55. AVGVSTA Vindelicoorum, in Vindelicia, aut Rhetia vetustissimum Romani imperij municipium, vulgò Augspurg Primum, nullius fame aut nobilitatis vicus, ad Lichi flumen fuisse perhibetur. De primis autem huius vrbis iactis, atque progressa, haec Argentinensium chronica, perhibent. Augustus originem aliqui quam vetustissimam ostendit cupientes, Gentem Suecorum à Iaphet descendente, eam primo inhabitasse provinciam, scribunt. ibique eam condidisse, vbi adun dantia aequarum, salubris aer, & aliae commoditates facillè haberi possent. Venientes enim Sueci ad Rhetiam, locum apertum considerantes, & ad tendam, natura, munitionem ob concursum duorum rapidissimorum fluminum, Vindi, & Lichi, hanc vrbem primo edificauerunt, eamque Vindelicam, à Vindo & Lico, appellabant. Ea enim regio, postea ad Alpes, Vindelica appellabatur, vniuersaque montana, pars in Orientem & Austrum vergens, à Rhetis Vindeliciisque teneatur, ut Strabo scribit. Eam successu, more vetusto, vallo ac fossa cinxerunt Amatores, post

quam Europam inuaserunt, Scaeos sub Marfepia, infectis armis, & securibus praeculis, ex hac vrbe cedere, vsque ad Alpes coegerunt, & desolata reliquerunt. Cum haec ante cladem Treor peracta sint, haec ciuitatem ante Troiam fuisse, existimant. Et temporibus exitus Sionum Israel de Aegypto, ante Romam quingentos & quinquaginta annos, conditam alserunt. Quam quidem à Troiani, ortam dicunt. Eligentes autem sibi deam Siam, qui Cereem fuisse opinantur, à qua haec vrbis Zizaria dicta, cuius templum vsque ad tempora Romanorum inuolarum permansit iam vetustate collapsum, nomen collis Iesus, qui ab incolis, Eisenberg, hodie vocatur. Per Vindelicos inde ac Rhetos, florentissima cum muris ac propugnaculis facta. A Romanis plerumque bella perpeffa est, cum libertatem semper optaret, se à Romanis Vindelici alienarent. Id eò Dionis Octavianus Augustus, Titum Eonium Praetorem, cum legione Marcia, ac alijs duobus, in eos misit, in qua Auar, Bogudis Regis filius, adolescens, in armis apud Graeco Latinos peritus, & Varro, Tiburinus militum, claruerat. Hi ciuitatem in fine, adstant, multitudine Romanorum oblectam, varijs affectum incommodis, in ea oppugnatione, Auar, Gercus, occiditur. Et in vico. Critici fueron, vbi sepultus fuit, eiusmodi epigramma reperitur:

*Haec nomen terris, Regibus dat regia proles,
Graeco Auar, praeculis de Scaeo, more, litatur.*

Perijt & Praetor cum legione Marcia, ut pauci superessent in ea clade, qui rem gestam recitarent. Locoq; exditi nomen dedit peridica legio, in media vrbe ciuitate, Perleich, dicta. Ideoque heic legitur.

*Indicat hoc cellis, Romanam nomine cladem,
Marcia, quo legio tunc simul perijt.*

Varro, quem verum nominant, ante transfugit, in paludibus se occultant, lacui, Vennae nomen dedit. Is postea Consul Caelia, iustuliciter obiit. Et ut Suetonius refert, quod Octavianus Augustus, omnes graues ignominias, clademque duas emisso, nec alibi, quam in Germania accepit, Lollianam, atque Varnianam, Varnianam penè estimabilem tribus legionibus, cum duce legatione, & auxilijs committens, caesa. Deinde Augustus per Tibertum Netonem (cui Drusus frater eius Rhenales regiones aggressus est) post Varnianam cladem, effugio itanico, Vindelicos deiecit, atque vrbem eorum inuolutam reddidit, & ut verba Strabonis libeo 4. affirmat. Tribus Romanorum milibus, Caesar Augustus misit, vrbem Augustam habitandam tradidit, quo in loco, Varro castra iam habuerat, Claudius Drusus tamen cum postea inhaeserit, vniuersae castris ampliat. Cumque auspicijs Augusti vrbis & aucta erat, in honorem Augusti Octavianus, Augustam appellauit. De his bellis Horatius in odia mentionem facit, videri Rheti bella sub alpibus, Drusum gerentem, Vindelici. Quibus mos, vnde ductus perenne tempus Amazana secuti dexas obarmare, &c. Cui aetate Sueti, qui poeana & hominum frequenta, reliquos antecellit, hanc vrbem pertinacissime elegerat: Deinde in Romano imperio stabili ac fidelis permansit, magnam incrementum habuit, ac multa praefere vetustatis monumenta in ea relicta sine. Anno autem salutis quarto & quinquagesimo, supra nonagesimam & vltra, Varni Germaniam & Sueciam vastantes, Augustam obsederunt: vniuersaeque cladem Noticos, Rhetos, ac Scaeos affecerunt. Otto primus Imperator, aduersus eos pluribus diebus decertauit, eoque tandem, ad inuencionem, prope Augustam, deiecit. Tres quoque in eo praetio eorū regulos captos, à militibus suis ad eum perducens, cum ob clementiam feruente conaretur, Sueti (eo nolente) suspensio necerunt. Cecidit in eo bello Diopoldus comes, frater Sancti Vdalrici, & Regiboldus, filius socius suae. Deinde datus Vdalricus Episcopus vrbem illustracionem fecit, & Ecclesiam Sanctae iustaurauit, quae olim ab Arbia, & nunc ab Hunis laesionem sensit. Et Ecclesiam sancti Ioannis & sancti Stephani construxit. Ornataque haec imperialis ciuitas publicis & priuatis aedificijs pulcherrimis, & praeterea Basilico Episcopali ampla, beatae Mariae virgini dicata.

57. AZAMYRVM, Africa oppidum, expugnatum est à Christianis Anno salutis, M. D. XIII. Quo tempore venerat huius oppido in auxilium Princeps quidam, qui ut fuit saluti consulere, se ex alia vrbis parte fuisse demorsu. Mox variè huc, atque illuc dispersi sunt incolae: hic nudis pedibus, ille equo fugit. Nec potuisset, scio, à lachrymis continere, si feminas, sic fines atque paruos, capillis pulsas, nudisque pedibus fugere vidisset. At, prindquam Christiani cum Indios aliquod suu postulum receperit, ut Lufitanis, nullis inuitis, eo pacto sunt in gratiam recepti, ut Lufitanis, nullis inuitis, potuisset vndeque patientibus, illarum rerum potuissent, quae ciuitatis erant: prindem nulla praeterea inferretur ciuitati iniuria. Hanc in modum coeperunt Lufitani eum incolere regionem. Iudaei verò, partem Salae, partem Felix, adierunt regnum. Nec puto aliam ob causam ad illis à Deo opt. Max. fuisse illarum, quam propter horrendum illud Sodomitaram crimen, cui cuiusmodi pars maxima tunc fuit addita, ut iuuenem vit non corruptum, à se dimitterent.

58. BARCHINO, omnium vrbium citerioris Hispaniae, florentissima pulcherrimaque, quam Lucius Marcius Siculus, lib. XIII. de Arragonie regibus mirificè commendat. De hacione triam

I N D E X.

comibus, & eorum origine, alio loco scribit. Anno filius M. D. XXXVI, in hac urbe, socii etate Iesu, Collegium a pijs quibusdam socijs religioni deditis viris, inchoatum est, qui pietate & zelo Chetiano, R. D. Patris Araoz, qui aliquando in ea urbe commoratus est, moti, amplissimas, in civitate collegij fundacionem elemosynarum, contulerunt.

11. **BASILEAM** civitatem amplam, clarissimamque, in loco regio extrorsam, temporibus Imperatorum Gratiani & Valentini, qui simul impetio profuerunt, Anno scilicet Christi, CCC. LXXXII, in rerum natura fuisse, conuenit Ammianus Marcellinus, tuncmo historiarum libro: Meminit autem Gratianum conuenisse fortalicium quoddam contra Germanos, non procul a Basilea, (sic vocat Basileam) quod incola, Robur vocant. Itaque ante Gratiani tempora Basileam existisse, apparet. Ita enim Felix Malcolus in vitadario Imperatorum, & Regum Romanorum scribit, Tempore Arnolfi Imperatoris, irruentes Vagari magna vi in Germaniam, destruxerunt Basileam, que tunc Augustia, magna vocabatur. Sed Henricus Rex, pater Ottonis primi, rursus eam urbem citavit, et transfudit in eam locum, quem hodie Basilia occupat. Fundavit quoque ibi Ecclesiam Episcopalem, & alias Ecclesias, magnificeque dotavit. Hæc illi. De nomine huius urbis quidam, sed tamen sine probatione scribunt, ipsam a Basilio deditam. Fuerunt alij, qui, priusquam omnes Ammiani Marcellini libri, qui extant, enumerarentur, Basileam sic dictam parabant, a pallio & tractu, qui in eo fuit loco, a quoquam civitas extraxerunt, ut scilicet inde scilicet Passel, quæ in Basiliâ, primum fuerit vocata. At Ammianus iuriam hanc coniecturam reddidit, qui civitatem illam Græcè voce *Basiliæ* quasi Regopolim, seu Regiam vocat. Abiicit Rhenus, qui eam penè median dividit, nisi, quod ponte vitatur. Habet vbi ipsa commoditatem magnam a Rhenus, quia ad eam plures sunt navigationes, magaliq; potest adiri omnibus. Agrum habet amplissimum, extra & intra muram, qui frumenti & vini ferax est. Passi autem esse ante ducentos annos, multos & graves terremotus, sed rursus est instaurata, & nobis serè temporibus bonarum artium Gymnasio ornata, a Pio, eius nominis Pontifice secundo, iustitio. Ceterum, situs civitatis Basiliensis, omnibus modis commodior est, quam situs Augustie Rauricæ, quod in libero terree spacio, & planitie condita sit, vbi aer est saluberrimus, solum terree situndum, festiginis multorum fontium, concelias multorum amnium, præsertim Rheni, Biele, Wiesle, Byriae Iere Monte, per multas conuallies. Basileam vique deuoluit, plurima secum deferens ligna, & lignorum rates, Wiesle verò fluvius, ab opposita parte a Nigra sylua sequegatur, adferuntque per eam plurimæ trabes, & adificij aptæ, ac deinde in minori Basilea multis inferat officinis. Nam ferantur eius beneficio, mola versant, arbores in asseres, commoitur frumentum, ac uentur fibilia instrumenta, dæcantur in beatas terree massæ, multique alijs conducit vibus præter id, quod habet nobiles passis, præsertim toras. Et quoniam minor sit opposito fluvio Byria, est tamen eo pisciflor, plurimique officinis intravit, etiam si Byria non modica quoque exhibeat milticia molitoribus, & papyri confectioibus, qui aliquod in fines habent officinas intra hunc fluvium, ad portus iuxta rivulum ab eo sequegatur, & ad mensis vique maioris Basileæ factio alaco, dæductum.

12. **BETHLEEM**, Lusitanie vicus, situ tam opportunò excellenti, ut quasi vallum ac propugnaculum sit Olymponensium portus, a potentissimo, inuictissimoque Emanuele Lusitanorum Rege (de cuius virtutibus, rebus magnifice scribit, Hieronymus Oforius Alagariores Episcopus, duodecim libris, tradidit conscripsit) per Augusto suo, D. Virgini dicato, magna celebritate illustratus, qui & hunc illam Bethleem appellari voluit, nomine ab ea civitate desumpto, in qua Christus, ad humani generis salutem natus est. Assidue autem homines singulari religione, qui se D. Hieronymi insistorum sequi pro se habent: quos in illas templi custodia, ponere, qui facta conscriberet, & nomen diuinum religione placarent, & omnes natus atque vectores, qui ex varijs partibus eo commeare solent, sanctis disciplinis eroditur. Eum verò locum, sepulchra sibi delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini fluctus circumstant, non longe a templo, occasum solis versus, insitunt munissimam, que prohiberet portus Olymponensium aditu naves omnes, que non se palusticas esse, signo nautis vitato significarent.

13. **BREMA**, amplissima Westphaliæ vrbis, episcopatus insignis, multo tempore cum vicina civitate Hambergensi de primatu contendit. Habet sub se Episcopatus Lubecensem, olim Aldeburgensem, Sacriemensem in Meckelburga, Ledusimensem, Schlesuicensem, Raccenburgensem, Hambergensem, vbi olim Archiepiscopus fuit omnium Aquilonarum prouinciarum. Breuiculus gloriæ suam ducunt. Dono nati penem, a se ad Christum esse conuertam.

14. **BRVRSARIA**, Zelandiæ haud ignobile oppidum, eamque huius prouinciam insulam, que a præterlabente Scelde, Schaldis cognominatur, sibi occupat.

15. **BRVGA**, Flandecorum oppidum ad Oceanum in æstu marino situm, amplitudine spaciouam, ædificiorum magnificentiam tam priuatam, quam publicè, placitarumque nitore ac latitudine, spectabile, canonicorum & monachorum collegij, frequens,

maiestate civium & splendore, cultoque venerandam, populi gratia elegantiaque, & hospitalitate nobile, doctis viris ingenijque, & omnis generis artificibus excellens, supra quæ dici poterit. Pionij, Louano Grudios quorum Cæsar memorit, ascripserunt. Sed Doc. Becanus, lib. 1. Atanacorum, Grudios Brugensium fuisse, confirmat, in quorum oppido hæc tunc est domus Gruthesi nominata, id est, Domus Gratiæ, a qua nobilis quædam Gruthesi nominata, id est, & Gentilitatis originem accepit. Cùm autem Cruicem, sine Rurica, canales, seu fossas ad civium commoditates deditas, Belgis significet, constare hinc potest, plurimis obis canalibus, ad diuersos vsus, hoc oppidum nobile fuisse. Atque hinc ciues Gentios, siue per mediam literam, Grudios, cepit nominari. Eadem autem ratione potest Brugij, siue Brugensium sunt nominati, propterea, quod possibus, quos Bruggen, nostrates dicunt, pluribus abundarent. Vbi enim plurius est canalium, ad naualem vecturam, illic ad pedesque & equesque iter, quam plurimum opus est pontibus, ita, ut Brugij, cum Grudij, optime quadrent. Olli Ludouici Vitis, in hac urbe, terra commissa in eam, qui quidem viti, quàm bonè de re literaria meritis sit, cùm doctissimus ipse, vtorum argumentorem, scripta, tum vel sola illa commentaria, quib. II. & XX. D. Augustini, de civitate Dei libros, illustrauit, non obsecrare demerent. Hoc anno M. D. LXXXIV. amplissimum, in hac urbe, Collegium, societas Iesu, ab Episcopo eiusdem loci secundo, erigitur, cuius prima fundamenta, summas & Philologus, atque Theologus, R. D. Franciscus Colleser, Mechlinensis, iam hoc tempore posuit.

16. **BRVVELLE**, Regia in Brabantia sedes, incredibili ære, fraxque amonitate, carceris Brabantie ciuitates, sperant, syropidillimis abundant fontibus, quorum serpe hie publici inuentione, (prouenit alioqui in aribus, & ciuium horis, complures habentur.) nondum portæ, tunc demque deducetes in forum placeat. In quo & septem sunt ex ordine domus amplissime, part, elegantique structura, conspicua, que a Senatu, honestis ciuibus, prorsum in vnam, elocatur. Sunt etiam hæc septem parochiales Ecclesie, septem demque in hac urbe oblecticia inuentione, que meretur parochiam curam, suscipiunt. Que quidem, cùm erat ære, admodum habentur perire, & Senatu iuramento sint obligati, tam tenuitatis, quam splendidiore fortune maiorem ex Magistratus edicto, viti, & auxilio esse cogitur.

17. **BRVNSVICVM**, Vrbis Imperialis superis Saxonie centrum, a plenisque statum. Hæc Ducis Brunsvicensis, nota Germania nobilissimum nominatur. Generosi Othonum soboles, O'nacta, Suisio iniqua, cepta est inuentione, a filijs Ludolphi Brunsvicensium Ducis, deinde verò a Brunone nomen obtinuit, ut Brunsvicem, nominaretur.

18. **BYDA**, Hungarici regni caput, in Piliensium Comitatu, in quo vitam nascitur sulphureum, ebrietas verans. Suisque ibi æque sulphureæ calidissimæ, quibus lazijs vitatur ad depotandos porcos. Rang mulier in Babena, olim Siambeia dicta a Siambrorem Legione, id est prima auxiliatrice, que ibi locata fuerat. Hanc cum Athalia fratris Bude, mandasset instaurandam, & de suo nomine vocandam, in contra, proprium imposuit nomen, vnde iura Athalia, germanum suum, regnoque conseruit, propria manibus nefarie interemiss, ac in Danubium precipitata iussit. Et auz vbi nomen Athaliae imposuit, Alemanni, qui eius iugum ferabant, Ethelburg, vocarunt. Alij Offen, formidibus calcit, quarum obam complures ibi inuentione, Alij in vertum nisi sunt. Sunt etiam qui Buda nomen, a Budis populis, quorum Herodotus meminit, descendere existimant. Eius vrbis, ea est conditio, ut nec quicquam munius, nec centè amonit, in tota scè Hungaria inuentione possit.

19. **BYRDEGALA**, nobilis ac illustis Gallie ciuitas, optimo iure, caput est totius Aquitanie, non propter antiquitatem tantum, sed etiam propter insignem eius magnificentiam. De cuius origine referunt, quondam, Gallia sinistrum populi multitudine abundantem, Bellouacum, & Sigouacum, Breuigam principes, ut partem quasi excoerent, binos copiosos exercitus collegisse, quorum alterum in Italiam, alterum, in Germaniam miserunt, deinde in Aquitanie fines extendisse, & hanc urbem ad mare fundasse. Multo tempore, libertatem suam tutas, nomen paruit, a tempore videlicet Tarquinij Imperatoris, vique ad Traianum, ac diu etiam post. Tandem Gallie Reges, sibi impetium in eam vendicarunt, hæcque retinent, ac tertium ab regi sui Parlamentum, conhibere. His amplifata est. Primo quadrangularis fuit, longior tamen, quàm lata, primo amplificationis circulo continetur, qui quid est intra fossas, que in ipsa vrbis sunt, & foris, quod est ante palatium, versus castrum, du Havel du Fadictum. Inde, qui quid est vrbis ad extrema mensa, id eorum habetur pro secundo augmento. Varias in ea videre est antiquitates, inter quas in primis numeratur Palatium turtle, vulgo, Pallais Turle, quod est ædificium quadratum, octo eorum in longitudine, & sex in latitudine, inuentione. Id existimant quondam proteritum fuisse, vbi caussæ dici, & per prætores ac prouinciarum prædicos, ac gubernatores, iustitia administrari solita fuit. Extra urbem, versus portam Sancti Germani, aliud erat valde quoque antiquum ædificium. Id Gallien palatium appellat, vulgo Pallais Gallie. Dubium non est nisi.

I N D E X.

medi reliquias esse amplissimam eandem theatri, ubi publicè lodi exhiberi, æque soliti sate. Hoc ambitu claudunt etiam Ecclesia Metropolitana, D. Andrea facta item arx, quam Trompettam nominant plurimam; alia altissima, ac sumptuosissima ædificia. Porcum habet in cretensis Lunæ modum, appositissime contractum, à qua forma, illi quoque nomen Lunæ inditum est, nambis recipientis, uti commodissimum, ita receptis utilissimum. Hæc ex Antonio Pineto excerpta sunt.

4. BVRGOS, antiquissima Gallicæ provincie in Hispania vrbis, sita est partim plano, partim montoso, ac in culmine montis, vetustatem structura indicante, decorata machinarum & tormentorum aërorum apparatu, quæ ex Germanico bello, eo translata sunt, illustratissima. Iuxta urbem Burgensem Carthagoæcem cænobium est longè amplissimum, celeberrimum, & præcellenti structura nobile, valde, Mille flor. nuncupatur. Habet in hac vrbe, societas Iesu, Collegium præfians, cui quidem inscribendo, Franciscus Mendos, eiusdem loci Episcopus, ac S. R. E. Cardinalis, præclarum occasionem dedit, anno salutaris M. D. LI. Quod R. D. Franciscus Strada, multum deinde doctissimus fuit tentionibus illustravit.

11. BVSCVM DVICIS, firmum Brabantie oppidum, in dolentario & pupaci populo, nobile. Horum arma suspensibus annis hæc semel Geldrii hæreticæ, cum qua igne vario certatum est toties motis hominibus. In hac vrbe templum est Deiparæ factum, o-pus vifendo apparatu. Hæc Hadrianus Barlandus.

C.

34. CANOR, Vrbis Indis maxima, & præstantissima, cuius incolæ pane non vescuntur, sed omnia pice ac carnibus, nec non iuglandibus, quas fert regio. Ibi crepta sunt insectis arboribus, piperque, mirabolantur, cardamomum, castia, & id genus aromatas complura. Vrbem mœnia hand circumdant: aedes sunt despicibiles. Illic reperitur fructuum complura genera, nobis ab-similia, verum longè suavita. Regio ipsa appellatur. ob fre-quentiores specus, vi extructio. Regi sunt in armis ad quinque-ginta nobilium millia. Heros, ipse appellatur. In prælis videntur ens, clypeo obrotundo, hastis ex arcibus: nunc verò tormentis etiam vti consueverunt. Nudi incedunt, obferta tantum velatis etiam vti consueverunt. Nudi incedunt, obferta tantum velatis etiam vti consueverunt. Nudi incedunt, obferta tantum velatis etiam vti consueverunt.

34. CALICUT, in India celeberrimi nominis emporium, in quo opulentissimi inornantur mercatores, qui Regem tum mun-entibus, tum ingenio sibi conciliant, ac fœdè pro libertate eundem gubernant. Hæc Moscheam in foro, ubi metemoria exercet fira, plerumque sunt Mauri, vni acres & exercitii mercatoribus. In vrbe itaque Calicut componitur aromata ferè omne genus, videlicet cinamum, piper, gariophyllum, zinziberum, thûs, lacham, Sunt & Sylex sandalij conditissimæ, non tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed ferè vndequeque importantur, ab insula præterea, quæ abest ab vrbe Calicut, eò iter terrestri hinc 10. dierum spatios incolitur à Mauris, neque Christianis Mauri dominantur, & inde plura aromata Calicut exportantur, quoniam ibi est emporium & eorum statio. Porcipales in hac vrbe Calicut commorati sunt à die decimo nono Maij. Visque ad diem xvi. Augusti. Ex per id tempus videntur innumeras naves, ut-pota supra mille ac 0. quæ vltro citroque committunt. commercij gratia, & perferunt aromatum. Inter has naves, quæ magis radi-ne alias excedit, non est capax oc. doliorum: earum sunt magnæ quedam, nonnullæ verò parvæ, vnam tantum malum habent nec nauigant, nisi ventum habeant in papi, adeoque vrbis maris interurbantur, vt nonnullam semetipso ferè continent, vt tranquillam fiat mare, expectant submergentur plurimæ, & miro artificio sunt fabricatæ: sunt tamen debiles, penade, vt ar-motum pariter ac remeotum sint impatientes: quæ verò con-tendunt ad insulas, vt inde component aromata, omne genus fun-di sunt per quam molocis. adeo vt paruo ad nauigandum alio, egeant. Aliæ sunt, quæ idcirco absque ferro sunt, quoniam vim Magnetis paucos: nam is lapis visus supra dictas insulas, quæ iter ipsi faciunt. Dum vbi appellere vsu venerit, illarum statio est in terra, in luto tamen. Id enim curant ex compositis, vt tenus de-gant in ardor quum in crescit mare, dant operam, vt eius sicut na-ues impleantur in sicum, & ibi tantisper manent, donec fuitis commercis, solvere illinc complacitum fuerit: mare sibi crescit & decrevit siq.ulis sex horis, vt apud non videntur aliquando in sic-co naves quingenta, vel DC. quæ res propè est incredibilis. Regia Principis Calicut, patet non minus mille passibus, si ambitum spectaueris Partes partem confurgit, ob insubabile solum, quo fon-damento iati nequeunt, in ox aquis feruentibus. Structuram af-fabre elaboratæ trabes imperimpedice coniungunt, potestico ope-re, interculantibus demonesum signis. Quas verò margaritas, & id genus preciosos lapillos, rex cultus circumferat, per magis radi-ne explicari non potest. omnes enim admirationem plant ex-cedant. Ab omni morticio Rex abfinit, quem admodum & reliqui

anlici, & primores ferè omnes, nihil quod mortem patiatur, eadè Promiscuus autem populus, canibus mure, ac piscibus sole excludi vescitur. Præstantiora tamen animalia, vt boues, non necant, eosque benedictis nuncupant, quos cum præterire, contingit manibus, & deosculantur. Rex proinde & proceres, lacte, butyro, oriza, & similibus, quæ terra ex se fundit, vicitant. Homi absque stragulis, inter edendam recubant. Discumbentes sacerdotis cir-cumstant, nusquam propius, quam ad patrem passus accedentes, regi verba reuerentissimè obferunt. Palmarum succo, pro vi-no vitur, è vase argenteo bibit, ita tamen vt vas lubra non contingat. Suspendo itaque vase, inslar crateria vinum dimittit guttatim, & ori insundit. Pius Rex cibum sumptuos non discumbit, quoniam quateni sacerdotis regis dapes Demoni (cuius facellum & si-mulchari domi, micro apparatu habet) peculium ritu, obferunt. Vbi verò rex esset desitit, actum sacerdotis, quicquid dapum sa-perferret, in locum quorundam transferunt, & in nudo humo collo-cant: quo facto, rursus & iterum manibus complexis, excitant, corniculis, aures nigrares, quæ ad hoc vsu aluntur. hæc enim signa huius modi adlocuti, propterea veluti testera data, libè aduolant, regaliq. reliquias depaiciantur. eas volentes nesci si lictore, ac proinde rursu volitant, quocumque libuerit. Daicturus rex vnoem, prius theorum iure non consecuit, quam à digniori sacerdote, no-ua nepta, deslorata fuerit. Nec id minus vltro sabetur sacerdotis, stupi à Rege potum condonatur quingentorum aureorum. Mille motem præter regem Calicut, nemo obferunt. Exempto, vrbis humilis, Rege, si imperit, sunt maris liberi, aut germani, aut fra-trum filij, si inuicem regno succedunt: nam filio sororis, ex patris inditio, sceptra debentur, qui & nullis foret, regno succedat, qui antioce commotione regem ceatigi, non alia ratione, de casta, nil quod Branimi sacerdotis, regiam desloraturum. Peregrè prodicente, aut excunte in venationes Rege, sacerdotis, vel viginti-mum annos tantum nati, regiam domi afferunt, illi adfuerit: nihilque gratis Regi contingere possit, quam vt regine per stupi conciliationem affuerit. Propterea exploratum habet Rex, vt vulgatum Regiar pueritiam, ex ea scepam prolem inter liberos collo-candam, minime foto. At fortis aucto, velut sibi, iurelan-guinis, conuulsiuos, adfere in imperij partem consecuit. Regi deslorato, regni indigene omnes barbam ponunt, capiteque teulo desiderium regis testantur. Nec omnia est idem mos, alius menti partem nouacula nudantibus, alius verò capite partem solam ton-dentibus, vt sua trahit quæque voluptas. Per id tempus etiam, quo Regem funerantur, qui piscata vitam trahunt, per speciem metro-ris a piscium capta temptant occisus debet, & vbi ex coniu-ctis Regis quempiam mortem occumbere contigerit, iudicium sit-uant, quod Rege deslorato ferat memoratissimæ. Partij ac nego-ciatotes mutuo consilio, arboris amicis conciliatæ gratia, vrbis commutare solent, pignora verò priorem partem sequi-tur. Aliis verò sacerdotibus, & idolorum cultoribus longè sunt alij mores: nam femina septem nubit vris, qui in concubitu noctes alternas. Vbi autem pepererit mulieres prolem, delegant ad quemcumque ex septem coniugibus voluerit, à quarum afflictione nulla est propo-catio.

35. CAYRVS, quod à Babylon, Ægypti maxima ciuitas, ad Nili flumem, incredibili populo frequentia clarissima. Arcem in ora me-moria habet hanc mæstem ciuitate Vmense.

1. CASCALÉ, elegans Lusitanie oppidum, maris vicinitate clarum.

2. CASSILA, Proletois Stereotium, vrbis Halix elegans, ubi Landgrau arcem habent, validis propugnaculis munitam, & a-quis propè insubabilem, horum etiam obfiteris confutum herbis & opere copioso, more Italico, appinè ornatum.

35. CEFALA, Africa non admodum lata insula, cuius incolæ, ex antuo dactylorum proventu videntur, velleque inhabitant ca-lis, ex palmis compositas, quod ligni genus, cum vrbis magis, quam solidam sit, minus adificis conuenit.

35. COLONIA AGRIPPINA, Suetonio, in Oronoe, Agrippina dicitur, ab Agrippa, genetro Octavianus, vnde Agrippa memuit Strabo lib. 4. Et ad videntem riam prius conuulsi, hos ab Agrippa reductos scribit, vt manifestè in Carlar videtur. Sihar-dus verò, Cremontensis ab Agrippina Clædi vxore, hanc vrbem dictam existimant Marlinus illam, primo ab Agrippa ædificatam affert, & tempore Iulij Cæsaris Marchionatum Cleantem fortis fuisse Agrippinensibus, quos Proletois lib. 2. cap. 3. tabula 3. Agrip-pinenses appellat. Conuincit hanc ciuitatem Agrippinæ nomen assumpsisse Peninger auctoritate Cornelij lib. 21. historiarum, Ab Agrippa Claudij vxore Plinius lib. 4. cap. 17. Agrippinam Colo-niam hanc facit, similiter Rhegino, Ammianus Marcellianus lib. 15. hanc in secunda Germania, amplius nominis vrbem esse putat. Sex-tus quoque Aurelius, Agrippinam esse affert, nobilem Gallie vrbem, Strabo lib. 4. hos Vibios, & Vibios dialè. Vibios Cornelij. Pen-tinger, Cæsar, & Proletois. Plinius verò lib. 4. nar. hist. illos Incubos vocat. Hermolanus Barbarus ad hodiernum diè, ait, vicum ibi Vibium dictum, à quo forsitan dicti sunt Vibij, videri dicunt Colo-niam ex sententia Sicardi Cremontensis à quodam Teziano colo-no. Alij Coloniam Romanorum dixerunt, vt Peninger & Chro-no. Argentinenfis tradunt, ab Hildeno Rege, qui hæc Romanos deduxerat, vt & Otto scribit lib. 4. ca. 31. Hi Rhenum ingressi, vt eos acceret

I N D E X.

acerent, non ut custodirent. Est autem ad ripam Rheni sua vrbis illa hanc similis imperfecta. Oro lib. 7. Chron. c. 12. Colonia magna dicitur, adificiis, omnibus Gallie & Germanie civitatibus prelati, ex quo Treveris deficit. Cæsar lib. 4. florentem & amplam civitatem testatur, & caput Germanorum. Paulus Patavianus L. vii. ff. de cen. Agrippinenses in Germania inferiori, jura Italici esse scribit. Germanie inferioris metropolim eam nominat. Auctores est Særus Aurelius Victor, Trajanum imperium apud Agrippinam nobilitatem, Gallie Coloniam, suscepisse. Franciscus Petrarca Florentini: Agrippina, inq. ut, situ & flumine clara, mirum verò quanta populi civitas, que vrbis species, que vrbis gravitas, que mundicie matronarum. Peractulum gentis Coloniae ritum esse vulgò persuasum, præsertim feminæ. Pomò insigne spectaculum in vigilia Joannis Baptistæ, Petrarca se vidisse scribit. Cùm sol ad occidentem vergit, omnis ripa præclaro & ingenti multorum agmine tegitur, & incredibilis sine officatione concursus eras, viciumq; alacres pars herbis odoriferis inspicitur, reducisque post cubitum manibus, candidas in purpure manus, & brachia lauant, & tradunt ement totius anni calamitatem imminentes, fluviali filius dici ablutione purgari, & deinceps læticia succedere. Inque iustificationem esse annuam, inestatio semper studis cultura colendumque. Omnium felices Rheni Accolæ, quorum ille miseris purgat Germanie supercivis, nec Hæter, nec Albi Italicoque, nec Padus vrbis quam valuit purgare, nec Tibertis pigritia sunt hæc flumina. Hæc ille, Vrbis Coloniae, scribit Franciscus Irenicus, nomen beatae sibi ascribit, quia reliquis nulla profectò stultior civitas est. Hic enim S. Gereon sub Maximiano & Diocletiano martyri traditus, crucifiscat. Hic D. Ursula, cum virginibus pro Christi fide occisa, quæcitur. Hic & tria Magorum coepora translata sunt. Hanc vrbem etiam Antonius Pius invenit. Et Vlp. ff. de censibus lib. vi. c. 1. & Glælia, Volueranos, & multi Panegyricorum. Hæc ille. Magnam etiam florentissimam Coloniae hædes litterarum monumentum commisit. Quomodo modum & ex rectoribus Hermannus Balthazar Flora sua docto, & eleganti carmine, eandem descripsit. Præsertim hoc sibi simili dicendi genere, Rodolphus Langius: Ioannes Marmelius Rutenianus: Antonius Liberius: & Petrus Rauernas, iuris quondam, in Vniuersitate Coloniae Professor. Soluta verò oratione clarissima, passim extant grauisimorum vitoris, huius vrbis ecclesiæ, Antæ Syluij: Antonij Robergij in Chronico Norimbergensibus. Etiam Rotterodami Hadriani Barlandi: Guilhelmi Insulani: Francisci Irenici: D. Jacobi Middendorp, & Theologie & iuris L. decessit, qui hanc vrbem, ipsamque Vniuersitatem, in libris suis de Academicis totius vniuersi omnium accuratissimè descripsit. Anno post. CH. N. M. D. LV. in florentissima hæc Coloniae vrbis, societate Iesu nouum, triam coronarum collegium, ab amplissimo Senatu concessum est, primo eius instituti, in hanc vrbem introductore, Patre Leonardo Hæffelio Louanienf, primoque Gymnasij Regente, R. D. Ioanne Rheio, patrio Agrippinensi, Theologo omnis humanitatis, pietatis & mansuetudinis nitore, ornatisimo, cuius quidem præstantissimi viri, miseranda cædes, qua à multis tam integrè, quam ad alteram Religionem hominibus, non vno modo narratur, placuit verissimum eius rei historiam huc paucis fabiungere.

Accidit Colonia hoc anno 1574. 16. Octobris, missis & acerbas casus, ordo trium Sacerdotum, ex Societate Iesu, quorum duo, nò solum in illa civitate, seu & per Germaniam, atque ad eò per extræ Europæ gentes, præsertim inter Societatis homines, celebres habebantur. Primus enim Leonardus Kessel Louanij natus, in vrbem Coloniaensem, Societatem, non solum inuenit, sed & inter multa aduersa sine vlla dotatione, diuino pietus, quam humano consilio, in summa paupertate administravit, & sustinuit. Quanto aetate cum fructu spirituali, ut nihil dicatur priuatum de suspulorum profectu, qui sub eius magisterio didicere declinare à malo, & facere bonum, nihil etiam de studij litterarum, que in antiquissima & celeberrima Coloniaensi Academia, hac occasione excitata, restituerunt, vel ex eo perspicere intelligere licet, quod pleriq; per Germaniam, Poloniam, nonnulla etiam in Galliam Societatis collegia, de Coloniaensi possimum seminario, aut nata sint, aut amplificata. Secundus, Ioannes Rheius Doctor Theologus, ex clarissima & consulari familia. Coloniae ortus, tum in patria, tum apud exteros principes de pietatis & litterarum studiis, deque Catholica Religione, egregiè meritus, vbiq; se, & semper fortissimè, aduersariorum tentibus obicit, eorumque occulta, & perniciosissima consilia inuestigant, perspicit, & vt disci, arantur, persequit, multique annis discipulis conscientibus, & prudentissimis consiliis, popululum Coloniaensem instruit. Tertius, Nicolaus Faber, Leodiensis natione, Miltitè & Procuratoris munere, diu eam diligentè & industrè hæde functus, penultim Collegio, & consistorium familiarè, quæ sub optima & sanctissima disciplina, in literis, & pietate informaretur, operam nauauit. Hi tres beuissimi temporis ipsatio, ac velum momento, indigna morte quam longinquis peregrinationibus, pro Christi gloria suscepit, hæc effugerant, domestica sunt securitate perempti. Nam quidam Gerardus Pelchies Kempensis, quod oppidum est Diocesis Coloniaensis, ante annos plus minus 14. ad probationem Societatis Iesu est admittis, vbi eam in studiis Rhetoricæ, Philosophiæ, Theologiæ, neq; modo Latine lingue, sed & Græcæ, & Hebræicæ curauit, tandem ante quatuor

annos, occulto & iusto Dei iudicio, in mentis errorem lapsus, cumque hominis phrenetici, & illi, & aliis periculosis, iudicaretur. consilio Consul & Medici, in domesticam custodiam est inclusus. Sed infania, quo magis coerceretur, eò magis eorpi exagitant, vt laceratione vestium, diuinis non thensique clamoribus, non modo Collegium, sed & viciniam perturbaret. Quamobrem cùm per interualla de furor remitteret, & ex interdum diceret, ac faceret, que disciplinam videretur nonnullam admittere maxime, quod esset animaduertim, virgarum comminatione, pille cum commoueri, & ad officium, aliquo modo cogi, laxata est custodia, & paulatim eò est adductus, vt reflectio cura susceperet, etiam ad mentem legeret, & nonnulli operis aliquando faceret. Atque hoc modo sine cuiusquam iniuria, ac sine omni maleficio, aditronatum, inter fratres liberimè veritatis, ac arcularios, qui tum forte in eo hypocausto, in quo ipse, ante epudicium inclusus fuerat ad hiberna studia, & ad reflectio vram accemmodando occupati erant die supra memorato, nempe 16. Octobris, circa horam 4. pomeridianam accessit, & ab inã proper nugas & inceptis, vt solet, repulsus, mobilè id idul, præsertim cum alter arculariorum, se ad Ministrum Collegij eum delaturum, minaretur: Ministrum enim & omnes superiores, eò id videbatur edisse, quod is obtemperare cogeretur, & eum se summum Pontificem & Imperatorem esse persuasum habere, præter se superiores neminem agnosci volebat. Itaque commotus, propter hanc comminationem & ministrum factam mentionem adeo, vt respondere arcula 10. dita loqui pergeret, hrem futurum, vt hmi saceret, us enim verbis, Germanicè vus fertur) atque ita recedens memorat, D. Leonardo, cum D. Joanne Rheio, Gymnasij Regente, in horto proximo inambulantes, & literas legentem, accessit, eiq; minas arcularij tenuitatis, & responsum, non quale volebat, referens, solent enim præcipere, & Ministro se præbere obedientem, sine, vt ipse, magistritus interroganti, postea respondit, quod eo die, quo seriatim esset à studiis, non fuit eum magister, & discipulis extra Collegium egressis, quod tamen à toto quadrennio non fecerat: sine doneque, nam certo consistere non potest, quod videret horam in eo hypocausto, in quo se ante annos 4. circa illud tempus, inclusum esse meminerat, & paulò ante, epud arcularios nauerant. ed quicquid fuerit, vel ab eo dictum, vel à D. Leonardo responsum, illud satis constat, eorum cultum, ex iis, quorum vus fuerat in reflectorio, in hanc finitri sub colitis, citæ cor, ab eo adductum, tanta vi, vt inestina paulò post sequebatur, & tam occulto vulnere, vt eum vulneratum, nemo ante animaduertisset, & tam ille paululum progreffus, defluentibus à manibus literis, in terram corrueret. Interca forte interueniens Miltiter, hominem funotum in se conuertit, & dum claudis paulò ipse se defendit, crebris scibus, cultro in colitis, circa cor fracto, dein se fronte crenata, paulò post concidit etiam ipse. Tertius, Doctor Rheius, cum eodem ferè loco adhuc esset, in quo cum P. Leonardo legerat literas, & cerneret Ministrum sanguinolentum, accessit ad hominem inlanum, blandè illum, vt sepe confueuerat, colubiturus. In quo officio ipse quoque vulnus finale accepit in pedus leuati: Et tamen, dum conuertitur, vidit clarissimum suum P. Leonardum concidisse, ad illum festinans, in quo constat, animi & corporis vrbis deficientes, & paulò post ex aceto recreatus, in propinquum hypocaustis defecit. ibiq; confusiois, quæ propter quotidianam, salutaris victimæ, dispensationem, non multò ante fecerat, desiderium testatur, antequam ea fieri, & chyrurgis accersit possit, inter pius suas, suarumque voces & manus, spiritum ad Deum, cum reliquis partibus sellinatem reddidit, cadacemque & momentaneam hanc vitam, cum immoerati commutant. Hic casus fuit optimi & sanctissimi viri, Patris Leonardi, vix corporalis ab eo, quem ipse in Societatem ad vitam spirituales receperat talis fuit reliquorum patrum, inter quorum vulnera, vix tantum temporis intercessit, quo plalmus miserere pronuntian potuisset. Egerat forte eo tempore medicus, Echius iunior, fratri cuidam hydroptico, qui dum sanellam hanc magisteriam, per fracturam aspexit, ne homo effrenatus passim discurrens, plures sterneret, nam quomamque videret, aut forte obuiam haberet, eum, nem suis, an ab aduersariorum partibus stare veller, interrogauit, fratres Latinos (ah) enim in suo quisque officio aberant, quocumque potuit, hortatur, vt simul accurrant, & hominem sustentent, quæcumque ratione possint, vnicuique laudis compestant. Inter eos Dominicus Leodiensis coepit, à tergo illum adortus, tam graue vulnus, sub sinistro brachio accepit, vt post 10. dies, præcipui ciuitatis chirurgi vocati, certam vix spem promittere non auderet. Nam is, cuius ad id tempus opera fuerat vrit, cùm sibi non confideret, exteros cupiebat quoq; in consilium adhiberi. Miserandus hæc & inuadens Coloniae casus, tam præstantia Ecclesiæ lumina, summisq; vrbis, vna hœca sancta vrbis manu extingui. Qui quidem vrit, infansis laudum elogijs, & sempiterna memoria digni, tanto bonorum omnium exortore ac facti, Republ. Coloniaensi sunt crepti, vt non existimem mortuos alios, qui tantum pietatis virtutumq; suarum memè riam, apud Catholicam plebem relinquit. Nam dum ipso Apollodoro Simonis, & Iude die solenni pompa, vniuersitatis, clero, & Republ. precoribus cum incredibili frequentia populi in funera procedebat, senæ man darentur, videre erat alios multos lachrymis, suspens, acque genibus suam declarare dolorem. Alios, per impotentiam

more

I N D E X.

in ore, anime deliquitum perpeti. Alios, violatas, ac lamentabiles edere voces, quibus innocentium necem desebant. Ego, non modò præceptorum meorum lamentabilem casum desedo, sed & alios acerbissimo luctu, nihil huic male mederi, & parum proficere, desedo.

16. **CONFLVENTIA**, oppidum elegans, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treverensi parci, à Moëllæ & Rheni confuara sic dictum existimant. Meminit eius loci Antonius Pius, in Itinerario.

17. **CONSTANTINOPOLIS**, Metropoli Thraciæ vrbis, Byzantium, & Agros prius appellata, à Lacedæmonijs, dicitur Paulianis, condita perhibetur. Constantinum verò Imperatorem, cognomine Magnum, cum statisset Imperij sedem ex vrbe Roma in orientem transferre, quòd facilis Parthorum excubites compelleret, traditis Ecclesiasticis scriptoribus, in Troiadem profectum, ibi Regis vrbs fundamenta iecisse, ubi quondam Agamemnon, cæcæque Græciæ Principes, adortus Priamum Regem facere tentoria: Sed admoventem in fomiti, Christo saluatore, locum alium designante, ceptum opus, cuius diu mansere reliquia, insectum reliquisse, atque in Thraciam nauigantem. Bizantium peruenisse, cuiusque ibi locum diuinitas ostendit distille, mox vrbe ampliatæ, noua moenia erexit, sublimes excelsis turres, magnificentissimas, tum priuatis, cum publicis operibus extornatæ, tantumque illi decoris adiecit, vt altera Roma non immeritò dici posset. Scriptores veruisti, qui florentem videre, decorum petus in terra habitaculum, quam Imperatorum putauerunt. Nomen vrbi nouam Romam, Imperator in indidit. Sed vici oblatio vulgi, vt à conditore potius Constantinopolis vocaretur. Hæc Pius II. Tanta huius vrbs magnificentia est, vt non videtur opere & manu confecta, sed etiam conspirantibus elementis, nature felicitate munita. Providentia ergo diuina, tot futurorum hominum domicilij consulete, longo tractu, in promontory qualitatem spaciosior terra, faucibus Penici maris oppedita, sinuibus pæruosa lateribus, angustior latitudine, circumditi maris tutela vallatur. Hoc quoque patium, quod solum apertum, maris circulus delineat, duplici muro acies turrium extensa, custodit. Et, vt summatim præcipua Constantinopolitane vrbs ornamenta referam, habet ea palatia quinque, Ecclesiæ quatuordecim, Domos diuinas Augustularum VI. Domus nobilissimas IIII. Themas VIIII. Basilicæ duas Fora IV. Senatus II. Horrea V. Theatra II. Lusoria II. Portus IV. Circum IV. Cisternas IV. Nymphæa IV. Vicos trecentos XXXI. Domus IV. millia trecentas octuaginta octo. Porticus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum & quinquaginta. Pistrina publica XX. Pistrina priuata centum XX. Gradus centum decem & septem. Macellos V. Cariores XIV. Veruaculos XIV. Collegios quinqueages. sexaginta. Vicomagistros sexaginta quinque. Columnas purpureas. Columnas intra se perinas duas. Colossam vnam. Tetrappam auream vnam Augustæ, Capitolium, Monetas. Scalas maritimas tres. Habet ita longitudo vrbs à porta auroa, vsque ad latus maris directa linea, pedum quatuordecim millia septuaginta quinque. Latitudo autem pedum sex millia, centum quinquaginta. Sed hæc tanta, tamque præstant ac nobilis Respubl. Anno, qui ab ortu Saluatoris Christi secundus & quinquagesimus supra millestem quatuoragesimum existit, à Mahumete immensum siluestriumque Turcarum Imperatore, expugnata est. Funestus is annus, fundit ac logabitur Christianitas fere. Perennis, verus Colonia Genensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantium clade, perisquam rogaturus, Mahumeti delationem fecere. Muni vrbs dicitur, multorum bona contra sedes direpta, semine, patriæque insidibus habitis.

18. **CYSCO**, Amplissima Peru regni, in nouo orbe, summat dignitatis civitas, incolis nobilitate conspicuos tantum habet, situ, & adificiorum præstantia, melius Christianorum vrbus, anteferenda. In eo anno Christi M. D. LXXIII. beneficentia Philippi Hispaniarum Regis catholici, Societas Iesu Collegium erectum est, primo eius Reçtoce incline nobilitatis vico, R. Domino Bucamonte.

D.

17. **DIV**, Regni Cambaie, in India ad solis occasum, insula parua, exiguo freto à continenti diuisa: eiusdem nominis oppidum continet, quod ob maximam portus bonitatem, multos vendique Mercatores ad commercia allicit. Ita, vt sit emporium valde celebre, opibusque multis opulentum. Albiguercius in ea insula arcem adhibere cupiebat. Et, vt ea potestas sibi feret, melius officij animum Regis ad suam amicitiam pellicere contendebat. Verum Melichiazur, vrbs illius Præfectus, in eo verti genis libertatem, & salutem iudicabat, & idcirco impedimento fuit, ne Rex Albuquerco, arcis construendæ potestatem concederet. Hæc, & plura, Oloius libro IX. de rebus ab Emanuelle Lusitanorum Rege domi militæque peris.

18. **DREPANYM**, Nobilis & fructuosa Siciliæ elegans, & oblongum oppidum: Sarano à manibus falcem in Siciliam cecidit. fabulantur Poete, vnde huic oppido nomen euasisse existimant, quippe Græci *Ἀπείρα* falcem nominant.

19. **DREISA**, Florentissima Misniæ vrbs, ad Albim flumen, illustriusorum Saxonie Ducum inclita sedes,

E.

5. **ECIIA**, Florentissima Hispaniæ oppidum sicidum, iurta auiferum Darii hæmæ, cuius incolæ, ob incredibilem agri cultique clementiam, ex lane distractione, quibus peringentia faciunt.

29. **EGRA**, Vrbs in primo Bohemiæ aditu sita, à studio Egracui adiacet. nomep conficuta paratur, olim Imperio Romano, hoc vrò tempore, Bohemiæ Regno subiecta. Tota cenarissima, tota pulcherrima est. Intra pulchris edificij, ciui, vrbanoque populo, magnificis, & eximia viresce præstantibus vrbs, siluâs. Foris vrò, amensissimis ac fecundissimis hortis & agris, variisque pomorum & fructuum generibus, atque pulchro flumine laurians.

14. **ERDFYRDIA**, Amplissima Thuringiæ vrbs, eius in regionis medio posita, vbi Gera fluit, eam illabitur. Optimo paret agro, & Sandicis herbæ, fulionum officio penecellatæ, feracissimo. Pecorum etiam pascuis abundant Anno sexagesimo sexto, supra millestem, muro cinctâ, turribus & propugnaculis est munita. Ab Henrico III. à multis est labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, à qua Erfordia immunis semper ac libera fuit. Itaque exorto Saxonico bello, autam libertatem ferro armisque defendere, quam insolito decimarum ingruentibus submittere in lora, idque tanto animorum ardore, vt & vix, & fortassis Augusti, exitum immineret periculum. Plaza de hac vrbe, in Chroniciis Notinbergensibus.

F.

10. **FAMAVGVSTA**, Vrbs Cypri (que insula latè Mediter-ranto mari protensa, inter Ciliciam & Syriam sita est, & nunc Regni titulo, ac opibus claret (in qua duæ) vrbs præcipue, Nicosia nimirum & Famagusta, nominantur: Veruacamen eo Famagusta præcellit, quod & Regiæ potior sedes sit, & Cathedralis Ecclesiæ nomen, ac ius obtineat. Quo accedit, portum, id, quod caput est, ipsam efficeret, à quo nobilissimum, insule totius, emporium traditur. Porò, ita terra ac munitura loci, & à Venetijs arte munita est, vt instantem hostem, eumque præpotentem sustinere possit. Vtramque Selimus cepugnauit, Venetiisque eripuit, vni cum reliqua insula, fracto, ob islam dominandi libidinem, fardere, quod idem, moeruo Solimanno patre, iuræ, solenni more. Capta enim Nicosia anno Christi M. D. LXX. die septimo Kalendas Sextiles, Mullapha belli Legatus tertiodecimo Kalendas Octobris, proximè sequentes. Famagustam obsedit. Selimus interim, ne laboranti vrbi, Veneti succurrerent, trecentarum nauium, partim tirrenium ac biremium, partim linthium ac Colocium, cõfitem, prædandis Hadriatici sinus sinuibus, instruit. Veneti, fortissimos tres viros, ei eundem præfecerunt, M. Antonium Bragadinum, Althorem Bellonium, & Ludouicum Marinengum. Postquam igitur isti, hanc mensis vniuersis, & aliquot dies defendissent, tandem rerum omnium ad ducendam bellum inopia coacti, & spe frustra expectati auxilij penitus deieci, quarto Nonas Sextiles subsequenti anni, ea conditione, Mullapha Legato, hanc dederunt, vt vrbs sibi ac militi, saluo & libero, ceterisque discedere liceret, vna cum bonis & armis, Barbarus tamen victos concidit tres illos præfectos militares, cum quinquaginta veteranis, qui ipsos comitati fuerant, præcepit, dum clares in ipsius castra ac tentorium, ipsi vrbi tradenda, resissent, Bragadino nates & aures tantum truncauit, nam vinum ad infantiam referuabat. Vrbs ingressa, viso pellem detrahi, eamque haste alligari, & militatis signi vice gestari iussit. Laurentium Teopolam, quem Alexandrie consulens notat, surca laqueo iugulauit. Quam crudelitatem & coacta ius gentium violata pacis perfidiam, Deus opt. Maximus sexaginta quatuor pñt diebus, vixit est. Nam Christiana Pontificis, Philippe Regis, ac Venetorum fœderata classis, Terciam ad Echinosas, Itha cam se adgressa. Nonis Octobribus, Imperatore Louanne Austro Philippe Regis fratre, funditus vniuersis, caesis omnibus Turcis, euenit, depicis, atque prodigant, tanta victoria, quanta mari ceatra Turcas quinquaginta conficutas datur. Exemplo quidem peccitatis perpetuo, perfidiam atque nimiam crudelitatem, Dijs & hominibus, non solum displicere, verum etiam fruentissimè puniri.

14. **FLORENTIA**, nobilissima, inelyta præcipua Hetruriæ vrbs, cuius primosidum affluente Kobergio, Sillanis millibus, (quibus is ager à Silla assignatus erat) adscribitur, (negotatamen Volaterranus) Et, qua primas hi sedes ad Anni flomen ceperunt, Florentiam primum hinc deltam, existimant. Itaque Plinius populos Anao oppositos, Florentinos nuncupat. Hinc plerique colligunt, Anno ante natum C. octuagesimo tertio, Florentiam cepisse inonim. Que quidem vrbs, felicitibus fundata auspicijs, vicinas passim vrbes dignitate, atque præstantia excellere, moxque modis imperium propagare cepit, vt Florentia nomen non immeritò consuetu pauerit. Gothorum furoribus multis est agitata incommoda. Touila siquidem immunitam ipsam, detolaramque reddidit. Quam Carolus deinde Magnus restitutam, & ampliore murorum ambitu ornata, immunitatibus, & priuilegijs plurimis decorauit. Atque ita temporis successu, ad annum vsque salutaris quartam, & vigesimum supra millestem, opibus, ac gloria,

I N D E X.

mirandum in modum est. Quod item anno Hericus primus Imperator Ecclesiam S. Ministi ad Florentiam muros edificavit. Præter cetera post Florentiam ornamenta, quæ superiore narratione paucis delibamus, præclarissima, etiam ædes sacra in celebrationi ubi loco, S. Joanni Baptistæ dicata habetur, quam Baptistarium vulgo nuncupant. Cuius valde, ex folio hinc constat, non ac veteris infractum hinc, mirabili opere sculptas, continent. Florentia denique, cum ob pulchritudinem ædificiorum, & ob ratam incolarum vrbilitatem, omnium Italiorum vrbium flos vinceretur. Tum summos etiam viros tam multos produxit, qui sacre hoc solum doctrinæ splendorem illustrant, et profertim eulandæ gratia, eos recensere non libet. Hos sibi ceteris omnibus complexus est, et ante cum Leonardus Arætinus, Laodiceus Nicolaus Marciellus, qui historiam Florentinam cõscripsit. Consecuta est Societas Ica, amplissimum in hac vrbis Collegium, Leonore Ducis, Ferdinandi Imperatoris benignitate, anno ab eode redempto, M. D. LI.

14. **FRIEBURGVM**, oppidum apud Nictiones situm in Vchlandia, à Contado Zerigenam duce edificatum. Regnavit siquidem Lothario, Anno Christi M. C. XXVII. Guilhelmus Vchlandiæ Comes, mortuus, quo tempore ab Imperatore Lothario, Vchlandia Contado Zerigenæ Principi committitur. Qui cum vivere desisset, quartus eius filius Bertholdus vrbisque Friburgi Belgicæ & Vchlandiæ fundamenta posuit, anno post natum Christum M. C. LII. non sine privilegiorum amplissimum donatione. Quomodoque & subsequentes ex ordinæ Imperatores, vrbisque oppidum, non minus favore subsequuti sunt, quam si Imperij membra essent. Anno deinde Domini M. CC. XV. Bertholdo Quinto Zerigenam Duce, à vrbis subdito, Friburgum Vchlandiæ privilegij omnibus illatis, ad Comites Kiburgenses demisit. Anno vero Christi M. CC. LX. Eberhardus Comes Habiburgensis, filius vrbis habenas tenuit. Anno saltem M. CC. LXX. Regi Rudolpho ab Habiburg, perierat pecunia suam, in hanc vrbem, ins, vendidit. Hinc Anas Sylvius Friburgum nobilem Austriæ domum nuncupat. Iacole tandem carum mutatorum peracti, non sine maxima pecuniarum vi, libertatem ab Austriæ domo redemerunt. Itaque hoc tempore, Hebetici iuris est. Eiusmodi in Friburgensi muro epitaphium inscribitur.

Dum bis sexcentis ter senis iungitur annis,

In Friburg moritur, Bertholdus Dux Alemannus.

40. **FRIENGA**, civitas episcopalis, Basiliæ, sita in colle, ubi Mosiacus annis Iharæ commiserat. Illic B. Corbinianus in cella habitavit, annualium memoria perhibetur, & à Gregorio creatus Episcopus, per Tideninam vallem descendens, à Tallont Duce susceptor, monasterium Frisingensem occupavit, ibique Ecclesiam S. Benedicti construxit, & monasterium amoenissimo loco, ubi Ylara & Anabæ fluminibus interceditur.

16. **FRANCOFVRTVM**, ad Mõnem, maximum & clarissimum totius Germaniæ Emporium, quasi Francorum fuit, id est, vrbem, & à Francorum digressione Michael Riccius, lib. 1. de Franciæ Regibus nuncupat. Otto enim Frisingensis Carolum Saxones debellatorem, hoc Francos deduxisse tradit. Gunthero Francofurdensi Cæli, libeo odarum tertio Francophora. Ligurino, Francofurdia dicitur.

Rapido que proxima Mõgo,

Clara sita, populis, frequens, viribus, decora:

Sed vnde nomen habet, Nam teutonius incolæ dixit:

Francos fuit hec at sermone Latino

Francorum dixisse vadum.

17. **FRANCOFVRTVM**, ad Oseram, Marchionatus Brandeburgensis oppidum, Anno Christi C. XLVI. Inimicis nomenque à Francis perhibetur capillis, qui eo tempore iuxta Rheni cõta sederunt. Nunc vniuersitatis, & emporio celeberrimæ, varios fortunæ casus, temporum iniuria, perulit. Nam anno post natum Christum 1374. Rodolphus Saxonie Dux, Magdeburgensis Antistes, Bernarum, Dux Suetoniensis: Et ab Anhalt Principe validis comitibus vrbis, Ludonico, Ludonici Imperatoris filio restituit. Cui cum parens Marchionatum Brandeburgensem, hereditario iure tradidisset, oppidum hoc Francofordianum gravi obfessione cinxerunt, quorum comatus, tanto animorum ardore, incolæ fregerunt, ut expectatione delati, obfessionem solvere cõtenti fuerunt. Anno saltem 1432. Rehinosa Hussitarum factio, magnitudine atque constantia citium, à moribus Francofordianis sphaerulis machinisque mirabilibus accerit. Paulo grauiora incommoda, anno ab eode redempto 1437. à Ioanne Duce ab Sagen, oppidum hoc tenuit, qui poenam ligarum, quo vrbis Ode, te ripa cõstitur, acerbo, litresque lignorum anse ipsam civitatem igni perdidit, abbeatisque secum pecoribus agrum vicinum vastavit. Quem quidem, dum manu armata cives profectus, hostiles copias fundant ac dissipant. Duxque ipse iustas peracti sedent pernas laie.

21. **FVLDA**, eiusdem nominis oppidum atque cenobium,

de quo hinc in modum, Centuria prima Monasteriorum Germaniæ, Casparus Bruchius scribit. Fulda, siue Fuldenis Monasterium, aut vt in Caroli Magni diplomatis reperitur, Monasterium S. Saluatoris, in sylva Buchonia situm: potentissima ordinis & instituti D. Benedicti Abbatia in Buchonia Germaniæ tractu, inter Hassiam, Franciam orientalem, & Wederomiam sito, ad eiusdem nominis amoenissimum & pisculentissimum flumen, & intra eiusdem nominis præclaram civitatem, amoenissimo loco fundata, & constructa est Anno Domini 744. sumptibus Carolomanni, & Pipini Galliæ & Franciæ Regum, à S. Bonifacio, siue Vulfredo Anglo, primo Archiepiscopo Moguntino, qui ibi in præclara Basilica D. Bonifacii, Anno Domini 791. condita honorifico Mausoleo terre patenti reddita, & sepultus est. Scribitur, eo ipso die, quo S. Bonifacii à Frisijs occisi cadaver, Fuldam est allatum, omnes Carnobij campas, sua sponte, absque omni hominum pariete ac immuratorum ope, agrestes, amoeniores, & fraxiorem solito, fontem reddidit. Habet potentissimum hoc cenobium extra civitatis mœnia, circa se quatuor alia magnifica Monasteria, in altissimi montibus sita, & ab Abbatibus Fuldenibus fundata, videlicet D. Ioannis montem, Nouum montem, S. Petri montem, & Frauenburgum, quasi Dominium, vel nostræ Dominiæ, id est, S. Virginis montem, & parochiale templum S. Floriani: in quorum monasteriorum medio quasi sita est, Fuldenis cum civitas, cum Abbatia, aliarum omnium Germaniæ Abbatiarum illustrissima Domina ac Regina. Eius loci Abbas Princeps est Romani Imperij, vult ex quatuor Imperij, aut Cathedre potius Imperialis Abbatibus, sic dictis à Carolo quarto, quod ad Cæsaris potes in publicis Imperij statum constantibus sedere soleant. Sed & omnium non Germaniæ solum, sed & Galliæ Abbatum primus, & Romanæ Imperatoris Archiepiscopus: sicut Magdeburgensis Archiepiscopus Episcoporum Germaniæ primus. Moguntinus vero Imperatoris Romanorum Archiepiscopus, aut quibus designatus, hac etiam tempore haberi solet. Cuius in Fuldeni templo honorificentissime tumulatus Romanorum Imperator A. Conradus I. Francorum Dux, nobilissimus ex nobilissimis posteritate Caroli Magni, Imperatoris Ludouici tertii, ex Contado fuit, nepos, qui obiit Anno Domini 939. Habet hoc cenobium, præter cetera ornamenta, insignem & incomparabilem Bibliothecam, primam à Rabano collectam & institutam, auctam verò & in ordinem redactam, postea ab Hildeberto, Monacho & Abbatibus Fuldenibus, literis, & vix integritate conspicuis, tandem ad Archiepiscopatum etiam Moguntinæ gubernationem ad ingrem vrbem, ac vix honestatem, euocatis: de quibus plura leges in primo nostro Episcopatu Germaniæ tomo Fuldenis oppidum S. Rabanus, cognomine Magnentius Mater, ore illustravit, qui ex Fuldeni monasterij Abbate Archiepiscopus Moguntinus creatus, vix in diuinis ac philosophicis literis exercitissimus. Gymnasij Pacienfis olim Professor, Philosophus, Rhetor, & Astronomus, sui quoque temporis Poetarum nulli secundus, cui nec Italia similem, nec Germania peperit æqualem. Quibus rebus argumento sunt tot ac tanta volumina, & ipsius diuini ingenij monumenta. Bibliothecam Fuldenensem tanta liberorum copia ditavit, vt eo possiditum nomine, monasterium etiam hoc tempore inclarescat. Reuocantur nunc in Fuldeni oppido, honesta literarum studia, respicit ibidem, haecenus ferè sepeperit, vrbis Christi, ope & auxilio Societas Ica, cui anno saltem M. D. LXXIII. Collegium assignatum est, à R. D. Balthasro, Abbate Fuldeni, Imperij Romani Principe, Abbatum per Germaniam & Galliam primæ, Augusti Archiepiscopus.

2. **GADES**, Hispaniæ insula & oppidum, templo, & Herculis peregrinatione nobile, vbi exiguo intervallo Granata & Mauritania à se iunctim distant, & Oceanus, per angustias, quas forum Herculeum, & Strimam Sybillæ, nuncupant, ingreditur. Verumque hinc latus altissimo monte, in Mauritania quidem Abila, in Hispania verò Calpe, clauditur. Hos quondam solidum fuisse montem, & rupes perpetuo iugo coniunctas, & ab Hercule separatas tradunt, quod liber Oceano pareret ingressus. Scribitur alij in Gaditano hoc Herculis templo, binas fuisse columnas aereas, iuxta quas nauæ, vota, deuotionis ergo solentur, quia salui & incolumes hinc in locum, quem extremum totius vniuersi finem existimabant, peruenissent. Hinc Gaditanus Hercules cognominatus, cuius non inuadit de serpio & templi, & facti legitur apud Silium Italicum, libro Punicorum tertio, quo de iustia Saguntis Annibalem Scitis in cœcaula iussit defendit, & munera arulisse. Ita enim canit:

Vniq. atum, nec cassa fides, ab origine suam
Impostitas durare trabes, solas, per auum
Condentum non esse manus, hinc credere gaudent
Confessisse Deum, seniumq. repelle templis:
Tam quæ fas & boni adyti penetralia nosse,
Faminei prohibent gressus, ac limine curant
Setigeras arce sui, nec discolor vbi
Ante aras cultus, velantur corpora lineo,
Et Pelusio præsulget flumine perren

Disintra

I N D E X.

*Discidium, mos thura, atque i lege parentum
Sacrificium lato visum distinguere clano:
Pec nudum, tuncq, coma, castumq, cubile
Irresistit a facie seruant altaria flammae,
Sed nulla effugies simulacrave nota deorum.*

*Atque hactenus Silius, qui & arummas, & labores
Herculis ibidem paucissimis verbis describit:*

Has columnas Herculeas, Magnus ille Caesar & semper Augustus
Carolus Quintus Monarcha inuictissimus, in extremo Hispaniae &
Aphricae litore, iam dudum erectas, iure optimo Symboli loco,
habuisse videtur, cum & fortunae, magnanimitatis, atque potentiae
suae ornamenta, non huic tantum fito, sed & vniuersae Euro-
pae, Afiae, Aphricae atque Americae perspicua, & cognita fuerint.
Quibus quidem partibus mundi, lato quodam, tanquam Hercu-
les datus, pacem atque iustitiam. & Minotauri & Martis tempore
summa equitate administravit. Habet etiam in Gaditano hoc op-
pido Societas Iesu Collegium.

35. **GANDAVVM**, vrbis Flandriae celeberrima, & amplissima,
& Julio Caesare condita, atq; i suo nomine Caio deo nominata, Bra-
bantiorum Chronici perhibetur. In consuetis Lix & Schaldis
sua, ex Lima quoque anni commoditates haud asperandas percipit.
Incolae, opulentos, & natalium splendore claros, egregia etiā
opulencia, collegia habet, inter quae Laniorum & Nantarum, pri-
marum obnotat.

44. **GENOVA**, Ligurum regina ac domina, Italiae vrbis celebra-
tissima, totius Ligustici finis emporium nobilissimū, quo non modo
vicini, sed & remotissimarum nationum mercatores conflant,
vbi etiam diversorum, & longissimè distitorum Regnorum nepo-
tatores, cetera domicilia ac sedes suas habent. Porro atque totissimi
nauium statione, adificiis supereminens, ceterisque nitidissi-
marum vrbium ornamentis, ceteras Italiae ciuitates maritimas
(praeter Venetiam) longe superat. Atque adeo etiam naualis belli
perita, semper floruit, ut praefationibus, ac etiam aequales, eius
belli gerendi Duces perpauci inuenti fuerint, qui tam multas vires
expugnauerunt, tam multas insulas ac barbaras nationes subegerunt,
tam frequenter hostium spolia, ac naves triumphantium praedae, in
patriam laeti adduxerunt, ita, ut de Genensium Republ. idem iure
optimi dici posse videatur, quod de Scipionum graecae, scriptores
antiqui perhibent. Eam fuisse superam, ut ipsi loquuntur, fatalem,
ad hostes manū vincendo. Vrbem hanc praefatissimis laudum e-
logiis **Leander** immortalitati consecravit. Idem **Aspethius** Iulianus,
Nebis Episcopus ingenio volumine, de Genensium rebis
lingua vernacula condito, praefixit, Iacobusque **Bracelinus**, qui loca
situmque Liguriae diligenter persequutus est. Magnificum in hac vr-
be collegium habet Societas Iesu, opera R. Domini Iacobi Lanice
institutum, Anno patris salutis M. D. LIV. Quod quidem colle-
gium, cum aliorum ciuitum, tum verò Pauli Dotae insigni libera-
litate & benevolentia auctum est, & amplificatum.

54. **S. GEORGI** oppidum. Locus hic prius dictus fuit, **Aldea**
(quod Hispanice villam, aut diuersorium significat) duarum par-
tium, quod hic duorum regum Ioanne Lusitanae, nempe, & Ca-
rularum eius tractus, factus idem sit Anno M. C. C. C. C. LXXXVI. postea Lusitanae hoc propugnaculum eo loci extru-
xit, nomenque de diti S. Georgii della Mina, ab eius tutelari Deo,
cui locus factus, & auri mineris quibus locus dicitur. Ad ma-
re situm in Guinea, Aethiopiae regione. Ex Ioannis Barrij *Afiae* de-
scribitur.

51. **GLARONA**, vulgò **Glaris**, Helueticis fœderis vallis ac Re-
gio, altissimis vndique montibus cincta. Attingit superiorem **Gei-**
ligam ligam, in qua prior **Rhenus** originem sumit, ac deinde **Vra-**
nozem montana. Ad occasum verò **Solis**, terminatur ad **Suicero-**
rum montes. Porro ad septentrionem fuit olim clausa muro ex-
tento per transfersum vallis, à monte ad montem. Huius regionis
iurisdicção, vni cum quibusdam prouentibus, fuit tempore S. **Fri-**
dolini per comitem quendam donata monasterio **Seckingeni**, tē-
pore scilicet, (ut **Fridolini** legenda ostendit) **Clodouei** primi **Franc-**
corum Christiani Regis, nempe Anno Christi 500. qui primus
Francorum Rex fuit, qui in **Rhetia**, **Alomania**, & **Heluetia** imper-
auit. Consecuta est hac terra postea temporibus suam libertatem
& propriam iurisdictionem, considerantque in reliquis **Helueticis**
Anno Christi M. CC. LII. Visum in colle **lader**, **calco**, **burgyro**, &
cambis. Ibi inter angustias montium nulli, aut pauci seruaerit a-
gri, earum plantantur vineae. Hortos pomiferos habent, & prata la-
tissima. Vinum & frumentum abunde inuehuntur. Piscei lacus
ministrant, **Auca**, caraeque ferinas montes **Syluosi** suppeditant.
Patriam hanc **Henricus** **Lotinus** **Glaranus**, & **Egidius** **Tichodus**,
doctissimi viri, ortu nobilitarunt.

57. **GOA**, insulae & vrbis commune nomen. Fluvius ingens
in duas partes in mare influens diuisus, insulam efficit. Ambitus
illius nulla passuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat
cincta muris, & muris turribus, & torrensibus perculis, atque
vaciis instructa: adus ample, Caeli temperies & regionis amoeni-
tas, & portus securitas multos mercatores inuocabat, ut libenter in

ea domicilia collocarent. Emporium erat valde frequens, & equi-
lentium. Vigebant in ea armorum studia, meliisque milites, partim
equites, partim pedites, **Zabim** stipendiis alabantur. Vectigis
namque patris inflatis, omnes, quot in bello virtutis specimen
praebuisse noerant, ad se conuertit vberitatis alliciebat. Insula meli-
tò maiorem, quam pro illius magnitudine, hominum multitudinē
sufficere potest. Est enim densis arboribus valde fructiferis vesti-
ta, abundantis variis fructibus, pecora innumera numeris, variisque
alimēta profundat, & aquas multas atque perennes habet. **Tem-**
pla ritu **Mahometano** erant: maximis sumptibus edificata, & pro-
muntibus etiam, quibus Sacerdotes alerentur, opulenti. Nemini
autem licebat in insulam ingredi, prius quam in aditu aliquo, no-
men suum & patris, & patriae scripturae magnis in quinque locis,
in quibus in insulam facilius erat transmissio, constitutus exponere-
rent, qui etiam hominis colorem, & staturam, & signa literis consi-
gnabant. Accidit porro, postquam insula in **Lusitanorum** potestatem
peruenit, ut dum **Lusitanus** quidam, domus altiora fundamenta
luceret, crucem ex aere factam, reperiret, quod maximo argumen-
to fuit, eam fuisse eodem à Christianis habitam, &c. **Mex Ofonius**
Lib. VII. de rebus **Emanuels** **Lusitaniae** Regis. Habet hoc oppi-
dum, primum Societatis Iesu, in **India** Collegium, quod **D. Pauli**
appellatur, à **Francisco** **Xauerio** in **Indiam** Anno **Dominici** M. D.
XXXII. feminas omniū Collegiorum **Indiae**, liberalitate
Regis **Lusitaniae** **Ioannis III.** amplissimè dotatum.

21. **GORICVM**, Schonhonia tribus distans milliariis in de-
stra fluminis ripa, quod eo loco, **Vahalis** dicitur, positum erat, vbi
commodum Linguae officium crearetur, honesta ciuitas, cui non in-
tenuitate conuergitur. Exempli, quod inest, turri, viginti
duas ciuitates, montibus clausa, quae omnes **Philippo** Regi pa-
rent, praeter innumera castrilla, vicos, & villarum pulcherrimum
aspectum, videtur est. Hanc ansonem **Belgicam**, non male dicitur
esse, quippe, heic **indies** **castrum**, **burgyrum**, & omnem aliam hu-
mani vrbis speciem nudant, cuius integrem. Eo in portu, in
horas rerum omnium infinitas, nauibus imponitur, in multas or-
bis vicinas partes, transmittenda, ac periclit **Antwerpiani**, ideoque
luculenta res familiaris, & fortuna ceterum, qui simul mercaturam,
simulque nauiculariam faciunt. Hinc ortus **Henricus** ille **Georiche-**
mus, ut **Theologice** peritissimus. Edidit eadem ciuitas **Ioannem**
Harsum, qui etiam non esset valde literatus, virtus tamen, rei libra-
riae, & pietatis, quam studiofissimum fuisse accepimus: praecleara-
que semper potuisse operam, in bibliotheca instruenda, quod etiam
iam proficit. Vndique enim, non minore labore, quam sumptu,
ingentem multiplicium liberorum suppellectilem sibi comparauit.
Is cum **Vrbano** **lacerdotio** praecelleret, liberalitate **Caesaris** ampli-
tatis est beneficio **Hapsburgis** curiae, ibique eidem creatus est **Ca-**
nonicus, quo cum inuentum voluminum conquisitorum copi-
am transmitteret, admittens populus, tantam liberorum multitu-
dinem, ratumque vix toto orbe tot libros reperiri, **Ioannem** **libe-**
ritiam, vulgò **Ypsam** **mit** **den** **Boet** appellatur. Vnde **Haga** **dit**,
locupletanda semper bibliotheca fuit, mirè intentus. Tandem an-
no M. D. XXXII. in fata concedens, **Caesari** **bibliothecam**, re-
fata reliquit. Haud procul à ciuitate, etiam nunc locus est, quo **Ca-**
stra olim fuerat **posuisse** **Herculem** **Alcinouum**, ex quo circum-
stantis plaga, luculentis aliquot imperant municipiis, ad hanc diem
vsque, **Hercule** **nomen** retinet, vulgò, **Dat** **Lamb** **van** **Ardet**. Ex
Lodouico **Guerciano** **ditto**.

25. **GOTHA**, perantiquum **Thuringiae** oppidum, cuius prima
fundamenta à **Gothis** posita, nomen ipsum videtur inuocare. Sub
Saxoniae & **Weimariae** **Decibus** castro munissimè incluserunt
cepit, quod nunc ob ortum nuper in **Germania** **seditionem** **Crum-**
beachitam, omnino dirutum iacet.

4. **GRANATA**, sive **Gar** **Nata**, **Illiberis** etiam & **Illibera**,
amplissima, potentissimaque Regni **Granatenis** ciuitas, Regia
quondam **Maurorum** sedes fuit. Hoc vero tempore **pallio** **con-**
onum **elegantissimo**, a **uisera** etiam **Dario** **anno**, plurimas **Hispa-**
niae **vires** **praecellit**, partim **montosa**, partim etiam **liberata**, orna-
ter **plumiae**. Altissimus in ea mons, **La** **sierra** **del** **soy** lingua **ver-**
nacula **nomen** **habet**, cui in vertice multa aetate fere collapsum
est **Maurorum** **Ianum**, quod nunc **S. Helene** dicitur. Ad quod
ferè omnes, qui hanc urbem, vastandi cupiditate illiēti, aduen-
tati, confidere solent, ut eius fani muro sumo, & partem **nomen**, in-
scribant. Id quidem ea vulgi opinione receptum est, ut is **Grana-**
tam **non** **existimetur** **vidēde**, qui hanc considerandi non fatiscerit.
In eodem hoc monte **Maurorum** **Regibus** **olim** **horti**, vario
herbarum **ac** **florum** **genere**, ad voluptatem & recreationem de-
center **velit** **facere**, quorum nunc etiam satis manifesta super-
sunt **indicia**. Intra, cisterna est publica, imbribus colligendis, à
Romanis **quondam** **parata**. In qua, praeterquam nullam omnino
putredinis **incommodum** **aque** **fontem**, medicam etiam eandem
esse, **Hispan.** **longa** **sunt** **experientia**, **docti**, **nam** **poeta**, **periculo-**
sam **ventis** **fluxum** **sedat**. In latere eiusdem montis, **ad** **culca** **fa-**
cta **est**, **multa** **societate** **&** **veneranda** **martyrum** **memoria**, **no-**
bilibis. **Los** **martyres**, vulgò, vbi **putei** & **antra**, in rupibus caelā, &
scapellis **causta** **videntur**, quorum ut **sepernè** **ingressus** **angu-**
stior, ita infernè **latioris** **sunt** **spatij**, in quae **Christianos**, quos **fre-**
quenti

I N D E X

quanti numero captivos tenebat, non su prode, & fuit solibus dimittere, quos mane priorum infans, diurnis conficiebant laboribus. Suspiciunt horum martyrum, quos athenorum diuina cruciatu tyrannus memora, facillim hic edificatum est potissimum verò, raris potius Episcopo, qui multo tempore, in equali do tetraque antro detentus, cum libertatis spe, prius, & his quidem longe maximis, impensam sumptibus, mucro ex lapide viso constructo, Granatensem urbem cinxisset, Maurum Granatæ regem, qui in multorum Christianorum, ex misera seruitute & captiuitate libertatem ac dimissionem, tantum opus mereretur, rogauit: Numerum expectatione maiorem, libertate se donaturum Maurus respondit modo Episcopus ipse, in sua potestate remaneret captiuus. Pius ac religiosus Episcopus, communitati magis, quam priuato commodo studens, dum perpetuis cruciatu carerebis, quam solus (alio permultis Christianis in summa seruitute degenibus) libertate frui maluit, diuturnum ac voluntarium martyrium, incolauiant multorum prapostit. Atque squalore tandem carceris cunctus, ad felicem aeternamque beatitatem patriam emigravit. In locis Hispanis, Mafmoros dicitur, Anno à Christo nato M.D.L.V. preclarum Societati Iesu Collegium, in florentissima hac Granatensi urbe institutum est, ad quod stabilendum, plurimum iuris Petrus Guerenius, eius urbis Archiepiscopus, P. P. Societatis Jacobi Latinis, & Alfonso Salmaron, via & eruditione, in Concilio Tridentino, cui interfuit, commouit. Quinque Collegij amplifactor deinde fuit.

11. GRVNINGA, urbs summæ dignitatis in Frisia, Prothomaxo Philium, à viriditate prætorum nuncupatam exhibuit, eius primordium ac nomen, Alij Grano Francorum Duci, Alij Prilamo, Antaresis fratri, alij verò Grano cuidam Troiano tribuunt, e-iusque initium in anam, ante Christi aduentum, trecentissimum, septuagesimum septimum, reuertunt. Hanc eundem Troianum, templum in hac urbe, mirandi operis, condidisse, tradunt, vndique quondam peritum, & multis subactam columnis, nunc verò mero clausum. A Saxoniz Duce grates olim calamitatis, Gruninga petulit.

H.

14. HAMBURGA, quasi Hammonis Burgum, vel, vt Celles, Hammonopolis, Thiermaria, Hollæis, & Sarmis quondam Metropolis, in Wagria regione Wandalarum sita, nunc inferiori Saxoniz urbs præclarissima, vbi Pipinus, eiusque filius, Carolus Magnus, vicarium semper administratorem habuerunt. Quam Pomerani, ac Dani cunctantes, urbem ipsam inuadunt, ac rign tandem perdunt. Collapsam deinde, ac vastam, Carolus Magnus restituit. Plura de hac urbe Kraantz in Saxonia sua & Wandalia. Doctior Becanus verò in originibus Anversianis huc in modum de Hamburgo scribit: Quidam à Ioue Hammoone quem villosum arietina facie, Gregorio Gyzaldo asserente, depingebat antiquitas nomen Hamburgo ducem credant, quod in ea urbe huc effigies ad Caroli vsque ætatem, à quo sit cœsis, manet, scio, atque idcirco neque urbi inde nomen datum: que qua de causa, Hamburg sit dicta, non facile sit in tanta scriptorum inopia explicare. Iaso ab Hama quodam populo, quem tartaricis illic detulerit, vocatam dicit, sed cum sabulam plus quam anlem mihi non persuasit. Hanc, vt alii patet aliquando molis alicuius cibarie signat, vt, dum dicimus Bothenam, quo pars panis in ducto butyro significatur: ita panis salis & fumo licetis, ob excellentiam maximè, sequentissimeque nomen hoc est attributum. Quamuis igitur omnes cibarie molis partes significet, de porcina tamen carne maxime est in vfa. At nulla gens est, quam equidem noui, apud quam canis porcina infumata, plus absumatur, quam in illa inferiori Saxoniz parte, in qua Hamburgum princeps & antiquissimum oppidum fuisse, ex Caroli historia satis est apertum, qui totius Sepensonalis, & Transilpanæ Germaniz metropolitiam hic sedem collocauit. Suspicio igitur hic olim celeberrimum sal-famenorum & canis porcina fumo durax, emporium fuisse: atque hinc omnes Saxones maritimos & insulares, & vicinos etiam populos littorales, nauibus suis, quibus mare infosum plerumque habebant, commentam & cibaria ad diuturnas navigationes necessaria petiisse: que, quod carne porcina infumata, quam huc vndique veniens finitimi portabant, maxime consistant, locum huius mercatus Hamburg nominarunt. id est, oppidum penarum sine petalonna. & exercitum poeci panium tale famoq; ad longos vias conseruatarum. Qui regionis illius agram, & viuendi conseruatarum, & finum Hamburgum, atque ea ad antiquas Saxonum & Francorum, qui vicinabant, patentes & alias nauigationes conseruauit, non dubito, quam statim huc mex conseruata sit assidua. Hucusque verba, & conseruata Doct. Becani reculemus.

14. HEIDELBERGA, iuxta Neccarum & Hincinam, Prothomaxo Budoris, Germanicè Heidelberg, à nigroem vacinorum vel bremorum, reuocacè Heidelber, mulandæ, eam Vag-

gionum imperio subdita fuit: Palatini vero comites partes ab his sumpturam, adeoque creuerunt, & eorum iuri nunc adferuntur. Est & florentissimum Heidelberg Gymnasium, à Martio primo Recl. initio institutum, & à Roberto Palatino, Anno M.CCC. XXXVI. multis priuilegijs donatum.

17. HERBIPOLIS, vulgò Wirzburg, Franciz Orientalis urbs inclita, quam Moganus fluius ex Bohemia montibus ortus, perlabitur, in qua Diana, vsque ad tempora B. Kiliani martyris colebatur, qui Duci Gomberto, ac vnicæ ditioni fidei Christianæ pedocera fuit, eius filius Metanus, in monte Herbipolensi B. Mariz Virgini, primam dicam Ecclesiam. A Prothomaxo Arclanum dicitur, alij Manopolim, teste Abbate Spanhemio, vocant. Plura de hac urbe in Chronicis Argentinenfibus. Hec urbs eo nomine fclia, quia Societas Iesu collegium habeat, à Friderico Episcopo Herbipolensi Franconiz Duce, institutum, cui deinde eius successores, Iulius, ex nobili Echincroem familia, Academiam ipsam vniuersam, adiecit.

2. HISPALIS, Sculla Taraphæ, celebè & peruetnissimam, in Hispania Beticæ prouincia in ripa Bæthi flumini emporiis, quod Gæthici maris litras, amenissimò situ illustrat. Hanc urbem, inquit Marinus Siculus, ab Hispano, Herculis nepote conditam, vulgus afficit, cuius ego sententia nec accedo, nec refutor: incertum est enim, quod nec auctore, nec ratione probatur. Verum enimverò, cuiuscumque sit auctore, urbs est maxima, & opulentissima, in quoque iudicio, multis Hispanis ciuitatibus, ne dicam omnibus, anteponenda. Est enim ambitus magna, forma rotunda, visus pulchra, templis celebris, Sacædoibus exalta, multis equibus nobilibus, ciuibus plena, domibus indigenis, plantis & vicis hilaris, hortis & fontibus amena, tanta progænantis, miribus cincta, defensa potius & arctibus, campis seuunda agrorum frugibus abundans, oliuetis & magnis olivæ, oleoq; felix, mercatorum commercijs diues, artibus adornata mechanicis, & liberalibus studiis illustris. Plena malis piscium generibus, & magnis citreis, palmis & palmaris, & arborum fructibus exuberans. Offio maris, & nauigabili flumine, ponticoq; admodum delectabilis. Tanta denique rerum ornatum copia excellit, vt in ea multo viuatur melius, quam in alia, quantumlibet urbe, totius orbe ditissima. De cuius templo maximo, & nauigiorum numero, scriptum alio loco. Cuius urbis nomen barbæ Mauriciz gentes, deformatunt, quoniam P. littera carebant, eius loco B. posuerunt, & cæteris mutatis heretis, Sibilliam dixerunt. Hucusque de Hispalensis ciuitatis felicitate, Marinus Siculus.

I.

15. IENAM, Florenti Thuringie oppidum, Muse atque viciis commendatur.

12. IEROSOLYMA, Turcarum hoc tempore colonia, olim regni Iudæici Metropolis, urbs omnium ob Christi mortem & incolatum celeberrima, sanctissimaque, & vano successu, euentuque temporum, diuersis designata nominibus, que hoc versò beuuntur sicut complens.

Solima, Iafa, Bethel, Ierofolyma, Iebus, Hebra, Urbs sacra Ierusalem, dicitur aq;e Salem.

L.

11. LEODIUM, Eburonum Augusta, urbs Germaniz inferioris, quam & secundam vocant, maxima, nomen habet à Legionæ Romana, cum quinque cohortibus, ab Ambioige, Eburonum Regulo, in ea valle, vbi nunc est urbs Leodium, cæta, & eodem in loco hybernate, quemadmodum id Thomas Leodius, commentariolo de Tungris & Eburonibus confirmat. Quo tempore Q. Cicero cum altera legione, à Casare ad Varucum remissus, atque ibidem à Germanis interceptus, ac penè deletus est. Dicitur Legia à Varuca, vix amplius dimidio milliari germanico, in magna conualle, in qua vici sunt quidam, de nomine cætorum ibi ducum Romanorum, adhuc in presentia nuncupati. Interfuit Legia flumens, pueris in urbe notus: addè, quod Romanè adhuc hodie Leodienfes loqui dicuntur, etiam si sermo illorum ad Gallicam linguam magis inclinet. Sunt item non procul à Varuca, vni complures, Romanam originem, nomine referentes. Viliur inde Latinus pagus, Volcæ, Vercellæ, Palcaj, Berceij viri doctissimi patris, item Antium, nimirum ab Antianibus, in quo vico, Legia fluuiolus ortum habet, & Cotæ flus limpidissimus, quo, dum in hibernis erat Costa, oblectabatur, aut propè illum funda traxisset fuerit. Est & Cicerois fossus, in urbe notissimus, & aquis maximè vber, quem Cicerois fontem, male lecta littera, nuncupant, scaturit è monte Petrofo retrò ad fratum, quos minores appellant. Atque hæc quidem Thomas Leodius. Quamquam alij sint, qui existunt, Varucam castellum fuisse, vbi nunc est Iuliacum oppidum, quod Durani Iuliacensi titulum præbet, inter Coloniam & Aquisgranum, Germaniz urbes, Cithenanas, quod à Iulio Casare conditore, nomen habere putant. Leodium igitur, à Roma-

notum

I N D E X.

notum sibi legione crasi, denominatum, à Germanis non valentibus Romanam, sive Gallicam experire vocem, in Lugich, deinde Ludich id nominis detortum. Dehinc autem huiusmodi germanicè à Lud, incipientes, quando latinis facimus, in Leo, conuertimus, ut Ludger, Leodegarius: Luopold, Leopoldus, hinc quoque Ludich, Leodium appellatur, conuertitur. Sunt, qui alius Leodij inuicentes primordium, eius denominationem à Leode de Oenopis filio deducunt, non ob loci tantum, sed ob eius etiam & Leodium vitæ conuersionem. Leodes enim, vel ob morum, vel ob cantus lenitatem ita dictus sacerdos fuit, hoc vitæ genere cum Leodij in conuersione, videlicet Franciscus Petarcha, inquam plures sacerdotes reperiantur, vnde Franciscus Petarcha, in signum clero locum, Leodium nuncupat. Hic Leodes interitum Ithacæ inter Penelope procos, magno crateri, è quo cyathira bant, semper affidebat, vel, quò facilis & promptus sibi habitaret, vel ne veneno, et quidam voluit, visum inuocaret. Et quantum hanc peccolam suauitatem sequebatur, solus tamen, inter procos fuit, cui sociorum vita, proterax, iniuria, contumelieque plena difficeret. Sed, cum sciret meliora, probareque, sinebat tamen se à recto deduci, impetrat, ad potationes, commensationeque proclamate, & spe fortassis aliqua fore, ut Penelope potaret. Iam verò in eo, quam non deperneret Leodienfis filii, vel ipse Habertus Leodius testatur. Nemo crederet, inquit ille, quam delicti sui poenitentiam. Quam fuit supra modum bibaces, quod ipsum libenter de gentilibus meis reuocauit, nisi scirem, artem egregie bibendi, hodie non inueni vitæ, sed inter primas virtutes connumerari, nec bonus vitæ habebat, nisi qui pocula euacuat, & vino inebriat, multum vini ingurgitate nouerit, quod, qui egregie praestitit, ab omnibus amatur, colitur, & huius conuictum appetunt. Contra frugi, & modico vino vixit, autem aurantur o-mnes frugiant, irident, & magni alicuius mali conficiam clamant, qui se inebriant reformidet, vteretque, ne ebrius, sua proda flagra. Hæcenas ille de suis Leodij. Hæc igitur Leodius, & Leodienfis alio, est non conuictat Græcos, eius condidit fuisse, qui per, cum Doctore Becano in Ananias adfuerit, latis fit manitum, Viliam extra fecerat, Hermitis eorum inuicem, nam quam nauigasse, tantum abest, ut Leodium quicquam è socijs condidit, affirmari queat. Literarj tamen vixit, & exercitij causis, iam consideracionem respiciendam non esse, viderem confirmat, vbi & copiosus de Leodienfis origine differt. Vbi ipsa Leodienfis quàm opinio monita, altissimis circumdata membris, vestitus vitibus montes, carbonarijs fodinis præstantes, libertatemque planicem, merorem ambitu, comprehendit, piscosus iniqua flumens, adificiorum & publicorum & priuatorum magnificentia plantæ rega, vitium ac placarum nitore & amplitudine præcedens: ita, ut vniuersis Leodij finis, videndi sensu oblectando, gratiore animorum secretationi destinatus videatur. Sive enim quis montibus oblectetur, habet, quoqueque se vertat, in quibus expedientissimas quicque defangatur. Si quem planities, & prata inuuant, medullium vrbis, hæc affinis dabunt. Gaudes namque, Venetam vrbem habebis, nisi, quod hierici flumini, & Olympi-diffusa fontium aqua, malis incandior sit, qui in apud Venetos fretilum mare. Si quis religiosus, & diuino est cultui deditus, habet hanc vrbem amplissimis templis, Canonicoorum, Monachorum, & sacratum Deo virginum collegijs, ita frequenter, ut delecto liazatio, aliterius Romæ cognoscere sibi merito vendicat. Pollicia etiam incolarum ciuitate, hospitalitate, & elegancia ciuitum nobilissima, Musarum etiam vitæ alumna ac sedes, scholas enim, & studiorum palatras compleret habet, ex quibus doctissimi viri, qui rei literariæ semper sunt ornamento, magno frequentique numero, velut ex equo T. rano proderunt. Et, quod de sua Burdegala testatur Ausonius, clementia hic cæli mitis, & læta indulgentia terra. Est enim ad austerum bona ciuitatis pars spectat, illas tamen flans Ardennæ sylua, totius Gallie maxima, que altior est, frangit & mitigat. Et habent, qui ab ortu spirant venti, liberum accessum, conuiciam etiam ex nauis carbonibus ignes, crassiores perpurgant, & extingunt aere. Tanta Leodienfis felicitas, à Carolo Burgundiorum Duce, gratissimis, ad inuentionem ferè tam vrbis, quam nominis, est labefactata incommodis. Hinc non satis fuit, supra centum puberum, & impuberum hominum millia, vna die expugnata vrbe, trucidasse, nisi totam propemodum incendere, maxia disjiceret, nauibus eius impositos, petrao fundo, submergeret, omniaque faceret, non in vrbe solum, sed per totam diuisionem, quò nulla penitus superesset reliquia, sed dijs grata bene habet, hæc ratiom vrbis Leodij, & Leodiorum nomen, æternamque, Deo propitio, forebit, dum ille Nancy hostili terra, captus adhuc, & puridus iacet. Sed iam plurimarum rerum commemoratione omilla, que de Leodienfis magnificentia, de opulentia, de incolarum vrbamte, de eorum magnanimitate, & rebus præclarè gestis, copiosè recitandi poterant, celebres illustresque viros, qui scientiarum plenitudinibus non hinc tantum vrbis, verum ad eò vniuersæ Europe læcent, breuissima enarracione, recensere libet. Eorum verò, quos fata enipuerunt, perperam recordabimur, non enim breui enarra-

tione, horum virtutes & laudes, comprehendere possent. Inter eos autem principem, summamque dignitatem obtinet locum, illustrissimus Princeps, Antistes Reuerendissimus ac Dominus, D. Eardus à Mæca, Cardinalium ordini allectus, qui immitti morte sublati, summum sui desiderium, apud omnes bonos reliquit, & in choro sanctorum huius vrbe Ecclesie, arce ac deamano tymbo, præcedenti opere suo, placidè quiescit. Nihil hic de Illustrissimis Principibusque viris, D. Georgio ab Austria, D. Roberto à Bergis, nihil item de generoso viro ac Domino, D. Guilhelmo à Pictania, maioris Ecclesie præposito longè dignissimo referam, qui regia stirpatus, præmatura morte, cum ingenti omnium moerore ac luctu, Ecclesie Leodienfis creptus, sempiternam pietatis, profertia, bonitatis, vtriusque tantum sanam, atque memoriam reliquens, Gratianopoli, terra commissus, iacet. Quis verò Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps, ac D. D. Gerardum à Grosbeck commemorarem, qui hoc tempore Leodienfis Ecclesie clauam, rati prudentia moderatus, ac regis, vit tanto vfu, & summa equitate intraditus, ut ad Rem publ. perendam confirmatus, & à Deo optime. Max. natus esse videatur, doctorem etiam hominum, & peccantium ingentium, insignis Mecenas. Multis etiam laudum eloqj, æternamque memoria digni sunt, R. D. Gregorius Syluis, à Agathina Episcopus, & Ecclesie Leodienfis D. Saffraganeus dignissimus, & concionator facundus. R. D. Henricus Natalis Leodienfis D. Laurencij, extra vrbis mœnia, in monte amoenissimo, & subæbio Cæsariarcha longè dignissimus, vit veterè & admiranda probant, ac motum integritate præditus, & ob summas ingenij docti, vatio literarum nitore peroratus, cunctis charus ac notus, æreomnis vigilantiissimus atque industrius, magnoque cum in ipsa Eburonum Augusta, splendore, tam in vniuersa ordinis sui societate summa dignitate atque castimatio-ne est, qui maxima animi acerbitate vixit, vniuersam scèc rita-storium suum, operosis, atque magnificis adificijs splendens, ab æternis ecclesiasticè vrbis hostibus Hugonibus, vulcat rabie-bi exponi. Quod quidem Reuerendia sua dignitas, ex nobili Namurcenli lapide viro, ad regulam scito, non minore artificio, quam sumpta restituitur: Eximiam tunc abiorum turrim, multis campanis coronauit, quarum distoni toni, summa arte confecti, harmoniam, audienti sensum oblectantem, reddunt Bibliothecam magnificentissimam in ipso cernobij ambulacro construxit, & incredibili librorum, tam Græcorum, quam Latinorum copia, summis imperarum sumptibus conquisita, exornauit, ad eò quidem, ut non collapsum ac vetus conuictum restituisse, sed plane aliud, ac nouum extruissè putaret, ut conditoris promole nocent iure optimo mereatur. Ioannes Visbarchus Brugianus Canonicus, Græcæ lingue peritus, & insignis historiographus, ingenij subleare & varietate doctrinæ clarus. Eximie item, & pat recoda-tionis vir, D. Carolus Langian, cathedralis Ecclesie Leodienfis Canonicus, vniuersæ humanitatis nitore, omniumque æriam, stir-pium, atque herbarum cognitione præcedenter cultus. Cui quidem præstantissimo viro, cum non inuenit inuenio, quem in po-terema Orceonica Tridentina Synodo, Anno M. D. LII. gratifissimum sacandissimumque collegam habuit. Reuerendum virum, D. Remschon Lyaburgum, apud D. Paulum Canonicum, & Mediceæ artis professorem clarum, omnis virtutis, omniique scientiæ amanissimum, quem summum esse hominem, & præstantissimarum scientiarum studijs perpolitum, maxime plantarum & pi-scium, exortiorumque simplicium, scriptorum suorum monumen-ta non oblectè conprobant. Clari quoque nominis sunt apud Leodios, Andreas Fabi Canonicus, Illustrissimus Bauræ Ducis a consilij, cuiusque Germanus Godefridus, D. Francisci Illustris, Ec-clesiasticæ exercitissimus. Arnoldus à Wachendonck Canonicus S. Bartholomæi, summi nominis antiquarius. D. Gildebertus Lymbach, artis Medicæ scientia præstantissimus, coque, multo-rum Principum atque Aristitum exegit, vit ob egregiam vitæ probitatem, dignus, qui primas omnium experientia percepit, acidos Ardennæ fontes, ad varios corporis morbos curari diffi-ciles & contumaces, propulsandos, valere. Sed eo tandem morbo, quo Antipater Medicus Romanus, apud Galenum lib. 4. cap. 9. de locis affectis, magno totius Reipubl. Leodienfis, & omnium optimorum hominum dolore finis concessit. Antocius Ghienardus, vit pietate eximia, & facultatis Theologicæ professione eximius. Ioannes Laridus, S. Audomari, Franciscanus, Theologus famros, qui verbi diuini pabulum, Eburonibus magna & pie-tate, & facundia, & felicitate subministrat. Ioannes sive Crucifero-rum Leodienfis Societatis Prior vigilans, vit egregia pietate & doctrina claus, insignis studiorum peomotos. Nec breuiter por-rò commemorari possent, præstantes huius patriæ cras pollicissi-mi, ac latis cognitione florentes viri, quales sunt Ioannes Racit-tius: Franciscus Trepointius Puteanus: Petrus Horanus: Iaco-bus Iokir: Henricus Wom: Ioannes Freffemius: Petrus Corcer-tus, Ioannes Hopennier, multique alij viri, dignitatibus clari, & morum prauitate conspicui.

LINDOIA, Insulare imperij oppidum aquis Actom la-cus circumfulam, de cuius origine, aut primis incolis, nihil exadit, holo.

I N D E X.

historiarum penuria haberi potest. Coniectura tamen, ex Strabonis geographia colligitur, Romanos sub tempore Octavianus Augusti, insulam hanc post devictos Rhetos occupasse, praesidio propugnaculo sibi & suis, contra Vindelicos commisisse. Erat enim adhuc fortissima, vetustissimaque, ac feni diruta turris, ex quadrato aedificata, à dextris, mox pedestri itinere oppidum ingreditus, constructa, vulgò, moeris gentilium (*De Hordens moer*) dicta, quae testatur, Tibertij, Neronis, vitici sui legani, & non barbarorum industria, opus illud exedificatum. Subsequentibus temporibus quid rerum hic loci actum sit, iterum planè nescitur, non ambigendum tamen, Traianum, Aurclianum, Constantinos duos, & reliquos Romanos Imperatores, quibus cum Rhetis & Alemanis ad Brigantium lacum, negotia haud incrementa fuerit, insulam praefatam, tanquam inaccessibile refugium, facile illo pacto deseruisse, donec inclinante imperio, Germanice nationes omnia regna vastare coeperunt, etiam insulam hanc, Romanis nominis odio, in solitudinem verlam, vir paupis & mergis incubandi nidum esse praesentant. Possessoris denique, quam D. Albertus, Caroli magni cognatus, & Palatii Comes, ab viciarium periculosas procelas, quibus in lacu amplo obnoctetur, D. Virgini Mariae in eum portum, quocumque saluus adpulisset, eadem & monasterium extructurum si deservisset, fore fortuna accidit, ut venio prospiceret, in insulam hanc, quae diu iam vicinis tantum, aedificata erat, nauis deiceretur, ibi protinus pius vir, arcem purgans, plantam promissam erigi curavit, simul ac comobium nobilibus virginibus, de suo fundavit, portum quoque istum, a voto & euentis deinceps, Lendoum, vel, ut antiqua instrumenta habent, Lendangium nonno nomine, quo nimirum euanium proprio idiomate propugnaculo Rheno accolis vocatur, adpel-lari fecit. Quam rem non multò post Imperator Ludovicus secundus Anno Domini 1376. certis immunitatibus confirmavit, necnon & Comes à Borchach, dictum monasterium dotavit, ut incrementa non parva acciperet. Sed & ingruentibus ad D. Virgini templum hoc vetus peregrinationibus denno tam locuplet fieri, hominum devotione donisque coepit, ut non modò Abbatis loci illius cum ceteris Romani imperij ecclesiasticis Praelatis principis obtinerent dignitatem, verumetiam palatii sui praefectis (qui Hydriopigi olim residebant) modum praesentere coacti, ob illorum prodigalitatem fuit, ne videlicet hi, dum Lendoum praesentarent, ultra duodecim equites secum adducerent amplius. Defunctis simul Anno Domini 1505. Lindocensè & Buchaimense, abbatibus retransit H. Contraco, Inota nobilis & religiosa vidua, ab Imperatore Henrico III. vniuersè domini restituerunt, praefecta est. Vestales dicti monasterij, nobilitatis ipsarum firmant, ab vique proavis ostentant, nec Moniales, sed Canonicae, aedro seculo, appellari gaudent, habitus non vniuersi monasterij, nec coelibatus voto obligantur. Hocis canonice confecti in Ecclesia huius, decantant. Augustum est ipsius comobij templum atque magnificentum, cuius pale, seu tribudinem falcitantes columnae, singulae à singulis laeis integris coagulatae sunt, nec pluribus lapidum iuncturis constant. Oppidum paulatim ex villa, Comobij facilitate creta, excreuit, totius podantici lacus nomina insulae porto, illustre. Id circa tam exarem, qua dices Sorniz, Romanis imperij habitas moderabantur, in aduocatum & Munduordium (sic tunc tunc), id est, Castrogem, dicebatur) suscepit, de reuerentia & obedientia civium, multa vilia ac digna huius privilegia, etiam haud aliorum imperialium libertatumque municipiorum prerogatiuae immota, aut viliora vana cum supereritis, huc capitali iudicij administratione, eudenda monetae facultate, nec non tunc vindis, in albo clypeo imaginibus Reipubl. suae apud succedentium Romanorum Caesarem, ac Regum clementiam impetravit. Hac pariter Achilles Galliarum apud Maastricum, pariter Gasparus Bruchius, de Germanis Monasterij.

18. LIPSTIA, Ollandiae quondam Metropolis, nunc Miltia adhibetur, vrbis aquis irrigua, ex eiusdem nominis pago, in vrbem, summae dignitatis excreuit. Quam Henricus II. à Dietmaro IV. Mersburgensi episcopo, Anno Salutis M. XX. liberè donavit. Cuius potentia mitorum ambitu Otto Margravius Contradi II. A. filius extendit. Succedente verò tempore, à Frederico I. eiusdemque nominis secundo A. A. Anno Salutis, M. CCXV. & Theodorico, Miltia Margravio, sociali bello diuturna obediens cincta, expugnata, militum libidini & derisui data, mitorum propugnaculo spoliata, eò, quòd Ottonis IV. Imperij tam dignitate privati & Alberti à Kitzbergio Archiepiscopi Magdeburgensis, Thuringiae Langravij tutela & protectione Lipstiae conaretur committere. Deinde, ut est varia eorum temporum, & mundi vicissitudo, sic huius vrbis laeta fortuna arsit, ut inter Miltiae oppida, hinc illinc distansque habereat. Quòd superbissima aedificata, & per angusta ciuica domus, nitore & magnificentia sua, suis manifestè declarat. Ter annuam mundis frequenter: Miltiarum etiam inelicta foeda castris. Hac Wolfgangus Iobbe-nius, de vrbium, arciumque origine.

A. LONDINVM, vrbis Angliae, maxima in Cantuariensi provincia, profluentem Tamisiam, regio sua illustrat, celeberrimo negotiatorum emporio, superbissimis aedificijs, regioque Pa-latio, maxime illustis ac nobilis. Quò non insulares modò Anglos, sed & remotissimorum Gentium negotiatores, lucri dulcedo pertrahit. Plura de Londinensium tum origine, tum dignitate Gasfridus Monemertensis: Gildas: Ponticus Virunnius: Poly-dorus Vergilius, & Hunfridus Lleid commentariolo de rebas Britannicis ad D. Abrahamum Ortelium praefcripto. Paulus Iou-ius. Et abbè.

19. LOVANIVM, Vrbis Brabantiae primaria, non tam comitibus suis vetustis, quam insigni Academia, & omnium artium liberalium vniuersitate nobilis, nomen habet, non à laudando, va quidam prodiderunt, non à Leucis, ut alij sunt suspicari, eò, quòd hi Neruorum, non Eburonum fuerint clientes, sed à sic vrbis, qui talis est, ut moeris vetusta, quae, ut vlla vrbis, fuerunt summa, ex albo nimirum lapide, ad normam constructa, ex alto defecandae ad loca humilia, & aquis obnoxia, quae Tila fluvius maior, & Vorta riuulus sine torrentis, extra ripas suas eunores quam frequensissimè solent, & longè lateque campos, & intra muros, & extra, in flagra & plandae permittunt. Altum autem illud, è quo descendunt, Lo, vocatur: è quo mons ascendit syto-fus, à Lo, nominatus Lobecehid est, aliois loci mons. Iam flagra omnia, & loca aquis exundantia, nostrae fermone, Ven, dicuntur. Hinc igitur vox composita, Louen, id est, quòd alium locum, & flagrantem complectitur. Nec cura caulam de hoc suo nomen fabricauerunt, eò, quòd nihil amonius sit, quam veramque faciem terram habere. Louanium certe, & intra vrbem & in suburbanis vrbique campos habet aquis obnoxios, & ista aliois loca incumbens: è quibus & coles affurgunt, alij vrbis confusi, alij filias horridi, alij pomantibus vrbis, alij per decliua segetibus laeti. Sunt haec quidem, inquit Doct. Becanus libro 1. Aetate Louanum, Louanos & Romae communita, sed sic, ut si aeo iudicio sententia ferenda sit, longè lateque loci amonitur, Roma superetur atque vincatur à Louano. Nusquam, ita me Phaebus amet, occurram, locus est, qui magis videatur mereri, ut sit sacrum Mularum domicilium. Consecratur omnia, quocumque sunt literarum Gymnasia, vel in Italia, vel in Hispania, vel in Gallia, vel in Germania, nullum amonitur, quod huc par dici queat. Vbi Panijus, Aetate, Pichau, Legendom, Burdigala, & in loco Galliae amonissimo Andegau: vbi de Ticinum, & in eo domum emporionum vbi Bononiae, Pata-uis, Mastrux, Florentiae, Romae & Neapoli. Germaniam parim vidi, partim de auditu cognoui, sed, quae quidem vidi, oppida, nul-la sunt Louano comparanda suis iucunditate, cum tanta viderim principia, & inter cetera, Monachum, Augustam, Virmam, & Coloniam Agrippinam, ut taciam inferiora. In Hispania Sala-manca scholarum magnificentia longè comibus in Europa praefat Gymnasia, sed sic, & locorum face, à Louano superatur. Valis Oltina extra vrbem non est inuenta, praefertim in Vitisipis t-phis, secundum quas frequenter Cincaniam vique coepit exten-di, & animi recreandi causa, soleo, dum illic vinctem, deambulare, & habet duo collegia quibusdams regijs aedificijs conferenda, sed omnibus inter se comparatis, nihil à Louano amonitur. Gym-nasium hoc Louanensè, scribit Histarius Barlandus, vnum habet caput, vnum principem, cui omnes in eo parent, hunc Rectorem vocant, cuius officium est, ius dicere, privilegia tuere, & malefici reos scholasticos poenae afficere. Cùm in publicum prodiret, ante eum praecedat Accensus, quem Bedellum, recepto illic vocabulo, vocant, pone sequuntur famuli, quantum aetate honoris huius dignitati habeatur, hinc apparet, quòd Consules, Magistratus, & clarissimi quinque viri, denique omnium dignitatum gradus, Academiae Principi affurgant, & decedant è via Ercunni ad comita, quae certa anni temporibus iudici solent, plures Accensi amonitur, fan-guli manu aetatem gestantes baculum, insignia honoris amplissi-mi. Est haec semetris dignitas, quemadmodum apud Roma-nos olim dictatura fuit, sed dumtaxat mensuram. Sunt & alia quon-dam Louanij non indigna spectata loca, Xenodochium dotatum amplissimè, vbi nunquam non afflunt aegrotis misericordiae, so-laris refocillantes singulos, atque adferentes, quòd cuique è valenti-dine esse constitit. Est alio loco digna dace, digna principe do-mus, quam extruendam curauit summus Pontifex Hadrianus sextus, cum adhuc in minoribus agetet. Intra memia vrbis & comobium Cathusianorum, loco ab omni tumultu, ab omni fre-quentia sermone, ita ut nec ceteri soliti dicitur in vrbem magno perè desideret monachi. Hoc aedificiò nul ex familia vidisse se quicquam splendidius ingenuè fuerunt quis exteri, &c. De magni-fica, & ampla hac vrbis Guicciardinus auido lectori abende suppe-didit, quae admittitur. Habet etiam Louanium societatis Iesu collegium inchoatum ab Adriano Adriano, Anserpiano, Anno saluti humane M. D. LV. Hinc D. Helias Schore, consilio Bra-bantiae à secretis, vir bonus, & ob pietatem, ac maximam in pau-peres, largitatem, aeterna memoria dignissimus, amplas aedes do-mus. Cui etiam volens prodesse D. Gualterus Ruffellus D. Petri Canonici, & Theologiae Licentiatu, ac societatis illustrat, quòd consilio dis foueret, beneficio etiam inuare, Anno Domini M. D. LXX. domum suam, quam habebat, non modò donauit libera-ter, sed veterum, & sanctorum PP. exemplo, ad eius partem se re-cipias.

I N D E X.

capient, curant, & senatus auctoritate comprobant, Societas etiam hanc hereditatem adiret.

24. **LVBECA**, Inferioris Saxonie urbs Imperialis maritima, supremum, per Augustum Hanseaticę societatis caput, vulgò Lubec quasi angulis laudis, Cete, & Anea testibus, à Vicebodo duce condita, à Vandalis Baccena nominatur. à Kitto Principe 2da, Anno Christi 1104. Brahusa & Trauo fluminibus irrigua. Episcopatus originem ibi habuit anno 1171. Multa urbs hæc, diuersitate Principum, perdidit. Cetes.

Inde urbs clara nitens de lumine nomine dicitur,

Et Lobicum Codani fama decusq. sui.

Angulus hac laudis dicitur est urbs nomine prisca,

Angulam in hunc fertur fluxus Di auerna per aquor.

Æneas Syllanus, in sua Europa, cap. 12. Lubecensium inquit, ciuitas potentissima est, sine cuius auxilio, vix inquam Ducis reges continere suos subditos valent. Duodecim viri Reipublicę parant, quos consules appellant, quorum perpetua potestas est, & in eorum dignitate constituti, popularibus, nisi vocentur, nulla de regimine urbis consulendi facultas, nec tamen ferre plebs videtur. Sua cuique substantia tota est libertas, filius legibus, vt velint vivere. A quem iudicium consules agunt, ab his Cæsar, si excederint, appellatur: plura de hac urbe apud Cræmum: Munsterum: Hermannum Bonnum: Wolfgangum Lobelinium: & in Chroniciis Argentincnsibus, inuenies. Eandem etiam carmine eleganti descripsit Petrus Vincentius Vranianensis.

31. **LV CERNA**, Holænorum ciuitas, sitis amena & elegans, dignitate & opibus par multis, commune confederatarum urbium emporium, ubi deponuntur merces, quæ ex Germania in Longobardiam, & Liguriam transmittuntur, & per lacum magnis, ad cuius sinem Lucerna est sita, spatio quinque miliariorum, in Vraniam deferuntur, atque inde dorso equorum, per montes & vallis alpium, Mediolanum vsque transportantur. Habent autem Lucernæ, maiorem vrbis commoditatem ex lacu, quam ex adiacente solo, tametsi eximia quoque habeant prata, & pabula pecoribus nutriendis idonea. Confederata est hæc urbs tribus pagis anno saluti M. CCC. XXXII. vocaturque hæc ipsa confederatio, Fœdus quatuor syluanorum locorum.

30. **LVGDVNVM**, urbs Transalpinæ Gallie maxima (quæ genitrici Leonis Gallicum nomen, ingentes animos, & nobile stemma gerit) sic nunc est fortibus prædantibusque viris munita muro, fossa, vallo, & omnibus propugnaculis cincta, geminæque fluminis ambitu, rogius clauditur, & ipsa loci natura inexpugnabilis: vt Cæsar atq. Gallie in ipsa regni faucibus sere dici possit. Nomen habet, si d. Becano credendum, à tumulis, Dunc, vocabulo, quo omnia loca montosa & accliuia, Belgis vocantur, cuius significatio & perpetua apud eos vrbis, multa prisca vocabula interpretantur. Quæcumque enim oppida huius vocis terminationem habent, intelliguntur in locis accliuibus, aut collibus extracta fuisse, vt est Lugdunus, quo collis bonæ fortunæ, siue prosperitatis significatur. Eiusmodi arenaceis montibus, siue tumulis maxima pars Flandriæ, & Hollandiæ, & Zelandiæ quædam partes ab Oceano defenduntur. Hanc Lugdunensem urbem ad Rhodani ripas, & vicinæ finitimam Seneca in epistola ad Lucilium refert, fatali igne, suo tempore exultam, quam inter cætas adhibere, quibusdam placet, quoniam omnes eius suffraganei, & pars vrbis, Ecclesiæque ipsa, matris in Cælo sunt. Hinc Ploctus, qui primus Romæ Rhetoricam docuit in Latium, ortus est: à quo Romæ se parum cum Q. fratre latius primùm doctum est, Cicero refert. Hoc Pilatus sub Claudio à Caio accusatus, in exilium missus, vitam magna cum infamia, finxit, vt non modo in futura, sed in hac quoque vita, iustas sceleratissimæ iniquissimæque late sententiæ pœnas exsolueret.

31. **LVNEBURGVM**, præclara Saxonie urbs, quæ, quia siluis vberissimis præclara, Saliniburgensis quibusdam, non ineptè dicitur. Eas autem salinas Lunenburgensæ, Ænea Syllano teste, Abbatibus, aliisque Ecclesiasticis viris, occupant. Harum prima octigo fuit non procul à monte Calcario, olim inserta, præter inclusa, vrbis fortibus, qui aquam diu noctuque exhaurirent, deputata, atque ex æquo diuitibus & pauperibus distributa. Nec hic in hunc vsque diem, vlla vetustatis est facta immutatio. Donat adhuc antiqua columna, quæ sustinet trabem, cui magna adhæret vna, & aquam ex profundo cœcens. Canales, seu fistule, per quas salis aqua deriuatur, pulchro ordine distribuuntur, sunt autem numero quinquaginta, ad singulorum casta, habetque vnaquæque casta quatuor sartagine, ex plumbo factas, quæniliteras, iacet duabus vlnis, & transferta manu profundas, quæ vsu detineat, renouantur absque vlla liquefactione. Duabus autem horis sol coctum, & ex sartagine sublarum, in varias illius terras, & longius diffiarum regionum partes, deponatur.

7. **LV TETIA**, inter Celtas est, Præuincie Senecensium adscribitur, oppidum erat Parisiorum, positum in insula fluminis Sequanæ, quod perpetua palus inuenit, proximum Bellouacis, Agendico oppido, & Senonibus, & Meloduno oppido finitimum: nunc urbem Parisiensem esse dicunt. Ciuitas est Episcopalis in Franco-

rum regno sita, in quam Cæsar se concilium traussulisse, & patrum suorum memoria Parisios cum Senibus ciuitatem conuulisse, scribit B. Rhenanus libro tertio rerum Germanicarum, hæc, quæ sequuntur, coronidis vice adicit, Lutetiam, inquit, Parisiorum Castellum vocat Ammianus Marcellinus his verbis, Matrona & Sequana amnes, inquit, magnitudinis geminæ, fluentes per Lugdunensem post circumclusum ambitu insulari Parisiorum castellum. Lutetiam nomine, confosiatum vocant, meantemque præcipue prope Castra Constantia funduntur in mare. Hæc illius illius verba retulimus. Vnde liquet, Lutetiam triguum oppidum olim existisse, quippe quam insula tam modica, totam fuerit complexa. Proinde dicæ illæ ciuitates, quæ in vtraque Sequanæ ripa edificatæ, Lutetianam insulam cingunt, suburbana illa sunt, in quibus Iulianus Cæsar, quum apud Parisios ægeret, Decimo Tribiano & Notario electissimum Auxilianum, Herculeum, Batanorum, Tenchariorum, Cælarum, & Lomiorum manus, illac ad Constantium Augustum contra Parthos bellaturum, ducenti, salutabundus occurrit, vt est apud eundem auctorem. Crediderim autem eam vrbis partem, in qua hodie Scholæ sunt, altera multò vetustior esse. Quod indicat antiquum illud ædificium, hortum præfitem grætas, firmissimæ telusidini superimpositum. Id adhæret nouis ædibus Abbatibus Cluniacensis, quæ ingenti sumptu proximitas anas ædificauit, Romanorum olim Principum hæud dubitè domicilium. Sed Lutetiam & Sequanam fluminum præfocentem elegantissimè describit Iulianus Cæsar, in oratione, cui titulus *de vrbis & portuum*. Vbi criminationibus quorundam respondens, qui ipsi concessiones sic cibum retinere, tum videlicet, cum Gallie consuetudinis impatienti, quæ cœnacula per formaces calefaciebant, illas in cubiculum viuis carbonibus, eo noloere ferè extinguis est. Quæ nos docet narratio, obiter, vsum hypocausticæ, qui Germanicæ peculiaris est, olim apud Gallos fuisse receptissimum. Alioqui, si fumarium habuisset ille locus, in quo Iulianus dormiebat, nihil mali sensisset. & notum est, qui Græcis significet, *calidus*. Sed autem, veteris architecturæ periti, fumariorum vsum, prisca ignotum existisse, qui tubulos habebant, parietibus insertos ad cœnacula, vel calefacienda, vel refrigeranda. Hæc ille Anno salutis M. D. LV. in Lutetiam Academia primùm in Gallia, Societati Iesu Collegium constitutum est, à R. D. Guilhelmo de Prato Clariissimo Episcopo.

M.

41. **MAGDEBURGVM**, Imperialis & Metropolitanæ dignitatis in Saxonia urbs. Archiepiscopalis sedes, cuius Antistes omnium Episcoporum Germanicæ primas est. Hic in honorem S. Mauritij, ex quadrato lapide, diuic templum, Othonem nobile opus, & in eo S. Florentij corpus. Credunt quoque vnam esse hydnis ibi esse, in quibus vinum ex aqua factum à D. Salvatore, Engelsternum tradit historia, hanc plebibus ostendunt matris mar-morea esse: pellacida, vini capax, quantum equus ferre possit. Alteram, ac innocentem apud Mildensenses affirmant. Teriam, Colonia Agrippinæ ex candido marmore, in peraugusto D. Vesile plano, aliquoties vidi. Veallum quoque S. Mauritij Magdeburgi quædam ostendit. Magistratus vrbis ius civile Romanorum abbe-viarum, & Saxonicæ linguæ conscriptum, non sine reuerentia custo-dit, quod Magni Caroli auctoritate firmatum, tradunt, eo, ut in de-cisione casarum circumuicinas gentes recurrant. Magna & vne-rabilis earum legum auctoritas habetur.

2. **MALAGA**, in Hispania, Bæticæ prouincie, digna Episcopo sedes.

50. **MALTA**, commune insule in Mediterraneo mari ac op-pido, præbè merito nomen.

24. **MAR TPVRGVM**, quasi Martis castrum, urbs Hassie me-tropolis, olim villa, vt histona B. Elizabeth tradit, in cuius hono-rem Ecclesiæ dedicata est. Lanus pæteruulit, Abbas Spanheimensis Marcburgum à Marcomero Marcomeri vicemmi sexti Regis Fran-corum suo nominatum, & erectum fuisse, collegit meminit & il-lius Hamibaldus. Prolomæus hanc Amisiam nomenauit.

18. **MACHLINIA**, elegantissima Brabantie urbs Archie-piscopi sedes, distat Bruxella, Louano, & Anserpia miliaribus quatuor, situ & opere monitissima. Præterquam enim propugnaculis, montibus ac fossis circumdata est, vicina decliuia loca, a-quarum septus reclusis stagnantur, vt hostibus nullus ad eam ad-i-tus pateat. Hæc orbs ob præfatus in obliuione Noueracis oppidū est ad Rheni ripas infra Coloniam Agrippinam, Carolo Burgun-dionum Ducis officia, multis primægijs, etiam ad inuid am vique viciniorum est dotata, vt quibusdam maximè in Brabantia, im-munitate, Quæ Anserpiam itæ ad portam Catharinianam, vrbis Mechliniæ constitutus est amplissimus circus, castelli instar, muro clausis, domiciliis plenus, vbi celebre etiam templum cernitur. D. Alexio, vt tulerat nuntio dicatam, quo loco in frequen-tissimo mulierum conuentu plus minus sequebatur, omnium ordinum feminas, semper species, quæ religiois ergo, commoratum ed-concefferit, omnes vrbis, quatuor primis, vniuersæ pacant & ob-edunt, in quibus sunt, quæ de suo lucentè viuunt, longè verò

I N D E X.

maxima eorum pars, lana ac tela victum quaerit. Sed hic non modo labor, sed et res postulat, extra septa egredi, verum etiam contradicere nomine, quando si visum fuerit, nobere licet, Machlinensibus, ne omnem antiquitatem, ab Aboriginibus excusant, quosdam imperatores Bertholdi, gens vndiq; spectata, & illustis, ac vbi eius familie stirps vtraq; excidit, no uisimè post diturnum bellum, litigiosamq; contentienciam, pars eius vrbis Eboronum Antistitem, pars Gelinae Comitem agnouit. Sed illi ipsi (vt Meyerus attestat) postremo iure suo credere, Annoq; M. CCC. XXXI. Ludouico Nicernicali Flandræ Comiti, vniuersam dominacionem diuidere, in quod accipitis belli feminarium exitu. Recusabat enim Ludouicus Brabantia Ducis clientelare beneficiu, quod maiores aliquando, vt ferebatur non abauerat. Tandem verò post longissimam, eamq; inuicem litigatorum altercationem, Ludouicus Maleanus, iam dicti Ludouici filiorum sarru maximus, Margaritam Ioannis III. Brabantinorum Reguli filiam alteram duxit vxore, cuius matrimonij ratior, vt collectum bellum resissitum no sit, ad certum rebus composuit, Flandræ Brabantia coniuncta est. Philippus autem cognomento bonus, subinde singulari huius vrbis inopertum constituit, quale etiam nunc manet. Inde secundo lapide, præclarum occurrit municipium Heista, colli impendens, cum appen dicibus septem castellis, Machlinensium territorio circumscriptum, cetero qui per se liberum, & omnium rerum immune. Habet insuper hæc vbs (vt scribit Barlandus) suas minime vulgares artes, ætis multam clementiam & salubritatem, incolas sermone blandos, moribus mansuetos, comes, ciuiles, bellicosos etiam, cum res exiget: placet in hac vbe vrorum multitudo, placet iudicis, habet Concilium regium, & ædes sacras complures decenter ornatas, Vrbem hanc Machlinensem multo celebriorem nunc reddidit Illustrissimus D. Cardinalis Granellanus, nouæ scholæ institutione, quam velut feminarium quoddam motum ac literarum ex Concilio Tridentini præcepto, magnifici vni, non modo de hac vbe, sed de vniuersa Brabantia eò ipso bene merito, instruat nunc molitur. In qua poeris, quibus parentes ob fortunam angustias, necessarios ad studia sumptus suppeditare uoluerunt, Illustrissimi C. Cardinalis beneficentia, ad victum & cultum necessaria, perperua sollicitudine concordatur.

41. **MEDIOLANVM**, vbs apud Infuberes omnium potentissima, metropolitico honore, sitaque conspicua, scribit enim Alexander Quintus, eius nominis Pontifex summus, hæc vrbem physico ac naturali situ, ab incedens exaratum, & frigorum rigoribus æqualiter abesse, & locum totius orbis temperatissimum, ærenq; serenissimum, & aquarum in puteis, ac fontibus salubritatem continere. Quodq; lacus pulcherrimi decem, & septem, & sexaginta quantum flumina, terræ superficiem irrigant, in illius agro reperiantur. Porro, quantum templorum magnitudine, regalium domorum amplitudine, clarissimarum ædium nobilitate, & vicecerum nitore, necnon & omnium artium præstantia Boronit, nostraq; ætate floreat, tum potentissimum dominorum, Ducis maiestati obsequentium, tum vniuersæ ferri contubernium religiosorum inhabitantium, ac cetera huius vrbis æquales ordinis vrorum, æd doctorum, nec non & amorum, & pauperum, & ornatissimam vrbem in officina, & mercatura declarant. Est & Mediolani Societas Iesu Collegium, à R. D. Cardinale Boromeo, auctum & ampliatum.

42. **MESSANA**, florentissima Siciliæ vbs, de qua in ipsa descriptione plura, Haud parum huic vbi, tum vrbis, tum vrbis accedit ex optimè constituto Societatis Iesu Collegio, quod Pontificis Maximi iussu, eò nulli, cederent, M. Hieronymus Nazarethi Hispanus, Andreas Frascius Gallus: Petrus Canyus Germanus, Benedictus Palmus Italus, æque nonnulli alij ex variis nationibus, domo, magistratus benignitate, commode instructa, Anno Domini M. D. XLVIII.

51. **MEXICO**, Regia in Hispania noua sedes, de qua hunc in modum Ferdinandus Corticus scribit: Mexicana ciuitas, adeò ampla est, & admirabilis, vt magnitudine & populi frequentia, Granatensem vrbem superet, & patris rebus multò sit abundantior, vt pane, vrbis, piscibus, tam ex fluminibus, quam lacubus, & his que in venatione capiuntur, rebulque alijs, quibus pro ipsorum victu fuisse optime. Hac in ciuitate est forum, in quo quotidie cernuntur vltra triginta hominum vilia ementium & vendentium, vltra alia plurima parua fora, que in ciuitate reperiantur. Hoc in foro habentur omnia genera indumentorum venalis, quibus illi vni conseruunt. Sunt ibi loca disposita, vel vendendum aurum, argentum, lapillos, aliqua genera emblematarum & plumarum, tam bene comparum, vt in nullis foris aut placis vniuersi terrarum orbis, ornatores reperiri possint. Sunt illic venationes adeò aptæ, vt nullis optimis in Hispania cedere debeant, venduntur holera, & herbe medicinales, ligna, carbonesque in bona quantitate, habentur balnea, & denique nec eos vigeat aspectus emoluit boni ordinis ac regulæ, etique natio multæ rationis, qua in Africa non possit laetari melior. Legum rigore maleficos puniunt. Quosdam enim Corticus autum fatum abducent, quod cum huius vrbis Magificis reseret, deprehensum, in foro, per peccatum primo proclamauit delicto, malleo ligato occidi

iussu. Ciuitas hæc in lacu constituta, in qua optime sunt domus & turres, & maximè æque ipsi domini inhabitant, & facit a deorum, quas Mefchitas appellant, vbi suas fundunt orationes, & deos collocant, & pro quilibet necessitate homini incumbenti habent propria sua idola more pñicorum gentilium. In istis Mefchitis versantur homines, qui pro religiosi more suo habentur, & cõtinuà ibidem resident, omnes illi, idolorum cultores, nigris vntur vestibus, nec capillos mutant, nec peccant à die ingressus religionis, donec extierit. Ibi omnes ferè primarum ciuitatis & dominorum eo habitu in religionibus versantur, à fixo, & septimo anno, donec eos parentes matrimonio iungant, & hoc si quantum accidit in primogenitis, & in istis, qui in hereditate succedunt, qua in ceteris. Mortales in istis locis accessus ad mulieres non habent, nec ad eos domos mulieri parat accessus, abstinere à cibis quibusdam, sed vno tempore plus alto. Exiunt Mefchitas est vna septima, in cuius circuius quadraginta sunt turres altissimæ, que omnes sunt sepulchra dominorum istius provincie, & capelle in eodem conuultra, singulis suis idolis consecrantur. In hac ampla Mefchita, sunt tres laminae aule, in qua sunt plurima idola mææ aliquidus, variis figuris & aribus scolæ, tam in lapidibus, quam in tecto & dictis aulis insunt alia parua sacella, aagulis poeris constructa, que nullam celsi claritatem continent: in ea sacella, ex religiois certi aliqui, minime tamen omnes admittuntur. In his Mefchitis, vnius Temixtitanæ vrbis, (horumdem dictu) olim dicti facti annuatim, vltra viginti milia puerorum, puellarumque corda sacrificantur. Ex lacu in quo ciuitas hæc posita est, maximas salis copiam conuenit. Quatuor tantum habet vbi ipsa à continentis ingressus, stratis man fabricatis, vbi latis, quantum extenditur lara Hispanica equitibus lanca illius præcipui vici amplissimi, & recto tramite procedentes cernuntur, quorundam media pars est in aquis, media in terris, per quos canos inuaditur. Vici quoque omnes habent suos exitus, & ab vno ad alium, aqua permeare possunt. Habet insuper præclara hæc vbs plurimas placentas, vbi quotidie sua habent fora, commerciaque exercunt. Venduntur res ex auro argenteaq; plumbo, cupro, antichalco, lapidibus, ossibus, conchilibus, corallis, & ex plumbo. Venditur calx, polli lapides, & non polli, lateres crudi & cocti, ligna delata variis modis, & non dolata. Est vici in quo venduntur omnia genera aurum ad aucupium, vt gallinæ, perdicæ, conuenticæ, auaes, turdi, fulicæ, turturæ, palumbæ, passeræ arundinibus collo atridici, pñtaci, milui parui, alciones, tinunculi, accipitres, falcones, & aquilæ, & aliæque ex istis vrbis rapina videntur, cum puluis, capre, castoreo, & vnguib; vendunt caniculos, lepores, cervos, canes castratos paruos, quos comedendum edocant. Sunt vici ad herbas vendendas, sunt ibi omnes herbe & radices medicinales, que nascuntur in tota provincia. Sunt domos pharmacæ vendentium, tam potabilia, quam ex vnguentis & emplastris. Sunt barbitonorum domos. Sunt etiam habitaciones, vbi conueniunt ad bibendum & comedendum pro pecunia. Sunt ibi etiam plurimi bauli, vt in Hispaniis, qui merces emptas ad incolatum ædes deferunt. Sunt plura ligna, carbones, focaliana, floræ variæ ad lectissima alia subtiliores ad sedilia ornanda, camerae & aule. Sunt omnia olea, & præsertim cepe, poti, allia, nallucium eam terreficere, quam aquaticum, caules, accrofo, cardus. Sunt ibi fructus varij, nec quos sunt carteræ, pruna, que sunt simillima Hispaniis: sunt poma, vna, & alij fructus plurimi, quos exquisitissimos ipsa provincia producit. Vendunt melapom, ceram, & mel arundinum, ex Mayr, que quidem arundines tantum mellis habent, & sunt adeo dulces, quem admodum illic, ex quibus zaccarum conficitur. Vendunt mella ex arboribus quibusdam, quas in reliquis insulis Magnæ vocant, & sunt dulciora multo delecto. Vendunt etiam vinum rude confectum. Vendunt vltra genera fili omnium colorum in suis corollis, & est similia vico, vbi Cranata venduntur res ex ferico, sed in maiori quantitate. Venduntur ibi colores pro pictoribus, & omnia genera sicut in Hispaniis, & adeo illustria, vt meliora fieri non possent. Venduntur coria ceruina optimè aptata, villosa, & sine pile, alba & tincta coloribus varijs. Venduntur filicia multa, & optima venice sessilia. Venduntur dolia maxima, & parua, Oenophora, olle, & alia vasa fictilia. Vendunt multum Mayr, tam solidum, quam coctum, & in panem conuersum, & de eo habent magna commercia, & in solido, & in pane. Vendunt artoctras ex vrbis & piscibus recentibus & salis, cudiæ & coctis. Vendunt ova gallinarum, & anserum, aliarumque auium maxima in copia. Vendunt placentas ex ouis. Et denique, vendunt in dictis foris, quicquid gignitur & crescit in illis provinciis, que vltra ea, que expetit, sunt talia, & tam diuersa, vt ob proliscentem, & quia eorum omnium nomina non traxo, recentere nequeam. Et genus quodlibet mercium habet vicum proprium, nulla data alia mercium commitione. In hac ampla placent, est domus magica, in modum Iudicij, vbi semper morantur decem, aut duodecim persone, que iudicant, & constituunt omnia, que in dicta placent conueniunt, & dubia, que insurgunt, maloque & delinquentes puniri iubent, versantur in dictis placent alie persone, que assidue diligenter explorant, quid vendatur, & mensuras, quibus venduntur bona, inspeclant, atque explorant. Iam vero,

I N D E X.

si de magnificentia, diuitijs, & domestico apparatu atque obsequio, ipsius Mureterama huius vrbis, & vicinarum regionum fatrem domini, de palatijs suis, vinarijs & hortis, in ipsa ciuitate, & extra eam voluptatis gratia edificatis, de pomibus, aquaeductu, vijs, & nobilibus aedibus, omnia commemorare voluero, veritatem ipsam narrationem, excedere multis videbitur. Ex varijs tamen hoc saltem vicium referam. Præter alia amplissima ipsius Domini Mureterama palatia, vnum est, in quo pulcherrima erant viridaria, quibusdam prospectibus eisdem insidentibus, marmoreis, reliquaque ornamenta erant ex lapide optimè elaborato. Huic palatio iunctæ habitaciones, quibus possent hospitari duo magni principes, cum amplissima familia, ibique erant decem flagna, vbi habebantur omnia genera animi aquatiliam illarum pronancia, quæ sunt multa & varia, & omnium aquatiliam, & ad vsum volucrum, quæ mari aluntur, erant flagna salis aquæ, & ad vsum in fluminibus versantium, erant aquæ dulces, quas quodam conficisco tempore emittentur, vt flagna emundatas & culibet speciei volucrum impartiebantur cibum, qui eis erat proprius. Ita, quod volucris pisces edebant, doctores & quinquaginta libras, quotidie exhibebantur. His alijs volucris dabant operam trecenti viri, nulli negotio vicinis incumbentes. Erant præterea alij ad aëribus præstantia medicamina præpositi, culibet flagno prospectacula imminebant, & de ambulatona egregia, & sumptuosissima, quo dicitur Mureterama solari gratia, sedere solebat. In huius palatii particula, tenebat homines, pueros, feminasque a necessitate candidos in facie, corpore, capillis, supercilijs & palpebris. Habebat aliam etiam domum amplissimam & munissimam, in qua erat latum peristylum, passim ex crassis marmoreis egregijs ornatum, in medio introuicariae tabulæ, & domus erant profundæ, quasi ad statem hominum cum dimidio, & ad magnitudinem sex passuum in quadrangulo, & in medio quæsemilibet illarum habitacionum, erantur volucres rapina, vitam quærens in tunuculo, vsque ad aquillam, quos quot componuntur in Hispanijs, & plura genera, quæ nunquam in Hispanijs vbi sunt, & in quolibet genere magna copia. Et in quolibet situm erat lignum, vbi volucres residebant, & aliud extra, infra rete, & vni insidebant aëre nocturno tempore, cum pluuiosum erat tempus, in altero vero poterant esse exarsæ ad solem, & aërem, dum aliqua agritudine laborant. His omnibus volucris, gallinas impartiebantur pro cibo, & non aliud. In eodem palatio inferius quædam ante magnæ plene sunt magnis canes, & grandibus lepis fabricata, & coniecta, & in eis, vt plurimum, continentur leones, cygides, lepi, vulpes, ceteri vni, & omnium horum animalium, tam volantium, quæ in quadrupedum erat maxima copia, quibus ad ferocitatem gallinas appendebant, & ad horum animalium custodiam erant alij trecenti viri. Erant insuper & alia domus, vbi plurimos viros & feminas mollescos, pumiliones, gibbosos, & aduersinos, & alios maxime deformitates viros habebat, & genus quodlibet monstri, suas obinebat separatis habitaciones, & præerat eorum infirmitati electi homines. Reliquas domus voluptatis gratia constructas, in dicta ciuitate Mexico, prætermitto, cum & plures sint, & diuersimode. Hæc ex narratione secunda, Ferdinandi Cortesij excerptimus, apud quem multo plura de magnificentia rara & inaudita huius vrbis, & de regio ac domestico obsequio ipsius D. Mureterama lectu digna inueniuntur. Habebat etiam in Mexicana hæc vrbis Domini de societate Iesu collegium, Regis Catholici Philippo Austriae benignitate, institutum atque dotatum, Anno a Christo nato M. D. LXXIII.

17. **M O G V N T I A**, vulgo Meintz, à Celte, Pratingeo, Ligurino, ac Otrone dicitur: Moguntiacum, vel, vt Pirckeymerus, Moceriacum, Hermolaut, D. Hieronymus, Amicitius libro 14. Et Tacitus vocant, Prolomus Neomagum libro 1. cap. 8. tab. 3. appellat. Est & ciuitas apud Antonium Pium in iterario. Neomagum inter Argentoratam & Bingen, quam doctus autor, Moguntiam constituit. Licet alij Neomagum in Gelta posuerint. Nomen habet Mogundia à Mōsi flumine, quem alij Moganum, alij Mogun vocant, exiit in orientalis Francia montibus, & Francofordiam, nobilissimum Germaniæ conportum, præterlapsus, apud Moguntiam Rheno miserat. Hæc fluitum, sunt, qui Obineum esse putant. Non enim parus disparatio est, quæ sit fluitum Obineum, quem Ptolemæus supra Moguntiacum statuit. Quædam enim illum Nams, qui iuxta Bingen in Rhenum defluit, esse putant. Alij etiam Rhenum transgressi, Rhenum esse censent. Sed procul dubio Mofilla est, licet Ptolemæus ex eius flui (statum ex alterum relatione) deceptus videri possit. Equidem, si Nams esset, feceretur, quod Mofilla penitus à Ptolemæo fuisset obmissa, quod plane incredibile est, quod fluitum ad eò insignis, fuisset neglectus, & longè minor, Nams nimirum, recessus, qui & ipse non super, sed infra Moguntiacum labitur. Motum vero per Obineum designari, plane inæquem videri potest, quod in descriptione superioris Germaniæ, & inferioris, transiitio Rheno, Mosen describit, & quasi honorat, vtra Rhenum transpottari deberet. Autor est Pirckeymerus, cuius verba reulimus. Sed nunc ad Moguntiam, clarissimum Germaniæ vrbem reuertimur, à Tacito memoratam, qui hic etiam molam à Drufo ad remotandam Rhenum fluitum inchoatam refert, & à Paulino

Pompeo Romanorum Legionum in Germaniam Duce sub Nerone Imperatore perfectam. Pons quoque ligneus, apud Moguntios à Carolo, trans Rhenum constructus fuit, qui paulo post vulcani rabie litatur. Anno salutis D. CCC. XLVIII. (auctore Sigiberto in chronijs) Godescalcus hæreticus, adulterina deprauataque doctrina, vrbem, ac diticnem Moguntiam corruptis acque intecit, Coacho ipse Moguntie, concias à Rabano Archiepiscopo Moguntino (cuius quidem vim pietatem & eruditionem, omnes bibliothecæ, permittis ab eo libris censcriptis, passim commendat) erroris conuictus, damnatur. In hac vrbis ars Typographica, circa annum salutis M. CCCC. LIII. per Ioannem Faustum inuenta est. Vniuersitate denique Moguntiae inclaruit, quæ quidem vti Pipino, eiusque filio, Carolo Magno primordium ita Reueroendissimo Archiepiscopo Moguntino, Danieli, in Electorum ordine primo, per Germaniam Archiepiscopo, omnem suum storem, & rellaurationem debet. Cui Illustrissima Celsitudo sua, Anno verbi incarnati, M. D. LXVI. Dominus de societate Iesu præfecit, qui dum mitiora arum studia, cum etiam philosophicas & theologicas scientias, maxime & dexterritate, & fortitudine tradant, Moguntiam superioris Germaniæ iuuentutem, doctrinæ, pietatisque mentoribus expuluit.

31. **M O M B A Z A**, oppidum Africa, habens in poetu ætatem immensissimam, armis & telis, varijsque tormentis referam, firmisimisque præsidijs, atque singulari vigilantia defensam. Telus abundat fructibus, oleis, & frugibus, & pecoris, & armenecum gregibus & aquis dulcibus. Vrbis præterea mira celi temperie, homines vixit admodum laetè, & donas Lusitanorum more edificata, telotiaque varijs coloribus depicta parietibus inducunt. Hæc Osonus lib. 1. de rebus Emanuelis Lusitanorum Regis virtute gefus.

40. **M O N A C V M**, vrbis ad ripam Illæ sita, inter ciuitates Principum in Germaniæ præclarissima, & Bavarix nominatissima, ædes habet pulcherrimas, plures amplas, & basilicas ornatissimas. Ioannes Aucuntius, diligens rerum Bavarix seruator lib. 6. historiarum, ita de Monacho oppido scribit: Henricus deo decimus Bavarix Dux, oppidum Monacense construxit, in fundo Monasterij Schefflam, atque inde Monacum est dictum, habetque Monachum pro insignibus. Fuit autem eo tempore oppidum quoddam aliud, Veting nomine, infra Monacum, ad ripam Illæ situm, vbi pons erat vtra fluitum, quo omne sal, quod ex Reichenthal deferebatur, tendebat: trajiciebatque portem, vnde Episcopus Frisingensis, cuius erat oppidum illud, magnum habuit quæstum. Hoc autem oppidum Dux Henricus exiit, pontem fregit, direxitque viam an Monacum, eaque ratione vniuersæ negotiatione, & vedigal salis ad suam ciuitatem peruenit. Est hoc tempore Monaci societatis Iesu collegium celebre, ab Alberto vniuersæ Bavarix Duce infœderatum, & dotatum.

42. **M O N A S T E R I V M**, vrbis episcopalis, totius Westphaliæ Metropolis, Prolomæo Mediolanum. Anabaptistis verbis noua Hierusalem dicta, qui post longam obidionem ab ea expulsi sunt, in natali S. Ioannis Bapte. Anno Domini M. D. XXXV. Ioannes verb Leidanus ex factorum opificio primus ipocum Dux, quæcumque secula ipsi facem præferens, quem Regem Israel & Sion esse dicebat, vias caueæ ieræ inclusit, & fastigio turris S. Lamberti suspensus, in eadè perijt.

43. **M O N S P E S S V L A N V S**, in Nabonensi Gallia oppidum, tam situs opportunitate, quam vniuersitate amplissima, admodum celebre.

44. **M O N T E S**, vrbis in Hamnonia probè munia & elegans, metropolitica dignitate conspicua.

N.

47. **N E A P O L I S**, vetusta, præclara, atque laudissima Campaniæ vrbis, ipsi maris litori & amoenissimorum collium radicibus appedita, Neapolim Strabo, Plinius, Mela, Linius, Solinus, Antonius, Tacitus, Silius, Appianus, breuiter omnes scriptores nominant. Antea tamen Parthenopen appellatam Strabo, Plinius, Solinus, Virgilius, nempe Silius antea dicitur, ab vna Sirenum Parthenope, quæ cum omnibus, vti est in fabulis, pro dolore, quod Vlyssim, cuiusque socios cantu decipere haud poterant in mare se præcipitallent, hoc in loco sepulta est, vbi deinde Cæmiani vrbem condiderunt, Parthenopenque ab ea virginis, vel, vt alij dicunt, Sotio, ætominarunt. Indicat id etiam Silius his verbis:

*Sirenum dedit vna tuam memorabile nomen,
Parthenope, maris Achæles, æquore cuius
Regnare dicitur, cum dulce per vnda
Exitium miseris, cæcæ non prospera nantia.*

Vrbis hæc Neapolitana, non otij modò & quietis, sed delictiarum voluptatisque domicilium peisicis temporibus Romanis semper fuit. Tanta siquidem hoc loci, sitis hortorum, fontiumque amœnitas, tanta fructuum præstantissimij, vna vberitas: tanta rerum omnium non solum ad hominum, animaliumque necessitatem, sed etiam ad voluptates, atque delicias peropportune delictiarum affluentia, & copia

I N D E X.

& copia: tanta denique placidissimi aeris salubritas, ut Tellurem matrem, hanc sibi in mundo locum, delegisse, non immerito dici queat, in quem omnes naturae dotes incredibili abundantia & armonia effunderet. Tanta loci opportunitas, cum olim doctrina claros (quorum in ipsa descriptione meminimus) & naturalium splendore illustres viros, in hanc urbem invitavit, cum nostra quoque aetate, Principes summiq; viri non minori frequentia, Neapolim concurrunt, quam quod serabo scribit, olim solebant. Etenim valetis frē regni, quod inter Adriaticum & Tyrrhenum mare, ac amne Tiberis & Funda, usque ad Fretum Messanae continetur, partem Samnitium, totam Apuliam, Calabriam, Lucaniam, Campaniamque faciens amplectens, Principes & Reguli maiorem anni partem, hac in urbe exiguunt, adeoque splendidissima fermē omnes habent. Ducorum etiam phana ornatissima, ac splendidissima, arcesque penē in iuncta hinc conspiciuntur. Inter hęc præcipuum est D. Clarę templum, sacra virginum societas, & clarissimum hominum sepulchri nobilitate. Dein est insignis S. Domini fanum, ubi simulachrum crucifixi visitur, quod D. Thomam Aquinatem hinc verbum affatum est, bene scriptum de me Thomam Seruatur in eius sacro Alfonso primi Aragoniæ, Hispaniæ, Siciliæ, Neapolitiq; Regis Ferrandi item primi eius filij: Ferrandi secundi, Isabella Ducis Mediolanensis: Ferrandi Ducais Marchionis Puchanie belli fulminis aliorumq; multorum Principum, & illustrium hominum ossa. Est & augustissimum Fratrum mentis obliuio, delubrum, modico in templo D. Ioannis in Carbonia fratrum Eccliarum, magnificentissimum Roberti regis, & Ioannæ primæ fortis monumentum, ex marmore candido, cum eorum imaginibus artificiosè factis, supra summam aram conspiciuntur. Possid. exigno in sacello Nicolai Caraccioli, qui magister equitum maximus in regno quondam fuit, sepulchrum item perlegans ex candido marmore, prætereaq; facillam aliud in propria quo ornatum apparere. Paria celebritate sunt hic templum Cathedralē, quod Episcopum vocant. Item D. Laurentij, fratrumq; minorum, D. Francisci, cum alijs, quæ omnia recentere nimis longum foret. Venerantur hic plurima sancto hominum corpora, præcipueq; D. Asperem Episcopi, item Agrippini, Eusemij, Athanasij, Severi, Ioannis Gaudiosi Episcopi, Iasuarj Anicij Pulcolini martyrio coronati, Auelli Abbatis, Reclitua virginis & martyris. Item Canide vidua D. Penci discipule. Si quis autem claros & eximios homines, qui non modo huic urbi, sed & eibi vniuerso decore ornamentoq; fuerunt cognoscere, imperij etiam gubernationisq; huius Reipubl. formam scire desiderat, in Campaniæ descriptionem Leandri Alberti legat, & quo auiditati suæ abunde facti sunt, insinuet. Est in hac urbe Anno salutis, M. D. LII. peraugue societati Iesæ, ornatum exedificatum collegium, opera M. Alfonso Salincom.

9. NEMAVSUS, urbs Gallie Narbonensis perlegans, quam antiquissima & magnifica veterum ædificia admodum celebrem efficiunt. Eam Ioannes Poldo, vetustata lingua, libro de hac urbe conscripto, cui ædificiorum ruinas, artificiosè delineatas, continet, copiosa enarratione illustrat.

40. NORDLINGA, Rhetia inferioris oppidum, trito incolarum sermone Nerling, Exteri cum Nordeling, nuncupant. Arx Flauiana, inde Ptolomæo dicitur, quod circa annum Christi septuagesimum secundum, Flauio Vespasiano Germanos oppugnant, atque parva victoria triumphans, hoc loco arx extruxit, atque dijs gratias agens, nouum & gentilitium ciuitati nomen imposuit. Nec ad Flauio Claudio adfensio potest, qui tricesimus fuit in ordine Cæsarem, atque circa annum Domini ducentessimum septuagesimum est terram potitus. Ptolomæus autem longe ante, nempe circa annum Christi centesimum sexagesimum tertium huius nominis mentionem facit, quando Flauiorum Romæ familia, adhuc recens erat memoria, & tres Cæsares, Vespasianus, Titus, & Dominianus Flauiani fuerint. Quod autem aliqui per Arx Flauiana alia loco, quam Nerolinguam intelligere volunt, cum illis contendere nobis, hoc tamen certo certius scimus, in tota regione non esse, aut olim fuisse locum aliquem commodiorem, & mansioni humanæ convenientiorem, quam Nerolinge sit area, & circumiacens ager. Sita enim perquā ameno excellit, fontibus, & ijs, quæ ad hominum victum ex se terra producit, abundat. Sed quia nihil firmi & perpetuum est in terra, omninoq; conatus humanas nihil præstat contra Dei prouidentiam, & quando ille non custodit ciuitatē, frustra vigilat, qui custodit eam, factum est anno Christi, M. CC. XXXVIII. ut tota ciuitas, cum ingenti ciuium damno, igne coacta, rari, ut non modo ædificia, fortalitia, possessionesque omnes amiserint, verum & diplomata, instrumenta, licentia contra statum, regalia, priuilegia, immunitates, iura, & leges. Illico tamen, & eodem anno, succurrent beneficio Clementissimi Imperatoris, Frederici secundi, cepta est ciuitas reedificari, sin gulariq; eas inuore, atque filij eius Conradi Regis & reliquorum successorum beneficentia, liberata fuit aliquandiu, donec respiraret, & ab omni exactione, seruitute & contributione, & post institutionem suam, immunitate, & magnis gratijs, & priuilegijs donata. Sed, quia primus restituta ciuitatis circus, non multum amplius fuit, nec capax omnium eorum, cui temporis successu, vel nati, coloniam adepti fuerunt, factum est postmodum, ut, imperante Ludol-

vico tertio, Anno scilicet M. CCC. XXVII. ut omnia subacta, vna cum oppido ipso in vnam contraherentur circumferentiam, mœnibusque nouis, & amplioribus cingerentur, & ciuitas ipsa iam duplo maior fieret, quam antea fuit, omninoque in orbem disponeretur, ut sui similes, non multas in Germania alias, inuenias. Habuit ab antiquis tempore patricios, & multos nobiles, atque diuites familias, insignesque alios ciues, quos & obregre ipsorum facinora, domi forisq; gesta, Cæsares magnis profectum sunt beneficijs, ac gratijs. Quam varias porro oppidum hoc Nerolinge calamitates, Bellonæ, Vulcaniq; rabiem fenferit, Wolfgangus Vogelmannus, copiosè apud Munsterum profecit.

51. NORINBERGA, Ptolomæo, Segodunum, præstantissima Germaniæ urbs, summaque nobilitatis Reipub. non quæ veterum imaginibus consistit, quæ maiorum opinione tantum miratur, aut lingue propagetur, cui nihil, vel parum cum virtute commune est: verum quæ propria virtute paratur, & ex proprijs egeijs facinoribus consistit. Quæ enim genus, & proanos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra volum. Viget illis Reipubl. nulli Germaniæ vniuersæ, conferenda, cuius laudi accedit, quod hæc non sicutibus, quibus vltæ crepidam non licet, confusa sit, verum vna parum, quibus terum cogitationem experientia, ac longa peregrinatio peperit: parum, qui sese nobilitatem doctriam, totos delinatuerunt, & qui à primis consulis, aut trecentis annis, multorum hominum mores viderunt, & vites Illicitæ Senatores administranda, contruanda, propaganda Reipubl. causam, hoc vnam agunt negotium, hoc vnum curant, vt egregiè Reipubl. consulant nullis alijs occupati negotijs. Ambigunt esse arbitor, an urbs Senatus, an Senatus urbi præponatur. vna ille omnium mens, vna animus, vna denique vniuersa. videmus ante multos in nos, nullas partes aut similitates, inter ciues ac Senatores obortas, Senatus plebi congruit, plebi primatibus conuenit: & demum res illa non aliam habet rationem, nisi quod vno alteri auscultante, beatissimam & locupletissimam, ex ciuitate ignobili, crederent verbum, tantis optibus præditam, vt quod melius alijs priuatis vrbibus proprium, cuiuslibet vni soli concessum est, tantum huic vrbis diuinitus relatum, ac veluti in vnum factum, conspiciendum esse videamus. Si verò, quicquid hominum manibus elaboratum, & quod natura homini concessit, inuestigare in animo tibi est, hoc concede, patere tibi ædificia, non tantum in foro, verum in modestissimis vicis, ac trinitijs vrbis, omnium vrbium Germaniæ honestissima, plus tamen in recondita, quam fronte pollicentia. Nec diuinus illic culus delitescit tot delubra, tanta sacerdotum corona, tantas etiam delicias parum, Hallerensē dicitur, præ se ferre, tot consuetum hilijs, tot conuersant fontibus, coelestis loci speciem, de se præbet: illic latam ac diffusam planiciem, naruta efficit, gramibus & fluminibus, speciosissimam, inquam, Septemculi horrent flores, à quibus clara, aquarum multivago, scatur, quæ à canato lapide rursus, grato murmure resonante, suscipitur. Post altissima mœnia, & propugnacula profunda, ac lata fossa, cingitur: tures quinque & sexaginta, supra trecentas, intra ipsam urbem colligit, octo & sexaginta molas versatiles, fusio inharentes, intra ipsa moria habet: plateis exornatur viginti octo, vltæ quingentas: Fora decem sunt, quæ nundinis propemodum quotidianis frequentantur. Est præterea tanta mercatorum stipatio, tanto negotiorum numerus, quibus Indica, ac vltima Thulæ cognita est: tanta etiam opinio rerum familiarum de ijs obicitur, vt, si sapientem virum, suæ diuitijs præditum definire voluerimus, de Noribergenium ordinem profectum esse, iudicemus. Hocum amplitudinis argumentum, natura loci expellit, qui vrbis huic sedem profectioris, hoc est, medium, ac vmbilicum totius Germaniæ tribuit. Non est in tota vrbis, quod contemnas. Ne tamen ab huius vrbis origine recedamus, cætera, quæ requiruntur, asseremus. Vrbis illa, dum Vagari Germaniam inuasisset, à vicinis condita dicitur, vt Germani, eo loco ruro, ad transfactendas res, vterentur. Alij, dum millefimum supra centesimum, quadeagesimum annum agebatur. Ecclesiam ab Henrico Bauariæ duce constructam, Norinbergam, in honorem S. Egidij, cum ciuitatis erectione, tradunt, ac opus ciuitatis, anno ab illo decimo, fuisse completum. Tunc autem, vnica tantum arx, muris circumdata, superfuit. Conradus Cæsar, sui nominis secundus, anno salutis 911. ad imperium hanc ciuitatem delulit, fertur, Henricus autem tertius, ipsam grati oblatione angustianit, accepit, ab incarnationis seculo millesimo, ac vigesimo sexto: filius huius Conradi, dum contra partem mouerat, Norinbergam penē delcuit. Henricus etiam filius Frederici secundi, nuptijs illic celebratis, qua tempore, sex ac quinqueagesima vni, tres ac viginti mulieres, aqua abluere fuit. Sedio tantum vna inter ciues oborta legitur, Caroli quarti Imper. ano. Et tunc in manus partionum, omnia ciuitatis iura, perueniunt. Hæc serè omnia, lib. 1. Eusebio, Germaniæ, Francisci Irenæi, excerptissimè plura in Norinbergenium chronicis & Pij secundi Europa, studiosus lector insuet.

O.

1. OLISPO, vrbis totius Lusitanie primaria, summa loci amœnitate, celeberrimo emporio, petangulis templis, & magnificis Regn.

I N D E X.

PROVINCIA, quo pedes praetabantur, abiecit, fenique innoxus, in super-
tricia eisdem: ibi quandoque ad trecentum ferme, a navigiorum gene-
ra, competunt, quae vadeantque contendunt. Eius vrbis Sal-
tanus Mahumeti est minutus fide. Haec Ludouicus Romanus lib.
3. rem Perfecit.

11. **OSSEBYRGVM**, Insigne Saxoniae oppidum, Caroli Ma-
gni elementis, splendore haud exiguo, illustratum.

P.

47. **PANHORMVS**, septemdecim Siciliae vrbis Metropolitica di-
gnitate illustris, sita foecundo excolit. pelagoq. Tyrrhenio abluitor,
mans septa per qua alia, quod opus est Frederici Regis. Plures, qui-
bus eminentissimos aggeres lateris cinctos augmeato, ac circum
fecerunt ad habere. Secundum mare arx est, quod Castrum ad mare
nominant. Huius Castrum quondam Praefectus Hieronymus Faza
Panhormita, homo patricius, qui dies octo quino tempore sine po-
tu agere potuit. Tres item antiquae ciuitatis portae, & veteres muri
multis cum turribus lapide quadrato constructi, & nunc manent.
Patriciorum vna, ubi lapides lateris inscripti, quibus Noe tempore
fuisse Panhormum plane constat. Obscura altera nominata. Tertia
est, quae Bodeacis porta ab his nunc cupatur, ad eam veteris vrbis re-
gionem, quam Britanniam, Volganiam antiquitus vocant. supra murum
ad Occidentem Rogerius Comes Tancredi filius, videlicet Paris car-
rum Raberam, quae vocant, faciem ad curauit. Alteram Chinimbim
nominis Villemus Rex, cognomento Malus. Tertiam demum Tur-
rim Pisanam hac vocant, quae palatium perfectum, Vilelmus filius,
quem bonum appellaturus. Intra sacellum marmoreum adificium
totum, duo Petro dicuntur, pulcherrimum & religiosum, cuius pa-
teret Porphyrite Batioque marmore, remiculis ad hominum, &
animantium effigies crustis panthiq. aeneis vitatis, pavementumque
structum. Ibi subterraneus carcer, quo primariae nobilitate mulieres,
anno millesimo post Christi doctentimo, quadragesimo secundo
mense Martio, quod plurimum reguli tumulu fecerant, ab Frederico
Imp. constrictae, nec vaqua deinde vlti, quae antiquo vulgi procer-
bio, Donnae, quae male veniant, vocata sunt. Ducentis post atque
nonaginta quinque, fere annos, quod locum fabricandi gratia, homi-
nes confoderent, tria carum cadauera, nulla putredine vitata, inte-
ger eorum vestibus, feniisq. Calanice inuenta sunt. Tempore quoque
regens Panhormi, caeterosque patentes multo pulcherrimi, a Gualte-
rio Archiepiscopo Vilelmi Regis ahae dedicati. Ibi, quatuor vix
ex Porphyrio marmore Sepulchra, opus sane caelatis spectabile, Si-
ciliae Reges, in quibus sepultos aient, quorum mediū locum tenet
maximorum quoddam, ubi Constantia regina condita. Sacellum istud
D. Christinae patricibus marmoreis, atque aeneis laquearibus extru-
ctum. Ipsi in templo castrum est in situ, ne periretur, quinquā
sepelitur. Regibus namque duntaxat, & Episcopis concessum. Propē
est ad Onemem fenne, celebre Hospitale, nec multum ante Partū
nostroū memoriam aedificatū. Cuius ministris curandi aegros, atque
infantes alendi, quos vel pauperas, vel mulierum vteuandis clam
expositis, maxima cura Altera parte est locus, quod Torcum ap-
pellatur, ubi aut veteri consuetudine, aut regia gratia, aereas coro-
nas reges accipere consueverunt, ipsi Panhormitae emulant, & adde-
unt quibus, qui ibi regio diademate donant, Rogerius, virumque
Vilelmum, Tancredum, Henricum Imp. Caesarem, Fridericum filium,
Manfredum, & Petrum Aragonum Regem. Insignis etiam Pan-
hormi regis ab Andrea Claramonte tempore, quo priores reguli a
regis sede deiecerunt, ipsius deiectionis auctore, extructa. Meritum tū
vocant, quae nostra aetate in mercium horreo, Donnae hodie ap-
pellant, ubi portio ex ad Regia vestigia exigenda disponunt,
mutata est. Co. ita item est parva in, ubi duae statuae ex marmore
antiquissimo, nec eus quidem dicere, scire possumus. Sūt enim nude
atque altera manu, mortali incursa mortale. Et prope sanū vetus,
factū, ē marmore, quicquid, aeneis, haec veruā delectat, factum.
Maturana Panhormitae vocant, ubi virgines plures Deo perpetuo
dicunt. Aucta postea ciuitati, Tancredus primi Vilelmi ipentis
pomenum protulit. Et Rogerius Comes adem, quae D. Ioanni fa-
crata est, curam hospitium, quae Elephanta viciā, etiam Oretam-
nis hominum, sicut migrale Panhormitae vocant, ubi ponit est la-
pideus insignis, quidam fume in Panhormita valle oritur, inque
aegro Parco nomine. Ipsi Panhormi vallis, pluribus irrigatur fonta-
bus. Haec vique Cl. Marj. Arcei vrbis de descriptionem recitatur.
Celestem ac perpetuam neminis gloriant & hinc oppidum hoc
Panhormitanum conueniunt, quod cum superbum, insolens, ac
libidinofam Gallorum praesidium, a Sicilia in viciā Italia de-
lectentur eius cordis, ac prouide huius quoque procerbi, quo vespe-
ras Siculas commemorantes, occasio fuit, cuius rei si quis accu-
ratam historiam quaerat, in Thomam Fazellum libro sue historiae
Siculae octavo, & nominatum de vesperis Siculis eodem lib. cap. 4.
legat. Et L. Manneum Siculum lib. 11. de Aragonia Regibus. Pan-
hormitae ciuitas, Anno Christi M. C. XLIX. Ioannis Vagae Siciliae
Proregis confilio & auctoritate, atque adeo, pio Messanenſis Col-
legij studio incitata, Collegium Societatis Iesu, creterunt.

48. **P A R M A**, antiquissima Lombardiae ciuitas, omnibus om-
nem faeculorum aetate nobilissimā, & egregiorum Cuium Boae,
vel nunc quoque, maximo fuit, vetus Romanorum Colonia, quam

Leander, variis aliorum enarratis sententiis, a Tuscis conditam, &
a principatu Coloniae demominatam arbitrat. Haec a sit vrbis
amne intercurrente, irrigatur, qui ex Appennio supra Beludenum
orient, inde intercepta via Emilia, Parmaeque vrbis, a sublebus di-
uisa, hinc in Padum defluit. Eius aeger, uti optimus, rerumque pra-
stantissimarum foecundus, ita disciplinae Parmensis ciuitas celebres ho-
mines, & cum literarum, tum aliarum virtutum amoremque glo-
ria claros abūde tulit: in quo catalogo Cassius Poeta, item Macro-
bius, qui in Somnium Scipionis a Cicero deſcriptum, elegantissi-
mē commentatus est: praetereaque Saturnalia scripsit, quanquam
non desat, qui negat eum Parmae genitum. Longaeuit hic Bla-
sius Pelacanus excellens Philosophus, & Astrologus: Albertus Cal-
leotus, Iureconsultus, qui multa literarum monumenta reliquit,
nominatimque Margaritam quaestionum. Bemaedus Parmensis,
Canonicus in D. Petri Bononiae, ubi & sepultus, qui apparatus ad
Decretales concinuit: Guilielmus Aemulius, Iurisconsultus,
qui circa M. C. C. XXXVI. a C. N. anatum Boruit, et Cotius an-
rior est, Iacobus Antonius, qui penitus, multaque alia docta scri-
psit, Ioannes olim Generalis minister ordinis Minorum, cum alio ite
Ioanne, ex sodalitate praedicatorum, ambo summi Theologi, ut e-
ditis scriptis probante Gregorius Anselmus, optimus Medicus at-
que Philosophus, Anthonius Camaldulensis Graecae Latinaeque
literaturae summē peritus, cuius rei in Constantiensi Concilio do-
cumenta dedit amplissima. Franciscus Marj. Grapaldis, qui de
parentibus adum Lexicon itemque Syluam collegit: Thaddeus Vga-
letus, Nicolaus Brucius, qui Bononiam, libro edito celebratim:
Franciscus Carpeſanus, qui penitus, nostrorum temporum his-
toriam conscripsit. Alia item ingenia summa, hac vrbis orta, no-
strum habet saeculum: quae parum Leander in sua Italia commo-
metat, partim etiam alius celebranda reliquit. Est etiam in
hac vrbis praerularum Societatis Iesu Collegium, ab Oclauiano Fa-
meſio Parmae & Placentiae Duce inchoatum atque dotatum.

50. **P A R T H E N O P O L I S**, vide Magyburum.

51. **P I N C I A**, alius, Vallisolerum, Hispanis, lingua, vulgari Val-
ladolid. oppidum totius Hispaniae celeberrimum, Regis Catholici,
summorumque hominum illustrissima & inclita sedes. Est hoc am-
plissimum Societatis Iesu Collegium, cuius fundamenta iecerunt
Petrus Faber, & Antonius Atooz, qui in comitatu Mariae Ioannis
III. Lusitaniae Regis filiae, quae Hispaniae, Principi nuptrax, ex Lu-
sitania in Castellam profecti, Pincia commorantes, in ipse hoc Col-
legium instituerunt, quod initio quidem tenae, & petangulum, ita
postea ampliatum est, et propter eius oppidi magnitudinem ad
Collegium etiam Professorem doctus addita sit.

52. **P I C T A V I A**, oppidum Episcopale Pictoum in prouincia
Burdigalensi, Pictiis communi Gallorum lingua.

53. **P R A G A**, Regni Bohemiae Metropolis, vrbis amplissima,
Principum Regum ac Praefulū inclita sedes: Babienum, & Ma-
rebadum, Anoniano, Cathedra, Pictoum dicitur. De qua in ipso
opere plura, quae verō in eo, ubi loci angustia, omittunt, haec sunt.
Non longe a Cathedrali Praegenſi templo, versus Orientem solem,
sicut est Monasterium Deo dicatum Virginalium, toto regno ve-
ratissimum. Nam a Duce Vratislao, S. Venceslao patre erectum
est. D. Georgio sacrum, in quo templo ipse Vratislao, cum matre
sua S. Ludmilla, & rege Bohemiae Pio quiescit Sacerdos huius coe-
nobio praefectus, pastorali baculo vtor, & Principis desiguitur ho-
nore, quin etiam ipſius praesentis requiritur, in coronanda Regina.
Est & ab alia arcis huius templi parte, aliquantū remotius mo-
nasterium, vulgō Strahov, alias mons Sion dicitur, quod iuxta
ipsa vrbis moenia, in admodum arduo colle, Petri dicitur, reli-
carum, sepulchra Vladislai primi Bohemiae Regis, qui ipsum con-
didit, celebre est & clarum. Nec silentio praeterendus est Regius
hortus amoenissimus, iuxta fossam arcis altissimam situs, variis ar-
boribus, ac stirpibus, non tantum domesticis, sed & peregrinis ex
Italia, Hispania, & aliis longinquis regionibus, haec allatis, & plan-
tatis illustratissimis, speciosaque topiano fragrantissimis. Haec vides
mala Pnnae, Cetrina, Limocia & Aurantia, non infeliciter pro-
nate, olera & herbas exurgere intra lamias ferreas, instar literarum
formatas, & apto contextu orationem dominicam exprimentes.
In hoc hortu alantur Leones, intra ligneos cancellos inclusi, nec
non mirandum ex India animal, quod anteriore parte ceruam, re-
liquo corpore camelum mentitur, adeo ut claudis D. Andreas Mar-
theolus graeco voce Εκαρδαίαν rectē appellati possit, reflectur.
In penitioribus huius viciāj sceleris, habetur domus elegantissima
facta, ad refectorem, deambulationem, & omnem prospectum
concinatissima, nam deos habet ambrus, iustiorum & superior.
Inferior est porticus, columnis trecentibus aequali interstitio circum-
quaque positis. Superior est subdialis, cuius extremitates sunt con-
tinua series lapidum, in quibus variis imagines, ex veteribus histo-
riis & Poetis artificiosissime excise, iucundissimum praebent specta-
culum. Ab hoc hortu vnius stadij interstitio, exeat viciū Regi-
um, muris longo circuitu septum, sed non est conferendum
ad nouum illud, quod recentissimus Archidux Ferdinandus qua-
tuor a Praegenſi Catho. stadiis distans, condidit, & spaciōssimo
murorum ambitu cinxit, in cuius medietate magnificētissimum,
culōssimumque stat palatium, ad figuram stellae fabricatum, vnde ei
nomen datum. Pavimentum habet ex marmore tessellato, nitidissi-
mum,

I N D E X.

totae scriptorum cohort. Sublicium, & Amilium nominant. Colles septem, circa Tyberim Romae ab auctoribus describantur, quorum nomina haec sunt, Capitolium, Palatinus, Aventinus, Caelius, Esquilinus, Viminalis, & Quirinalis. Trans Tyberim alij duo sunt, Laniculus, & Vaticanus. Capitolium ab initio, Saturnij nomen habuit, postea Tarperium, denique Capitolium vocari coepit, hinc capite in Iovis templi fundamentis, reperit. Dividebatur in partes duas, Arcem & Capitolium. Arcis ornamenta cunctis Aegyptiorum miraculis erant asseponenda. Circa Capitolium vates erant delibes, similiaque loca, numinibus consecrata plus LX. Mons, nostrae aetate, prope modum vacuus & inanis, vix enim nunc ibi Senatoris, & consistoriorum pratoria, nullius ferè momenti, cum Atræ cœli, familia Minorum, monasterio, cernuntur. Palatinus mons sequitur, in quo, ut Cornelius Tacitus perhibet, primò, vrbis Roma edificata est. Et in eo Reges, deinde Consules, postea Imperatores, maiori ex parte sedem habuerunt. Qui plurima atque magnifica in eo extruxerunt aedificia, quae estis aetate temporum penitus sunt collapsa, eorum tamen ruinae tot tantaeque sunt, ut passim ab omnibus, summa cum admiratione conspiciantur. Habuit is mons Graepothali, locum, ubi nationum maximè Graecorum subsisterent legati, qui ad Senatum missi essent: Concordiae aedem, Senatuum, & aedes Vicoeae, Iunonis hospite, Penatium Orci, Fidei, Apollinis, & plurima alia aedificia, quae Marcus in topographia vrbis Romae, Leander de eiusdem vrbis antiquitatibus fusiore describit. Limes quoque inquit, Martem Magnam Deum, ex Graecia aduectam, in aedem Vitoriz, quae est in Palatio penultere. Fuit & in Balneo, esse Plauto, Phanium, Febrici aedem, & templum D. Augusti, deinde in eodem contempsum, C. Calicula, super templum hoc, ponte transmissio, palatium, capitoliumque conuenit, cures & reliquias adhuc conspiciere licet. Idem Caesar Augustus, templum Apollinis, in ea parte excitauit. Addidit porticas, cum bibliotheca Latina & Graeca, quo in loco, iam senior, sepe Senatum habuit. Nunc praeter S. Nicolai Ecclesiam a Calixto Pontifice aedificatam, nullam, in celeberrimis montis aedificium habet. Qualis autem & quatuor olim fuerit, peringentes aedificiorum ruinae indicant. Nunc ad Caelium montem venimus, in quo Vestalium templum D. Claudio aedificauit. Fuit & in eo Phanium Venetis, & Capidinis, item Paris, aliorumque deorum aedes, arae, & templa, quatuor omnium ruinae ita confusa sunt, ut paucis certum locum assignare liceat. Macellum magnum, Atrium Ciclopis, Lupanaria, cohortes quinque vigilum, Castra peregrina, & Armentarium in medio in eius dorso, bene Aquaeductus, superbissimi operis conspiciuntur. Nunc Ecclesia Christianis, montis totus perornatus, conspicitur. Qua ad Palatium vergit, Monasterium D. Georgij insitit, ex aedib. patris, ab eo constructum. Inde Sanctorum, Iohannis & Pauli, Ecclesia videtur, ubi quaedam Curia Hostilia exiuit, in qua Tullius Rex Regiam sedem, Luitio afferente constituit. Sequitur hospitale Saluatoris: & Ecclesia B. Mariae in Domusica alteraque S. Stephani Ecclesia circulari forma, multis per amborum columnis, adornata, olim Fauno sacra, et ex titulo quodam, ibi reperio, omnes consentiunt. Cernitur ad huius montis fastigium SS. Quatuor coronatorum Ecclesia, & Erasmi monasterium. Proximum noui operis, in monte Caelio, est Xenodochium Lateranense, & in eiusdem montis extremo Basilica Lateranensis, sic cognominata, quod in Lateranorum nobilissima gentis aedibus, aedificata fuerit. Ea, sanctissimi Apostolorum capitibus, venerabilis, & nobilissima stractura, toto orbe celeberrima, à Constantino data B. Syluestro, Constantianina Basilica appellatur, Pontificum Romanorum primaria sedes. Visitur quoque in monte Caelio, poeta maior, Neuis dicta. Et Amphitheatrum à Scantilo Tatro Augusto positum, semiduratum. Et alia S. Crucis Basilica, ab Helena Constantini matre constructa. Eo loco, ubi templa erant Venetis & Capidinis, contigitumque est monasterium, quod Cathacensibus nunc incolitur. In Auentino monte, locisque circumiectis, multa cum templa celebria, tum alia in summa splendore aedificia, fuerunt, videlicet, Atræ Herculi, ab Euandro posita, Phanium Iunonis, Dianae, Mineruae, & Lucinae. Et in vertice, Laurentum, Ioui sacrum est, Libertatis aedes, Neaeb. Sabinae Bonifacij & Alexij monasterium habet, a quo in totas vrbis partes conuectus. Erquilius in monti sequitur, quem Vatro duas in partes diuidit, nobilissimum esse scribens eam, quae a foro, post ea Traiani vocato, nunc raze Comitum, ac Militarium incipit, & per montem Cabellinum, perq. Themas Diocletian, ad D. Laurentij portam vique protenditur. Altra pars, ex loca continet, quae inter Diocletiani Themas, & Marty Tropheos insertunt. Et ea celeberrima Ecclesia, S. Mariae maioris insitit. Habuit Erquilius olim aedes, cum Deorum, tum hominum amplissimas & magnificissimas, A rari multitudine ascendendo, ruzae Themas Constantini cernuntur, & ingentes feminidorum marmorae stanz. Inde loco penè coniugio, Caballi marmoris, quibus vni feminis si, loca tenentes, insident, magno artificio, facti, quorum alter, Praxitelestis, & aliorum clarissimorum viroem Themas. Fuit in eodem colle Macellum, ubi nunc Ecclesia S. Viti conspiciunt, cuius vicinus est Arcus triumphalis Calbeti. Plurima sunt in hoc monte Ecclesiae veterum aedificiorum ruinae, quae omnia absque tediosa verbositate, referre nemumè possumus. Collis Viminalis, Atram Iouis Viminis, quodam habuit templum Syllani, Lauacrum Agrippinae

matris Neronis, Themas Olimpiadis & Nouati, in eo loco, ubi nunc D. Pudentianae est templum. Et Bibliothecam Vlpiani, in qua libri linearique elephantini, Principum gesta, & S. C. cruci conuenientes seruabantur. Alijs insuper aedificijs, hunc montem exornatum quosdam fuisse, ingentes ruinae testantur. Mons Quirinalis, longitudine, Viminali est similis, at amplius in latum patet, sunt enim qui collem illi alium, inter portam Collinam, & Collinam adiungant, ubi characteribus Aegyptijs inscripsit, Lunaeque quendam, ut nonnulli prodiderunt, dedicatus, iscer obeliscus. In valle Quirinali fuit fontanae publicae, aedes. Paulò altius, Turris Militarium, in qua Traiani milites olim stationem habuerunt. Themas C6. flantini Domus Corneliorum, Domus Pomponij Atrici, fuit in ea Quirinalis parte, quae ad tunc D. Vitalis incumbit. Templi Quirini: Horti Salustiani Campus seclerum, in quo Vestales, incerta raze, vixit desolabantur. Habuit & plurimas alias aedes sacras hic mons, sed quo in loco fuerint, non ita exploratum habetur. Postulare nunc ordo, ut vrbis quoque planae aedificia & celebriora loca diligentius perferatorem, ceterum cum ob incredibilem, tam publicorum, quam priuatarum aedium frequentiam, commodè id fieri nequeat, quin in immensum, lectorem triam tadio, exerceat oratio. Itaque Publ. Victorium sequenti, Laconia breuitate, quae ab alijs integre etiam libris, pro rei magnificentia descripta sunt, recedebimus. Aquae, & Aqueductus per varias vrbis regiones XIX. inueniuntur, Tabernae XI. Amphitheatra & Theat. III. Curiae XXXV. ut D. August. in P6. 121. Circi III. Obelisci VII. Arcus marmoris XXXVI. Campi VIII. Fora XI. Bibliothecae XXIX. Obelisc. V. Viae XXIX. Capisolia II. Colossi duo. Columnae cochli- des duae. Macella II. Ludij IV. Nannachiae V. Nymphae XVI. qui magni XXIII. Deaurati LXXX. Eburnei I. XXXIV. Aedes CCCC. XXIV. Vicomagistri DC. LXXX. Vici CCCCXXIV. Cariores XXXIV. Infule per totam vrbem numero quadraginta sex milia ferentae duae. Domus M. DCC. LXXX. Balnea DCCC. LVII. Laeus M. CCC. LIII. Pistrina CC. LIV. Lupanaria XLV. Larinae publice XLIII. Cohortes praetoriae X. Vrbisae IV. Vigiliam VII. quarum excubitoria XIV. Vercilla communia II. Castra equitum, Salsamatorum, peregrinorum. Quam multis aeterni, magnificentis, ac penè immortalibus aedificijs, multo labore, summa arte, & infinitis sumptibus vrbis Romana exornata fuerit, explicari vix poterat. Quae, est maior ex parte, iniuria temporum (ut in hominum vita nihil est perpetuum) interire: reliquiae tamen, & ruinae illorum, quae hodie extant, adeo sunt immensae, & mirandum in modum extollunt, ut ab extremis orbis partibus, plurimos ad se visenda iugiet, & alliciant, & aeralant, qui eas contemplantur rerum magnitudine ita obstupescunt, ut ab illorum contemplatione, vel inuiti abscedant, contentandisque, fieri non possit, ut, aut citius Romanorum opera, aut Regum potentia, aut vllis principum ditibus, sed vel gignatum manu, vbi diuina potius virtute, aedificia illa fuerint excitata. Quae cū Georgij Callian der, anno salutis M. D. XLIII. cum supposito videtur, hoc ex tempore carmen fuit.

Quae miseranda videt, veterum vestigia Roma,

Ille potest meruè dicere, Roma fuit.

At, qui celsa noua spectat polistia Roma,

Hic poterit meruè dicere, Roma viget.

Praeter ea alia plurima, religiosorum hominum, amplissima cono- bia, iam hoc tempore habet in vrbis Romana veneranda, nominis Iesu societas, domum Professorum, ipsius societatis quasi parente, ex qua velut ex matrice quadam ciuitate, P. Ignatij, primi societatis institutoris opera, & consilio, Coloniae sunt, in diuersis mundi nationes deductae, & propagatae. Tum etiam eiusdem societatis collegium, est Romae. Francisci Borgie, Ducis Gandiae impensis, primo Anno Domini M. D. LI. institutum. Deinde Pij IV. Pontificis auctoritate & hortante, i nobilissima D. Victoria Tolla, Pauli IV. ex forte nepos, Anno salutis M. D. LX. magnificè est amplificatum aedibus. Quinetiam eiusdem societatis abami, Germanico, in vrbis Collegio Anno Christi M. D. LII. praeficiuntur à Iulio III. Pont. instituto, & postmodò à Gregorio XIII. Pont. Max. Anno ab orbe redempto M. D. LXX. III. funditione D. adolescentium studiorum, Germanicæ nationis, aedifico. Domum insuper nouitiorum S. Andreae, in vrbis, eadem Iesu societatis habet, sub Pio IV. liberalitate Illustrissimae Dacillae Columnensis dotatam. Et penitentiariae domos, S. Petri Romae à Pio V. Societati est attributa. Seminario denique Romano, ex instituto Concilij Tridentini, à Pio IV. magnificè dotato, Domini de societate Iesu praeficiuntur.

- 27. ROSTOCHIVM ducatur Megapolensis, Saxoniae finitimum, celeberrimè oppidum, optimarum artium Gymnasium, quendam florentissimum.
- 28. ROTENBVRGVM: Franconiae oppidum, ad Tuburum annum situm.
- 29. ROTOMAGVS, Normandiae Metropolis.

30. SALA, Mauritaniae oppidum, Regum fuisse sepulcra illustre.

31. SALZBURGV M, verosissimum Notici oppidum, nunc culminis Bauaricæ Metropolis, Iuuanis dicta, à reuendo, cò quòd

I N D E X.

quod salinet. Alij à Ionaro fluuio, Tene. de Solj, vnde Otto lib. 3. c. 3. Virgilium quendam vocat Episcopum Iouauiensem. Dicitur & Petrus: Prolem Germaniarum nuncupatur. Hanc civitatem Iulius, videlicet Germanus, ac secundum aliquos, arcem ibi, Tene. **Solzburg** condidit. Attila hanc destruxit, verum à Roberto eorum Episcopo: Anno Domini octingentesimo supra quingentesimam instaurata est. Hic Episcopus, quem Patriarcham nos vocamus, sedes, & altare, cuius simul non videri credunt. cernitur Aneas Iouauiensem, & Amimensem dicit, aut Metropolitam insignem inter Bauaros, opibus & auctoritate memorabilem urbem, Antoninus post, in Itinerario, huius civitatis meminit, tam Iouauiam dicendo, alijs etiam hanc urbem Budicum dictam fuisse, asserunt à Prole. Hic Franciscus Irenicus, lib. 11. exegit Germaniarum 12. **CAPHVSA** oppidum, ad destrum Rheni latus, iuxta Herciniam fluvium, agro admodum fecundum pauper, excelsique Nigre sylva arboribus, plantatae sunt in eorum locum vitee frugiferae. Ex solitudine factus est Paradysus amoenus. Si quidem occupat hec civitas, locum omnibus modis commodissimum. Ad meridiem Rhenus sacellus altius merens, & à tergo versus Septentrionem, lenis ascendit mons, qui aestivo tempore verificat horti & vineis. Est autem vinum loci illius insignis, quum mons vniuersi respiciat Meridiem. Loco traiechus natus, hodie est lignecus pons. Parum infra civitatem Rhenus, varijs montium impedimentis incertus, cum rapidis coarctatur, crebri fremitu eluctatur, tandemque ingenti impetu per precipitum altitudinis 40. aut 50. cubitorum, ruit. Habet tamen cataracta illa primum in rapidis gradus quosdam, ac deinde tanta vehementia in amum delabitur, vt tota aquarum mole in spumam & nebulam resoluatur. Ego non quia sine horrore potui videre stupendam istam Rheni precipitationem. Incolae vocant cataractam istam, **den Lauffen** quod significat cursum ibi nullae possunt descendere naues, alias in mille frangerentur partes, nec possunt huius fluii altitudinem superare quicumque pisces etiam illi essent. Moris aut Rosmaris, qui adnecis suis natis, nullam non possunt confingere petram, hic enim obstat aquae imperio. Ceterum Rhenus sub oppido **Lauffen** petris artatus, spuma apparet albissima praefere, & collusione. Tandem aroa spumam, amolo gurgite ad Augustam Rauricam deuolat. Feri aetas Schafhausen, tempore Frederici II. civitas imperialis, & deinde sub Ludouico Bauaro, circa annum Christi, 140. vna cum Rheinfelden, Nuremberg & Brisaeco impignora Duci Austriae. Deinde vero, tempore Concilij Constantiensis, anno scilicet. 417. fuit rursus libertatis suae restituta, crepta à Frederico Duci Austriae. Postea, eadem civitas, in iugum cum Heluetijs, ad certos aliquot annos, atque tandem perpetuo fudere obligavit. Illa habet quoque, civitas ista vetustis & opulentis Monumentis, quod olim conuulsum est Eberhardus ex uenae, appellatumque est ratione naturalis traiechus, Narium domus, Germanice Schuffhausen, id quod expressit in vetusto Codice, à sancto Georgio, Monasterio Nigrae Syluae, huc Basilicam allato inueni. Fuit aut Monasterium illud magis instructum principis, adductaque sunt in gentes coluinae lapideae, quarum adhuc 2. in templo videntur, habentes singulae in longitudine 7. pedes, & in copleura. **Cöcheram** Monasterium istud Papa Leo nonus consingens memorati Comitis Eberhardi, Anno C. 652. Hic est Munsteri Cosmographia à S. SEBASTIANI, poeta & tunc iam nauium statione, Hispaniae, in regno Galpacoa, in fine oppidum.

37. **SENYVM** Primum Valeriae oppidum, arte & natura munitionum bafido monte ab Oriente ceu propugnaculis defensum, arcibus beatis, & cathedra, Valeria Ecclesia illustre, incolae vniuersi, linguae ob Gallicarum & Germanicarum, orarum constantia callentissimi. Quam sterilem agrum habeant, dici nequit. Nobilissimus vniuersi, & melioris panem non licet circumquaque inuenire. Habet hortos & pomaria, atque praeta, valde bona. Apes recedunt apud eos mel in tanta copia, vt per integrum annum illis suppetat mel ex aluearibus. Abundat quoque regio illa, praesentim circa Sedunum, valde pectus casis, habet & optimos pisces in Rhodano, maxime recutatas, easque tanta magnitudine, & pondere, vt adhaerent interdum triginta libris vulgaribus. Parant quoque multas salitas & exiccatas carnes, praesentim à pinguioribus ouibus, & castreus arietibus. Non fumo indant carnes, sed salitas exicant in aere, & postea reponunt in stamine. Delectantur huiusmodi caribus ouillis magis, quam ijs, quae fumo macerantur. In precipitijs vero altissimorum montium, venationem habent copiosam vicium, capicorum, mearum alpiorum, nobilissimorum auium, puta Phasianorum, Gallorum syluestrium, Patrisium, Perdium, item Vulturum, Fulicarum, &c. Habent autem omnes alpes communem cum Valensanis hanc venationem ferarum & auium.

41. **SENA**, Petamane Italiae oppidum elegans, pulcherrimam urbem decore praestans, velut penobilibus, magnificisque aedificijs, augustissimo templo, spaciosis omnique fontibus, ac hospitibus amplissimo, qua misericordiae domus, non immerito dixeris, in quo praeter admodum augustam formam, magnus ordo agrorum vniuersi seruantur, conspicitur. Incolae, Christianae religionis ceremonias admodum sunt additi, ciuilitate, comitate, ac moribus elegantissimis insignes. Christi Seruatoris Euan gelium civitati primus tradidit D. Anselmus, Tranquilli Romani F. quem ad Athiam omnem Calendarem Decembrem die Lyfius Proprietor ob fidem in Christum, secuti percussit. Concilium hic generale Nicolaus II. Pont. Maxi. egit, eorum & triginta Episcoporum, quo statum, quod in Decretis Patrum tertia & viceima distinctione legitur, Pö-

tificis Romani elegendus, penes Cardinalem Collegium effectum oportere. Vires illustres ista, quae virtute, non solum per Italiam omnem, verum etiam alijs orbis partibus inchoata est, & qui beatorum ordini sunt adscripti, plurimos edidit Pontifices eius Romanos, Sena dedit Alexandrum III. quem sanctitate vitae, patientia, singulari Pseudo Pontificis quatuor, aduersum se Frederico Anobardo fuscinos, gloriosissime superasti. Platina, Bledus, & Sabellicus, tradunt. Praeterea duos priores, alterum & tertium ex eadem Picolomina familia Horu priore Aeneas Syluius ante dictus, vir eloquens & doctus fuit, excellentis, virtute, viam sibi ad illam dignitatem munuit. Opera literaria multa, cum elegantia, cum erudita reliquit, nominatim aliquot epistoliarum libros, orationes, opusculum, quaque imperfectum, quo de Constantini donatione disputat, cum descriptione Europae, ac historijs quibusdam. Vitam eius Platina perscripsit, ac item alius auctor quidam, admodum exacte. Posterior prior huius nepos fuit, vir doctus ac prudens, sed haud diu in Pontificatu superstit, magno sui, apud omnes desiderio relicto. Sicut vterque est, in sacello D. Andreae apud D. Petrum Romae. Cardinales Sena plurimos habuit. Praeterea tam multos Ecclesiae Praefectos, alios videlicet Archiepiscopos, Episcopos quoque, tam multa denique clarissima doctrinamque ingenia, hae urbs genuit, vt omnes memorare nimis longum foret. Agrum habet bonum, amoenum, fructiferumque ac frumento, excelsique frugibus vberem. Quis in mare versus, maritima regio, dictus vulgo, copiam frumenti maximam praestat, quamquam infrequens colonis, praecipue, mensibus aestiuis, & autumno propter caeli vitium, cum temporibus, homines hic fructum prope virentium colere iant, propter morbos corporum, qui maligno aere generantur. Est in hac urbe societatis Iesu collegium inchoatum Francisci Mendocae Cardinalis opera. Anno Salutaris, M. D. LV.

56. **SEPTA**, Vrbs Maritima maxima, opulentiissima, munitissimaque, in ora maritima, fere Gaditani, ea propinquitate sita, vt inde amoueri in Granatae oram parat profectus, atque hinc animalia dimittantur, quod eius intervallo latitudo 1. tantum sit miliarium. Hae urbs à Ioanne eius nominis I. Lusitanis Rege, ope atque industria filij sui Henrici expugnata, maximam Christianis, & pontificum quidem Lusitanis incolis, occasionem dedit armis latius euagandi. Cum enim Heroica Henrici virtus, admodum clara in Septem expugnatione appareret, hoc institutum, quod Christianorum potentia latius extenderet, profectum Lusitanis vobis. Classis igitur instituitur, quibus Africae littora, & eas Maritima regione, quae extra fretum, ad Austrum pertinet, insulas redderet. Deinde, cupido tunc incensus, terras ignotas explorandi, dedit opera, vt, quod classibus persequeretur, multo longius progredierentur. Quo studio factum est, vt parum hominum fortium industria, partem vniuersae tempestatis euerteret, non solum bona pars Africae, quae ad Aethiopicam pertinebat, verum & insulae permixtae, in Oceano, sub imperium Lusitanis subiungerentur. Quo autem terra, ad quas noscitur naues appellerant, erant magis longinquae, maioraque in illis monstra vetari dicebantur, eò magis animas principis, optimi flagrabat studio remota peratelligandi. Fuit enim Henricus, viranimi maximi & religionis sanctitate clarissimus. Neque tantum elaborabat, vt nomen suum clarum redderet, quam vt Christi religionem propagaret ad quod nihil magis velle parabat, hac nauigatione, vt possint Christi nomen apud barbaras nationes, à ira nostro distinguissimas, ad omnium salutem prodire. Hae Hieronymus Seditus Algarborum, in Lusitania, Episcopus, lib. 1. de clarissimis Emanuelis Regis facinoribus.

71. **SOLOTVRVM**, Quasi solis turris Heluetiae, oppidum, mira antiquitate celebre, ubi S. Virius de legione Thebaeorum, vna cum LX. socijs, quam ex Augusto Valeria oppido veniret, sub Caesare Diocletiano, perdidit autem Hyraco, capere truncatus est, pro Christi nomine. Ille verò, singulis decollans, acceptis capitibus suis, vt Legendam illorum habet, gestauerunt ea ad spatium, coenam, auramplicius passum, vbi & sepulchrum à fidelibus in littore Alcolae praeterfluente situm, qui locus postea mensibus ciuitatis est inclusus, habentque hodie sacellam, quod ad S. Petrum vocatur. Productum huius urbis ditio, sicut & Tygueniam, Curiaem, & Glarenium terra, arbores Taxum appellatam, quam ob vfarparum officium, Graeca voce, Opilon quoque vocat, quod salicet optima sit, pro balistis lignis & arcibus facendis, quibus potissimum nostro auro, Angli vtuntur, & ex Heluetia, in magna copia ad eos deferuntur. Germani hanc arbores (Yben) vocant, estque abieti, aut potius laterici similis, quantum attinet ad virorem, quem hyeme tamen, non vt latic, abijcit. Sed non crescit in tanta peccentitate, vt abies, quin magis iustas pini distinet in larem. Finitur truncus arboris in plurimos palos, qui deinde adaptantur arboribus. Habet autem arbor sub cortice duplicem regionem: exterior est alba, & interior rubra, nec vna sine altera valet pro arcu faciendo. Alba in arca habet insperficem conuexam, rubra verò concavam. Quod si ex solo ligno rubeo faceret arcum, ille extensionem ferre nequirit, sed illico frangeretur, sicut & conera, alba ligni pars, flexuram quidem quantumlibet magnam, patitur, & imperium iaculo non confert, sed dū curuatur, prohibet fractionem & rubrum vni fuppeditat excusso telo. Ceterum etiam hae arbor in Austria, Vngaria, & Dania, sed Heluetia dicitur illis praestare, amanturque ab Anglis. Feri autem arbor ista baccas rubras, quibus lathale melle dicitur venenum praecipue in Hispania. Nutrit dicuntur hoc fructus Fere syluestres. vnde & Maximilianus Caesar agrè tulit huius arboris resfectionem. Fumus eius dicitur necare mures: Munsterus.

I N D E X.

31. **SPIRA**, Civitas episcopalis Germaniæ, ampla, quam Rodigerus tricesimas evasit vrbis Episcopus, civitatem addidit: alij verò alio rem originem afferunt. Conradus II. Ecclesiam ibi fundavit, & filio suo Henrico, ad pertinetiam reliquit opus reliquit. Et ad hęc civitas presb. ab omnibus Imper. dotata: multi etiam Imperatores illic sua ossa cõsiderunt: veluti Henricus, Conradus, Rudolphus, & alij, quorũ memoria in quadam tabula choro infixa, prorogatur, & ab Octone Frisingensi in Chronico adducuntur. Lotharius hanc urbem obsedit, anno 1144. auctor Sigeberto. Ecclesia illi, post mortem Ottonis Episcopi Frisingensis, ipse popalabatur, vt colligit Radevicius, l. 1. c. 1. de gestis Frederici. Plura præterea, de eius flagratione Aentæ Sylvius perituli. Cõcedas II. Ecclesiã Guidonis construxit, prius ad S. Ioannẽ dictã, & reliquias eius hoc tradidit auctore Episcopo eorũ Supbaldo. Et illic Ecclesia S. Germani, cuius canonici olim in Sanctoim Wormatiensibus diocesis residebat, Dagoberto constituti, hos Ioannes Episcopus Spirensis huc extruxit. Venit tẽpore Conradi III. S. Bernhardus ad Spirenses, cuius vestigia in Ecclesia adhuc superant. Rocus autem nome est Spira, & quod nulli veterũ constabat ante Henricorũ & Ottonũ tempora. Otto enim Frisingensis l. 7. c. 16 & Ligurinus inter antiquissimos referuntur, qui Spira mentionẽ fecerunt: pericorum cum omnes Spirenses, Nemetes dixerit, quemadmodum Cæsar in primo, Cornelius Marcellinus l. 4. Pl. 1. c. 17. Ptol. l. 2. c. 8. Strabonem recentiores, veluti Orosius, Eusebius, Hieronymus dist. 12. epist. 1. Nunc verò Spira, vt Peutinger asserit, mole nuncupatur, vide Sebastianus Biant:

*Inter Germanias quondam celebratissima Spira,
Quondam hæc à multis paven habet studior.*

Vbi, quæcunq; mundi miracula, reconstruendum adducere placuit, vt opus in Germania non alibi vilius Olibonem mouent, Christi passionem referentem, quod planè tanto sumptu indigebat, quanto olim aliquod parvũ oppidum. Hęc estq; Fraticus Irenicus. Est in hæc vrbis societas Iesu Collegium, à Capitulo Canonicoꝝ cathedralis Ecclesiæ institutum, atq; dotatũ. Cuius hoc tempore Rector est D. Petrus Agrippinensis, Sacerdotũ & literarũ studiosus perpolitus.

32. **STRAYBINGA**, ad Danubij ripas Buanæ oppidum.

33. **SVLTIA**, Helvetiæ vicus, libertatis amantissimus, ad confederatam Suetoniorũ societatem, contra effrauent nobilitatem insolentiam, Anno Christi M. CCC. XV. recipiunt.

34. **SYLVANIA** Helvetiæ vicus, eodẽm cum Sultia anno, ad Helvetiorum fœdus admittitur.

T.

35. **TINGIS**, ampla Mauritanie civitas, ridicula quorũdam Historiõrum opinione, conditorem habuit Seded, Had filium, qui, vt aiunt, totius mundi imperium perbat. Hinc in meentem venisse dicunt, vt urbem construeret, que pulcherrime cum Paradiso terrelli ceterare possit: Manis igitur aenis urbem cinxit, domos, tecta addidit, aenea & argentea, in quorũ structuram maxima totius orbis circumstantibus tributa excepit. Glifici verò Historiographi à Romanis in oceanis littore, ijs temporibus conditam affirmant, quibus & Granata regio subacta fuit. Distat à Fretõ Herculeo triginta fere milliabus, à Fetsi autem, centum & quinquaginta.

36. **TOLETVM**, in medio Lusitanie provincie quod ceteras Hispanie regiones vberitate soli, calique serenitate superat, in alto atq; alpato loco situm, vrbis a modum est diæsa, molis & magnis mercatorum cõnectis, que hinc ad omnes fere populos Hispaniæ deferantur. Quæ res causa est, vt hæc civitas rebus omnibus abundet, quas afferunt multi, qui veniunt, vt res alias venales, ad alios populos deferant. Hæc itaq; terram cõmatione, continetq; commercio, res Toleti vilis venduntur, quam in locis vade vedunt. Est aut civitas divisa in regiones tres & viginti. Quas nobilitas & illustre amplissimũ & pulcherrimum templum. Quod, meo iudicio sacras omnes aedes, & forma cõspicit, & magnis ædificijs, sacerdotumq; ministris, & divinis ornamentis antecedit, in quo templo, senectus speculatare cõplures, & imagines pulcherrime, varijs coloribus admirabiles & antiquas historias referentes, cõspicuntur. Vni pelucida specula sepevoca, quin quaginta numeramus. Est præterea templum non solum magnũ, pulchrum, splendidũ, sed etiam opulentũ. In cuius facellis, quæ capelle vocantur, & sunt aurotores plures, altaria sunt ornata. Est opere pretium, & res admirabiles videte singulis diebus, & præcipue festis, huius Ecclesiæ sacerdotes supplicantes, nunc aureis, nunc argenteis, modo ferreis, aliquando purpureis, & nonnumquam gematis ornamentis & pretiosissimis indutos, rem divinas celebrantes, & horas canonicas cõcineret. Huius Ecclesiæ antistes, in Hispania, secũdus est à Rege, nõ dignitate solum, & auctoritate, verũ etiam populis, veltipalibus, & potentia. Sub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobilissima, ac memetabulissima septendecim gubernantur. Ex quibus magnus Ecclesiæ Toletanæ redditus erigitur. Cuius summa est, vt acceptimus, anno quolibet dactõrum millium ducentarũ. Sunt in hoc sanctissimo tẽplo, portæ numero sex, tres ad Occidentem, duas ad meridionem, & una ad Septentrionem. Quæ sunt omnes grandes & pulcherrime, laminis aereis adornate, multiq; sanctorum simulachris & imaginibus, & antiquis historijs cõspicue. Sunt & pulchra duo pulcherrima, atq; divissima. Est altare, in quo D. Illephomus celebrant, ac per ornamentis ad sacrificandam necessarijs, à virgine Dei genitricis. Sed quid præterea dicã de sacratio, & de magnis divinis, & sanctorum reliquijs, que in eo sunt admirabiles. Quid de facellis, & altaribus huius tẽpli, quæ capelle vocantur, ad ornatum: De ea præterea, quæ Cabildum vocatur, auro tecto &

omni Pontificum, qui hæcenas huius Ecclesiæ fuerunt, imaginibus genatissimæ. Distribuitur in hæc Ecclesia, multe pauperibus elemosynæ singulis diebus, & octo minas cocti panis hominibus probis, & inopia laborantibus, qui mendicare erubescunt. Antistes præterea triginta pauperibus quotidie largitur alimenta. Qui magnas etiam coasert elemosynas viduicis, pauperibus & orphanis, vngibus manciãis, ceterisq; multis hominibus, necessitate coactis. Facit & Toletũ, fœlia ac opulentum Tagus amnis, diues ac amœnus, qui Toletanis pisces optimos propinat, heros irigat, macteriam multam è nemoribus longè distantibus, cœchit. Cuius aqua, quæ per aureas arenas defertur, est valde salubris, & Toletanos heros irigat, causa est, vt fructibus & herbis horrentibus tota civitas abundet, vrbisq; siquidem ripa fluminis, Otient verus, hortus & arboribus ad passum millia fere quinq; fertillissima est, & ad Occidentem tantundem. Ad Meridionem verò, & Septentrionem, præter vitas multas, sunt etiam amygdalorum & aliarum arborum, quasi nemora iucundissima, fructibus Toletanæ civitati, tanquam dominæ, multis ac varijs rebus, oppida multa, pagorumque maxime numerus, qui quidem Toletanos hanc urbem diuitem faciunt, & cœnibus rebus abundantem, &c. Hæc ex Martino Syculo descriptum. Multi etiã alij viri doctissimi de huius vrbis magnificentiã, eruditissime scripserunt. Anno saluti 155. Accessit sunt domini de societate Iesu ad urbem Toletanam, atq; in nobilissimã, & amplissimam domum, quam olim Ioannes Silex, eius vrbis Episcopus, edificauerat, & in Clericorum vium instruxerat, sunt recepti.

37. **TRAECTI** nomine, duo oppida vocantur, alterũ, inderius, apud Batavos, alterum superius in Thangris. De illo, huic in modum Aeneas Sylvius Nec defant, qui Traiectum nobilem urbem in Hollandia sitam dicit, nobis haud alienũ esse videtur, aliquando Phrysiæ Traiectensium, aliquando Hollandiæ traditus esse, vt sepe regionum terminos dominantium imperia mutant Nostra quidem statat, neque Phrysiæ, neque Hollandiæ dantur. Principatus Ecclesiæ Traiectensium Imperatoris tantum subiecit, itamq; possidet terrã, diuersis Rhemi motibus interclusam, cui ab Occide Phrysiã, à Meridie Westphaliã iunguntur. Hollandia Septentrionem excipit, ab Occidente à duca Gelniæ, Rheno flumine diftingitur. Impenitissimè verò, ne dicam fallacissimè, nonnulli etate nostra, Traiectum Gallicæ nationis civitatem esse dixerunt, cum de Pontificis ageretur electione. Nam quo pacto Traiectum Gallie dabitur, trans duo Rhemi brachia situm, quando & qui est Rhenum habitant, Colonienfes, Chensifque, constat esse Germanos? Traiectensium quippe situs, mos, sermoq; Germanicus est. Traiecti diues & populosa civitas est. Episcopus vrbis II. millia pognatorum si quando necessitas ingruit, educit ad bellum, forma vix ac multibus egegia. Ab exercituum in causa, & aquarum inundatione, & propria virtute defenduntur. Potas panti ceruasiã, vinum mercatores afferunt. Huculque Aeneas Sylvius verba retulimus.

38. **TREVIRIS** ad Motellam flumen, vrbis primaria Gallie Belgicæ, miras antiquitatem redolens, hoc tempore amplissimò Archiepiscopatũ Trevirensẽ appellationem præbet. Trevirorũ civitas, auctore Cæfare, longè plurimum totius Gallie valebat equitata, magnaque habebat copias pedum. Pomonius meli, clarissimos Belgarum tradit esse Treviro, & horum opulentissimũ oppidum Augustum Trevirorum vocat, cuius & Ptolem. meminit, Cor. Tacitus. Colonia Trevirorum subinde nominat. Scribit Cæsar, Trevirorum civitatem propter Germanie vicinitatem, cotidianis exercitiis bellis, cultu & feritate, non multum Germanis abimilem fuisse, neque imperata vaquam, nisi exercita coactam, fecisse. Paulini Treviranus Metropolitani Galliarum Episcopi, qui contra Arrianos egregie pugnavit, Theodoretus meminit, in Historia tripartita. Hic etiam Athanasius Alexandrinus exulavit. Vrbem Trevirorum Aufonius Burdegalenfis hoc epigrammate celebravit.

*Arripere dactilis celebrari Galia possit,
Trevirorũ vrbis inueni que proxima Rheno,
Pars ut in media gremio situra quiescit,
Imperij vires quod aq; quod vultu, q; armat,
Lata per exercitum præcurrunt moenia cõllem,
Largus tranquillo prælabitur amne Myella,
Languisq; omniq; villis commorata terra.*

Litterarijs nunc ornamentis hæc vrbis mirificè decoratur, idq; larga Reuerendissimi Trevirensium Archiepiscopi D. Ioannis Petri munificentia, & liberalitate, qui collapso pepermòdũ Vniuersitatẽ, Dominos de societate Iesu maxima, & studiorum gloria, & iuuentutis Treviricæ vrbitate, & haud parvò denique religionis cultu, perfecit. Cuius quidem instituti fructu Reuerendissimus, Illustrissimisque eius Successor, D. Ioannes ab Eli, eiusdem vrbis Archiepiscopus incitatus, Collegij fundationem auxit, atque dotavit.

39. **TYGIVM**, Germanicè Zug, regionis eiusdẽ nominis primariũ oppidũ Helueticæ fœderi, incarnati vrbis, an 111. adlociatum.

40. **TVRO**, Gallie Turonensis civitas Metropolitica.

41. **TIGVRVM**, vulgò Zurich, verissimum Helvetiæ oppidum, de quo plura Menherus in sua Cosmographia.

42. **TZAFIN**, municipium Aphricæ oppidum.

V.

43. **VALISOLETVM**, vide Piacina.

44. **VENETIAE**, vrbis in intimo maris Adriatici sinu, nostro suo omnium celebratissima, opulentissimaque, cuius tanta magnificentia ac dignitas, vt etiam illi, qui hæc perstruxerant, admirari eã potius, quã dignis laudẽ elogijs, celebrare queat. Cui quidẽ vrbium

MDG

I N D E X.

biom omnium regiarum ac domiarum, cum id optimo iure ac merito de-
 eat, quod Macrobius in Saturnali de Martio his verbis scribit: E-
 ius, inquit, gloria hinc est, ut nullius laudibus crearet, nullius vitu-
 peratione minueret. Comque doctissima, eruditissimorum victorum
 scripta, de amplissima Venetorum Rep. literarum monumentis fiat
 tradita, a longiore eius contratione non abstinere, auidamq; Lecto-
 re ad Ledu Italiae, ad Epistolum, & ad Danolus Barbari Commen-
 taria, quib. Vitruuij de Architectura libros illustrant, remitto. Qui
 hanc in modum de Venetorum urbe scribit: Erant, inquit, olim in
 urbe Romana Theatra, & Circi, & amphitheatra, nunc urbes ipse
 totq; theatra sunt, & Circi, & amphitheatra. Videbantur ille molet
 ingentes, quoniam magnitudo illarum videntibus imminuit. At
 oppida & munimenta nostrorum idcirco maiora illis, & perficiosa tur,
 quia vel animo metuantur, vel ambitu, & circumfusione mensuran-
 tur. Carcerum, nec ab his nationib. auocet amplitudo Venetorum
 navalium circumfusa, & nauium apparatus, instrumentorum omnium
 copia, tormentorum & machinarum multorum, munitionum, & ar-
 morum omnis generis thesauri infinitorum arduum ferres, rerum
 ordo, facili vras, promptaq; ad omnes necessitates expeditio. Que
 omnia maiorem rei perantiam, & excellentiam illis merito tra-
 didero. Nolo autem, quod illis loci admiratione capiamur, prop-
 ter ea quod res mira omnib. aduentis, & hospitibus videtur, sed pro-
 pterea, quia illa à re ipsa admirabili origine ducit, quâ maxime op-
 tate ad habentes, & summa cura seruare habentes debent. Dura-
 na, & inuisitata Rep. libertas ac perpetua amplitudo, vltiq; reus
 mantinatur, & peccare occasiones ferant. ut ex copio cum ci-
 uitate. Genuo quasi succedentes ad eâ dignitate, & maiestate per-
 uenerint. Quare cõsuetudo omnibus illud debet, nulla vi, nulla fiscal-
 tate quippiam detri effici posse, in quo tempus ius suum exerceat,
 vnde non tam magis & ampli Imperij, quâ libertas & perpetua ad-
 ministratio opus illud est. Quod si gladiatores & bellas, in ar-
 mam, histiones in scenam, quod ipse in circos non inducantur, in
 Venetorum tamto natali acquirendarum provinciarum & regio-
 num tutandarum apparatus extrahat, & alij illis nocendi volun-
 tas cohibeat, & quomodo modum eius vrbis securitate diuina pro-
 uidentia architectata est, vnde nec memia, nec propugnacula, nec
 portus habet, ita, quicquid homines palchri fecerunt, ab eadem
 prudentia ducti, fecerunt. Accessit eod charitas, quâ ciues erga pa-
 triâ habuerunt, cum in ea ornanda, & amplificanda, nulli periculo, nul-
 li vni quâ labori pepererint. Vnde in eo loco, & rerum copia, & or-
 do mirabilis videtur, ut vno oculi ista, quicquid ad instrumenda in-
 fiam classum opus est, facillime educatur. Vela, remos, funes, an-
 choras, normis, machinas, organaq; omnia, vno nura in eductis
 trimes impolita vident. Memorabile est, quod Epistolum l. 4. c. 1. de
 magifico Venetorû templo prodidit: Venet, inquit, Sebastiani Ciani
 Decis auspicio, cum ex aliis oebis paratib. extrudis nouis adifi-
 cis insignis prædictis, tam ex Constantinopolitana urbe, rem tam
 plurimas perquisiuit, qui omnium iudicio, omnib. alij, ea tẽ-
 plare, præferebatur, ut auro D. Marci adrem, omnium quarcumq;
 exarent celebrissimam ab ipsiis fundamētis extruerent. Quod cum
 Grecus homo præliturum sese polliceretur, ea tamen conditione,
 ut absoluto ab se opere, ad ætrem sui memoriam, patereat Dux
 ipse senatq; in oculatissima templi parte, statum marmoreâ sibi
 ponit non dubitauit cianus Dux ipse, & patres id pro certo pollice-
 ri. Inchoato igitur ab se opere, quum iam præcipuum templi par-
 tem abfoluisset, quum Dux & reliqui Patres adessent, nimia quadã
 ingenij leuitate, clabi sibi ex ore passus est, se quide multo celebra-
 rum templum ipsum fuisse extraxerunt, nisi inter ipsum opus occurris-
 sent plura, quæ illum prudentiores fecerunt. Ad quem fabrice
 Dux, Nec nos, inquit, contra, omnia, quæ de statâ petierat, integra
 tibi dabitur. Quare illi in vestibulo fronte marmoream statâ col-
 locarunt, manu ad os obiectâ, quâ illam dicit sui posuisset. Illud
 locum, hoc in loco prætere minime possum, templi ipsas appa-
 rarum tantum talemq; hodie extare, ut nemo sit, qui quum omnia
 diligenter perulstrant, non fateatur omnibus antiquissimum operi-
 b. & reuocionibus cum ipsi Tarpeia arce esse antecredendam. Quod
 eod paragon videti multo possit, non dubitem tamen plures fore,
 quibus quàm gratissima templi ipsas sit futura explicatio. Est igitur
 templum ipsum, non tam magnitudine, & vastitate sua, ut ple-
 raq; alia, quàm ornari insigne, & in primis augustum. Quod si pri-
 mum ingrediare, crucis figuram prætere videatur: cuius anguli in
 altissimas confurgunt testudines. Quarum fastigia, ut reliqua tem-
 pli facies, plumbeis tegulis operata, ad centum viginti stadia, ex alto
 ad vrbem nauigantibus inter eminentissima vrbis adificia occur-
 rant. Superbissimi ad id formice, mixta inter se arce eorum, totam
 molem faciunt. Illud non possum non vehementer admitti, vnde
 tanta vis aut Venetis ipsis adf. gric, quod tanto operi impende-
 rent. Nam quicquid operis est, i media tripi parte purissimo fulget
 auro, quod nullino opere, ita variatum est, ut quocunq; oculos
 vertas, insigne in primis occurat. Recedunt tãdem in ipso vestibulo
 cometera Grecanici operis vtriusq; imagines mæsta quadam
 venerabile, præsentia horrorem cum religione mixtam, spectan-
 tium animis inferentes. Quod si ad alias spectandas templi partes
 animus conuerter, marmoreæ vndiq; tabule, ad paucissimum vsq;
 ipsum, varij marmorei occurrunt. Que tãto artificio sunt sibi adim-

nem composita, ut eadem inter se similes videri possint. Sed illa
 quoq; ipsa circumadent marmoreâ ita distincta, ut defatigato tibi
 iam cuncta perulstrant, quietem & oculum parent. Hic tibi pauimẽ-
 tum licet intrari, vtriusq; opere, marmorei frustis ita distin-
 ctum, ut tantum eadendi templi studium, in caelum merito tol as
 Columnæ vrbis complures parij lapides, vel Tapfici aut Namidici
 tibi intrari affurgant iure optimo admirabiles, cum duplici fuggu-
 flu marmoreo, vnde Sacerdotes fãpẽ emicant. Sic enim castra pu-
 blico decreto fuerat, ut quicquid egregij opera Venetis ipsi nauigã-
 tes, quocunq; terrarum ambircat, non dubitarent id ipsum Venetis
 deferre, ad ætrem templi auri memoriam, vtiq; nulli impen-
 se omano parceret. Quod si ex templo eg rediatur, vestibulum ip-
 sum fubeas, quis per immortalitatem Deû, stupor non te inuadat?
 Cuius auri formice trecẽtis & amplius fulciuntur collinis, nõ ma-
 gistratus sua magis, quàm colotum varietate conficiunt: interco-
 lumna, & quicquid in area ipsa operis est, cum ipso paucissimo mar-
 moreis tabula pro telocio tenet. Quod si superiorem vestibuli
 partem, ex area ipsa conficiat, ecce tibi equi quatuor alij, diuerso
 statu, vnoq; occurrunt: quibus opus in figura planẽ restorat
 solum, solum ingere ciuitatis ipsas secum præ se ferant. His opero-
 rum templi supercilium incedat, sensu sese pinaculis explicat: quo-
 rum singula in tabernaculis speciem futeat, singulas habet ex can-
 dido lapide statuas, nudi genij, aliq; verò splen didissimã aspẽctas
 simulacra, suo quaq; statu operibus inserta, miro quodam modo,
 ipsam primarum esornant interapedionem. Idem opus excellenti-
 simum eademq; speciosissimum marmorei, tam dextrum, quàm
 laeuum lateri habet.

21. VIENNA, Pannoniæ, nunc Austriæ caput, atque illustrissi-
 morum Principum & Archiducum Austriæ, Styriæ, Carinthiæ,
 Carniæ, Croatia multissima & inclya sedes. Ferdinãndus Rom.
 Rex, ut Vindobonensi Academiae studia repararet, atque hereticorum
 passim grauisissimam fastorem compelleret, Collegium societati Jesu
 iisdem erexit, atque dotauit, cuius redditus deinde Maximilianus
 Cesar addidit, eius vrbis Topographiam D. Wolfgangij Latij apud
 Mauerum inuenies, qui deinde omnium accuratissimẽ eandem
 libris quatuor descriptis. Paucissimum etiam, sive in comitum Vienti-
 nae a Ioanne Bock conscriptum est.

22. VILMA, Clarissima Sueviæ vrbis, ad Danubiij ripas sita. Inter
 eas vrbes, quas vltis Imperij succupant, non infamam dignitatis
 locum obtinet.

23. VRSILLA. Confederata Heluetiorum societatis, libere
 conditionis vrbis.

24. VRSINA, vulgò Berne, elegans Heluetiæ oppidum, ad Arolæ
 amnem a Bertholdo Zetigendium Duce, ob commodum loci op-
 portunitatem constructum, atque ex venatione hoc nominis ferens.
 Cuius enim ite sese oblectaret venando, recreationis suæ socij dixit:
 Cuiusmodi quam extruere in hoc opportuno loco delibetissimus,
 nominari volumus vocabulo bestiar, quæ nobis primum occurrunt
 & capta fuerit. Cepelunt autem Vrsium, quem Germani Berne vo-
 cant. Cuiusq; in eo loco, ut dicimus, plurimas crederent quereat,
 vbi ciuitas erat construenda, omnes ferẽ arbores ille fuerant pro
 domorum structura insumpsit. Vnde & operarij vulgò dicebant,
 quum recedant arbores. *Heij sag di h ham in gen de Stan muj
 heijl Bern.* Cuius vrbis hic est sensus: Arbores finite, ut sciamini
 libenter: Quoniam ciuitas ista vocabitur Berne.

25. WELMARIAM Thuringiæ oppidum, sicut loci amantur, &
 castrum Saxonie Danubij sedem ac domicilium præbuit, nobilitate.

26. WESAL. A inferiori, vrbis murorum ambitu, Rheno propinquitate,
 & Collegiata Ecclesiæ præstant, cuius fundationem peracta-
 sia quædam scripta in anno Domini octingentissimo, micellimã
 octiduum, his verbis reijduat. Luthardus filius Euerhardi Comitis
 Clusatum erexit, infra xij. que duo collegiata templa. Alterum in
 Wesel, sub ditione Clusatum in inferiori Germania, Alterum No-
 uehij Canoniorum & virginum: Quæ ciuitas tuæ temporis Gli-
 uicatum Comitibus parcat.

27. WISMARIA, Ducatus Meppenensis oppidum.

28. WITBERGA, oppidum Saxonie.

29. WORMATIAM, Vangionum Metropolim ad Rhenum si-
 tam, quondam Botobocomagum appellatam, corrupet verò Vormatiam
 hodie dici constat. B. litera in V. mutata, quasi dicas Vormatiam
 De ea ita Monachus scribit: Peracta vrbis Wormaticensis,
 sita ad Rhenum in loco ameno, habet in orbem fundum nobilem,
 qui & generosum producit vinum, atq; frumenti copiam, habet cir-
 cum circa plus minus ducenta oppida, & villas, quorũ incolq; quo-
 tidie forum frequentat VVormaticensi, cõsuetudine inferentes: Et qui
 ante Solis occasum domum redire queant: Populi, qui oim per cir-
 cuitũ huius vrbis ad duo, vel tria miliaria, verius pagum Abschem-
 mentem habitauerant, dicit fuerunt VVormatenses, sicutque VVorma-
 tia Metropolis eorum, magni nominis, ita apud Romanos, quàm a-
 pud Francorum præfices Reges, atq; apud successores eorum Germa-
 norum Cæsares, qui & multa ibi celebrauerant comitia, consilia,
 nuptias, aut alios habuerunt solemnes conuentus, in quibus de
 magnis tractantur rebus, id quod huius vr-
 bis testantur annales.

F I N I S.

BOETIVS LIB. II. CONSOLAT.
PHILOSOPHICÆ.

Quicunque solam mente præcipiti petit,
Summunq;ue credit gloriam,
Latè patentis ætheris cernat plagas,
Arctumq; terrarum situm
Breuem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid ò superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gèstimus?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa, linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam,
Inuoluit humile pariter, & celsum caput,
Aequatq;ue summis infima.

Vbinunc fidelis ossa Fabricij iacent?
Quid Brutus aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tensis pauculis
Inane nomen literis.
Sed quid decora nouimus vocabula?
Num scire consumptos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Iam vos secunda mors manet.

(*)

COLONIAE AGRIPPINAE.

Apud Petrium à Brachel, sumptibus Auctorum. Anno
reparate salutis humane. M. D. XXIII.
Mense Martij.